

**17. YÜZYILDA
MÜHİMME DEFTERLERİNE GÖRE KÜTAHYA
(Yüksek Lisans Tezi)**

Süleyman POLAT

Kütahya- 2005

T.C
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

17. YÜZYILDA

MÜHİMME DEFTERLERİNE GÖRE KÜTAHYA

(Yüksek Lisans Tezi)

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Hasan Basri KARADENİZ

Süleyman POLAT

0392061105

Kütahya- 2005

Kabul ve Onay

Süleyman POLAT'ın hazırladığı “17. Yüzyılda Mühime Defterlerine Göre Kütahya” başlıklı Yüksek Lisans Tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğin ilgili maddelerine göre değerlendirilip kabul edilmiştir.

.../.../...

Tez Jürisi

Prof. Dr. Aygün ATTAR (Başkan)

Doç. Dr. Hasan Basri KARADENİZ (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Naim SÖNMEZ (Üye)

Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum 17. Yüzyılda Mühime Defterlerine Göre Kütahya adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../....

Süleyman POLAT

ÖZGEÇMİŞ

05.01.1979 tarihinde Tokat'da doğdu. İlk öğrenimini Anadolu İlkokulu ve Yunus Emre Orta Okulu'nda, Orta Öğrenimini ise Yenimahalle Anadolu Meslek Lisesi'nde tamamladı. 2001-2002 eğitim-öğretim yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl Dumlupınar Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak göreve başladı ve aynı üniversitede görevine devam etmektedir.

ÖZET

17. Yüzyıl Osmanlı Tarihinin önemli kaynaklarının başında gelen Mühimme Defterleri siyasi, sosyal, üst düzey pek çok kararları ihtiva ettiğinden araştırmacılar için önemli bir başvuru kaynağıdır. Adından da anlaşılacağı üzere bu defterlere Divanda tutulan en önemli defterlerin başında gelmektedir. Mühimme Defterleri teknik bir tabir olan “hüküm”lerden oluşmaktadır. Bu hükümler gönderilecek kişilere yazılan fermanların suretleridir. Bu defterlerin Osmanlı Devleti’nin merkez ve taşra teşkilatındaki idari, askeri kurumların yapısı, çalışma tarzları, işleyişleri, hukuki özellikleri, harp tarihi ve lojistik bilgiler, devletin gayrimüslim ve diğer cemaatler ile ilişkileri, bu cemaatlerin sosyal yapısı, kültür ve ilim hayatı hakkında bilgileri içerdiği görülmektedir.

Anadolu Beylerbeyliğinin ihdasından hemen sonra bu beylerbeyliğin merkezi olan Kütahya, Osmanlı idari yapısında önemli bir merkez durumuna gelmiştir. Beylerbeylik bir dönem şehzade sancağı da olmuş ayrıca diğer önemli devlet adamlarının da beylerbeyi olarak görev yaptığı bir merkez konumunda olmuştur.

17. Yüzyıl Mühimme Defterlerine Göre Kütahya isimli çalışmamızda toplam 37 defter taranmış ve 31 defterde Kütahya ile ilgili hükümlere rastlanmıştır. 1602- 1701 yıllarını kapsayan bu mühimmelerde Kütahya’nın o günkü siyasi ve sosyal yaşamı ile ilgili 178 hüküm tespit edilmiştir. Çalışma sırasında dönemin siyasi olaylarının Kütahya’da görevli devlet adamlarına yazılan hükümlerden anlamak mümkündür. Hükümlerdeki genel ifadeler siyasi, sosyal ve askeri niteliktedir.

Çalışmamız toplam dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kütahya’nın ilkçağlardan 17.yy kadar geçen tarihçesi aktarılmıştır. İkinci Bölümde Divân-ı Hümayûn’un tarihsel gelişimi anlatılmıştır. Üçüncü bölümde tespit edilen 178 hükmün transkripsiyonu ve özetleri yer almaktadır. Dördüncü bölümü oluşturan değerlendirme kısmında ise hükümlerden elde edilen bilgiler yorumlanmış ve çıkarımlarda bulunulmuştur.

ABSTRACT

The Mühimme Registration Books, being at the head of the significant sources of 17th century Ottoman history, are the significant application sources because of containing most of the political, social and top rank sentences. As it is understood by its name, these books are at the head of the significant books that are covered at Divan. Mühimme Books are consisted of a technical term called “sentences”. These sentences are the copies of firman that will be sent to the people. It is seen that these books contain information about managerial, military services’ constitutions, their working style, processing, legal characteristics, harp history and logistics informations, the relations of the the state with the non-muslim and other congregations, these congregations’ social constitutions, culturel and science life.

Right after Anatolian Beylerbeyi had been established, Kütahya that is the center of this Beylerbeyi, became a significant center at Ottoman managerial constitution. Beylerbeylik was the shahzadac sanjak and also a center where other significant statesmen worked as Beylerbeyi.

According to the 17th century Mühimme Registration Books, 37 books were searched and in 31 books sentences were seen about Kütahya. In these Mühimme Registration Books, including 1602-1701 era, 178 sentences were fixed about political and social life of Kütahya in that era. In the course of this research, it is possible to realize the significant events in that era from the sentences that were written to the statesmen of Kütahya. The common expressions in the sentences are in the form of social and military qualities.

This research is composed of four parts. In the first part informations are quoted about short history of Kütahya from antiquity to 17th century. In the second part, Divan-ı Hümayün. In the third part, transcriptions and briefs of 178 fixed sentences have a part. And in the fourt part, in other words, in the evaluation part, informations that were got from sentences are commented and concluded.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
TEZ HAKKINDA	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KÜTAHYANIN TARİHÇESİ

1.1.KÜTAHYA VE ÇEVRESİNİN FİZİKİ - BEŞERİ COGRAFYASI.....	4
1.1.1. Kütahya'nın Fiziki Coğrafyası ve İklim Yapısı.....	4
1.1.2. Kütahya'nın Beşeri Coğrafyası.....	5
1.2. OSMANLI DÖNEMİNE KADAR KÜTAHYA	6
1.2.1. Kütahya'nın Türk Hakimiyeti Öncesi Tarihi.....	6
1.2.2. Kütahya'nın Türk Hakimiyeti Dönemi Tarihi.....	7
1.2.3. Kütahya Merkezli Bir Beylik: Germiyanogulları Tarihi.....	8
1.2.3.1. Germiyanogullarının Menşei ve Germiyan Beyliğinin Kütahya'da Teşekkülü.....	8
1.2.3.2. Beyliğin Kuruluşu.....	9
1.2.3. 3. I. Yakup Bey Dönemi (1300-1340))	10
1.2.3.4. Mehmed Bey Dönemi (1340-1361).....	12
1.2.3.5. Süleyman Şah Dönemi (1361- 1387).....	12
1.2.3.6. Yakup Çelebi Dönemi(1387-1429)	14
1.2.3.7. Osmanlı Devletinin Germiyan Beyliğini İlhakı	16
1.3. OSMANLI DÖNEMİNDE KÜTAHYA	19
1.3.1. Osmanlı Devletinin Taşra Teşkilatı.....	19
1.3.1.1. Eyalet İdaresi.....	19
1.3.1.2. Beylerbeyi ve Beylerbeylik Teşkilatı.....	20

1.3.1.3. Sancak Beyi ve Sancak Beyliği Teşkilatı.....	22
1.3.1.4. Kaza İdaresi ve Kadı	23
1.3.2. Beylerbeylik Merkezi Olarak Kütahya.....	24
1.3.3. Kütahya Merkez (Paşa) Sancağı.....	26
1.3.4. Kütahya'nın Şehzade Sancağı Olarak Yönetimi.....	27
1.3.5. Celâli İsyanları ve Kütahya.....	29
1.3.5.1. Deli Hasan'ın İsyanı ve Kütahya'nın Tahribi.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

DİVÂN-I HÜMÂYUN

2.1. DİVÂN-I HÜMÂYUN'UN TARİHİ GELİŞİMİ.....	33
2.1.1. Divân-ı Hümâyun'un Kökeni ve Osmanlı Devleti'ne Kadar Tarihi Seyri.....	33
2.1.2. Osmanlı Devleti'nde Divân-ı Hümâyun'un Tarihi Gelişimi.....	34
2.1.3. Divân-ı Hümâyun'da Tutulan Defterler.....	35
2.1.3.1. Mühimme Defterleri.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HÜKÜMLERİN TRANSKRİPSİYON ve ÖZETLERİ

3.1. HÜKÜMLERİN TRANSKRİPSİYON ve ÖZETLERİ.....	41
---	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TRANSKRİPT EDİLEN HÜKÜMLERİN DEĞERLENDİRMESİ

4.1. DİPLOMATİK ve TEKNİK ÖZELLİKLER.....	176
4.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	180
4.2.1. Eşkıyalık.....	181
4.2.2. Devlet Adamlarının Yaptığı Suiistimaller	184
4.2.3. Dönemin Savaşları ve Ordu.....	186
4.2.4. Vakıflar.....	187
4.2.5. Şahıslar Arasında Anlaşmazlıklar.....	188

4.2.6. Görevden Alınma ve Tayin.....	188
4.2.7. Dini Meseleler.....	189
4.2.8. Diğer Konular.....	190
EKLER	193
KAYNAKÇA	200
DİZİN	201

TABLOLAR ve ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 4.1: İncelenen Defterler ve Tespit Edilen Hüküm Sayıları.....	176
Grafik 4.2: Tespit Edilen Hükümlerde ki Konuların Yüzdalık Dilimde Dağılımı.....	181

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
BAO	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Bkz	bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
DTCF	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Haz.	Hazırlayan
hk.	Hüküm
İA	İslam Ansiklopedisi
MD	Mühimme Defteri
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Nr	Numara
Nşr.	Neşreden
s.	sayfa
S.	Sayı
TTK	Türk Tarih Kurumu
vd.	ve diğeri
Yay.	Yayımları

TEZ HAKKINDA

Araştırmanın Problemi: Tarihi araştırmalarda bilimsel gerçekler çerçevesinde en doğru bilgiye ulaşmak hedeflenir. Bunu gerçekleştirebilmek için incelenecek konunun kapsamı belirlenmelidir. Çalışmamızda problemi XVII. Yüzyılda Mühimme Defterlerine göre Kütahya'nın sosyo- iktisadi ve ekonomik durumunu irdeleyebilmek oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı: Çalışmanın amacı XVII. Yüzyılda Kütahya'nın sosyal, ekonomik, siyasi yapısını irdeleyebilmektir. Bunu yaparken ana kaynağımızı merkezden gönderilen hükümlerin toplandığı ve önemli meselelerin kayıt edildiği Mühimme Defterleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın Önemi: Mühimme Defterleri'ne göre XVII. Yüzyılda Kütahya isimli çalışmamız bu dönemde Kütahya'nın siyasi, sosyal ve ekonomik hayatı hakkında bilgi verecek ve bu dönem Osmanlı Devleti hakkında genel bir değerlendirmede araştırmacılara yardımcı olacaktır.

Araştırmanın Hipotezleri: Taranan süreçte mevcut hüküm sayısı ve hükümlerin içerikleri varsayımımızın gerçekliğini doğrulamaktadır. XVII. Yüzyıl ikinci yarısında Kütahya sosyal ve ekonomik yönden ve de Anadolu Beylerbeyliği'nin merkezi olması hasebiyle önemli bir yerleşim merkezidir.

Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları: Çalışmanın tarihsel kapsamı 1600 ile 1700 yılları arasında 100 yıllık bir süredir. XVI. Yüzyıldan farklı olarak bu döneme ait Mühimme Defterleri'nin Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Türkçe özetlerinin bulunmaması tüm defterlerin tek tek hüküm hüküm taranmasını gerektirmiştir. Bu çalışmada en temel zorluğu oluşturmuştur. Ayrıca yazı sitilinin divani olması okumada zorlaştırıcı etken olmuştur.

Araştırmanın Yöntemi: Çalışma Mühimme Defterleri hükümleri baz alınarak oluşturulacağı için ilk olarak Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde belirlediğimiz sürece dahil olan Mühimme Defterlerini belirledik ve bunlar Arşivde hüküm hüküm tarandı. Bulunan hükümler tasnif edilerek transkripsiyon için hazır hale getirildi. Diğer yandan

Kütahya'nın sosyal, ekonomik yada siyasi hayatını ilgilendiren diğer kaynaklara da ulaşıldı. Öncelikle belgeler transkript edilerek hazırlanacak ardından değerlendirmesi yapılmıştır.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'ne ilhakından Fatih Sultan Mehmed dönemine kadar bir sancak olarak idare edilen Kütahya, bu padişahın yönetimi döneminde Anadolu Beylerbeyliği'nin merkezi durumuna gelmiştir. Kütahya İshak Paşa'nın beylerbeylik merkezini Ankara'dan buraya naklinden beylerbeylik teşkilatının devamı müddetince bu özelliğini korumuştur. Bunun tek istisnası Kütahya'nın şehzade sancağı olarak Kanuni'nin oğulları Bayezid ve Selim'in burada beylerbeyi olarak görev yaptığı 1550-1558 ile 1562-1566 yılları arasında yaşanmıştır ki, bu yıllarda Kütahya şehzade sancağıdır. Şehir Osmanlı idaresinde hem beylerbeylik merkezi olması hem de coğrafi konumu nedeniyle, doğuya yapılacak askeri hareketlerde toplanma yeri özelliği göstermiştir.

Osmanlı Devleti klasik dönemin en önemli karar mercii padişahın ardından gelen Divân-ı Hümâyün idi. Zaman içerisinde üyeleri ve işleyişinde değişiklikler görülen Divân-ı Hümâyün özellikle Fatih Sultan Mehmet döneminde kurumsallaşmış, XVI. yüzyıl başlarından itibaren padişahattan sonra en güçlü makam olma özelliğini almış ve bu durum XVII. yüzyıl sonlarına kadar sürmüştür. Divân-ı Hümâyün'da alınan kararların kaydedildiği defterlerin en başında gelen Mühimme Defterleri devleti ilgilendiren siyasi, sosyal, üst düzey pek çok kararları ihtiva eder. Rikab, Ordu, Kaymakamlık gibi normal mühimmeler dışında da çeşitleri bulunan bu defterler, dönemin en önemli karar merciinden olayı çözümlemesi yada uyarılması gereken devlet adamlarına direkt bir mesajdır.

“17.yüzyılda Mühimme Defterlerine Göre Kütahya” başlıklı çalışmamızın en önemli parçasını bu yüzyıla ait mühimme defterleri oluşturdu. Yapılan çalışmada Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan 989 numaralı “Divân-ı Hümayûn Defterleri Kataloğu”ndaki 17. yüzyıla ait mühimme defterleri incelenmiştir. İncelenen bu defterlerin özetleri mevcut olmadığından defterler teker teker taranmıştır. Bu tarama yapılırken hükümlerin hitap kısmında “Kütâhiyye” ibaresi dikkate alınmıştır. Ender de olsa hitap kısmı eksik olan hükümlerde, bu ibare ilk satırda aranmıştır. Traskripsiyon sırasında bu gibi çalışmalarda yapıldığı gibi basit transkripsiyon kuralları uygulanmıştır. Mesela (ع) harfi (') işareti ile, (ل) harfi sonda ise (') işareti ile, ortada ise (^) işareti

ile gösterilmiştir. Okunamayan yerlere (?) işareti, metinde boşluk olan yerlere (...) işareti, okunduğu halde doğruluğundan emin olunamayan kelimelerin bitişiğine “?”, defterin yıpranmasından dolayı yazının silindiği yerlere (sirik) işareti konulmuştur. Ayrıca belgelerin özetleri hükümlerin hemen üzerinde italik yazı siliyle yazılmıştır.

Çalışmamda desteklerinden dolayı sayın hocam Doç. Dr. Hasan Basri KARADENİZ'e şükranlarımı sunarım.

BİRİNCİ BÖLÜM
KÜTAHYANIN COĞRAFİ YAPISI VE TARİHÇESİ

1.1.KÜTAHYA VE ÇEVRESİNİN FİZİKİ - BEŞERİ COĞRAFYASI

1.1.1. Kütahya'nın Fiziki Coğrafyası ve İklim Yapısı

Kütahya şehri, Kütahya Ovası kenarında yer alan Yellice dağı (Acemdağı) eteklerinde kurulmuştur. Şehrin eski çekirdeği Hisar tepesiyle Hıdır Tepesi önünde olup bu iki tepe arasından akarak şehri güneyden kuzeye bölen bir dere ova ortasından geçip Porsuk'a dökülen Felend Çayına kavuşur¹.

Kütahya Ovası, Ege Bölgesi'nin İç Anadolu çanağı ile Ege Bölümü'nün ova ve dağ kütleleri arasında bir eşik teşkil eden İç Batı Anadolu Bölümü içinde yer alır. Coğrafi özellikleri bakımından Ege, Marmara ve İç Anadolu Bölgeleri arasında bir geçiş sahası olan İç Batı Anadolu Bölümü'nün bütününden farklı olarak, bu bölümün kuzeydoğu kesimine tekabül eden Kütahya ovası, aynı zamanda Karadeniz Bölgesi'nin bazı özelliklerini de taşır. Ancak bu etki doğrudan doğruya olmayıp Marmara Bölgesi yoluyla².

Kütahya Ovası bazı iklim elemanları bakımından Ege ve İç Anadolu Bölgeleri arasında ve bazı iklim elemanları açısından da Marmara ve İç Anadolu Bölgesi arasında bir geçiş iklimine sahiptir. Yağış şartları bakımından ise Kütahya Ovası ve çevresi İç Anadolu Bölgesi'nden kesin olarak farklıdır. Aslında Kütahya Ovası ve çevresinin iklim bakımından Marmara, Ege, ve İç Anadolu iklimleri arasında kaldığını en iyi şekilde bitki örtüsü göstermektedir. Burada bitki örtüsü geniş manada, Karadeniz, Akdeniz, İç Anadolu Bölgeleri arasında yer alır³.

İç Batı Anadolu Bölümü'nün bir parçası olan Kütahya Ovası ve çevresi kendisine bu farklı özellikleri kazandıran coğrafi mevkii dolayısıyla stratejik bir öneme sahiptir. Çünkü Kütahya, Ege, Marmara ve İç Anadolu Bölgelerine hakim durumda olan İç Batı Anadolu eşiği üzerinde yer alır. Bu eşik bu üç bölgeden gelen yolların birleştiği

¹ Mustafa Çetin Varlık, "Kütahya", **DİA**, C.26, s.580; Kütahya şehri Batı kenarında yükselen Acem (Yellice) Dağı'nda yükseklik 1773 m. iken Demiryolu İstasyonu'nda 935 m. olup bu yükseklik Çarşı semti'nde 960-970 m. doğru yükselmektedir. Yükseklik Kütahya Kalesi'nin yerleşmiş olduğu tepe ile bunun doğusundaki Hıdırlık Tepesi üzerinde 1000 m.yi aşmaktadır; Besim Darkot, "Kütahya", **İA**, C.6, s.1118.

² Yusuf Dönmez, **Kütahya Ovası ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası**, İstanbul 1972, s. 11.

³ Dönmez, **a.g.e.**, s.13-23.

yani bu bölgelere giden yolların toplandığı bir yerdir. Bu eşik, Anadolu'da kurulacak bir hakimiyette ya da Anadolu'nun savunmasında tarih boyunca stratejik önemini korumuştur⁴.

1.1.2. Kütahya'nın Beşeri Coğrafyası

Beşeri coğrafya açısından Kütahya ve çevresi hayat tarzı itibariyle daha çok İç Anadolu Bölgesi'ne bağlıdır. İç Anadolu Bölgesi gibi bir yaylalar memleketi olan Kütahya geçimlik şartlar ilk olarak ziraate dayanır, hayvancılık faaliyetleri de bunu tamamlar. Ziraî karakteri itibariyle İç Anadolu Bölgesi'ne benzerlik gösteren Kütahya Ovası ve çevresi, toprakların bölüşümü bakımından İç Anadolu Bölgesi'nden daha farklı bir yapıya sahiptir. Kütahya ve çevresi ekili- dikili sahalar bakımından Marmara ve İç Anadolu Bölgeleri'nden ziyade Ege Bölgesi'ne yakınlık gösterir. Ayrıca ormanlarla çayır ve otlakların kapladıkları saha itibariyle Kütahya ve çevresi İç Anadolu Bölgesi'nden kesin olarak ayrılır ve bu bakımdan Marmara ve Ege Bölgeleri ile benzerlik arz eder. Yine nüfus ve iskan coğrafyası bakımından da Kütahya, İç Anadolu'dan çok Ege ve Marmara Bölgeleri arasında kalır⁵.

Kütahya Ovası ve çevresinin Ege, Marmara ve İç Anadolu Bölgeleri ile fiziki ve beşeri coğrafya şartları bakımından bu bölgelerin her biriyle benzer tarafları olmasına rağmen bunlardan her hangi birine doğrudan doğruya bağlı değildir aksine kendisine has bir karaktere sahiptir⁶.

⁴ Dönmez, **a.g.e.**, s.31-36.

⁵ Dönmez, **a.g.e.**, s.30-34.

⁶ Dönmez, **a.g.e.**, s. 118.

1.2. OSMANLI DÖNEMİNE KADAR KÜTAHYA

1.2.1. Kütahya'nın Türk Hakimiyeti Öncesi Tarihi

Kütahya ismi şehrin eski ismi olan Kotiaion'dan (Kotiaion, Cotyeium, Cotyeum, Cotyaium) gelir⁷. Kütahya şehrinin kuruluşunun antik dönemlere kadar indiği kaynaklarda bildirilmektedir. Şehir Amasyalı Strabon tarafından Küçük Frigya'nın önemli şehirleri arasında sayılmaktadır⁸. Kütahya eski kaynaklardan Suidas tarafından meşhur hikayececi Esop'un doğduğu şehir olarak bildirilir ki bu doğru kabul edilirse şehrin M.Ö VI. YY'da mevcut olması gerekmektedir⁹. İran üzerine sefer yapan Yunan ordusu Ksenufon kumandasında buradan geçmişlerdir ki bu da şehrin tarihinin oldukça eskiye dayandığını gösterir¹⁰. Antik dönemde de bir çok yolların kavşak noktasında bulunan, bugünkü şehre hakim tepede kurulduğu kabul edilen Kütahya şehrinin ilk devirlere ait eser kalıntısı kalmamıştır¹¹.

Kütahya M.Ö VI. YY'ın sonlarına doğru Lidyalılar'ın, Persle'in ve ardından da M.Ö IV. YY'da İskender'in eline geçmiştir. Büyük İskender'in eline geçen şehir O'nun ölümünden sonra Britanya ve Bergama Krallıkları'nın idaresi altına girmiştir¹².

Bir dönem takibata uğrayan Hristiyanlar'ın Kütahya'yı sığınacak bir yer olarak görmeleri yüzünden, Hierokles, Kütahya'nın tahsisatını kesmiştir ve bölgenin en büyük ve en zengin beldesi olan şehir, geçici olarak, ihmale uğramıştır. Ancak sonra Piskoposluk merkezi olmuştur¹³. Şehir Romalılar Dönemi'nde ve II. YY'dan itibaren Hristiyanlığın önemli merkezlerinden biri durumundadır¹⁴. Bizans İmparatorları şehre hakim ve yüksek tepede "şato" yaptırarak bunu burçlarla tahkim etmişler ve şatoyu iki kat sur içerisine almışlardır. Bugünkü Kütahya Kalesi bu dönemde yapılmıştır¹⁵.

⁷ Varlık, "Kütahya", s.580; Uzunçarşılı, Kütahya şehrinin isminin Cotyeum=Kotyoeüm ve Kotyom ya da Kutyom olduğunu Kütahya şeklinin eski isimden bozma olduğunu belirtmektedir; İ.Hakkı Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, İstanbul 1932, s.1.

⁸ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s.8; Varlık, "Kütahya", s.580.

⁹ Tayip Gökbilgin, "Kütahya", **İA**, C.6, s. 1119.

¹⁰ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s.11.

¹¹ Gökbilgin, **a.g.m.**, s.1119.

¹² Varlık, "Kütahya", s.580.

¹³ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s.11.

¹⁴ Gökbilgin, **a.g.m.**, s.1119.

¹⁵ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s.8.

Kütahya’da gerek Roma ve gerek Bizans zamanına ait eserler azdır. Şarl Teksiye kale suru içinde harap vaziyette bir Bizans kilisesi olduğunu, bunun altında büyüklerin definine mahsus mağara bulunduğunu yazmaktadır¹⁶.

1.2.2. Kütahya’nın Türk Hakimiyeti Dönemi Tarihi

1071 Malazgirt Meydan Savaşı sonrasında Anadolu Türkler’in yerleşimine açılmıştır. I. Alaeddin Keykubad zamanında Kolonoros (Alaiyye) ve Sinop’un ve buradan önce de Antalya’nın Rumlar elinden alınmış olmasına rağmen Antalya’dan Sinop’a kadar uzanan hattın batısındaki bölgeler Rumlar’ın elinde kalmıştır¹⁷. Anadolu’nun büyük bir kısmı gibi Kütahya’da Kutalmışoğlu Süleyman Şah tarafından 1080 yılına doğru alınmıştır¹⁸.

Kütahya şehri Süleyman Şah zamanında Anadolu Selçuklu Devleti’nin batı ucunu teşkil etmiştir¹⁹. Ancak I. Haçlı ordularının Anadolu’ya girmesi ile Anadolu Selçuklu Devleti’nin merkezi İznik Bizans’ın eline geçmiş ve buna mukabil Sultan I. Kılıç Arslan Orta Anadolu’ya çekilmek zorunda kalmıştır. Anadolu Selçukluları Dorylion (Eskişehir) Muharebesi’nde Haçlı ordusuna yenilince şehir merkezi Konya’ya alınmıştır. Böylece Marmara, Batı Anadolu Bölgeleri ve Kütahya elden çıkmış, Bizans hakimiyetine girmiştir. Sultan II. Kılıç Arslan’ın ölümü ve Haçlı tahribatı nedeniyle sultanın oğulları arasında taht kavgaları vuku bulmuştur. Bu dönemde Bizans İmparatoru Aleksios Komnenos tarafından uçlarda yerleşmiş Türkmen gruplarının akınlarını durdurmak ve Türkler’i Anadolu’dan uzaklaştırmak amacıyla Eskişehir- Kütahya yolunu takiben bir sefer düzenlenmiş, Bolvadin ve Akşehir zabtedilmiştir. II. Kılıç Arslan’ın Selçuklu Sultanı olmasına müteakiben doğudaki rakiplerini bertaraf eden Selçuklular Bizans aleyhine yeniden genişleme siyaseti takip etmeye başlamıştır. Bizans İmparatoru Manuel Komnenos Türk ilerleyişine kat’i bir çözüm bulmak amacıyla büyük bir ordu ile Anadolu Selçuklu Devleti üzerine yönelmiştir. Bizans İmparatoru 1176 yılında Mirykefelon Vadisi’nde ağır bir yenilgiye uğramıştır ki bu zafer Türk tarihi açısından Türk hakimiyetinin Bizans aleyhine kesinleştiği bir hadisedir. Bu

¹⁶ Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, s.8; Gökbilgin, **a.g.m.**, s.1119.

¹⁷ Mustafa Çetin Varlık, **Germiyan-oğulları Tarihi**, Ankara 1974, Giriş XII.

¹⁸ Varlık, “Kütahya”, s.580.

¹⁹ Hakkı Dursun Yıldız, “Kütahya’nın Tarihçesi”, **Atatürk’ün Doğumunun 100 Yılına Armağan**, İstanbul 1982-1983, s.36.

zaferden sonra Türkmen Gruplarının akınlarını Bizans durduramayacak ve Kütahya 1182 yılında Uluborlu ile birlikte Sultan II. Kılıç Arslan tarafından zabtedilecektir²⁰. II. Kılıç Arslan'ın ülkeyi aynı yıl oğulları arasından taksim etmesi ile Uluborlu ve Kütahya Yöresi Gıyaseddin Keyhüsrev'in yönetiminde kalmıştır. 1196 yılına kadar Gıyaseddin Keyhüsrev'in yönetiminde kalan Kütahya O'nun İstanbul'a sığınması üzerine kardeşi Rükneddin Süleyman-şah'ın hakimiyetine geçmiştir. Selçuklu şehzadeleri arasında devam eden taht kavgaları esnasında Kütahya tekrar Bizans'ın eline geçmişse de daha sonra yeniden Türk hakimiyetine geçmiştir²¹.

Uzunçarşılı Kütahya'nın Türk hakimiyetine girişinin Alaeddin Keykubad zamanında yani M. 1233 yılından evvel olduğunu (bu tarihli Yoncalı Hamamı Kitabesi'ni göz önüne alarak) ifade eder. Ayrıca Kütahya ananelerine göre Kütahya'yı Bizanslılardan zapteden kumandanın Selçuklu ümerasından İmadüttin Hezar Dinarî olduğu ileri sürülür²².

1.2.3. Kütahya Merkezli Bir Beylik: Germiyanogulları Tarihi

1.2.3.1. Germiyanogullarının Menşei ve Germiyan Beyliğinin Kütahya'da Teşekkülü

Kütahya'nın Sultan Alaeddin Keykubad zamanında kesin olarak Türk hakimiyetine girmesinden sonra bu havalیه bir Türkmen yerleşmesi olmuştur. Anadolu'nun Moğol istilasına uğramasından sonra Kütahya havalisine gelip yerleşen Germiyanogulları'nın Baba İshak İsyanı sırasında (1239-1240) önce Malatya'da görülüp ardından Batı Anadolu'da ortaya çıkmaları hakkında İbn-i Bibi'deki kayıt bunların Malatya'dan gelip yerleştiklerini göstermektedir. Kesin olarak hangi tarihte Kütahya (Batı Anadolu) havalisine geldikleri bilinmemekle beraber Cimri Hadisesi sırasında Afyon, Denizli ve Kütahya taraflarında rol oynamaları 1277 yılından önce Batı Anadolu'ya gelmiş olduklarını kanıtlamaktadır. Germiyanogulları Beyliği'nin hangi boya mensup oldukları kesin olarak bilinmemektedir. Beyliğin kurucusu olarak Germiyan Bey ismi gösterilmekte ise de bu şahıs ismi değil aşiret adıdır. Bütün

²⁰ Yıldız, **a.g.m.**, s.37.

²¹ Varlık, **a.g.e.**, Giriş XIII.

²² Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s.10.

kaynakların Türk veya Türkmen olarak gösterdiği Germiyanlılar'ın hangi boya mensup olduğuna dair kesin bilgi yoktur. Ancak çeşitli bakış açıları ve kaynaklar ile fikirler türetilmektedir. Örneğin Toponomi (yer adları bilimi) fikir vermektedir. Kütahya'nın 30 km. güneybatısında Afşar isimli köyler bulunmaktadır. Bu bağlamda Hayrullah Efendi'nin Germiyanogulları'nın Oğuzlar'ın Afşar şubesine mensubiyetini kabul ettiğini²³, Z. Velidi Togan'ın Kütahya'da "aşiret-i harezmi" bulunmasından dolayı bu aşiretin Kanglı- Kıpçak zümresinden olmaları ihtimalleri üzerinde durulur.²⁴

1.2.3.2. Beyliğin Kuruluşu

Menşei hakkında farklı görüşler ileri sürülen Germiyanogulları Beyliği'nin kurucusu Yakup bin Alishir'dir²⁵. Yakup Bey III. Alaeddin Keykubad'ın M. 1303'de saltanattan çekilmesinden sonra ikinci defa hükümdar olan Gıyaseddin Mesud'a tabî olmayarak fakat İlhanlılar ile açık bir mücadeleye girişmeden diğer Anadolu Beyleri gibi senelik bir vergi ödeyerek hakimiyetlerini tanımış ve 1314'de Anadolu'ya gelen İlhanlılar'ın beylerbeyisi Emir Çoban'a itaatini bildirmiştir²⁶. Paris Milli Kütüphanesi'nde bulunan ve Feridun Nafiz tarafından neşredilen Anonim Selçukname'de II. Gıyaseddin Mesud'un kuvvet toplayarak Germiyanogulları üzerine yürüdüğü ve Germiyan ilinin yağma edilerek Kayseri'ye çekildiği buna mukabil Germiyan Kumandanı Bozkuş Bahadır'ında, Sahip Fahreddin'in torununu katlettiği bildirilmektedir. Bu olay üzerine II. Gıyaseddin Mesud Moğol ve Selçuklu askerleriyle Germiyan ilini tahrip etmiştir. Aralardaki kısa sükunet evrelerine rağmen mücadele iki taraf arasında devam etmiştir. Germiyanlılar mağlubiyetlerine rağmen savaşa devam etmiştir. Bu savaşlardan bazen Germiyanlılar bazen de Sultan II. Gıyaseddin Mesud'un askerleri üstün gelmişlerdir. Durum bu şekilde bir müddet devam etmiş ve nihayet Selçuklu Sultanı galip gelerek Germiyanlılar'ın bir kısmını öldürtmüştür. Bu olaylar yani karşılıklı saldırılar 1286- 1291 yılları arasında meydana gelmiştir ancak Anonim Selçukname dışında bu bilgileri nakleden başka bir kaynak yoktur²⁷.

²³ Hayrullah Efendi, **Devlet-i Aliyye-i Osmâniye Târîhi**, Sad. Zuhuri Danışman, C.I, İstanbul 1971, s. 96.

²⁴ Varlık, **a.g.e.**, s.1-15.

²⁵ Varlık, **a.g.e.**, s.23-24; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, Ankara 1988, s.41; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Germiyanogulları" **İA**, C.4, s.767; Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, s.33.

²⁶ Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri...**, s. 41; Uzunçarşılı, "Germiyanogulları", s.767.

²⁷ Varlık, **a.g.e.**, s.28-31.

Ayrıca XVI. Yüzyılın sonlarında Moğol baskısı ve zorbalığı Anadolu’da artmış ve Anadolu’daki iktisadi ve sosyal buhranlar neticesinde beylikler Selçuklu- Moğol idaresine karşı gelerek teşekküle başlamışlardır. 1291 sonrası Selçuklu Germiyanoğulları münasebetleri ile ilgili olarak 1299 tarihli kitabe bu tarihte ikisi arasındaki münasebetlerin iyi olduğunu ve Germiyanlıların Selçukluları tanıdıklarını göstermektedir²⁸. Beyliğin kurucusu kabul edilen I. Yakup Bey, Anadolu Selçuklu Sultanı III. Alaeddin Keykubad bin Farâmerz’e tabi iken 1299 tarihinden sonra bağımsızlığına kavuşmuştur²⁹.

1.2.3. 3. I. Yakup Bey Dönemi (1300-1340)

Öncelikle “Germiyan Sultanı” unvanını taşıyan Yakup Bey Kızıl Cami Kitabesinde “el- emirü’l- ecellü’l – kebîr” lakabı ile tasvir edilmiştir. Bu hükümdar zamanında zamanında Bizans ile mücadeleler olmuştur. Öyle ki 1305 tarihinde Menderes Nehri üzerindeki Tripolis şehrini bir baskınla elde ettikten sonra Fladelfiya (Philadelphia-Alaşehir)’yü da kuşatmıştır. Bu durum karşısında Bizans İmparatoru IX. Mihael, Küçük Asya’daki son topraklarını korumak için Katalan Kuvvetleri’ni yardıma çağırmıştır. Katalan Kuvvetleri’nin Alaşehir üzerine geldiğini öğrenen I. Yakup Bey geri çekilmiş ve kısa bir mesafe sonra Katalan Kuvvetleri ile karşı karşıya gelmiştir. Vukuu bulan mücadelede Germiyan ordusu mağlup olmuştur. Bu teşebbüste Alaşehir alınmamış ise de 1314’de ele geçirilerek şehir haraca bağlanmıştır³⁰. Bundan sonra Yakup Bey’in subaşı olarak bilinen Aydınolu Mehmet Bey, Rumlar ile harpetmek üzere İzmir havalisine gönderilmiştir³¹.

Diğer taraftanda 1314 yılında İlhanlı Hükümdarı Olcaytu Han’ın Veziri Emir Çoban mühim bir kuvvetle Anadolu da ki beylikleri itiaatı altına almak istemiştir. Erzincan- Sivas arasında ordugah kuran Emir Çoban’a Karamanoğulları dışındaki Türk beyleri hediyeler sunarak itaatlerini bildirmişlerdir. Bu beyler arasında “ümera-i Germiyan ve ebna-i Alişir”in de bulunduğu bildirilmektedir. İlhanlılar’ın Anadolu valisi Çoban oğlu Timurtaş; Hamid oğlu Dünder Beyi, Eşref oğlu da Süleyman Beyi

²⁸ Varlık, **a.g.e.**, s.31.

²⁹ Varlık, **a.g.e.**, s.31-32; Uzunçarşılı, “Germiyanoğulları”, s.767.

³⁰ Uzunçarşılı, “Germiyanoğulları”, s. 767.

³¹ Varlık, **a.g.e.**, s.38-39; Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, s.34-35.

katletmiş, Karamanoğlunu'da zorla itaat altına almıştır³². Bundan sonra Germiyan ilini, Denizli, Alaşehir ve Menteşe illerini zabdetmek üzere yola çıkmış Karahisar-ı sâhib beyi Kütahya'ya Yakup Bey'in yanına kaçmıştır. Yakup Bey ile İlhanlı Emiri Eretna arasında bir muharebe başlamak üzere iken Demirtaş'dan gelen bir emirle çekilmiştir³³.

Bu hükümdar döneminde Osmanlılar ile ilişkiler ise genelde düşmanca cereyan etmiştir. Bu dönemde Germiyanlılar, Batı Anadolu'daki diğer beylikleri himayesinde bulundurmaktaydı. Germiyanlılar Anadolu'daki siyasi istikrarı sağlarken, Anadolu'daki bu istikrar ortamından yararlanan Osmanlılar Bizans'dan yeni yerler fethediliyordu. İlişkilerin gerginleşmesine neden olan bir diğer sebep ise Osmanlı Beyliği'ne Selçuklular tarafından 1299'dan evvel Eskişehir ve İnönü'nün verilmesiydi. Ayrıca Germiyanlılar'ın teşviki ile Çavdar Tatarları Karacahisar şehrini ve pazarını yağmalamış, bu iki beylik arasında savaşa neden olmuş ve savaşta Germiyanlılar mağlup olmuştur³⁴.

I. Yakup Bey'in zamanında Ankara, Kütahya, Karahisar, Kula, Simav, Ladik, Birgi, Keles'in beylik sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bunun yanında bu hükümdar zamanında Bizans'ın her sene muayyen bir vergi ile hediyeler gönderdiği, Anadolu beylerinin bu beylikten çekindiği, donanımlı 40.000 askerinin sürekli faaliyette olduğu, sınırları içerisinde 700 şehir, kale ve hisarı bulunduğu bildirilmektedir.³⁵

Bu hükümdar zamanında Kütahya'da ilmi ve edebi gelişmeler olmuş ve buraya Umur bin Savcı tarafından sonradan Vâcidiyye diye anılan medrese yaptırılmış ve burayı Sultan Veled ziyaret etmiştir. Sultan Veled Farsça divanında Kütahya hakkında şu bilgileri vermektedir: “1. Kütahya gibi şehir olmaz, ne mutlu orda bir ay oturan kimseye, 2. Sâadeti yar olup da iki ay oturacak olan bir kimse hatsiz, hesapsız istifade eder. 3. Bu şehir bir güneş gibidir, her tarafı yüz (vecih)dür, ki onun yüzünün arkası karanlığı yoktur. 4. Letafet ve cennete benzer, Yarabbi! Ona eziyet ve kahr gönderme... 6. onun her köşesi bir bağ ve bahçedir, onun her tarafından bir pınar ve nehir akmaktadır. 7. Onun duvar içine alınmış, muhâfâza olunmuş endamlı, güzel bir

³² Varlık, **a.g.e.**, s.41-42; Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, s.37-38.

³³ Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri...**, s.43.

³⁴ Varlık, **a.g.e.**, s.42-43; Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, s.42-43.

³⁵ Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, s.33.

kalesi vardır ki, onun gibisini dehirde hiç kimse görmemiştir. 8. Böyle güzel şehre bin Herat, bin Merv ve Ehr beldesi feda olsun. 9. Veled'e onun güzelliği belli olunca, herkesin yanında onun övgüsünü açıkça söylemektedir.³⁶ Sultan Veled'in Divan'ında bu dönem Kütahyası'nın şehircilik açısından oldukça ileri durumda olduğu anlaşılmaktadır.

Ölümünün ardından yerine oğlu Mehmed Bey geçen I. Yakup Bey'in tam olarak ne zaman vefat ettiği ve nereye defnedildiği bilinmemekle birlikte 1340'da hayatta olduğu bilinmektedir³⁷.

1.2.3.4. Mehmed Bey Dönemi (1340-1361)

I. Yakup Bey'den sonra yerine oğlu Mehmed Bey geçmiştir. Yakup Bey'in ölüm tarihi kesin olarak bilinemediğinden Mehmed Bey'in kesin olarak kaç senesinde Germiyan Beyi olduğu bilinmemektedir³⁸. Mehmed Bey'in lakabı "Çağşadan" dır. Bu döneme ait kaynaklarda hakkında bilgi oldukça azdır ve kesin olarak hangi tarihte vefat ettiği bilinmemektedir³⁹.

1.2.3.5. Süleyman Şah Dönemi (1361- 1387)

Şah Çelebi, Şah Süleyman, Süleyman Şah diye anılan⁴⁰ Germiyan Sultanının hangi tarihte beyliğin başına geçtiği tam olarak bilinmemektedir⁴¹.

Süleyman Şah Karamanoğlu-Hamidoğulları mücadelesinde Karamanoğullarına karşı Hamidoğlunu tutarak onun işgal edilen yerlerini geri almıştır. Bu şekilde Karamanoğulları ile sınır komşusu olmama yolunu tutmuştur. Karamanoğulları Tarihi'nde Şikarî bu olaya değinmektedir: "Sultan Alaeddin dört yüz bey ile oturub, musahebet iderken, Sinan Bey içerü girüb Sultana mektub sundu. Süleyman Paşa alub okudu. Dimiş ki: Padişahım bendene virdiğin üç vilayeti Germiyan oğlu elimden aldı ve beni tokuz gün habs eyledi, ben didim ki: 'Sultandan korkmaz mısın?' didi ki:

³⁶ Varlık, **a.g.e.**, s.46.

³⁷ Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, s.39-40; Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri...**, s.43.

³⁸ Uzunçarşılı, "Germiyan oğulları", s.768.

³⁹ Varlık, **a.g.e.**, s.48-49.

⁴⁰ Uzunçarşılı, "Germiyan oğulları", s.768.

⁴¹ Varlık, **a.g.e.**, s.55.

‘Muradım Sultanla cenge sebep olsun’. Hamid oğlu ile bir olub namlarına hutbe okudub, sikke urdular...’’⁴²

Bu olay yani Germiyanogulları’nın Hamitogulları’nın yanında yer alması; Germiyanogulları ile Karamanogulları’nın arasının açılmasına neden olmuştur. Karamanogulları ve Osmanlılar’dan çekinen Süleyman Şah Osmanlılar ile akrabalık kurmak istemiştir. Kızı Devlet Hatun’u I. Murad’ın oğlu Bayezid’a vermiştir⁴³. Süleyman Şah’ın kızının gelin gidişi sırasında Germiyanogullarından bir elçi ile Kütahya, Simav, Eğrigöz (Emet) ve Tavşanlı Osmanlılar’a çeyiz olarak teslim edilmiştir⁴⁴. İlk Osmanlı tarihçileri düğünün tarihini 1381 olarak vermektedir. Karamanogulları ile mücadelede Süleyman Şah korunma yöntemi olarak ve beyliğin devamı için bu evliliği ve Germiyanoglu topraklarının önemli bir kısmının Osmanlılar’ın eline geçmesini uygun görmüştür. M. Çetin Varlık Tapu-Tahrir Defterleri’nden tesbit ettiği ve Osmanlılar’a terk edilen yerleri şu şekilde sıralamaktadır: Kütahya’ya tabi köyler: Kızılca-Viran, Seydi-Köy, Erikli, Şeyh-Ömer, İne-gâzî, Elma-ağacı, Kara-ağaç, Süle-oğlu, Timürçi-Viran, Hocaoglu, Çomar ve Çöprü. Yoncalı nahiyesine bağlı köyler: Kara-ağaç, Uç-ağacı, Sele-oğlu. Sazanos Nahiyesine tâbi Hisar-Çavdar, Ağar. Tavşanlı’ya tâbi Çukur-viran. Altıntaş’a tâbi olan köyler: Virancık, Çakırsakızı, Sevdğin. Simav’a tabi köyler: Yenice, Kara-abdal. Kula’ya tâbi köyler: Akça-in, Balçıklı. Aslan-apa’ya tabi köyler: Kulaksız, Güğüm’’⁴⁵.

⁴² Şikâri, **Karamanogulları Tarihi**, Nşr. Mesut Koman, Konya 1946, s.126-127.

⁴³ Bu durumu Hadîdî şöyle anlatır:

“ Huzûr ile eğer alemde dirlik
Dilersen eyle Osman ile birlik,

Musahhahdur olana cümle millet
Olana kul olandur ehl-i devlet

Kızımız virelim iy nûr-ı dide

Murâd Han oğlu Sultan Bayezid’e”, Hadîdî, **Tevârih-i Âli Osman (1299-1523)**, Haz. Necdet Öztürk, İstanbul 1991, s. 93.

⁴⁴ Hadîdî, **a.g.e.**, s. 94; Ananım Tevârih-i Âli Osman ve Neşri ve Hoca Sadettin Efendi’de de bu olay aynı şekilde anlatılır, **Ananım Tevârih-i Âli Osman**, Haz. Nihat Azamat, İstanbul 1992, s. 26; Mehmed Neşri, **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**, C. I, Ankara 1987, s. 205; Hoca Sadettin Efendi, **Tacü’t-Tevâti**, C.1, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, Ankara 1979, s. 148. Ayrıca Hayrullah Efendi, bu evlilik yolu ile Osmanlı saltanatının Germiyan soyundan kişilere geçmesinin amaçlandığını söyler, Hayrullah Efendi, **a.g.e.**, C.II, s. 144.

⁴⁵Varlık, **a.g.e.**, s. 61-63.

Bu arada Karamanoğlu Alaeddin Bey’de Osmanlılar ile akrabalık kurmak için I. Murad’ın kızı Hafise Sultan istenmiş ve Hafise Sultan Karamanoğullarına gelin gitmiştir⁴⁶. Bu durumun Germiyanogulları’nı tedirgin ettiği Şikâri’de şöyle aktarılmaktadır: “Ezincanib; İbni Germiyan’ı idlâl itdiler beyleri ve vezirleri didiler ki: ‘sen Karaman Oğlunun kulu değilsin. Sen de bir padişah oğlusun. Diyarında Karamanoğlu namına niçün hutbe okudursun ve dahi İbni Osman, Karaman Oğluna kızın anın için virdi ki, senin diyarını elinden ala. Başın kaydın gör, sonra cefa çekersin’ didiler”⁴⁷.

1381’de Kütahya’nın Devlet Hatun’un çeyizi olarak Osmanlılara verilmesi üzerine buraya Yıldırım Bayezid vali olmuştur. Bundan sonra Süleyman Şah Kula’ya gitmiş ve orada bir süre sonra vefat etmiştir⁴⁸. Yerine oğlu Yakup Çelebi geçmiştir.

1.2.3.6. Yakup Çelebi Dönemi (1387-1429)

Yakup Çelebi 1387’de⁴⁹ hükümdar olmuştur. Bu hükümdar kız kardeşinin çeyizi olarak Osmanlılar’a geçen yerleri I. Murad’ın Kosova Savaşı’nda şehit düşmesini de fırsat bilerek geri almak istemiştir. Rumeli’deki karışıklıkları yoluna koyan ve babasını yerine geçen Yıldırım Bayezid Sırp larla anlaşmış, Anadolu’ya geçerek Saruhan, Aydın, Menteşe Beyliklerinin topraklarını zaptetmiştir. Sıranın kendisine gelmesinden korkan Yakup Çelebi Yıldırım Bayezid’i hediyeler ile karşılamış ise de O, asıl niyetini bildiği Yakup Çelebi, vezirleri ve subası Hisar Bey’i yakalayıp Rumeli’de İpsala Kalesi’ne hapsedmiştir⁵⁰. Böylece bütün Germiyan Beyliği Osmanlılar eline geçmiştir⁵¹.

II. Yakup Bey 1390 senesinden itibaren Trakya’da İpsala Kalesi’nde hapsedilmiştir. Daha sonra hapisten kaçmış ve Timur’un yanına gitmiş ve memleketini geri almak için yardım istemiştir⁵². 1402’de vuku bulan Ankara Savaşı’nda Anadolu’da büyük bir yıkım yaşanmış ve Osmanlılar’ın kurmak için sarf ettikleri Anadolu Türk

⁴⁶ Varlık, a.g.e., s.56.

⁴⁷ Şikâri, a.g.e., s.140.

⁴⁸ Varlık, a.g.e., s.65; Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, s. 50; **Anadolu Beylikleri...**, s.46.

⁴⁹ Uzunçarşılı 1388 tarihini verir. Uzunçarşılı **Anadolu Beylikleri...**, s.47.

⁵⁰ Neşrî, a.g.e., C.I, s. 315.

⁵¹ Varlık, a.g.e., s.69; Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri...**, s.47.

⁵² **Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman**, s. 37.

birliği bozulmuş ve Osmanlı hakimiyetine giren bir çok Anadolu Beyliği yeniden bağımsız hale gelmiştir.

Bunun gibi, Yakup Bey de 1309'dan 1402 yılına kadar geçen 12 yıllık bir aradan sonra Ankara Savaşı'nı müteakiben diğer Anadolu Beyleri gibi yeniden beyliğin başına geçmiştir⁵³. Zaten Timur Anadolu'ya geldiğinde Yakup Bey ile birlikte dir. Hatta Timur Kütahya'da bir süre konaklamış ve Bursa'dan esir alınarak buraya getirilen dönemin ilim adamları Seyyid Mehmed Buharî, Molla Fenari, Şemseddin Ceziri'nin ilimlerine hürmet etmiş ve iyi muamele göstermiştir⁵⁴.

Yıldırım Bayezid'in ölümü üzerine Osmanlı Beyliği'nde saltanat kavgası baş göstermiştir. Bu dönemde Anadolu'daki mevcut kargaşa ortamında Yakup Çelebi çeşitli ittifaklar içerisine girmiştir. Osmanlı şehzadelerinden Yıldırım Bayezid'in büyük oğlu Emir Süleyman İzmir Beyi Cüneyd bertaraf etmek istemiştir. Bunun üzerine Cüneyd telaşa düşerek Konya ve Kütahya'ya kadar gelmiş ve yardım istemiştir. Karamanoğlu 30 bin, Germiyan oğlu Yakup Bey'de 10 bin askerle yardım için hazırlık yapmış ve Efes'de karâgah kurmuştur⁵⁵. Bunu öğrenen Şehzade Süleyman Çelebi, Efes'e doğru yola çıkmış iken Cüneyd Bey sebepsiz yere müttefiklerine güvenemeyerek Süleyman Şah'a teslim olmuştur. Durumu öğrenen Germiyan ve Karaman Beyleri geri çekilmişlerdir⁵⁶.

Bu olaydan sonra Germiyan oğulları, Karamanoğulları ittifakından ayrılarak Osmanlılara meyletmiştir. Bunun üzerine Karamanoğlu ile Germiyanlılar'ın arası açılmıştır ve 1411'de Karamanoğlu Mehmed Bey Kütahya'yı muhasara ve zabt etmiştir⁵⁷. Bu şekilde bütün Germiyan memleketi Karamanoğulları'nın eline geçmiştir. Yakup Bey 2,5 yıl memleketinin idaresini ikinci defa kaybetmiş ise de 1416'da Musa Çelebi'nin vefatı ile naşının Bursa'ya getirilmesi sırasında Karamanoğulları da muhasarayı terk edip alelacele geri çekilmiş ve böylece Germiyan oğulları kaybettikleri yerlere yeniden sahip olmuştur⁵⁸.

⁵³ Hadîdî, **a.g.e.**, s. 131; Neşrî, **a.g.e.**, C.I, s. 351; Hoca Sadettin Efendi, **a.g.e.**, C.1, s.198.

⁵⁴ Varlık **a.g.e.**, s.72.

⁵⁵ Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, s.56.

⁵⁶ Dukas, **Bizans Tarihi**, Çev. V.L. Mirmiroğlu, İstanbul 1956, s. 49.

⁵⁷ M.C Şihabeddin Tekindağ, "Karamanlılar", **İA**, C.6, s. 324.

⁵⁸ Varlık **a.g.e.**, s.75-76.

Yakup Bey'in dönemi ilim ve fikir hayatı bakımında canlıdır. Daha sonra Osmanlı şairleri arasında sayılan Şeyhoğlu Mustafa, Ahmedî, Ahmed i Daî ve Şeyhî Sinan hepsi Germiyan sarayında yetişmiştir⁵⁹.

Uzunçarşılı bu dönemde Germiyan beyliğine tabî olan şehirleri Cami-ud düvel isimli kaynaktan şu şekilde aktarır: “Kütahya, Uşak, Gediz, Silinti (Kula Kazasının nahiyesi), Kula, Tahure (Bu kasaba Eşme kazasının nahiyelerinden Güre'dir), Tavşanlı, Simav, Eğrigöz (Emet), Ezine (Sarayköy: şimdi Denizli ilinin kazasıdır), Banaz (Uşak kazasının nahiyelerindendir), Işıklı (diğer ismi Şehli, Çivril kazası köylerindendir), Baklan (Denizli kazasında nahiyeye olup diğer ismi Dedeköy'dür), Donuzlu (Denizli), Honaz (Denizli'nin nahiyelerindendir), Geyikler (şimdiki adı Dinâr), Homa (Çivril kazası köylerindendir), Gököyük (Aydın hududunda Eşme'nin garbındadır), Çarşamba (Buldan), Dinay (Eşme'nin kazası), Şeyhlü (Işıklı) ve sairedir⁶⁰.”

1.2.3.7. Osmanlı Devletinin Germiyan Beyliğini İlhakı

“İlave” anlamına gelen ilhak Osmanlı fetih politikasının önemli bir yönünü oluşturur. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren bu uygulama değişerek devam etmiştir. Kuruluş döneminde Anadolu Beylikleri'nin Osmanlılar'a bağlanmasında kullanılan ilhak yöntemi Osmanlılar'ın teşkilatını tamamladığı 15. ve 16. Yüzyılda da uygulanmıştır. İlk dönemlerde uygulanan ilhakın ana gerekçeleri: 1. Beyliklerin düşmanla işbirliği yapması. 2. Bu beyliklerin beylerinin kendi halkına zulmeden zalimler olması. 3. Osmanlılar'ın kendisini Selçuklu'nun doğal varisi olarak görmesi, beyliklerinde “bağı” yani asi olarak nitelemesi oluşturur⁶¹.

Kuruluş Dönemi'nde Osmanlılar Bizans ucunda bulunmaları nedeniyle ilk andan itibaren “gaza” ile uğraşmak mecburiyetinde kalmıştır. Bu da onlara Ertuğrul Gazi'den itibaren “gazi” unvanını kazandırmıştır ki bu unvan onlara Anadolu'nun iç kesimlerinde ki beylere göre büyük avantaj temin etmiştir. Yani Anadolu Beylikleri

⁵⁹ Varlık a.g.e., s.80.

⁶⁰ Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, s.68.

⁶¹ Hasan Basri Karadeniz, **Osmanlılar İle Anadolu Beylikleri Arasında Hukuki ve Psikolojik Mücadele**, Kütahya 2005, s.112-113, 119.

birbirleriyle savaşarak Müslüman halka zarar vermekte iken Osmanlılar küffar üzerine gaza düzenlemektedirler.

Osmanlılar “ilhak” çok temkinli ve planlı olarak Anadolu Beyliklerinin fethinde kullanmışlardır⁶². Osmanlı Devleti’nin fetih ve ilhak politikası bir yeri askeri olarak bünyesine katmakla kalmamış fethedilen veya ilhak edilen yerlerin halkını devlete ısındırma yani istimalet ile devam etmiştir. Osmanlı Devleti’nde bir ülke fetih veya ilhak edildikten sonra zaman geçirmeksizin o yörenin tahriri yapılmış ve yeni kanunları kapsayan “kanunname” tanzim edilmiştir. Osmanlı Devleti ilhak siyasetini uyguladığı Anadolu Beylikleri’nin iç meselelerinden faydalanmış ve yöre halkının da hassasiyetlerini göz ardı etmemiştir. Mesela güçlü aşiret bağları ile birbirine bağlı beylerine sadık ve Memlûklü Devleti’nin bile tam hakimiyet kuramadığı konar- göçer Dulkadirli Beyliği Türkmenlerini, Osmanlı Devleti doğrudan ilhak etmemiş devlete ısındırmaya çalışmıştır. İlhak politikası gereği bazen Anadolu Beylikleri’nin beylerine sancak beylikleri verilmiş ve zaman zaman özel unvanlarla yüceltilmişlerdir. Osmanlı Devleti beylikleri ilhakı sonrası, antlaşma ile beyliğini terk eden veya çatışma sonrası teslim olan beylerin hayatlarına dokunmamış hatta bazılarının beylerini ülkenin başka yerlerinde görevlendirmiş bazılarını ise kendi yurtlarında sancak beği olarak bırakmıştır⁶³.

İlhak politikası yalnızca fethedilen yerin hanedan üyelerini başka bir yere nakletmek mecbur kalırsa öldürmek ile sınırlı kalmamış zaman zaman bu yerel beylerin ve ailelerin başka unsurlar ile dengelendirildikleri de olmuştur. Ayrıca hassas olan bölgelerde avârız gibi olağanüstü vergilerden muaf tutuldukları da olmuştur. Bunun yanı sıra ilhak siyasetinin önemli unsurlardan birisi de Anadolu’da ilhak edilen önemli beyliklerin baş şehrine bir şehzadenin sancak beği olarak atanmasıdır. Amaç asil bir bey liderliğinde idare edilmeye alışmış halkın kendi beyleri yerine yine asil biri olan “Osmanlı şehzadesi”nin yönetici olarak görevlendirilmesi ile onurlandırılması ve Osmanlı Devleti’ne ısındırılmasıdır⁶⁴.

⁶² Karadeniz, **a.g.e.**, s. 120.

⁶³ Hasan Basri Karadeniz, “Osmanlı Devleti’nin Beyliklerini İlhakı Siyaseti ve Dulkadirli Beyliğini İlhakı”, **Türkler**, C. IX, Ankara 2000, s. 486- 494.

⁶⁴ Karadeniz, **a.g.m.**, s. 492- 496.

İşte Osmanlılar'ın ilhâk siyasetine önemli bir misal teşkil eden Germiyanlılar'ın Osmanlılar'a bağlanması da savaş ile olmamıştır. Daha öncede sözünü ettiğimiz Çelebi Mehmed'in 1421'de ölümü üzerine yerine geçen oğlu II. Murad zamanında Yakup Bey, Murad Bey'e karşı saltanat mücadelesine girişen Mustafa Çelebi'ye Karamanoğulları'nın baskısıyla taraftarlık etmişse de Mustafa Çelebi'nin İznik'de ölümü üzerine Murad'a karşı tutumunu değiştirmiştir⁶⁵. Yakup Bey, II. Murad'ın saltanatı eline almasından sonra, kendisinin erkek evlâdı olmadığı için memleketini kız kardeşinin torunu olan II. Murad'a vasiyet etmek üzere 1427 senesinde Edirne'ye hareket etmiştir⁶⁶. Yakup Bey'in geleceği haberini alan II. Murad Bursa muhafızı Yahya Bey'e ve Kadı Mehmed Şah'a emir göndererek izzet ve ikramda bulunulmasını emretmiştir. Yakup Bey Bursa'da olağanüstü izzet ve ikram ile karşılanmıştır. Bursa'dan hareket eden Yakup Bey gemi ile Gelibolu'ya geçirilmiş orada da izzet ve ikramla karşılanmıştır. Yakup Bey, o sırada Ergene Nehri üzerinde köprü yaptırmakta olan II. Murad'ı Ergene kenarında ziyaret etmiştir. Sultan Murad, Yakup Bey'i kendisinin misafiri olarak Edirne'ye göndermiştir. Yakup Bey Edirne'de bir süre kaldıktan sonra memleketini ölümünden sonra II. Murad'a vasiyet edip merâsimle memleketine uğurlanmıştır. Memleketine geldikten bir süre sonra hastalanmış ve topraklarını II. Murad'a vermek için yaptığı şifahi konuşmayı bir vasiyetname göndererek teyit etmiştir. 1429 yılında Yakup Bey vefat etmiştir⁶⁷.

Yakup Bey'in ölümünün ardından Osmanlı topraklarına katılan Germiyanlı Beyliği'nin durumu ilhâkın yani Anadolu Beylikleri'nin Osmanlılar'a tabîyetinin önemli örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Yakup Bey'in ölümünden sonra Kütahya Sancak Beyliği' ne Timurtaş Paşazade Umur Bey'in oğlu Osman Çelebi gönderilmiş ve daha sonra burası şehzade sancağı ve Anadolu eyaletinin merkezi olmuştur⁶⁸.

⁶⁵ Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri...**, s.49.

⁶⁶ Neşrî, **a.g.e.**, C.II, s. 605.

⁶⁷ Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, s.59.

⁶⁸ Uzunçarşılı, "Germiyanogullari", s.769.

1.3. OSMANLI DÖNEMİNDE KÜTAHYA

1.3.1. Osmanlı Devletinin Taşra Teşkilatı

1.3.1.1. Eyalet İdaresi

Osmanlı Devleti'nin ilk devirlerinden itibaren Osmanlı Sultanları her idari birime iki amir tayin etmişlerdi. Bunlardan ilki askeri sınıftan olan ve sultanın yürütme yetkisini temsil eden beylerbeyi, diğeri ise sultanın hukuki yetkisini kullanan ve temsil eden, ilmiye sınıfından gelen kadı idi. Beylerbeyi, kadının hükmü olmaksızın ceza veremezdi, kadı da, bulunduğu bölgede hiçbir kararını kendisi icra edemezdi. Eyalet idaresindeki bu güçler ayrımı Osmanlı Devleti'nin eyaletdeki adil yönetiminin ana düşüncesini ve temelini oluşturmuştur⁶⁹.

Osmanlı Devleti 1354'te Gelibolu'ya çıkışından sonra, takip eden fetihler sonrasında idari bir teşkilatlanmaya gitmesi gereği duydu. Böylece 1361'den sonra Rumeli Beylerbeyliği'ni kurdu. Rumeli Beylerbeyliğine Lala Şahin Paşa ilk Beylerbeyi olarak atandı. Onun vefatından sonra da Osman Gazi'nin silah arkadaşlarından Aykut Alp'in soyundan Kara Timırtaş Rumeli Beylerbeyisi oldu.⁷⁰

Zamanla Rumeli'de fetihlerin genişlemesi ile bir beğlerbeyliğinin hem Anadolu'daki hem de Rumeli'deki askeri meselelere bakması mahsurlu görüldüğünden beylerbeylik makamı Anadolu ve Rumeli olmak üzere ikiye ayrılmıştır⁷¹. Bu idari birimlere 1413'te Rum ve 1481'de Karaman Beylerbeylikleri eklenmiştir. Yavuz Sultan Selim zamanında da 1515'te Diyarbakir, 1516'da Halep ve 1517-1520 arasında Şam ve Mısır beylerbeylikleri kurulmuştur. Böylece Kanuni Sultan Süleyman hükümdar olduğunda eyalet sayısı 8'e ulaşmıştı. Onun 46 senelik saltanatı sonunda bu rakam 24'e çıkmış, II. Selim ve III. Murat devirlerinde yeni teşekkül eden beylerbeylikler ile bunların toplamı 34'ü bulmuştur⁷².

⁶⁹ Halil İnalçık, **Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)**, Çev. Ruşen Sezer, İstanbul 2003, s. 108.

⁷⁰ Nejat Göyünç, "Osmanlı Devleti'nde Taşra Teşkilatı (Tanzimat'a kadar)", **Osmanlı**, C. 6, Ankara 1999, s. 77; M. Ali Ünal Osmanlılar'ın ilk beylerbeyi olarak Orhan Gazi'nin oğlu şehzade Süleyman'ın ismini vermektedir; Mehmet Ali Ünal "Osmanlı Devleti'nde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı", **Osmanlı**, C. 6 Ankara 1999, s. 112.

⁷¹ Ünal, **a.g.e.**, s. 111

⁷² Göyünç, **a.g.m.**, s.77.

Eyaletler gelirlerinin tımar sistemine tabî tutulup tutulmamasına göre ikiye ayrılmaktadır. Bunlar salyaneli ve salyanesiz eyaletler olarak isimlendirilmektedir.

Salyaneli Eyaletler: Toprakları miri olarak dağıtılmayan yani tımar sistemi uygulanmayan eyaletlerdir⁷³. İncalcık'a göre bir başka ifadeyle salyaneli eyaletler, Osmanlı yasa ve yönetiminin yeterince yerleşmediği, bundan dolayı tımar sisteminin uygulanmadığı bölgelerdir. Tımar sisteminin uygulanmadığı Mısır, Bağdat, Habeşistan, Basra, ve Elhassa Eyaletlerinde yönetime bir derece özerklik tanınmıştır. Sultan bu eyaletlerin her birine kalabalık bir yeniçeri garnizonu yerleştirmiş ve birer vali, defterdar, ve kadı atamıştır. Eyaletin gelirleri sipahilere tımar olarak dağıtılmamış, vali bütün askeri ve idari giderleri karşıladıktan sonra merkeze her yıl "salyane" denilen sabit bir miktar vergi göndermiştir⁷⁴.

Salyanesiz Eyaletler: Salyanesiz Eyaletler ise tımar sisteminin uygulandığı eyaletlerdir. Bunlarda tahrir yapılmakta ve tahrir sırasında eyaletin geliri has, zeamet ve tımar şeklinde dirliklere ayrılmaktaydı. Eyalet geliri içerisinde önemli bir kısmı da padişah hasları adı altında merkez hazinesine ayrılmaktaydı. Ayrıca, bu eyaletlerden mahallinde yapılan harcamalardan sonra artan para merkezi hazineye her sene irsaliye olarak gönderilemekteydi. Bunların yanında Eflak, Boğdan, Erdel, Mekke Şerîflîği, Kırım Hanlığı gibi özel statüleri olan bazı eyaletlerde bulunmaktaydı⁷⁵. Ayrıca, deniz gâzî levent beylerin fethettiği Trablusgarp, Tunus ve Cezayir Beylerbeylikleri sınır eyaleti niteliklerini korumuşlardır⁷⁶.

1591'den sonra Beylerbeylik deyimini yerine eyalet teriminin kullanılmaya başlanmıştır. Bu sistem II. Mahmud zamanına kadar devam etmiş zaman zaman devletin büyük arazi kayıpları sonucu bazı beylerbeylikler ve ya eyaletler ortadan kalkmıştır⁷⁷.

1.3.1.2. Beylerbeyi ve Beylerbeylik Teşkilatı

⁷³ Abdullah Saydam, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*, Trabzon 1999, s. 121.

⁷⁴ İncalcık, *a.g.e.*, s. 110-111.

⁷⁵ Ünal, *a.g.m.*, s.113.

⁷⁶ İncalcık, *a.g.e.*, s. 111.

⁷⁷ Ünal, *a.g.m.*, s. 78.

Beylerbeyi veya diğerk adıyla “melik’ül- ümerâ” Anadolu Selçukluları’nda ordunun baş komutanı demektir. O, Hükümet merkezinde ve ya merkeze yakın olan kendi ikta bölgesinde oturur ve savaş çıktığında cepheye giderdi. Selçuklularda beylerbeyinin nüfuzu çok büyüktü. Öyle ki onun gücünden hükümdar bile çekinirdi⁷⁸.

Osmanlı Devleti’nin ilk dönemlerinde bir tane beylerbeyi vardı ve bütün ordu işerlerinden sorumlu idi. Padişahdan sonra sözü en çok geçen kişiydi. Bu haliyle ilk Osmanlı beylerbeyinin Anadolu Selçukluları’ndaki “melik’ül- ümerâ”ya çok benzediği ve diğerk bir çok müessese gibi bunun da Selçuklular’dan alındığı anlaşılmaktadır⁷⁹.

Fatih Kanunnamesi’nde Mal (hazine) Defterdarlığı, nişancılık, yüksek gelirli kadılık, sancak beyliği, üzengi ağalığı gibi görevlerden sonra beylerbeyliğe yükseline bileceği belirtilmektedir. Beylerbeyiler Divan-ı Humâyûn’da vezirlerin alt tarafında otururlardı. Bunların yıllık 800.000 ila 1.200.000 akça tutarında dirlikleri olurdu. Siyasi işlere bakmak, padişahın hükümlerini uygulamak, yönetimindekilere eşit davranmak, mazlumlara yardım etmek, ilini geliştirmek yağmalanmasını önlemek, sefer durumunda yönetimindeki askerle hazır bulunmak gibi görevlerinin yanı sıra beylerbeyi kadıların, subaşların, sipahilerin, kethüdaların, ayanın, reaya ve sayir ahalinin başı durumundaydı. Beylerbeyilerinin tımar vermek yetkisi bulunmaktaydı. Ancak bunlar ilk defa verilecek tımarlar olmayacağı gibi Doğu Anadolu Beylerbeylikleri’nde 6.000, Anadolu Beylerbeylikleri’nde 5.000, Karaman, Zülkadriye ve Rum Beylerbeylikleri’nde 3.000 akçadan az tımarlar olurdu⁸⁰.

Beylerbeyi, Paşa ünvanını taşıyordu ve önemli eyaletlere vezir rütbesinde Beylerbeyiler tayin ediliyordu. Vezaret rütbesine sahip Beylerbeyilerin yargı yetkileri olduğundan eyaltine giderken ve mazulen dönerken yollarda dava dinlerler ve hüküm verirlerdi. Yalnız kendisi gibi vezir rütbesine sahip bir beylerbeyinin eyaletinden geçerken bunu yapamazdı⁸¹. Rütbe farkı hesaba katılmazsa beylerbeyiler arasında teşrifat, başında bulunduğu eyaletin fethinin önceliğine göre düzenlenirdi. Hangi eyalet önce fethedilmiş ise teşrifatta o eyaletin beylerbeyi üstte yer alıyordu. Rumeli

⁷⁸ İ. Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devleti Teşkilâtına Medhal**, Ankara 1984, s. 99.

⁷⁹ Ünal, **a.g.m.**, s. 112.

⁸⁰ Göyünç, **a.g.m.**, s.78-79.

⁸¹ Mehmed Zeki Pakalın, **Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. I, İstanbul 2004, s. 219.

Beylerbeyisi en yüksek rütbeye sahipti. Onu Anadolu Beylerbeyisi takip ederdi⁸². Beylerbeyilerinin oturdukları ve aynı zamanda resmi görev yeri olarak kullandıkları binaya Paşa Sancağı denilmekteydi. Beylerbeyiliğin merkez sancağında ve iç kalede bulunurdu⁸³.

1.3.1.3. Sancak Beyi ve Sancak Beyliği Teşkilatı

Sancak kelimesi ucu sivri direk anlamında olup Türkçedir⁸⁴. Sancak, Osmanlı Devlet teşkilatının temel idari birimi kabul edilmiştir⁸⁵. Devlet, sancağın dışında, bazı aşiret ve oymakları da birer idari birim kabul etmişse de bu gibi durumlar etnik, sosyal ve siyasi şartların zaruri kıldığı hallerde doğrudan doğruya pratik maksatlarla meydana getirilmişlerdir. Bu yönüyle istisna sayılır. Ancak ülkenin ve devlet teşkilatının düzenlenmesinde ve taşra ordusunun yetiştirilmesinde belirli bir coğrafi bölgeyi kaplayan sancakalara ve onların yönetimine özel bir önem verilmiştir. Öyle ki devlet idaresini öğrenmeleri için şehzadelerin sancağa çıkmaları ve Divan'dan yazılan fermanların esas olarak sancakbeylerini muhatab alması sancakların temel idari birim kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Tahrirler de çok defa sancak birimini baz alarak yapılmaktaydı. Sancak Beyi köken olarak tımarlı sipahilerin komutanı olduğundan idari olarak sancak, tımar sisteminin tatbik edildiği yerlerde ortaya çıkmıştır⁸⁶. Tımar sisteminin uygulanmadığı Mısır, Bağdat, Basra ve Habeşistan gibi eyaletlerde sancak teşkilatı yoktur⁸⁷.

Sancaklar beylerbeyliklerin alt birimini oluşturmaktaydılar. Genel olarak üç türlü sancak bulunmaktadır: Bunlar klasik Osmanlı sanakları, piyade ve müselleme sancakları ve yurtluk-ocaklık sancaklarıdır.

Klasik Osmanlı Sancakları: Bunlar her beylikte değişik miktarlarda olan yönetim birimleridir. Bunların sayıları dönem dönem değişmiştir. Mesala kanuni Sultan

⁸² Ünal, **a.g.m.**, s. 219.

⁸³ Göyünç, **a.g.m.**, s. 82.

⁸⁴ J. Deny, "Sancak", **İA.**, C. 10, s. 187.

⁸⁵ İlber Ortaylı, **Türkiye İdare Tarihi**, Ankara 1979, s. 184.

⁸⁶ Ünal, **a.g.m.**, s. 115.

⁸⁷ Ortaylı, **a.g.e.**, s. 185

Süleyman zamanında Rumeli Beylerbeyliğinde 33, Anadolu Beylerbeyliğinde 34, Karaman'da 8, Rum'da 5 sancak bulunmaktaydı⁸⁸.

Piyade ve Müsellem Sancakları ve Beyler: Osmanlı Devleti'nin kuruluşu sırasında kapıkulu teşkilatı kuruluncaya kadar askeri hizmetler piyade ve müselleme adı verilen birlik mensupları tarafından görülmekte idi. Bu idari yönetimin beyleri çiftliklerde yaşamakta olan bir kısım geri hizmetlerde olan çalışanların yönetiminden sorumluydular⁸⁹.

Yurtluk-Ocaklık Sancaklar: Osmanlı yöneticileri hükümler oldukları ülkelerde eski hukuka riayet etmekteydiler. Yeni ele geçirilen yerlerde, devlete sadakat gösterenlere ellerinde ister tımar arazisi olsun, ister yönettikleri bir aşiret olsun, onları yerlerinde bırakılmıştı. Bununla beraber bu imtiyaz tanınan beyler Osmanlı seferlerine düzenli olarak katılmışlar ve üzerlerine düşen vergileri ödemişlerdi. İşte bu düzene yurtluk-ocaklık sistemi denmiştir⁹⁰. Bu düzen özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin Osmanlı idaresine geçişi sırasında, kendi saflarında yer alan yerel beylere istimaletname verilerek, onları buldukları yerlerde bölge hakimi kabul ederek gerçekleştirilmiştir⁹¹.

1.3.1.4. Kaza İdaresi ve Kadı

Sancakların alt birimleri kazalardır. Kaza, tarihi süreç içerisinde şehir veya kasaba halinde gelişmiş, siyasi, iktisadi, kültürel, sosyal merkezler şeklini almış kalabalık nüfusları ile çevresindeki köylere doğal merkez olmuş idari teşkilattir⁹².

Osmanlı Devleti adli teşkilat bakımından, birçok kaza bölgelerine ayrılmıştır. Her kaza birimi doğrudan merkeze bağlıdır. Bundan dolayı, eyalet-sancak şeklindeki askeri teşkilattan ayrı olarak tamamıyla sivil karakterli bir kaza idaresi mevcuttur⁹³.

⁸⁸ Göyünç, **a.g.m.**, s. 83.

⁸⁹ Göyünç, **a.g.m.**, s. 84.

⁹⁰ Ortaylı, **a.g.e.**, s. 185; Göyünç, **a.g.m.**, s. 85.

⁹¹ Göyünç, **a.g.m.**, s. 84.

⁹² Mustafa Akdağ, **Türkiyanın İktisadi ve İctimai Tarihi**, C. I, İstanbul 1995, s. 320.

⁹³ Ünal, **a.g.m.**, s. 119.

Kaza merkeziyle beraber çok defa sınırları içerisinde kalan bir de “kaza bölgesi” bulunmaktadır. Fakat bazı sancaklarda birden fazla kaza bölgesi de olabilirdi, sancağa tabi bütün köyler, idari-askeri açıdan kadıya bağlıydı⁹⁴. Kaza idaresinin başı olan kadı ise, mutlaka yüksek dereceli bir medreseyi bitirmiş ve belli müddet Edirne, Konya, Sivas, Bağdat gibi büyük şehirlerde danışmend olarak hizmet görmüş kişiler arasından tayin olunurdu. Kadı, görevine ancak iki sene müddetle atanabiliyordu. İki yıl sonunda İstanbul’a giderek maaşsız hizmette beklemesi gerekiyordu. Osmanlı idaresindeki kadılar kasabaların veya büyük şehirlerin başında bulunmalarına göre mansıp ve payelerine göre farklı derecelere sahiptiler. Bununla beraber yetkileri birbirinin aynısıydı ve hepside davalara bakmakta, kazaları dahilinde idari ve adli yürütmekte idiler⁹⁵.

Bunun yanı sıra kadının mahkeme işlerinde yardımcısı olan bir kısım memurlarda mevcuttu. Bunların başında naip geliyordu. Naip kadının bulunmadığı hallerde duruşmaları idare etmek, serbest dirlikler içerisinde yer almayan köylerdeki davaların yerinde götürülmesi için olay mahalline gitmek gibi görevleri ifa ediyordu⁹⁶. Naipten başka müfti de kadının mahkeme işlerinde en büyük yardımcısı durumundaydı. Kadı tereddüde düştüğü bazı durumlarda fetva için müftiye başvururdu⁹⁷.

Kuruluşundan itibaren teşkilatlanmasını geliştiren Osmanlı Devleti’nde eyalet, sancak, kaza şeklindeki idari birimler yukarıda da izah edildiği üzere buldukları coğrafi konum açısından farklı yönetimlere tabi olmuşlardır. Anadolu topraklarının oldukça stratejik bir noktasında olan Kütahya şehri, bu teşkilatlanma içerisinde önemli bir yerde bulunmuş ve Anadolu Beylerbeyliği’nin merkezi olmuştur.

1.3.2. Beylerbeylik Merkezi Olarak Kütahya

Osmanlı yönetimindeki Kütahya ile birlikte Germiyan vilayeti önce Umur Beyoğlu Osman Çelebi’ye verilmiştir. Bundan birkaç yıl sonra Bertrandon de la

⁹⁴ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Isparta 2002, s. 233.

⁹⁵ Akdağ, *a.g.e.*, s. 322.

⁹⁶ Ünal, *a.g.e.*, s. 235-236.

⁹⁷ Ünal, *a.g.m.*, s. 120.

Broguiere Kütahya'ya uğradığı zaman (1433) orada II. Murad'ın büyük şehzadesi Alâ al- Din'in sancak beyi olduğunu görmüştür⁹⁸.

II. Murad'ın ölümü üzerine yerine oğlu II. Mehmed geçmiştir⁹⁹. Bu hükümdar zamanında Kütahya, İshak Paşa'nın tayinine kadar bir vilâyet olarak idare edilmiştir¹⁰⁰. Kütahya'nın Anadolu Beğlerbeyliği'nin merkezi olması da yine bu padişah zamanındadır. Öyle ki, Fatih Sultan Mehmed Karaman seferini bitirdikten sonra Anadolu Beylerbeyi İshak Paşa'yı Menteşe üzerine göndermiş ve Menteşeoğlu İlyas Bey'in ölümünden sonra İshak Paşa Kütahya'ya gelmiştir. Kütahya bu esnada Anadolu Beylerbeyliği'nin merkezi olmuştur¹⁰¹. Menteşe Beyi İlyas Bey'i bertaraf etmekle görevlendiren Anadolu Beylerbeyi İshak Paşa eyalet merkezini Ankara'dan Kütahya'ya nakletmiş ve bu şehir beylerbeylik teşkilatının devamı müddetince, Anadolu eyaletinin merkezi olarak kalmıştır¹⁰².

Anadolu Beğlerbeyliğine tabî sancakların sayısı zaman zaman değişmiştir. Behram Paşa'nın Anadolu Beylerbeyi olduğu döneme (1522-1529) ait bir defterde Anadolu vilayetinin sancakları şu şekilde sıralanmaktadır: Kütahya, Aydın, Teke, Aydın, Menteşe, Saruhan, Krasi, Biga, Hamid, Karahisar-ı Sahib, Ankara, Kengiri (Çankırı), Bolu, Kastamonu, Sultanönü (Eskişehir), Hüdavendigâr (Bursa), Alaiye ve Manavgat, Kocaili¹⁰³. Ayrıca 1521-1522 yılları arasında Trabzon'un bir aralık bu beğlerbeyliğine bağlandığı bildirilmektedir¹⁰⁴. 1534 tarihinde Anadolu Beğlerbeyliği'nin 17 sancağının olduğunu bu tarihli tapu tahrir defterinden anlaşılmaktadır. XVI. Yüzyılın sonlarına doğru Anadolu Beğlerbeyliği'nden üç sancak ayrılmıştır. Alaiyye livası Kıbrıs eyaletine, daha sonra Biga ve Kocaeli sancakları ayrı zamanlarda Kaptan Paşa Eyaletine bağlanmıştır¹⁰⁵. Anadolu Eyaleti'nin 1520-1535 tarihlerindeki nüfus yapısı ve sosyal dağılımı ise şu şekildedir: Bu günkü Kastamonu, Ankara, Afyon, Burdur ve Antalya illeri ile birlikte

⁹⁸ Gökbilgin, a.g.m., s.1121.

⁹⁹ Dukas, a.g.e., s.138.

¹⁰⁰ Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, s.88.

¹⁰¹ M.Çetin Varlık, "XVI. Yüzyıl Osmanlı İdari Teşkilatında Kütahya", **Marmara Üniversitesi Türklük Araştırmaları Dergisi**, S.2, Yıl: 1986, İstanbul 1987, s.203.

¹⁰² Gökbilgin, a.g.m., s.1121; bu durumun tek istisnası Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadeleri Bayezid ve Selim'in Kütahya'yı idare ettikleri 1550-1558 ve 1562-1566 yılları arasında olmuştur. Bu dönemde Anadolu Beylerbeyliği'nin merkezi Ankara olmuştur; Varlık, "XVI. Yüzyıl...", s.203.

¹⁰³ Varlık, "XVI. Yüzyıl...", s.206-207.

¹⁰⁴ Varlık, "XVI. Yüzyıl...", s. 209-211; Mustafa Çetin Varlık, "XVI. Yüzyılda Anadolu Beylerbeyliği (Sancakları ve Kadılıkları Üzerine)", Ayrı Basım, Ankara 1978, s.8.

¹⁰⁵ Varlık, "XVI. Yüzyıl...", s. 215.

bütün batı ve güney Anadolu bölgelerini içine alan o zamanki Anadolu Eyaletinde 1520-1535 tarihleri arasında yapılmış olan tahrir defterlerine göre bu beğlerbeğliğine bağlı 12.701 köy ve 78 kasaba, 76 şehir ve 1969 cemaat bulunmaktadır¹⁰⁶. Bu vilayette padişah haslarından 615 köy, 9 kasaba, 19 şehir, 935 cemaat vardır. Vakıflarda ise 1.415 köy, 6 şehir, 7 kasaba, 41 cemaat ve mülk sahiplerinin ellerinde de 66 köy mevcuttur. 1560-1580 tarihleri arasında ki tahrirlerden sonraki duruma göre ise, bu eyaletin yalnız 14 sancağında 298'i zeamet ve 7.188'i timar olmak üzere 7.486 “kılıç” vardı. Daha önce Anadolu Eyaleti’ne bağlı iken aynı tarihlerdeki başka eyaletlere bağlı bulunan Kocaeli, Biga ve Alaiyye livalarına ait 40 zeamet ve 448 timarıda ilave ettiğimiz zaman Anadolu Eyaleti’ndeki timar sahiplerinin sayısı 338'i zeamet ve 7.636'sı timar olmak üzere 7.974'e yükselmiş oluyordu¹⁰⁷. Ayn-i Ali Efendi’ye göre 1609 tarihinde Anadolu 14 sancaktan meydana gelmekteydi. Bu zamanda Anadolu Eyaleti’nde 195 zeamet, 7166 timar olmak üzere toplam 7.311 kılıç ve cebelüleri ile beraber 17.000 asker bulunmaktadır¹⁰⁸.

1.3.3. Kütahya Merkez (Paşa) Sancağı

Eyalet merkezi olan Kütahya’ya Paşa Sancağı denilmiştir. Kütahya Sancağına bağlı kazaların sayısı zaman zaman değişmiştir. Bir zaman 31’e ulaşan kaza sayısı sonra 25’e 18’e, ve 16’ya kadar inmiştir. Uzunçarşılı’nın 31 olarak verdiği kaza sayısı şunlardan oluşmaktadır: Kütahya, Uşşak, Eğrigöz (Emed), Gediz, Tavşanlı, Güre (Eşme kazasının nahiyesi), İnay (Eşme kazasının köylerindendir), Eşme (Manisa’nın kazası), Sirke (Eşme’nin merkez nahiyesi köylerindendir), Silinti (Kula’nın nahiyelerinden), Homa (Çivril köylerinden), Dazkırı (Dinar’ın cenubunda bir köy), Baklan (Çal kazasının nahiyesidir), Dağ ardı (Simav’ın nahiyesi), Banaz (Uşak kazasının nahiyesi), Çal, Şeyhlü (diğer ismi Işıklı, Çivril’in köylerinden), Geyikler (Şimdiki adı Dinar), Kula, Çarşamba (Buldan), Ezine (Sarayköy), Honaz (Denizli’nin nahiyesi), Balat (Balıkesir’in kazalarından; Tursun Bey), Lazıkiyye (Denizli), Bozöyük (Bilecik’in kazalarından), Bozkuş maa Gilcan (Uşak merkez kazası köylerinden), Çakırca (Belki Denizli’de Davazın Çakır veya Çakırbağı denilen köylerden biridir), Tayla veya Tav ile

¹⁰⁶ Ömer Lütfi Barkan, “Tımar”, **İA**, C. 12/1, s.288.

¹⁰⁷ Barkan, **a.g.m.**, s.288-289.

¹⁰⁸ Varlık, “XVI. Yüzyıl...”, s. 219; Varlık, “Anadolu Beylerbeyliği...”. s. 15.

maa Osmaneli, Kazıklı (Belki Denizli'nin Kazıklı Bel tarafları), Siçanlı (Sincanlı, Afyon Karahisar'ın nahiyesi), Gököyük (Eşmenin garbında)¹⁰⁹.

Eyalet merkezi olan Kütahya'da kısa zaman sonra vezirlik rütbesine yükselmiş paşaların yanı sıra Osmanlı şehzadeleri de sancak beği olarak görev yapmıştır.

1.3.4. Kütahya'nın Şehzade Sancağı Olarak Yönetimi

1451 tarihinde Anadolu Beylerbeyliği'nin merkezi olan Kütahya da Kanuni devrine kadar Gedikli Ahmed Paşa¹¹⁰, Davut Paşa¹¹¹, Hersekzâde Ahmed Paşa gibi kısa zamanda sadrazamlık makamına getirilmiş olanlar görev yapmıştır¹¹². Anadolu beğlerbeğliği yapan Rüstem Paşa¹¹³, dan sonra Kütahya'da Şehzade Bayezid (1550-1558) ve Şehzade Selim (1562-1566) sancakbeyi olarak bulunmuştur. Dolayısıyla bu tarihlerde Kütahya şehzade sancağı olmaktadır. Bilindiği gibi Osmanlı şehzadeleri dönemin en iyi hocaları tarafından yetiştirilir ve devlet yönetiminin inceliklerini öğrenmeleri için Osmanlı sarayının prototipi olan sancağa gönderilirlerdi. Bunlar geniş yetkiler ile donatılmış şekilde sancağın yönetiminden mesul tutulurdu. Şehzadelerin sancak beyliği yaptığı Amasya, Trabzon, Manisa, Antalya, Isparta, Sivas, Konya, Kefe gibi yerlerin yanında Kütahya, merkeze yakın olması ve beylerbeylik merkezi olması açısından ayrı bir öneme sahipti.

Kütahya'ya ilk olarak Şehzade Bayezid 1550 yılında şehzade olarak gönderilmişti. Şehzade Bayezid'in Kütahya da kurduğu şehzadelik sancağının büyüklüğü, Mekke Emiri tarafından elçilikle İstanbul'a gönderilen Kutbeddin Mekki'nin Kütahya'da 1558'de Bayezid tarafından kabulü sırasındaki izlenimlerden

¹⁰⁹ Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, s.96-97.

¹¹⁰ Gedik veya Gedük Ahmed Paşa XV. Yüzyılın ikinci yarısında önemli başarılar göstermiş ve fetihle başarılı olmuş Osmanlı vezirlerindedir. Gedik Ahmed Paşa Rumeli Beğlerbeğliğine naklolunan Şarabdar Hamza'nın yerine Anadolu Beylerbeyi olmuştur. 1470'de Eğriboz fethine iştirak etmiş, bu fetihle önemli başarı elde ederek vezirliğe terfi etmiş ve yerine Davut Paşa Anadolu Beylerbeyi'ne tayin edilmiştir, M. Halil Yinanç, "Ahmed Paşa" **İA**, C.1, s.193-194.

¹¹¹ Enderun'da yetiştikten sonra, sancakbeği ve daha sonra Fatih zamanında Anadolu Beylerbeyi olmuş ve 1472'de bu hizmette iken, Konya Valisi şehzâde Mustafa ile Uzun Hasan'ın yeğeni Yusufça Mirza arasındaki muharebede şehzadenin maiyetinde bulunmuştur, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Davud Paşa", **İA**, C. 3, s. 496.

¹¹² Varlık, "XVI. Yüzyıl...", s. 221

¹¹³ Rüstem Paşa genç yaşında acemi oğlanları ocağına yükselmiş oradan saraya intisâp etmiştir. Mohaç Seferi'nde padişahın silâhdarı iken Enderun'a çıkmış ve Kanuni Sultan Süleyman'ın gözüne girerek önce Diyarbekir Beğlerbeğliğine kısa bir müddet sonra Anadolu Beğlerbeğliğine tayin edilmiştir, Ş. Altındağ-Ş.Turan, "Rüstem Paşa", **İA**, C.9, s.800.

anlaşılmaktadır. Kutbeddin Mekki, Şehzade Bayezid'i ziyareti sırasında Osmanlı saray teşkilatının küçük bir benzerinin şehzade sancağında teşkil edildiğini, Bayezid'in maiyetinde 7 bin askerinin bulunduğunu belirtmiştir¹¹⁴. Fakat, Manisa'da sancakbeyi olan Selim ile Kütahya'da sancakbeyi olan Bayezid arasında ki rekabet Kanuni'yi endişelendirince iki oğlu arasındaki vuku bulabilecek her hangi bir çatışmaya engel olabilmek için oğullarını birbirinden uzaklaştırmaya karar vermiştir. 300.000'er akça ile Selim'in Manisa'dan Konya'ya, Bayezid'ı da Kütahya'dan Amasya'ya tayin etmiştir. Bayezid hareketini geciktirmek için çaba sarfetmişse de 28 Ekim 1558'de Kütahya'dan hareket etmiştir¹¹⁵.

Kanuni'nin tüm çabalarına rağmen şehzadeler arasındaki çekişmeler son bulmamıştır. Aksine, Padişah ihtiyarladıkça tahta Selim ve Bayezid'dan hangisinin geçeceği sorunu ortaya çıkmıştır. Saray çevresinin Selim'i tutması ve bu grubun Bayezid'a karşı propagandaya girişmesi sonucu iki kardeşin buldukları sancaklar daha yukarıda da belirlendiği gibi değiştirilmiştir. Böylece Padişah öldüğünde baş şehre daha yakın olan Konya'daki Selim, Bayezid'e karşı çok daha şanslı duruma gelmiştir. Bayezid ise bu durumu kabul etmeyerek isyan yolu ile tahtı ele geçirmeyi seçmişti¹¹⁶. Bayezid bu mücadelede merkezi yönetim aleyhinde olan tımarlı sipahiler ile kolayca toplanıp bir ordu halinde örgütlenebilen boş gezen leventleri kullanmıştı.¹¹⁷

Öyle ki, Şehzade Bayezid 1558 yılında çiftbozan leventlerden ve tımarlı sipahilerden oluşturduğu büyük bir yevmli ordusu ile Selim'in kapıkullarınca desteklenen ordusu üzerine yürüdü. İki şehzade 1559 yılının 30 Mayıs'ında Konya'da karşılaşmış ve bu savaş Şehzade Bayezid'in yenilgisiyle sonuçlanmıştı¹¹⁸. Bu yenilgi üzerine Şehzade Bayezid önce Amasya'ya oradan da İran'a kaçtı. Fakat burada Kanunî'nin Şah Tahmasp'a verdiği ödünler sonucu 12 Şubat 1560'da öldürüldü¹¹⁹.

¹¹⁴ Mustafa Çetin Varlık, "Kütahya: Şehzade Sancağı", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, S. 5, İstanbul 1990, s. 316-317.

¹¹⁵ Varlık, "Kütahya: Şehzade Sancağı", s. 318;

¹¹⁶ Stanford Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, C.I, İstanbul 1981, s.163.

¹¹⁷ Şerafettin Turan, *Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Taht Kavgaları*, Ankara 1997, s. 83; Mustafa Akdağ, *Celâli İsyânları*, Ankara 1999, s. 229.

¹¹⁸ Turan, *a.g.e.*, s. 104.

¹¹⁹ Shaw, *a.g.e.*, s.163.

Şehzade Selim Mart 1562’de Konya’dan Kütahya’ya nakledilmiş ve 1566’ya kadar burada kalmıştır. Selim bu süreçte, Tahmasb’ın elçisi Beşaret Ağa’yı ve Yemen Beylerbeyisi Mehmed Paşa’yı Kütahya’da ağırlamıştı. Zigetvar Kalesi kuşatmasında Kanuni’nin vefat etmesi üzerine ise Selim payitahta gelmiş ve babasının yerine tahta çıkmıştır (30 Eylül 1566). II. Selim tahta geçtikten sonra lalası Hüseyin Paşa’yı Kütahya’ya, Anadolu beylerbeyi olarak tayin etmiştir¹²⁰.

1.3.5. Celâli İsyânları ve Kütahya

XVI. asrın başlarından itibaren Amerika’dan gelen, bol altın ve gümüş ile para meselesini çözen, akabinde ticaret anlayışında köklü değişiklikler yapan, dolayısıyla zenginleşen Avrupa ile mücadelede Osmanlı Devleti kaynaklarını zorlamak mecburiyetinde kaldı. Olağanüstü vergiler (avarız) giderek çeşitlendirildi ve artırıldı. Buna mukabil, artan enflasyon sonucu taşra yöneticilerinin gelirleri sabit kaldı. Bunun sonucu, ehl-i örf yani yöneticiler, bu kayıplarını kanunsuz usuller ile köylüden çıkarmaya başladılar. Zaten XVI. yüzyıl boyunca, yüksek nispette artan nüfus, kıtlıklar, salgın hastalıklar vs. bunalan reâyâ klasik vergilerini ödeyemez hale gelip faiz kısı kacına düştü. Bütün bunların üstüne bid’at vergiler de gelince köylüler topraklarını terk etmeye başladılar. İlk tepkiler medreselere yığılmış suhte (öğrenci)lerden geldi. Onlar köyleri dolaşp çapulculuğa başladılar. Bunu, işsiz, güçsüz, herhangi bir yere kapılanamayan genç levendlerin soygun faaliyetleri takip etti. Osmanlı Devleti, bunlara karşı bazı tedbirler aldı ise de, ehl-i örfün hatalarının devam etmesi, hatta bunların da aleni isyanları hadiseleri daha da büyüttü¹²¹.

Celali olaylarını körükleyen bir diğer vaka ise şehzadelerin mücadelesidir. Bir önceki başlık altında anlatılan Bayezid-Selim mücadelesinden sonra, Bayezid’in topladığı levendler ve yönetimden memnun olmayan tımar sahipleri, Anadolu’nun dört bir tarafına dağılarak eşkıyalık hareketlerini bir derece daha arttırmıştır¹²².

Özellikle XVI. yüzyılın sonlarında, önce İran, akabinde de uzun zaman devam eden Avusturya savaşları bunalımın artmasına sebep oldu¹²³. Evvela, kırk-ellişer kişilik

¹²⁰ Varlık, “Kütahya: Şehzade Sancağı”, s. 320-324.

¹²¹ Mücteba İlgürel, “Celâli İsyânları”, **DİA**, C. VII, s. 252.

¹²² Turan, **a.g.e.**, s. 18.

¹²³ Fatma Acun, “Celâli İsyânları”, **Türkler**, C. IX, Ankara 200, s.696; Karen Barkey, **Eşkıyalar ve Devlet**, Çev. Zeynep Atok, İstanbul 1999, s.50.

Celâli grupları faaliyetlerde bulunurken, 1596 Haçova savaşından kaçan sipahilerin de katılımı ile büyük Celâli eşkıya grupları Anadolu'yu baştan başa tahrip ettiler. Ailesini güvenli bir yere bırakan köylüler de bunlara katıldı. XVI. asrın sonlarında Anadolu'da kırsal hayat neredeyse çöktü. Bir kısım köylüler şehirlere veya dağlara sığınırken, diğer bir kısmı ise uzak memleketlere göç etti¹²⁴. Her ne kadar bu fırtına XVII. yüzyılın başlarında Kuyucu Murad Paşa'nın sert tedbirleriyle sona erdi ise de, Osmanlı Devleti'nin siyasî yapısındaki gevşekliğe paralel olarak ileriki dönemlerde de Anadolu halkı benzer hadiselerle karşılaştı. Öyle ki, XVII. asrın ortalarında Anadolu'da bir çok köy hala "virân" idi. Bu sebeple Celâli isyanlarını, XVI.yüzyılın ilk çeyreğinde vuku bulan "Alevi" ayaklanmaları ile karıştırmamak gerekir. Gerçek Celâli isyanları bahsettiğimiz üzere bazı iç ve dış ekonomik ve sosyal faktörlerin etkisi sonucu zuhur etmiştir¹²⁵.

1.3.5.1. Deli Hasan'ın İsyanı ve Kütahya'nın Tahribi

Celali kargaşasından önce Kütahya, ilk ciddi tehlikeyi 1511'de Şahkulu İsyanı¹²⁶ sırasında yaşamıştır. Anadolu Beylerbeyi Karagöz Paşa'yı şehir önlerinde yenilgiye uğratan Şahkulu, Kütahya Kalesini kuşattıysa da direnişle karşılaşmış, kale dışındaki evleri yakıp yıkarak Bursa'ya çekilmiştir¹²⁷.

Celali İsyancıları sırasında ise Kütahya en büyük tehlikeyi Deli Hasan İsyancıları sırasında yaşamıştır. Kayazıcı'nın yerine geçen kardeşi Deli Hasan biraderinin maiyetindeki eşkıya başlarından Şahverdi, Yularkaptı, Tavail gibi belli başlı şahıslarla Sokulluzade Hasan Paşa'yı Tokat'ta kuşatmıştı¹²⁸. Hasan Paşa kalede her gün belli bir yerde oturma adedi olduğundan kaleden kaçan birisinin o mevki haber vermesi üzerine kurşunla vurularak maktul düşmüştü. Hasan Paşa'nın ölümünden sonra Deli Hasan ve taifesi Tokat kuşatmasını kaldırarak yağmalayacakları daha elverişli yerlere doğru yola çıktılar. Bu sırada Deli Hasan'ın yerine Diyarbakır Beylerbeyi Hadım Hüsrev Paşa gönderildi. Fakat Deli Hasan, Hüsrev Paşa'nın ordularını da kısa sürede dağıttı. Önce

¹²⁴ Akdağ, **a.g.e.**, s. 230.

¹²⁵ Karadeniz, **a.g.e.**, s. 250.

¹²⁶ İlgürel, **a.g.m.** s.251

¹²⁷ Varlık, "Kütahya", s.580; Gökbilgin, **a.g.m.** s.1121.

¹²⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C.III/I, Ankara 1983 s.102.

Ankara'yı kuşatıp 80.000 altın kuruş haraç alan Deli Hasan daha sonra Kütahya'ya gelip şehri yağma etti ve Afyon Karahisar tarafına geçti¹²⁹.

Celâliler dışında Kütahya'da cereyan eden bir diğer hadise ise Can Mirza Paşa olayıdır. 1657 yılında Osmanlı Devleti'ne isyan eden Abaza Hasan Paşa'ya ittihak ettiğinden Kütahya halkı Can Mirza'nın üç yüz kadar sarıca askerini (itaatsiz askeri) katletmişlerdir. Hükümet tarafından Anadolu Eyaleti'ne tayin edilen Konakçı Ali Paşa'ya yardım etmişlerdir. Can Mirza Paşa Kütahya ahalisinden intikâm almak için uzunca bir süre şehri muhâsara etmişse de halkın olağanüstü gayreti nedeniyle başarılı olamamıştır¹³⁰.

Bu iki büyük olay dışında 17. yüzyıl boyunca Kütahya'da küçük çaplı eşkıyalık olayları devam etmiştir. Mesala 1610 yılında Kütahya'da Turgutoğlu adlı eşkıyanın bölge halkına zulmettiği, kanuna aykırı davrandığını merkeze bildirilmesi üzerine Hükümet eşkıyanın yakalanması ve Kütahya Kalesi'ne hapsedilmesini emretmiştir¹³¹.

¹²⁹ William J. Griswold, **Anadolu'da Büyük İsyân**, İstanbul 2000, s.32.

¹³⁰ Uzunçarşılı, **Kütahya Şehri**, s.151-152.

¹³¹ **BOA, MD, nr. 78**, s. 655, hk. 1779. 17. yüzyıla ait bunun gibi bir çok örnek mevcuttur. Bu konuyla ilgili diğer örnekler için bkz. s. 181 vd.

İKİNCİ BÖLÜM
DİVÂN-I HÜMÂYUN

2.1. DİVÂN-I HÜMÂYUN'UN TARİHİ GELİŞİMİ

2.1.1. Divân-ı Hümâyun'un Kökeni ve Osmanlı Devleti'ne Kadar Tarihi Seyri

Divân kelimesi Türkçe'ye Arapça ve Farsça yoluyla geçmiştir. Kelimenin menşei itibariyle "Aramice" den geldiği ve Farsça'ya da bu dilden geçip yerleştiği kabul edilir. Divân eski İran'da mali kayıtların yazıldığı defterlere ve bu defterleri tutan resmi dairelere verilen isimdi. Divânın Farsça'da ilk, Arapça'da ikinci anlamı "kurul" veya "toplantı" dır. Osmanlılar'da ise divân Farsça anlamından da ileri derece de "toplantı, kurul, kurul- organ" karşılığında kullanıldı¹³².

Divân-ı Hümâyun'un kökeni Osmanlı Devleti'nden önce kurulan İslam, Türk ve Türk- İslam Devletleri'nin örgütleridir. "Divan" kavramı Hz. Ömer halifeliği döneminde (634-644) İslam devletine geçmiştir. Devletin artan gelirlerini belli bir düzene kavuşturmak amacıyla İran asıllı bir Müslüman'ın teklifiyle Divân teşkilatı hayata geçirildi. Emeviler döneminde divanlar sayıca artmaya ve iyi bir biçimde geliştirilmeye başlandı. Şam merkezindeki "Divan ül- Haraç" giderek esas divan durumuna geldi. Abbasiler Dönemi'nde de divanlar çok büyük gelişme gösterdi. Abbasi divanları çok ilginç evreler geçirmişler, ihtiyaçlara göre kurulmuşlar, kaldırılmışlar yeni baştan düzenlenmişlerdir¹³³. Özellikle Abbasi Devleti'nin orta zamanlarında divan, en muhteşem şeklini almıştır. Divan'da vezir, kadıl kuzat ve sair vazife sahiplerinin yerleri belirlenmiştir¹³⁴.

Doğu'da kurulan ilk Türk- İslam Devletleri'de, özellikle Samanoğulları (874-999) ve Gazneliler (963-1187) eski geleneklerinin de etkisiyle Abbasi divan sistemini aynen benimsedi. Divân-ı Hümâyun'a benzeyen ilk Türk- İslam divanını Büyük Selçuklular kurmuşlardı. Divan-ı A'lâ adlı bu divanla Divân-ı Hümâyun'a geçiş süreci başladı. Bu gelenek Anadolu Selçukluları'nda da devam etti. Daha sonra bu devletin parçalanmasıyla oluşan beyliklerde de divan geleneği sürdü¹³⁵.

¹³² Ahmet Mumcu, "Dîvân-ı Hümâyun", **DİA**, C.9, s.430.

¹³³ Ahmet Mumcu, **Divan-ı Humayun**, Ankara 1986, s. 11-13.

¹³⁴ Uzunçarşılı, **Medhal**, s. 5.

¹³⁵ Mumcu, **a.g.e.**, s.15.

2.1.2. Osmanlı Devleti'nde Divân-ı Hümâyûn'un Tarihi Gelişimi

Osmanlı Devleti'nin ilk idari örgütü ve divanı Orhan Gazi tarafından kurulmuştur. Devletin kuruluş safhasında Orhan Bey'in kurduğu divan doğal olarak basit bir kurum görünüşündeydi. Divan, bu devirde bir vezir, Bursa kadısı ve Orhan Bey'den oluşan üç kişilik bir kurumdu. Divana Orhan Bey bizzat başkanlık ediyordu. Bunun yanında bu divanda ordu temsil edilmiyordu. Orhan Bey'in son devrinde divan teşkilatında bir değişiklik yapılarak ikinci bir vezir ihdas edilerek divanın üyelerinin sayısı dörde çıkarıldı¹³⁶.

I. Murad, I. Bayezid, Çelebi Mehmed dönemlerinde divan gelişimini sürdürmekle beraber kuruluş döneminde en fazla gelişmeyi II. Murad döneminde gerçekleştirdi. Bu dönemde Edirne Sarayı'nda belli bir yerde düzenli olarak divan toplandığı anlaşılmaktadır. Yine bu dönemde belirli teşrifat kurallarının uygulanmaya başlandığı anlaşılmaktadır ki bu, divanın II. Murad zamanında geliştiğini gösteren bir örnektir¹³⁷. Divân-ı Hümayûn tam gelişmiş şeklini ise Fatih Sultan Mehmed zamanında almaya başlamıştır. Fatih kanunnamesi ile bir çeşit anayasa düzeni kurulmuş devletin belli başlı makamları bu arada Divân-ı Hümâyûn'da düzenlenmiştir. Fatih'in getirdiği en büyük yenilik ise divanda padişahın başkanlığının kesin olarak kaldırılması ve bu işin vezir-i azama bırakılmasıdır¹³⁸.

Divân-ı Hümayûn Kanuni devrine kadar Topkapı Sarayı'nda divanhane denilen yerde toplanmışken bu padişaktan sonra yine Topkapı Sarayı'nın ikinci avlusunda bulunan ve harem dairesine bitişik olan Kubbealtı denilen yerde toplanmıştır¹³⁹. Orhan Bey zamanından Fatih'in ilk dönemlerine kadar her gün toplanan Divân-ı Hümâyûn, XVI. Yüzyıldan itibaren haftada dört gün, XVII. Yüzyıl ortalarında haftada iki gün, XVIII. Yüzyıl başlarında, III. Ahmed zamanında haftada bir gün toplanmaya başlamıştır¹⁴⁰.

¹³⁶ Aydın Taneri, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş Döneminde Vezîr-i Âzamlık**, Ankara 1974, s.42-43.

¹³⁷ Mumcu, **a.g.e.**, s.24-25.

¹³⁸ Mumcu, **a.g.m.**, s.430.

¹³⁹ Yusuf Halaçoğlu, **XIV. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı**, Ankara 1994, s.9

¹⁴⁰ Halaçoğlu, **a.g.e.**, s.8.

Divân-ı Hümayûn üyeleri de zaman içerisinde değişiklik göstermiştir. Divan toplantılarına Vezir-i Azam, vezirler, kadıaskerler, defterdarlar ve nişancı asıl üye olarak katılmıştır. Bunlardan başka Reisülküttab, Kapıcılar Kethüdası, Çavuşbaşıda divan toplantılarına iştirak ederlerdi. Ayrıca İstanbul'da bulunduğu sırada Rumeli ve Anadolu Beylerbeyi de divan üyeleri arasında yer alırdı. Vezirlik rütbesine yükseldikten sonra Yeniçeri Ağası ve Kaptan-ı Derya da asıl üye olurlardı¹⁴¹.

XVI. Yüzyıl başlarından itibaren Divân-ı Hümayûn devlet içinde padişaktan sonra en önemli yeri aldı. Bu durum XVII. Yüzyıl sonlarına kadar sürdü. Bu dönemlerden başlayarak Divân-ı Hümayûn'un yetkileri yavaş yavaş vezir-i azamın divanına (İkinci Divanı) geçmeye başladı. Divân-ı Hümayûn arada bir canlanmasına rağmen XVIII. Yüzyıl ortalarında Bâb-ı Âsafî yani vezir-i azam dairesinin her bakımdan gelişmesi nedeniyle eski canlılığını yakalayamadı. II. Mahmud döneminde yapılan değişiklikler ile kabine sistemine geçildi. Buna rağmen teşrifatta Divân-ı Hümayûn yerini korudu ancak hukuki ve siyasi fonksiyonu bulunmamaktaydı¹⁴².

2.1.3. Divân-ı Hümayûn'da Tutulan Defterler

Defter kelimesinin aslı Grekçidir. Arapça ve Farsça aracılığıyla Osmanlı Türkçesine geçen bu kelime sicil sözü ile de aynı anlamda kullanılır¹⁴³. Divân-ı Hümayûn'da çeşitli işler hakkında bir çok defter tutulmuş idi. Bunlar içinde en önemli olanları mühimme, şikayet, ahkâm, tahvil, rüus, name, düvel-i ecnebiye gibi defterlerdir¹⁴⁴.

Şikayet Defterleri : Osmanlı Devlet sistemi adalet kavramı üzerine kurulmuştur. Adalet kavramı ise halkın dilek ve şikayetlerini doğrudan padişah sunabilmesi, ve haksızlıkların giderilmesi ilkesine dayanıyordu. İşte bu doğrultuda halkın Divâna sunduğu şikayetlerin kaydedildiği defterlere Şikayet defteri denilmiştir¹⁴⁵.

¹⁴¹ Halaçoğlu, **a.g.e.**, s.10; Mumcu, **a.g.m.**, s.431.

¹⁴² Mumcu, **a.g.m.**, s.431.

¹⁴³ M. Tayyip Gökbilgin, **Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlimi**, İstanbul 1992, s. 104

¹⁴⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı**, Ankara 1998, s.79

¹⁴⁵ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi**, İstanbul 2000, s. 22.

Ahkam Defterleri: Osmanlı Devleti'nde genellikle maliyeye ait hükümlerin toplandığı defterlere verilen addır¹⁴⁶. Bugün elimizde olan Ahkam defterlerinin en eski tarihlisi 1521 yılına aittir. Fakat Osmanlı Arşivinde 1793-1878 tarihleri arası düzenli olarak tutulmuş defterler mevcuttur¹⁴⁷.

Ruus Defteri: Ruus kaleminde tutulan bu defterler, Osmanlı Devleti'nin tımar ve has sahipleri dışında kalan bürokrasisinin maaş, tayin, emeklilik, ile ilgili işlerin kayıt edildiği defterlerdir¹⁴⁸.

Name-i Hümayûn Defterleri: Padişah tarafından İslam ve Hıristiyan hükümdarlara Kırım hanına, Eflak ve Boğdan voyvodalarına, Gürcü ve Dağıstan hanlarına gönderilen mektuplara “Name-i Hümayûn” denirdi. Bunların bir sureti ile gelen cevapların saklandığı defterlere ise Name-i Hümayûn Defterleri denmiştir¹⁴⁹.

Tahvil Defteri: Yüksek devlet memuriyetlerinin tayin, terfi, işleri ve dirlik tevcihinin kayıtlarının tutulduğu defterlere verilen addır¹⁵⁰.

Düvel-i Ecnebiye Defterleri: Divan-ı Hümayûn'a bağlı kalemlerden biri olan Amedi Kalemi, her çeşit anlaşma ve ahitname metinlerini, görüşme mazbatalarını, protokolleri, yabancı elçilere konsoloslara ve tüccarlara ait yazıları tanzim ederdi. Bu kalemde tutulan defterlere Düvel-i Ecnebiye Defterleri adı verilmiştir¹⁵¹.

Bunlardan başka, Divan Kalemi katipleri tarafından, fermanlar şeklinde düzenlenen kararları, ayrı başlıklar altında tutulmuş 45 çeşit defter daha mevcuttur¹⁵². Ayrıca bunların yanında Osmanlı Hükümeti'nin karar merciinde tutulan mühimme defterleri ihtiva ettikleri konular bakımından önemlidir.

2.1.3.1. Mühimme Defterleri

¹⁴⁶ Halil Sahillioğlu. “Ahkam Defteri” *DİA*, C. 1, s. 551.

¹⁴⁷ Uzunçarşılı, *Merkez Teşkilatı*, s. 83.

¹⁴⁸ Ortaylı, *a.g.e.*, s. 152.

¹⁴⁹ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, s. 44.

¹⁵⁰ Ortaylı, *a.g.e.*, s. 152.

¹⁵¹ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, s. 33.

¹⁵² *3 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560) Özet ve Transkripsiyon*, Ankara 1993, Giriş. XIX.

Osmanlı Devleti'nin en yüksek idâri ve kazâî merci'i olan Divân-ı Hümâyûn'da alınan kararların kaydedildiği defterler arasında Mühimmeler ilk sırada yer almaktadır¹⁵³.

Mühimme Defterleri, Divân-ı Hümayûn toplantılarında müzakere edilen dahilî ve haricî meselelere ait siyasi, askeri, içtimai ve iktisadi önemli kararların kaydedildiği defterlere verilen addır. Osmanlı Arşivi'nde H. 961-1333 (M.1553-1915) tarihleri arasında tutulmuş 419 adet Mühimme Defteri mevcuttur. XVI. Yüzyılın ortalarından XX.Yüzyıla ulaşan bir dönem içinde küçük zaman bölümleri hariç ortalama 350 yıllık süreç itibariyle hiçbir doğu ve batı devletinde bulunmayan kültür ve tarih zenginliğini içeren Mühimme Defterleri, Osmanlı Arşivi defter serileri içinde önemli yer tutar. Ana konularını; devleti ilgilendiren siyasi, kültürel, sosyal, ve harp tarihine dair üst düzey kararlar teşkil eder¹⁵⁴.

Mühimme Defterleri hükümlerin sâdır oldukları divânlar bakımından dört ayrı grupta değerlendirilebilir:

1. Mühimme Defterleri: Padişahın payitahtta bulunduğu sırada, sadrazam başkanlığındaki divan toplantısından çıkan emirlerin kaydolunduğu defterlerdir.
2. Rikâb Mühimmesi: Sadrazam sefer veya başka bir sebeple payitahttan ayrılırken yerine vekil olarak bıraktığı Rikâb kaymakamı veya Sadaret kaymakamı denilen görevli başkanlığında toplanan Divan'da alınan kararların yazıldığı defterler.
3. Ordu Mühimmesi: Ordu ile birlikte sefere çıkan sadrazam sefer sırasında akdettiği Divan toplantılarında alınan kararların yazıldığı defterler.
4. Kaymakamlık Mühimmesi: Padişah ve sadrazamın aynı anda Dersaadet'den ayrıldığında, devlet işlerini tedvir etmek üzere tayin edilen Sadaret kaymakamının akdettiği divanlarda alınan önemli kararların yazıldığı defterler¹⁵⁵.

¹⁵³ Mübahat Kütükoğlu, "Mühimme Defterlerindeki Muâmele Kayıtları Üzerine", **Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri**, (30 Nisan- 2 Mayıs 1986), Ayır Basım, İstanbul 1988, s.95.

¹⁵⁴ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi**, s. 7.

¹⁵⁵ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi**, s.7-8.

Mühimme Defterlerindeki kayıtlar, mahalline – muhatap makama gönderilen berat ve fermanların suretleri hüviyetindedir. Önemli bir husus, deftere kaydetmek, yani tescil işlemini hükme bağlamaktır. Divanda bir karar veya neticelenen bir dava ferman şeklinde hazırlanmadan önce tashih edilen müsveddesi, ilgili defterine kayd olunmamışsa geçerliliği olmazdı¹⁵⁶.

Defterdeki bir kaydın iptali veya tashih edilmesi ancak padişahın iznine bağlıdır. Nişancının yani ilk dönemlerdeki Divan kalemleri şefinin defterler üzerinde tashih yapabilmesi, padişahın “Kendi kalemiyle düzeltme yapabilir” müadesini taşıyan fermanıyla mümkündür¹⁵⁷.

Mühimme Defterleri’nin tertibinde şekil ve muhtevâ yönünden bir değişme göze çarpmaktadır. Klasik döneme aid (1553- 1642) ilk defterler başlık taşımazlar iken, 90 Numaralı Mühimme Defterinden itibaren defterlerin ilk sayfalarında hükümlerin hangi sadrazam zamanında çıktığı ve hangi reisülküttâbın başkanlığında kaleme alındığını belirten başlıklar görülmeye başlar. Yazı daha sanatkaranedir¹⁵⁸.

Mühimme Defterleri’ndeki hüküm tarihlerinin yazılışı, ilk dönemlerde, “başlık tarih” atmak şeklinde olmuştur. Daha sonraları bu usulden vazgeçilerek günler; evâil, evâsıt ve evâhir tabirleriyle onar günlük dilimler halinde ifade olunmaya başlanmıştır¹⁵⁹.

Mühimme Defterleri’nde yer alan konuları devrin zaman, mekan ve telakkisi çerçevesinde mühim görülen konular teşkil eder. Bazen hüküm metinleri içindeki “Bu husus mevâdd-ı mühimmedendir” veya “Husus-ı mezbur mühimmatdandır” şeklindeki ifadeler ile konuların önemine dikkat çekildiği görülmektedir¹⁶⁰.

Mühimme Defterleri’nin içerik bakımından önem ve değerlerini şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

1. Mühimme Defterleri, Osmanlı Devleti’nin merkez ve taşra teşkilatındaki idari ve askeri organların yapısı, karşılıklı münasebetleri, çalışma tarzları,

¹⁵⁶ 3 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560) Özet ve Transkripsiyon, Giriş XX.

¹⁵⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, s.8.

¹⁵⁸ 3 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560) Özet ve Transkripsiyon, Giriş XXII.

¹⁵⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, s. 8-9.

¹⁶⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, s. 9.

fonsiyonları hakkında önemli kaynaktır. Müesseselerin organizasyon ve işleyişi, hukukî prosedür hükümlerinin tetkikiyle anlaşılabilir.

2. Komşu ülkeler ile Avrupa, Kuzey Afrika, Orta Doğu, Arabistan Yarımadası, Kafkaslar ve Rusya tarihleri açısından önemli bilgiler ihtiva ederler.
3. Osmanlı Devleti'nin, gayri Müslim tebeası ile olan münasebetleri, azınlıklar hukuku, halkın sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının temini hususlarındaki yönetim politikası, ibadet ve ayin serbestiyeti, mabedlerin inşası gibi konular Mühimme Defterleri'nde çokça görülür.
4. Hac organizesi, surre alayları ve mukaddes beldelelere götürülen hizmetler, konu olarak ayrı bir yer tutar.
5. Osmanlı kültür ve sanat faaliyetleri cümlesinden, imar ve iskân siyaseti, çevre ve belediye hizmetleri, sağlık ve eğitim işleri, geniş vakıf idarelerinin problemleri ve teftişleri bakımından da zengin malzeme ihtiva ederler.
6. Sayıları hayli fazla olan ve Ordu Divanınca tutulan Mühimme Defterleri, askeri tarih, harp tarihi ve lojistik hizmetler tarihi yönünden de birinci elden kaynaktır¹⁶¹.

Sonuç olarak, XVIII. Yüzyılda devlet işlerinin Divân-ı Hümâyun'dan Paşa Kapısına kaydığı, Bâb-ı Âlî'nin, yönetimde ağırlığının hissedilmeye başladığı dönemlerde yavaş yavaş Padişah fermanlarının yerini sadrazam buyruklara almaya başlamış ve bu buyruklular için "Ayniyat Defteri" adı altında, yeni bir defter türü tutulmaya başlamıştır. Bununla birlikte, mühimme kayıtlarını tutan Divan kalemleri az sayıda katip kadrosu ile sadaret teşkilatı içinde yer alarak Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar eski görevlerini sürdürmüştür¹⁶².

¹⁶¹ 5. Numaralı Mühimme Defteri (973/ 1565-1566) Özet ve İndeks, Ankara 1994 Giriş XI.

¹⁶² 5. Numaralı Mühimme Defteri (973/ 1565-1566) Özet ve İndeks, Giriş XII.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
HÜKÜMLERİN TRANSKRİPSİYON ve ÖZETLERİ

3.1. HÜKÜMLERİN TRANSKRİPSİYON ve ÖZETLERİ

75 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 75/ s. 1/ hk. 4

Kütahya Kazası Muhafazasında Olan Vezir Hafız Ahmed Paşa'ya:

Anadolu'da cereyan eden eşkıyâlık hareketlerinden halkın korunması hakkında.

Kütâhiyye Kâzası Muhâfazasında olan vezîr Hâfız Ahmed Paşâ'ya hüküm ki; Vilâyet-i Anatoli'da zuhûr iden eşkıyânın mazarratların def'i için kemâ-kân ol vilâyeti muhâfazasının olmağı bâbında fermân-ı âlî- şânum sâdır olmuşdur buyurdum ki;

Vusûl buldukda fermân-ı kâzaya (?) mûcebince nefer ve ademleri kemâ-kân ol vilâyetin hıfz u hırâsetinde olub eşkıyâ tarafından re'âya vü berâyânın emvâl ü erzâkına zarar görende erişdirilmeğın bâbında enmâ'ı mesai cem'ilerini gelüb götüresin.

MD 75/ s. 125/ hk. 232

Kütahya Kadısına:

Bölük ağalarının şikayeti üzerine adı geçen eşkıyâ taifesinin faaliyetlerinin önlenmesi hakkında.

Bâ –hatt-ı Fehm Efendi.

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Kütâhiyye sakînlerinden Gür Ali nâm sipâhînin hizmetkârı Ahmet ve Sekbân Mustafa ve Bektâş Hüseyin ve Tîrmîz oğlu hizmetkârı ve Türk Ahmet ve Carca ve Kaberde oğlu hizmetkârı ve Abdurrahman hizmetkârı ve kılıç hizmetkârı ve İlyâs ve Çevkâni hizmetkârı ve Tekelci Ahmed hizmetkârı Hafe hizmetkârı Aşık ve Osman Çavuş hizmetkârı nâm şâkîler gice ile İnâyet nâm kimesnenin evin basub üç yük akçalık mikdarı emvâl ü erzâk gâret itdikleri ecilden şer'le görülüb hakkı alıvirmek için Kütâhiyye'de bölük halkına kethudâyiri olan Kibrân zîde kadruhûya hitaben Südde-i Sa'âdetümde olan bölük ağaları mektûb virmeğın buyurdum ki;

Vusûl buldukda mûmâ-ileyhin mektûbu mûcebince mezkûr kethudâyiri mübaşereti ile ihzârları lâzım olanları ihzâr eyleyib inâd idenleri şer' ile buldurması lâzım olan kimesnelere buldurmayub gönderdüb bir def'a şer'le görülüb fasl olmayub

ve üzerinden on beş yıl mürûr itmiş değil ise erkanı vechile hakk üzere teftîş-i ziyâde itmeğin i'lâm olunduğu gibi ise ba'de's-sübût ehl-i fesâd muhtâc-ı arz olduğunda habs idüb arz eylesin. Meclis-i şer'a lâzım geleni icrâ idüb hilâf-ı şer'-ı şerîfe kimesneye iş ittimeyesin hakk üzere olup tezvîr ve tahzîr ve te'addîden hâzer idüb kaziyeden medhali olmayanları fasl itdiresiz.

MD 75/s. 232/ hk. 438

Kütahya Kadısına:

Kütahya Kadısının burası için kethudâyiri ve beytü'l- mâl emini gerektiği ve bu göreve sipâhî oğlanlarından Keyvan Serhâd'ın uygunluğunu bildirmesi üzerine bu göreve adı geçen sipâhînin getirilmesi hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Südde-i Sa'âdetüm'e mektûb gönderüb "kazâyı mezbûrda sakîn olan bölük halkı üzerine kethudâyiri ve beytü'l- mâl emini lâzımdır" ve kâza-i mezbûrda sakîn olup kırk sekizinci bölükde yüz otuz iki akça ulûfeye mutasarrıf olub sipâhî oğlanlarından olan kıdvetü'l- emâsil ve'l akrân Keyvân Serhad zîde kadrehûya için kendi hallerinde olup re'âyâ üzerine çıkmayub ve re'âyâyâ asla dahl ü tecâvüz itmeyüb ve ef'âl ve ahvâllerinden kimesne rencide olmamışdır deyu kethudâyiri beytü'l- mâl emîni tâ'yin olunmak recâsına amel eylediğin ecîlden merkûm Keyvân Serhad taht-ı kazânızda olan Bölük halkı üzerine kethudâyiri ve beytü'l-mâl emîni tâ'yin olunup mugâzi bi'l- emâcid ve bi'l ekârim bölük ağaları zîde mecdühûm taraflarından mektûb verilüb mücebince emr-ü şerîfim taleb olunmakla buyurdum ki;

Vusûl buldukda merkûm Keyvân Serhad'i fî bölük ağaları mektûbu mücebince taht-ı kazânuzda sakîn olup bölük halkından olanların beytü'l-mâl emaneti ve kethudâyiri hıdmetinde istihdâm eylesin anun gibi re'âyâ vü berâyâyâ ve sâyir fukarâyâ zulm ü te'âddî olanların merhûm kethudâyiri mübâşeretle buldurub götürdüb davâ-yı hak idüb ta'yin ü mâl iden hasımlarıyla mürâfâa itdürüb üzerlerine şer'le bâbında olan hukûk u hüküm idüb merkûm mübâşeretle eylesin ve bundan akdem ol canîbde kethudâyiri olan ref olunmuşdur. Min-ba'd kethudâyiri ve beytü'l- mâl emaneti hıdmetinde zuhur itdirmeyesin.

MD 75/ s. 263 hk. 550*Kütahya Kadısına:**Kütahya ve Akça Kalesi dizdarlarının başvuruları üzerine başı boş eşkiyâ gruplarının kaleye sokulmaması hakkında.*

Bâ –hatt-ı Fehm Efendi.

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Kütâhiyye Kal'ası dizdârı ile Akça Kal'ası dizdârı zîde kadrehûmâ Südde-i Sa'âdetüm'e mektûb gönderüb kal'a-yı mezbûre tanım hıfzı için ve mustahfızânı kal'amızın hıdmetkârından gayriye istihdâm olunmak için emr-i şerîfim vârid olmuş iken ve ma tekâddümden olan barikiri tutmak ve kılavuz olmak askere ve kasabalara mahsus olub ve hisâr erleri sefere dahi gidegelmemişler iken hâliya mîr-i mîrân ve kâim mâkamlar ve kuzat u ummal mahza-i celb-i mal için ba'zısın sefere gitme, kılavuzluk ve saray beklemeğe ve bunun emsâli nice hıdmetlere teklîf idüb hâric-i kal'ada istihdâm ile etrâf u eknâfında Celâlîler zuhur itmeğe kal'a muhafazasında ihtimâm lazum iken kal'alar mustahfızlardan halî kalub sipâhî nâmında meşâleci ve paşa ademleri nâmında Seyyid Gazi ve Kara Hisarı ve sâyir karye re'âyânın (?) ve gâret itdüklerinden sonra Kütâhiyy'ye gelüb envâ-i zulm ü teâddî idüb suhte tâifesinde havfleri olmağla sefere dahi gitmeyüb yurt baik hıfz u kal'aya girmek murâd idüb beğlerbeği dahi Sefer-i hûmayuna fermân olunmağla vilâyet-i halî kalub kal'aya zarar eriştirmeleri muhâkkaktır. Bu makûle eşkiyâyı min-ba'd kal'aya koverilmeyib ve kal'aya müstahfazaları dahi mir-i hıdmetden gayri hariç kal'ada istihdâm olunmayub kal'aların hıfzında olmak için emr-i şerîfim virilmek recâsına arz eyledikleri ecilden buyurdum ki;

Vusûl buldukda vâkı' olan fetret inâyetde hakla ber taraf oluncayadeğin kal'a-yı mezbûrenin neferleri kal'â muhafazası hıdmetinde gayret-i hıdmete teklîf itdürmeyüb ve kal'aya asla ol makûle kimesneleri kovermeyesiz.

76 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 76/s. 118/hk. 302

Kütahya Kadısına:

Hassa Mimarları başı Muhammed'in isteği üzerine saray için gerekli fanyansların eskiden olduğu gibi Kütahya'dan narh üzerinden alınması hakkında.

Mehmed Efendi

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Hassa mi'marlarım başı olan kıdvetü'l- emâcîd ve'l- ekârim Muhâmmed zîde mecdühû Südde-i Sa'âdetüm'e mektûb gönderüb haliyâ Kâza-yı İznikden saray-ı amîre ve mirîye bağçe ve temiyeye-i salatin için işlenen kâşîler mühimmâta Karâhisar yöresi lâzım olmakla kâdimden olageldüğü üzere Kütâhiyyeden fincan işleyen ustalardan narh-ı rûzî üzere akçasıyla kâşirî başına alıvirmek bâbından emr-i şerîfim virilmek recâsına arz itmeğin buyurdum ki;

Vusûl buldukda kadîmden olageldüğü üzere narh-ı rûzî üzerinden akçasıyla aldırub kimesneye te'addî ve gâret itdirmeyüb ammâ bu bahâne ile kimesneden ahz ü celb alunub kâdimden olagelen ne muhâlif te'addî ve iş olunmakdan hazer eylesin.

77 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 77/ s.121/ hk. 381

Kütahya Kadısına:

Kâza sakînlerinden Kürd Hüseyin isimli kişinin eşkıyâ ile birlik olduğu, reayaya zulmettiği, ayrıca Hüseyin isimli sipâhînin adamlarından Mustafa'nun da muhâlîf davranışlarda bulunduğu bildirilmesi üzerine gereğinin yapılması ve bunların davranışlarının önlenmesi hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Kâza-i mezbûre sakînlerinden Gür Hüseyin nâm kimesne şakî ahvâllerinde ve celâlî olup Zorba ile gezüb re'âya vü berâyâ vesâirlerinden zümerânın emvâl ü erzâkın gâret idüb yine kâza-i mezbûrdan Hüseyin nâm sipâhînin Mustafa nâm hidmedkârı bazı esbâb-ı ebâr ve bir tanesi şehâdet-i davet olundukda meclis-i şer'a ihzâr-ı şer'i şerîfe dâhil-i mâhalliye şutûm-ı gâliz idüb itâ'at-ı şer'i şerîf itmeyüb müselmânlar mezbûreden müteşekkil oldukları i 'lâm olunmayub buyurdun ki;

Vusûl buldukda mezbûr meclis-i şer'i ihzâr idüb davaları hâk-ı istimâ' hallerinden hisseleriyle beraber idüb ber def'-i şer'le mukâddem eyleyüb üzerlerinden on yıl mürûr itmeyen da'valarıyla hak ve adl üzere teftîş u tefahhus eyleyüb göresin vech-i meşrûh üzere fesâd ü şenâ'at râmîyle bâ'de's -sübût asâb-ı fûsule mazâr hakların eleverildükden sonra mezbûr muhtaç arz olanlar ile yazub ra'zı idüb vekilleri ile şer'le haklarından lâzım geleni edâ idüb vas'ı ta'yin hakk üzere olub ahz ü celb sebebi ile ehl-i fesâd ü şenâ'at hâlinde olanlara arz olunmuş ve hilâf-ı vâkı' mugâyir alâmetinden ziyâde hazer eyleyesin.

78 NOLU MÜHİMMEDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD78/ s.232/hk.610

Kütahya'da Anadolu Beylerbeyisinin Mütesellimine:

Turgut oğlu isimli eşkıyânın hareketlerinin önlenmesi hakkında.

Bâ hattı Osman Efendi

Kütâhiyye'de Anadolu Beğlerbeğinin müsellimine hüküm ki;

Ol tarafda fesâd ü şenâ'at üzere olan Turgut oğlu demekle mâruf nâm şakînin fesâd ü şenâ'ate zuhur olmağla ele getirülüb Kütâhiyye Kal'asında habs olunduğu i'lâm olunmağın şâki-i mezbûrun hakkından gelinmesi emr-i şerîfim buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzerinde amel itdüğinden fesâd ü şenâ'ate zahir olub habs olan şâki-i mezbûrun hakkından gelesin.

MD78/s.241/ hk. 636

Anadolu Beylerbeyine, Kütahya Kadısına, Kütahya Kethüdâyiri olan Abdi'ye:

Kütahya'da bez satan tüccârdan İneyet isimli şahsın şikayeti üzerine adı geçen tüccârın dükkanını gece ile basıp, yağmalayan ve Ahmed isimli şahsın bir miktar parasını ve malını alan sipâhî oğlanları zümresinden adı geçen şahısların faaliyetlerinin şikayette bildirildiği üzere olup olmadığının incelenmesi ve gereğinin yapılması hakkında.

Anadolu Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Kâdısına ve Kütâhiyye Kethudâyiri olan Abdi'ye hüküm ki;

Halâ Kütâhiyye'de Bezler satan tüccârların İneyet nâm kimesnenin yine kâza-i mezbûrenin sakînlerinden olub sipâhi oğlanları zümresinden olan Abdurrahman oğlu

Mehmed ve ağazâde Hüseyin ve Kara Bilâl dimekle maruf Gür İbrahim hilâf-ı şer‘-i şerîfe mezkûr inayetin dükkanın mühürleyüb ve cebren gece ile garba-i yönünde Hanif zîde dimekle meşhûr olan Ahmed’in öteye alub götürüb yüz aded guruş dört ve dörd dane mestur dulbendi aldıklarından gayri menkûhasını dahi cebren tefrik itdürüb küllî zulm ü te‘âddî eyledükleri i‘lâm itmekle şer‘ ile hakk eyledüğün bâbında halâ Bölük ağaları tarafından mühürlü mektûb virildiğün buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda onat vechile mukayyed olmayıb mezbûrları meclis-i şer‘-i ihzâr ve husûs-ı mezbûrun şer‘le hakk üzere teftîş idüb göresin; fi’l- vâkı‘ kâza- î arz olduğun gibi ise ol bâbda muktezâ-yı şer‘-ı kavimle amel idüb ba‘de’s-sübût şer‘ ile nice olan hakkını hükm idüb bî-kusûr geri alıvirdikten sonra bu fesâdı idenler muhtâc arz olanlardan ise ağaları tarafından virilen mektûb mücebince hak-ı batılları mübâşetile îsim ve resimleri ile yazub arz eylesin, değillerse şer‘ ile haklarından lâzım geleni icrâ idüb hilâf-ı şer‘-i şerîfe kimesneye iş itdirmeyesin.

MD 78/ s.306/ hk. 802

Bâ hattı

Kütahya ve Sivrihisâr Sancaklarında ki Kadılara:

Kütahya ve Sivrihisâr Sancaklarında olan bazı hasların ilhak olması üzerine bu hasların korunması hakkında.

Kütâhiyye ve Sifri-hisâr Sancaklarında vakı’ olan Kâdîlara hüküm ki;

Bundan akdem zindikân-ı vilâyet-i merkumenin ol sene-i mezbûrda vâkı’ olan kâdîları Hatt-ı Hümâyûn sa‘âdet-i şerîfimle Havâs-ı Hümâyûnum ilhâk olub ana yolu cerimesinden mahsûlinden her sene cânib-i mîrîye virilmekle altı yük akçayı rusûm müşârun- ileyhümânın redd-i ilhâk olunan deyu bundan akdem Hatt-ı Hümâyûnum ile fermân-ı âlî- şânım sâdır olmuşdur. Lâkin cezime-i mezbûrdan virilecek altı yük akçanın Hatt-ı Hümâyûn ile ceb harçlığı için ta’yin idüb idüb¹⁶³ zikr olunan sancaklarda vâkı’ olan kâdîlara geri uslûbu sâbika üzerinde virmek hasebinden zabt itdürmeyüb bu bâbda sâdır olan emrim üzerinde müşârun-ileyhümânın Kütâhiyye ve ve Sifri-hisâr Sancakları olan hasları uslûb-ı sabık üzere ve bu taraftan zabt ü tasarruf ittürmeyüb ve

¹⁶³ Metinde tekrar edilmiştir.

kimesneden cerimesinden altı yük akçayı ceb haclığı için cem'-i tahsîl itdürmeyüb min-ba'd odalarımızda taht-ı ta'arruz itmeyesun deyu Mâliyye tarafından emr-i şerîfim virilüb Divân-ı Hümâyûn canibinde Hükm-ü Hümâyûnum virilmeğin fermânın olmuşdur, buyurdum ki;

Mâliyye tarafından virilen emr-i şerîfim mücebince amel olunduğu hâlde yazub gönderesiz.

MD 78/ s.371/ hk. 957

Anadolu Beylerbeyine, Kütahya ve Simav Kadılarına:

Simav kazasına tabi Kınık isimli köy ahalisinden ismi geçen şahısların şikayeti üzerine Cemâl isimli Celâlî eşkıyâsının adın geçen köye gelerek buranın halkının mallarını yağmaladığını, hem eşkıyâdan hem de il erlerinden ve de suhte taifesinden ölenler olduğunu, Yusuf isimli şahsın kardeşinin de öldürüldüğünü bildirmesi üzerine konunun teftîş edilmesi ve bu gibi olayların engellenmesi hakkında.

Osman Efendi hattı

Anatoli Beylerbeyine ve Kütâhiyye ve Simav Kâdîlarına hüküm ki;

Simav Kâzasına tâbi' Kınık nâm karyeden Musa ve Bostan ve Mehmed ve Mustafa ve Hacı Nuh ve Ahmed ve diğer Mustafa ve ve diğer Mehmed vesâyir kârye-i mezbûre halkı Dergâh-ı Mu'allâm arz-ı hâl sunub bundan akdem Cemal nâm Celâlî eşkıyâsı karye-i mezbûre gelüb emvâl ü erzâklarını gâret idüb iyâllerine dahl ü tecâvüz idüb katl-i nüfus eyledüklerinde suhte tâyifesinden dahi şehüd(?) idüb eşkıyâdan ve il erlerinden yanlarında nice âdem katl olunub ve eşkıyâ ve eşkıyâdan Şehri nâm şâki dahi katl olunmağla her biri bunların terk-i diyâr idüb pârekende itmişler iken Celâl yurtlarından ve gelüb karyelerinde sakîn olmuşlar iken sen ki mîr-i mîran-ı müsellimsin. Tarafından Yusuf nâm kimesne "ol cenkde karındaşım Cemali siz katl eyledünüz" deyü sabit ü zahir olmayub kırk bin akçaların alub küllî zulm ü te'âddî eyledüklerinin i'lâm eyledikleri ecilden buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda onat vechile mukayyed olub husûs-ı mezbûrîye şer' ile hakk olunan teftîş idüb göresin ol vâkı' kâdîya arz eyledükleri üzere mezbûr Cemali eşkıyâ ile olduğu sabit ü zâhir olmağla katl olmuş bu makûle eşkıyânın virmeleri (?) şer' ile virilmeğin halâ vech-i meşrûh üzere rencîde oldukları vâkı' ise şer'-i şerîf-i

hümâyûnuma muhâlif olub bunları min-ba'd ol vechile rencîde etdürmeyüb katl-ü def' eylesin ve hilâf-ı şer'-i şerîfe alunan akçalarından ba'de's-sübût şer' ile hükm idüb eyleyüb hilâf-ı şer'-i şerîfe kimesne iş etdirmeyesin.

MD78/ s.642/hk.1660

Kütahya Sancağından olan Kadılara, Sivrihisar Kadısına:

Sultan Murad Vakfiyesi olan Kütahya Sancağı ve Sivrihisar Kazasında olan hamamlar için ödenen paranın ödenmemesi üzerine durumun Mâliyye tarafından verilen emir üzere görülmesi hakkında.

Kütâhiyye Sancağından olan Kâdîlara Sifri-hisâr Kâdîsına hüküm ki;

Ceddüm merhum Sultan Murad Han tâbe serâhünün vakfiyesi mukaddemâ mutasarrıf olduğu Kütâhiyye Sancağı ve Sifri-hisâr Kâzasında olan hamamları Havâs-ı Hümâyûn ilhâk olunub ona bedel-i cizye-i güzâr mahsülünden her sene canib-i mîriye virilmeğin altı yük akça müşârun-ileyhümâ ve vilâyetin kâzasına ilhâk olunmak fermânım olunub lâkin cizye-i mezbûreden virilecek altı yük akça Hatt-ı Hümâyûn sa'âdet-i makrunumla ceb harçlığı tâ'yin olunmağla zikr olunan hâsslar müşârun-ileyhanın vakfına ilhâk olunub Mâliyye tarafından vakf için zabtolunmak emr-i şerîfim virilmeğin ol emr-i şerîfim mücebince amel olunmak emr idüb buyurdum ki;

Vardukda bu husûs için Mâliyye tarafından vech-i meşrûh üzre mirî olan emr-i şerîfim mucebince amel eyleyüb hilâfına cevâz göstermeyesin.

MD 78/ s. 666/ hk. 1731

Kütahya Kadısına:

Adı geçen eşkıyâların faaliyetlerinin önlenmesi için saray silahdârlarından Abdi isimli kişinin baş ve buğ tayin edildiği ve bu kişinin eşkıyâların faaliyetlerini önleyerek eşkıyâların İstanbul'a gönderilmesi hakkında.

Bâ hatt-ı Efendim

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Mektûb gönderüb ol etrâf u eknâfa Abdi ve Seyyid bin Ali nâm üzere bâ şehir havaline tabi' bazı eşkiyâ ile gezüb re'âyâ vü berâyânın emvâl ü erzâkın gâret ve tecâvüzle katl ve fesâda halî olmağla def' u izâlesi mühimmât-ı umûrdan olmağın Dergâh-ı Mu'allâm silâhdârlarından kıdvetü'l emâsil ve'l- akrân Abdi zîde kadruhû baş u buğ ta'yin idüb ve yanına bir er ve kendülerinden nice kimesneler koşub üzerlerine gönderüb kâzaya intikâli mezbûrların şakîlerle götürülüb Kütâhiyye Kal'asına habs ve nicesinin haklarından gelüb küllî te'addî olmadan zuhûra getirüldüğün arz eylemişsin bir hubur vardır hûlasası Abdî min-ba'd dahı ol etrâf u eknâfa fesâd ü şenâ'at üzere olan eşkiyâyı sâyirleri ele getirüb mazarratların def' u mahbûs olan şakînin Âsîtâne-i Sa'âdetim'e götürülmesi mümkünesi götürüb ve küllîsi makarratından gelmeğın adam olmuş buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan âdem üzere arz oldukdan zıkr olunan şakîlerin Âsîtâne-i Sa'âdetlerime götürülmesi mümkünesi irsâl eyleyüb ve bi'l cümle ol canibde fesâd ü şenâ'at üzere olan eşkiyâyı naîbi tarîka hak ele getirüb mazaratın def' ve ref'ine ve re'âyâ vü berâyânın istirahatleri bâbında menzil-i münferid arifâna münhâsır eyledi İnşâ'a'llâhu te'âlâ olan bunların hıdmetleri mütemâdi olmayub itdirmeye inâyet-i ulûmedemiz daima munkârir olmağın mazur ona göre ta'yin ve imtiyaz üzere olasin.

MD 78/ s. 655/ hk. 1799

Anadolu Beylerbeyine:

Kütahya ahâlîsinin şikayeti üzerine Kütahya'da naib olan Mevlana Kasım eşkiyâ ile birlikte birleşip halka zulüm etmesi ve mallarını alması üzerine Mevlana Kasımın yakalanıp İstanbul'a gönderilmesi hakkında.

Bâ hattı Emâli Efendi

Anatoli Beğlerbeğine küküm ki;

Kütâhiyye ahâlîsi Dergâh-ı Mu'allâm'a âdem gönderüb nefsi-i Kütâhiyye'de bi'l fi'l nâib olan Mevlânâ Kâsım kendü hâlinde olmayub hilâf-ı şer'-i şerîf ahâlî-i vilâyete ve re'âyâ vü berâyâyâ zulm ü te'addî eyledüğün bildirüb sâhib-i zürriyet olan eşkiyânın hevalarına tâbî olub mezbûr ademle yekdil ve yekcihet olub kendü hallerinde olanları ahz itdirüb şer'-i şerîfe muğâyir üzerlerine nesne sâbit ü zâhir oldığı cerime nâmına nice akçelerin aldırıp virmekte iktidarı olmayanları muhkem hizb-i adliyyet ve habs itdirüb

bu makûle te‘addî ve tecâvüzünün nihâyet olduğun i‘lâm eyledüğün ecilden fi‘l- vâkı‘ mezkûrun ol vechile şekâvet-i vâkı‘aları min-ba‘d beğâyet itdürilmemek bâbında fermân-ı şerîfim sâdır olmuştur, buyurdum ki;

Vusûl buldukda arz olunduğu gibi olub mezkûr ahâlî-i vilâyete ve re‘âyâ vü berâyâyâ ol vechile te‘addî vü tecâvüz ü vâkıa‘ları min-ba‘d beğâyet itdürmeyesin. Hilâf-ı şer‘ ahâlî-i vilâyete bu mekûle te‘addî ve tecâvüz olduğuna asla rıza-yı hümâyûnum yokdur fakat mütenebbih olmayub girü uslûb-ı sâbık üzre te‘addisi her ne ise ahvâllerini Âsîtâne-i Sa‘âdetim’e i‘lâm eylesün ki hükm ü lüzûm bu vechile sâdır olsun mûcebiyle amel oluna.

MD 78/ s.783/ hk. 2043,

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Kadısına:

Bölge halkından bazılarının şikayeti üzerine; vilâyetin eşkıyâ taifesi mütevellisinin haktan ve bazı paşaların korkusundan eşkıyâ taifesine katılması bununla birlikte halka zulmü olmamıştır. Bundan dolayı eşkıyâ taifesiyle birlikte olmasına rağmen halka dokunmayan kişilerin tövbe etmeleri neticesinde affı hakkında.

Osman Efendi

Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Kâza-i mezbûrede olan re‘âyâ tarafından arz-ü hâl sunulub mukaddemâ vilâyete eşkıyâ tâyifesi müteveli oldukda re‘âyadan ve gayriden ba‘zı paşaların havfindan eşkıyâ tâyifesinin yanlarına varub gelmeğle ve ba‘zıları dahi havflarında yanlarına gezüb lakin halâ kendü hallerine kâr-ı sahiblerinde olub kimesneye zulm ü te‘âddîleri yoğ iken ba‘zı kimesneler olur olmaz da‘vaları sülûk idüb zulm ü te‘addî eyledikleri i‘lâm olunmağın. İmdi mukaddemâ paşaları havfında eşkıyâ tâyifesi yanlarına varub havflarından yonlanca gezüb halâ tövbe ü istihfar idüb kendü hallerinde olanları rencîde vü remîde olmayalar deyü fermânım olmuştur buyurdum ki;

Vardukda fi‘l vâkı‘ mukaddema paşaları havfindan eşkıyâ yanlarınca varub gelüb ve havflarından yanlarınca gelüb halâ kendü hallerinde ve kâr-ı sahiblerinde olanları emr-i şerîfime muhâlif rencîde vü remîde itdirmeyesin ana bu bahâne ile halâ eşkıyâdan olanlar himâyet olunmakdan hazer eylesiz.

MD 78/ s.837/ hk. 2182

Müşârun-ileyhe: Kütahya'ya bağlı Kula ve yakınlarındaki Timurca Nâhiyesi ve Saruhan Sancaklarında suhte taifesinin hareketlerinin çığırından çıktığını, bunların yol keserek halkın malını yağmaladıklarının bildirilmesi üzerine buradaki grupların dağıtılması ve faaliyetlerinin önlenmesi hakkında.

Müşârun-ileyhe¹⁶⁴ hüküm ki;

Bâ hattı

Hâla Kütâhiyye'ye tâbi' Kula ve etraf havâninde vâkı' olan Timurca Nâhiyesi ve Saruhan ve Menteşe Sancaklarında suhte tâifesi zebân-ı tûğyan üzere olub daima re'âya vü berâyâ ve fukarâ ü zü'amânın emvâl ü erzâkları gâret ve hasaret itdiklerinden mâ'ada yollara ve billere inüb katl-i nüfus ü gâret-i emvâl itmeden halî olmadıkları i'lâm olmağın sen ol caniblere varub ol mâkule fesâd üzere olan suhte tâyifesinin cemâ'atleri perîşân idüb inâd ü muhâlefet üzere olanların haklarından gelinmeğın mühimmâtın olmağın buyurdumki;

Vardukda göresin tâyife-i mezbûra vech-i meşrûh üzere cem'in ile görüb re'âya vü berâyânın emvâl ü erzâkına gâret ü hasâret idüb fesâd ü şenâ'atleri mukarrer ise bizzat kendün varub bunca yarar ademlerinden birini göndermek eyleyeci olur her ne vechile mümkün men-i cem'iyetlerin perîşân idüb beliyeye itdiresinki bilâd-ı selâsedden gayri yerde cemâ'at ile gezmeyeler.

Muhâlefet üzere olurlar ise her vechile şe' ile haklarından gelesenki saîrlerine mûcib-i ibret ve sebep-i nasihât vâkı' ola.

¹⁶⁴ Adı geçen bir üstteki hüküm; yani 2181 nolu hüküm, Anadolu Beğlerbeğliğine hitaben yazılmıştır

79 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 79/ s. 54/ hk. 132

Anadolu Beylerbeyisine, Kütahya ve Kepsud Kadısına:

Vezir Hızır Paşa'nın; Bali, Hüseyin, Yusuf Çavuş isimli kişilerin eşkıyâdan olduğunu ve Hasan isimli kişinin zeameti mahsûlünü yağma ettiklerini ve sübaşı Mustafa'nın iki atı ve eşyalarına el koyarak yağma ettiklerini bildirmesi üzerine adı geçen eşkıyâların faaliyetlerinin önlenmesi hakkında.

Hacı Efendi gönderilmiş Osman Efendiye

Anatoli Beğlerbeğisine Kütâhiyye ve Kepsud Kâdîlarına hüküm ki;

Düstûr-ı mükerrrem, müşîr-i mufahham nizâmü-l âlem Vezîrüm Hızır Paşa edâma'llâhü te'âlâ iclâlehûya tarafından şöyle arz olundu ki Bâlî Çavuş ve Yusuf Çavuş ve Hüseyin nâm kimesne eşkıyâdan olub müşârun-ileyhin mahâllerin kazdurub merakları üzerine müşârun-ileyh tarafından müzevver mektûb yollayub Dergâh-ı Mu'allâm müteferrikalarından olub müşârun-ileyhin oğlu olan Hasan zîde meduhûnun ze'âmet-i mahsûlünden yirmi bin akçalıktan ziyâde mahsûlün ik'ârı bozub gâret idüb ve ademlerinden seferin tımarına ulûfeleri yoğ iken tımarı Hatt-ı Hümâyûnla mukârrir kılınmış iken otuz neferden ziyâde eşkıyâ cem' idüb varub otuz bin akçalık mahsûlün kabz idüb ve sübaşısı Mustafa'nın iki at ve iki kırmızı ferâce ve kemer-raht ve kılıç ve ba'zı esbabını yağmâ idüb ziyâde fesâd eyledikleri i'lâm olmağın mezbûrları ele getürmeğın emir idüb buyurdum ki;

Vardukda bu husûsa mukayyed olub mezbûrları beher-hâl ele getürdüb hak üzere tefîş idüb mezbûrların vech-i meşrûh üzere fesâd idüb müşârun-ileyhe ve ademiyyesine aid olan mahsûlden ne mikdar nesne olmuşlarki ba'de's-sübût bî-kusûr eylevm diğér neferâtın emr-i şerîfim tevcihle yerine varduğın üzerlerine sabit olan mevâdın sûret-i sicilleri ile vuku' üzere arz eyleyesin. Haklarından gelemeyin içün emr-i şerîfim gönderile iş bu fesâdı himâyet olunmağdan hazer eyleyesin.

MD 79/ s. 146/ hk. 364*Kütahya Sancağındaki Kadılara:*

Kazanızda halı ve seccade işleyen zenaatkârların kabenin sûretini nakş etmeleri ve Şeyhül İslam'ın fetvasında bunun câiz olmadığı belirtilmesi üzerine bunun terk etmeleri, eğer terk etmeyen olursa cezasının verilmesi hakkında.

Sûret-i şer'îm mücebince

Kütâhiyye Sancağında vakı' olan kâdîlara hüküm ki;

Taht-ı kâzanızda halı ve seccade işleyen rençber tâyifesi seccadelere mihrâb ve Kabe-i Mükerrreme-i beyzi hal hat olunub ba'de tüccâr tâyifesinden iştira edenler dahi keferet tâyifesine bey' eyledikleri istimâ' olunmağla husûs-ı mezbûre şeyhu'l- islâm ve müftiyu'l- enâm edâmallâhu teâlâ fezâiluhûya isti'nâ bildirüb o makûle beyt-i şerîf ve hat nakş bulunmak câiz olmayub şer'î men'î üzre olduğuna fetvâ-yı şerîfe virilmek mücebince amel olunmak emr idüb buyurdum ki;

Vusûl buldukda taht-ı kâzanızda o makûle seccade işleyen rençber tâyifesine fetvâ-yı şerîfe muktezasınca muhtem tenbih ve te'kid eyleyesen ki min- ba'd işledikleri seccadelere mihrâb ve Kâbe-i Mükerrreme sûreti ve hutût-ı sâire nakş itdirmeyüb ulûfelerime mezbûre tarafından re'-yi fetvâ-yı şerîfe muhâlif iş idenleri muktezâ-yı şer' üzere te'dib idüb mütenebbih? olmayanları ism ve resimleriyle yazub bildiresin ki itabıt-i emr itmedikleri için haklarından gelmek için emr-i şerîfim virile.

MD 79/ s. 204/ hk. 506*Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Kadısına:*

Kütahya'da bulunan Germiyanoglu Yakup Çelebi imâretinin tamire ihtiyaç duyan yerlerinin tamir edilmesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğisine ve Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Südde-i Sa'âdetüm'e mektûb gönderüb Kütâhiyye'de vâkı' Germeyânoğlu Yakub Çelebi imâreti eşkîya mütevellî oldukda ihrâk olunub ve mezârî' merâsinin mevcudundan dahî vâkı' olan mahsûlden kalîl olmağla ehl-i vezâyif'ül tamâm vezifeleridir ki mâhall-i ta'mirimizin müsâdesi olmayub ve ba'zı mahallinin aslen ihyâ ve ba'zı yerlerinin ta'miri muhândan olmağla ta'mirine müsâyedet olunmağla hâlâ imâret deyub ta'mir olmayınca ehl-i vezâyife vazîfe virilmeğın rakîbe olmak bâbında mütevellîsinin rızasıyla emr-i şerîfim virmek recâsına arz eylediğın ecilden buyurdum ki;

Vusûl buldukda arz eylediğın üzere fi'l vâkı' ta'mire muhtâc olub ve mütevellî müsaadesi bu gayri ta'mir idünce rakîbe idüb ehl-i vezâyifın vazifelerinin rızasıyla ta'mirleri itdikden sonra kendu vazifeleri edâ etdüresin. Bâ ziyâde mukayyed vakf-ı mezbûranın müsâdesi var iken rakîbe olmuşdur ve bu erbâb vezâyifinin ulûfeleri virilmeğında ihtiyâd üzere olasın.

MD79/ s.223/ hk. 554

Bursa Kadısına, Hüdavendigâr, Karesi, ve Kütahya Sancaklarındaki kadılara:

Sipâhîlerden Ahmed ve silâhdârlarının defterde belirtilen vergiyi toplama görevini yerine getirmek için görevli oldukları bölgeye gittiklerinde topladıkları verginin eksik olmasının nedeninin bazı gayri Müslimlerin adı geçen bölgelere yerleşmeleri olduğunu ve bunlardan vergilerinin tahsîli hakkında.

Burusa Kâdîsına Hudâvendigâr ve Karasî ve Kütâhiyye Sancaklarında vakı' olan kâdîlara hüküm ki;

Kâzayı ve havas-ı mîr-i mîrân kasabat ma perâkende re'âyâsının bin on dokuz senesinde üzerlerine lâzım olan hazînelerinde defter mücebince inbâ-i sipâhiyânın Ahmed ve silâhdârlarımdan dörd beşi cem' itmeğın fermânım olub ellerine Mâliyye tarafından tuğralı defterü emr-i şerîfim virilüb lâkîn zikr olunan kefereden niceleri perîşân olub taht-ı kazâlarunuzda sakîn olmağla defterinde noksan geldükde i'lâm olmağın Mâliyye tarafından virilen emr-i defteri mücebince zikr olunan re'âyanın hazineleri cem' olmak fermânım olub buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda Mâliyye tarafından virilen müferrih-i meşrûh emr-i şerîfim mücebince amel olunan min- ba'd hilâfete cevâz göstermeyesiz.

MD 79/ s.232/ hk.576

Anadolu Beylerbeyine, Kütahya Kazasında ve Vilâyet-i Anadolu'da olan kadıllara:

Suhte taifesinden bazı öğrencilerin başvurusu üzerine adı geçen yerlere gelen ve ilim tahsîl eden öğrencilere ve yakınlarına menfi davranılmaması hakkında.

Anatoli Beğlerbeğisine ve Kütâhiyye Kâzasına ve vilâyet-i Anatoli'da olan Kâdîlarına hüküm ki;

Hâliyâ talebe-i ilim olan suhte taifesi tarafından Südde-i Sa'âdetüm'e arzuhal sunulub zikr olunan talebe-i ilmin ba'zı bilâd-ı selâsedden ve ba'zı vatan ma'lumatlarına tâhsil-i ilm-i şerîf üzere iken her birinde vesâyetini ve kısmı elbâbda vilâyet-i mezbûreden sâkin eyledikleri zuhur-ı icmâli ile bilâd-ı selâseye gelsünler deyü emr-i şerîfim götürdüb tenbîyyetüne kebür emr-i şerîfim itsin her biri zikr olunan üç bilâd-ı şehire varub ve kimi dahi târih-i ilimde müte'ehhil olmağla her biri kendü hâlinde olub hilâf-ı şer'-i şerîfe bir ferde te'addî ü tecâvüzleri sûdur itmesi sen ki beğlerbeğisin ol canibde mute'ehhil olub fariğ ve kendü hâlinde olanlar için emr-ü emsâl idüb bilâd-ı selâse kethudâyiri adamlar gönderib ele getirülen talebeyi katl-ı gâret ü akrâba tâ'lukatına eziyet ve hakâret idüb küllî hayf idilmiştir deyü tâyife-i mezbûre ve bâ emr-i şerîfim mücebince bilâd-ı selâseye varub tahsîl-i ilm üzere olanların fariğ ve müte'ehhil ve diyar-ı unsiyyet olub kendü hallerine olanlara mallarım müşkillerin olmayacak olmayub ve her birinin bi gayri hak akraba-i ta'allukatına te'addî olunmamak fermânın olmuştur buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olub hakk-ı fermân-ı celîl-i emrim üzere tâyife-i mezbûrdan bilâd-ı selâseye gelüb tahsîl-i ilm üzere olub ve unsiyyet olanlar ve ol cânibde sakîn ü metemekkin olan tâife-i îlmden ve müragabe ve muteehhil olmağla sâyir ecnas-ı

re'âyânın kâr u kesb ve zirâ'in ve merâsın üzere olanlara ve bu cümlelerin akrâba-i ta'lukâtına malların ki hilâf-ı şer'-i şerîfe kimesneye te'addî vü tecâvüzleri şakîleri olmayub kendü hâlinde olan min-ba'd olmağın dahil itmeyüb ve bilâd-ı selâseye gitmeğın deyü emvâl ü erzâk ve başlarına ve vücaketlerin üzere te'addî itdirüb fermân-ı fermâ ile fesâdların tarafıyla mühnik olanları himâyet vesâyetine olunub ve dekkani olanların hilâf-ı şer'-i şerîfemu'arız olmakda sâdır eyleyesin ve arz-ı muhtâc olan asla ahvalleri yazub bildiresiz.

80 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 80/ s. 35/ hk. 95

Kütahya ve Uşak Kazası Haslarına:

Adı geçen yerlerdeki tekke mütevellilerinin, nişinlerinin ve mübâşirlerin gereği gibi davranmamasından dolayı bunların harap olduğunun bildirilmesi üzerine bu görevlilerin teftîş edilerek vakıf şartlarının yerine getirilmesi hakkında.

Kütâhiyye ve Uşşâk kâzayât-ı haslarına hüküm ki;

Haliyâ taht-ı kâzanızda vâkı‘ tekyelerin evkâfı müteveli olanlar ve tekye nişinleri ve sâyir mübâşirlerin mübelliğ şart-ı vâkıf mücebince amel itmeyüb ol vechile harab olduğu i‘lâm olunmak şer‘le yirlü yirinde görülüb şart-ı vakıf mücebince amel olunması emr idüb buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda her birinünde husûs-ı mezbûra mukayyed olunub dahi taht-ı kâzanızda vâkı‘ olan tekyelerin mütevellileri ve tekye nişinleri ve sâyir mübâşirlerin ihzâr idüb şart-ı vakıf mücebince irade-i vusûl kılındı tamâm hak üzere yirlü yirlerinden teftîş u tefahhus idüb şer‘-i şerîfe ve şart-ı vâkıf mücebince amel idüb şer‘-i şerîfe ve şart-ı vâkfa muhâlif kimesne teâlli itdirmeyesin.

MD 80/s.75/hk. 196

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Kadısına:

Kütahya Sancağına ulaşan Türkmen gruplarının bölge halkının tarla ve ekinlerine zarar verdiklerinin bildirilmesi üzerine bu gruplara kışlak bulmak da ki sıkıntılarının giderilmesi ve memnun olmayanların yazıp bildirilmesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Kâdisına hüküm ki;

Kâdîm-i Âsîtaneden bu ana gelince Türkmen tâyifesi Kütâhiyye Sancağına dahil olunub ahir yerde mütemekkin halîya livâ-yı mezbûrda gelen müslîmanların ve re‘âya

vü berâyâ tarla ve ekinlerin canibinden zulm ü te‘addî üzeredir deyu re‘âya tarafından tezâllüm olunmağın mezbûrlar kadime-i kışladıkları ve geldikleri kışlakların bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur buyurdum ki;

Vusûl buldukda göresin fi’l vâkı‘ tâyife-i mezbûre kadimden liva-i mezbûrdan kışlaya bulmak müşkiller ise men’ ü def‘ idesin leâdim-i kışlak geldükleri yerde kışlatdırıb re‘âya vü berâyâyâ zulm ü te‘addî ettirmeyesin memnun olmayanları yazub arz idesin.

M 80 / S. 253 / hk.631

Kütahya Kadısına:

Adı geçen vakıf köylerinin gelirlerinin Tuksat? Ağa'nın çocuğu olmaması nedeniyle yine bu vakıfa ait olduğu hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki

Südde-i Sa‘âdetüm’e mektûb gönderüb kazâ-i mezbûrda vâkı‘ Yenice ve Sekviran ve Karacaviran ve Taşşazak? nâm karyeler Tuksat? Ağa evkâfından olub tevliyeti aslı olan evladiyyet akrabasının ıslahata meşrûha olmağla mezbûr Tuksat? Ağa nice fermân mutasarrıf olub fevt oldukda asl evladı kalmayub bir kızı kalub “kızlar sulh evlada dahil olmaz” diyü infaz hükmü virilüb baba ve ana bir er karındaşı Hacı Hamzaya ba’de batnen ba’de batn beşinci batn olan Ahmed’e ve Tuksata (?) Mahmud ve Mehmed nâm kimesneler sağır olmağla ve anın kızı evladından olan Hakkı Çavuş ve Ali nâm kimesneler dahi (silik) mutasarrıflar olub bade ıslah akrabalık üzere mezkûrlar dahi berât itdürüb itmeyüb (silik) muslihûn tavassutu ile defter-i cedide kûsur olduğu üzere Karye-i Taşçılar ve muhassılı ile tevliyet-i mezbûr Ahmed Çavuş (silik) idüb ve karye-i Yenice ve Yeniviran nâm Karye muhassılı ile mescid-i şerîfin ve kârbânsaray ve çeşmenin meremmetini kabul itmesini ta‘ahhüd ve kabul itmeğle mezkûr karyenin tevliyet-i mezbûrân Mahmud ve Ahmed ve Eyyûb tarafından hâsıl-ı hüccet idilmiş idüğü mezbûrun kana‘at olmayub nizadan hâli olmadıkların arz eyledüğün ecilden bizzat mukayyed olduğu (silik) olduğu sâdır iken bir yer varsa üzere mescid ve sâir meşrutasına sarf oluna ve zikr olunan karye mîr-i mirîye kayd olunmak fermânın olmuştur buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan fermân-ı celilül-kadrim üzere erkan u himem hak üzere göresin fi’l- vâkı‘ zikr olunan karyeler evkaf-ı mezbûra dahl olub vakf olunan

mescid ve sâir evkaf mesârifhâne muhassilluları sarf olunursa yine şart-ı vakf muhassılı vakf itdürüb vakfa sarf olunub mezkûrlardan meşrûh üzre ekl u bel' iderlerse miri için ? itdürüb vuku' üzre yazub arz eylesin.

MD80/ s.342/ hk.832

Kütahya Kadısına:

Mehmedi isimli kişinin şikayeti üzerine Anadolu Beylerbeyi olan Emrûllah'ın Ömer isimli kişinin Kâyim-makâmı olduğu ve bu kişinin vekili olan Ahmed Kethudânın verdiği bin kırk akçanın ödenmesi hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Bu sekanda Mehmed nâm kimesne Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl sunub bi'l-fi' Anatoli Beğlerbeğisi olan Emrullâh dâme ikbâlehû Ömer dâme ikbâlehûnun kâim mâkamı olub vekili olan Ahmed kethûda müşârun-ileyhin hıdmetkârında olub taht-ı kâzanızda olan (...) nâm hamilerinin bin yirmi üç senesinde vâkı' olan zikrin ve nümâmızdan murîsiyle ber vech-i maktu' kırk bin akçayı virmeğle mezkûrdan ol sene hibe ve husûs (silik) idüb te'addî üzerinde bî-kusûr mezkûr kaîm makamına virilüb teslîm itmeğle hâla mezbûran müşârun-ileyhüma adet olmayub adet ile olduğu öşrüye ve suvali virünce ihtiya itmekden halî olmayub (silik) şerîfim ve kânûn üzere amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki;

Vusûl buldukda husûs üzere vuku' şer'le amel olmak diğere sene evkâfı ve mühîm hak üzerine malların tefîş idüb (?) amel olunduğu (silik) muğâzzab emri şerîfim yoğ sonra ise mucib ile amel idüb şer'-i kânûna muhâlif cümlesi zıra' itdiresin.

MD 80/ s. 376/ hk. 910

Anadolu Beğine, Eğrigöz Kadısına:

Kadının başvurusu üzerine Kütahya Sancağı Tavşanlı Nâhiyesi'nde Hartılı isimli köyde ikâmet eden Ali Çavuş'un kanuna aykırı hareket ettiği ve faaliyetlerinin önlenmesi hakkında.

Bâ hatt-ı Hasan Efendi

Anatoli Beğine ve Eğrigöz ve Kâdîsına hüküm ki;

Kâdî mektûb gönderüb Kütâhiyye Sancağı Tavşanlı Nâhiyesi'nde Hartılı nâm karyede vakı' Ali Çavuş ile niza' üzre olan Ali mukaddemâ helaliyle gezüb fesâd ü şenâ'at itmışken hâlen dahi tezvîr ve telebbüsten halî olmayub il mesalihine karışub Müslimânları ehl-i örfe gamz idüb akçelere inüb ve alub Müslimânlar fesâd ü şakâvet üzre oldukların bildirmek ecilden buyurdum ki;

Vardukda götürdüb davaları hak ve yakın mal ider talebiyle müracaât idüb ber vech-i fasl olmayan davâlara yerlü yerinde teftîş idünüz. Bir fesâd ü şenâ'at var ise ba'de's- sübût ashabına havale olundukdan sonra üzerine sübût bulan mevâddan sûret ve resmleriyle yazub arz eylesin.

MD 80/ s. 399/ hk. 963

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya, Eğrigöz ve Selendi Kadılarına:

Kavak Köyü Naibi'nin şikayeti üzerine adı geçen eşkiyanın Mehmed isimli kişinin veresei kendi halinde iken evlerinin basılıp bazı mallarını aldıklarını, bir kişiyi öldürdüklerini bildirilmesi üzerine gereğinin kanun çerçevesinde yapılması ve kadı naibinin denetlenmesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye ve Eğrigöz ve Selendi Kâdîlarına hüküm ki;

Kavak nâhiyesi naibi Dergâh-ı Mu'allâm'a mektûb gönderib Kâza-i Kütâhiyyeye tâbi' nâhiye-i Kavak müsâfatından Şabhâne nâm karye sakînlerinden Mustafa ve Mehmed ve Mahmud ve Ali nâm kimesneler Meclis-i şer'e varub Gedüs sakînlerinden şirret-ü şakka ile üzere olan çavuş naibi Halil nâm kimesne bundan akdem küreğe virilüb bâ'de bir târikle hûlâsa olub gice ile katl olunan Mehmed nâm maktülün veresei mezbûrlar kendü hallerinde iken suhte tâyifesiyle sâbık evim basub bir atın alub Mehmed nâm kâyınım ve mukâyihim Kasım'ı katl eylediler deyü hilâf-ı vâkı'itmeleriyle ile emr olub ehl-i örfle yekdil ve yeniçeri olub mücerred ahz-ı celb için haric kâzaya inüb gidüb zulm ü fâsık itmekde halî değıldir. ahvalleri meclisde görölüb ve çavuş naibi olan mezkûr Halil'in keyfiyet-i hâl a'yân-ı vilâyeti hak üzere teftîş olunması taleb idürüz deyü ilhâm eylediklerin i'lâm itmeğın husûs-ı mezbûr şer' ile görölüb icrâ-yı hakk olunmak emr idüb buyurdum ki;

Vusûl buldukda mezbûrları ihzâr idüb dahi hilâf-ı şer‘ ile görölüb fasl olunub on beş yıl mürur itmeyen husûslara meclis-i hak-ı adil üzere teftîş u tefahhus idüb arz olunduğu üzere ise şer‘le lâzım geleni her ne ise icrâ idüb hilâf-ı şer‘le zulm-ü te‘addî olmakdan ve kendi hallerinde olanlara ahz-ı celb sebebi ile rencide itdirmekden ta‘yin ihsad idüb hakkından adl ve inhîraf göresin.

MD 80/ s. 426/ hk. 1027

Kütahya Kadısına:

Bölük halkından Hacı Mehmed isimli kişinin şikayeti üzerine Anadolu Beylerbeyisi Ömer’in kethudâsına hasların geliri olarak kırk akçayı teslim etmesine karşın bin kırk yedi akça teslim edildiğinin bildirilmesi üzerine gereğinin yapılması hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Bölük halkından Hacı Mehmed nâm kimesne Dergâh-ı Mu‘allâm’a arz-ü hâl sunub Anadolu Beğlerbeğisi Ömer dâme ikbâlehunün kethudâsı olan Ahmed kethudâ müşârun-ileyhin haslarından bir has kırk bin akça küb viriüb zikr olunan kırk bin akçanın mezbûr kethûdaya bi’t tamâm olub bunun zimmetinde bir akça kalmamış iken hâliya müşârun-ileyh Ömer dâme ikbalehûya zikr olunan haslarının mahsûlün bin kırk yediye kabul idüb eğer mezbûriye virdüğü te‘addî üzere olduğun bildürüb şer‘ ile görölmesin bâbında emr-i şerîfim recâ etmesiyele şer‘le görölmesin emr idüb buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda mukayyed olan tamâm hak üzere göresin vech-i meşrûh üzere müşârun-ileyhin küllîsi zikr olunan hasları mezkûre virüb bi kusûr almış iken ol vechile te‘addî olursa men’ idüb hilâf-ı şer‘-i şerîfe rencide itdirmeyesin.

81 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 81/ s.152/ hk. 335

Anadolu Beylerbeyisine, Kütahya Kadısı Mevlâna Mehmed'e, Karahısâr ve Teke Kadılarına:

Hasan Beğ'in şikayeti üzerine, Kabasakal Abdi ve Hamza Çavuş'un halktan çeşitli bahâneler ile fazla vergi almalarının engellenmesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğisine ve Kütâhiyye Kâdîsı Mevlânâ Mehmed zîde fâzlühûya ve Karahısâr ve Teke Kâdîlarına hüküm ki;

Südde-i Sa'âdetüm'e bi'l-fi'l tuğra-i şerîfim hıdmetinde olan iftihâr'ül ümerâ-i vel ekâbir Hasan Beğ dâme ulüvvühû mektûb gönderüb bundan akdem yine tuğra-i şerîfim hıdmetinde iken Teke Sancağında olan hasların Kabasakal Abdi nâm kimesneye doksan bin akçaya ve bir akîd itdiği zabt-ı mezbûre tarîz itdiğinde mezbûra varub zabt-ı mübâşeret eyledükde ol cihetle Celâlî tuğyânı üzere olmağın sabıka Anatoli Beğlerbeğisi emir dutan Mehmed dâme ikbâlehû mukabîl hal itdirmesin mîr-i mîran müşârûn-ileyhe kendünden hoca başlık hıdmetinde olub Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından Mehmed Çavuş zabt itdiresin deyu mezbûr Abdi mûşa-i mütesâddi olduğun ve Hazma Çavuş vech-i meşrûh üzere zabt itdüğün mukaddemâ itirâf idüb mugaza tarîkiyle edâ itmek isteyüb müşârûn-ileyh bi't tamâm taleb itmekle sulh-ı tarîkle bir emr-i şerîf olmayub bakî olan hıdmetinde kalmaduğın bildirüb tâhsil itdirmegin recâsına arz itmeğın mezbûr Kabasakal Abdi ise mûmâ-ileyhin Hazma Çavuşa ihzâr ve re'âyâlarıyla mezbûrlar muvacehesinde olub müşârûn-ileyhin mahsûl müteveccih olanlardan tahsîl üzere hazır olan vekiline teslîm olmak emrim olmuşdur buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu husûsa onat vechile mukayyed olub mezkûr Kabasakal Abdi ve Hazma Çavuş ile ihsâr idüb müşârûn-ileyhin vekili ve re'âyâsı bu ahid-i şerîf üzere teftîş u tafahhus idüb mua'ccil emr-i şerîfim kânaatinden müteveccih olursa şer 'le tahsîl idüb müşârûn-ileyhin ol mahsûlünü canibinde olan kimesneye teslîm itdiresiz bu bâbda emr-i fermân ve ihtimâm-ı marûz kıldım deyub müşârûn-ileyhin mahsusuna gâret olunmakdan ve bu bahâne ile re'âyâdan iki mahsûl aldirmakdan mukâbil hıdmetleriyle mesmû'a bedel ve şûrut eylesin.

MD81 / s.250 / hk.566

Kütahya Kadısına ve Mollasına:

Adı geçen köylerde eşkıyâlık yaptığı bildirilen eşkıyâlar ile iş birliği içinde halktan para toplamalarının engellenmesi ve isimlerinin merkeze bildirilmesi hakkında.

Bâ hatt-ı Hâ

Kütâhiyye Kâdîsına ve Mollasına hüküm ki

Sen ki naib Kâdîsın mektûb gönderüb hâla Anadolu Beğlerbeğisi Müslimi'nin Avcı Abdi Karye-i Taş ve Karye-i Aharlar ve Ordu ve Arslanlu ve Karaisilu? ve Şeyh Ali Zargal ve Hacı Aksal ve Çomaklu ve Umurca ve Kalanbal? ve Azlu ve Bazarcuk ve Avdan Dokağac ve Kanak ve Bazar ve Günlüviran ve Günyad ve nâm Karyeler ahâlîsinden kazâ-i mezbûr halkından mübalağa atlu ile varub hilâf-ı şer'-i şerîf on bin akce küse alub tebâ-i eşkıyâdan Ayas dimeğle marûf olan şakînin yoldaşları Şaban ve Kunkum Mustafa ve Ali ve Boz Abdi'nin yanına düşüb zulm ve te'addîden hâlî olmayub ve muttasıl devre çıkub şöyle ki zalimi üzerlerinden def' olunmaya cümlesi perâkende vü perîşân olmaları mukarrer olduğu arz itmekte imdi beğlerbeği sübaşları ile üzerine çıkub dur eylemek memnû'dur buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda fermân-ı celîlü'l-kadrim üzere amel idüb beğlerbeği sübaşları ile üzerine çıkartmayub dûr ve memnû'dur defeatli etraf ü eknâfî adâlet nâmlu gönderilüb ref' olunmuşdur min-ba'd mezbûrları devr nâmına çıkartmayub def' itdüresin. Şöyle ki bu emr-i şerîfimdân sonra memnu olmayub bir dahi devri derler ise müstakıl âdemler gönderilüb (?) götürdülüb gereği gibi haklarından gelünür velâki olub (?) ise dahi ancak iki üç altu ile varub anda dahi ehl ü iyâlleriyle sakîn oldukları evlerine yoklanub bir fenası ve kıbel-ı şer'-den âdem alub ve adâlet ve şer'le üzerlerine te'addîyatı olanları icrâ-yı şer' ile memnu olunmayub umûrların yazub arz eyledükden sonra haklarından emr-i şerîfim ne vechile sâdır olunursa mûcebi ile amel oluna. Bade's-sübût girü hükm idüb alınub eğer sübaşıyla üzenine muhâlif gider zulm iderse men' olmazlarsa nefer başıyla Ordu-yı Hümâyûnum 'a gönderesin ki ahvâlleri Divân-ı Hümâyûnum da hak üzere gönderilüb icrâ-yı hakk oluna.

82NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER¹⁶⁵

MD 82/ s. 3/ hk. 5

Kütahya müsellimine:

Daha önce yaptıkları işlerden tövbe edip bir köşeye çekildikleri halde, beylerbeyi voyvodaları ve il erleri tarafından suç işledikleri gerekçesiyle rahatsızlık edildiklerini bildiren Kütahya'da Dağözü diye bilinen mahallin suhtelerinden Yunus, Murad ve arkadaşlarının, yarar kefiller verip kendi hallerinde oldukları sürece kimseye rencide ettirilmemeleri hakkında.

(...) Kütâhiyye Müsellimine hüküm ki;

Kazâ-i mezbûra tâbi' Dağözi demekle ma'ruf olan mahallün sùhteleri tarafından Yûnus ve Murâd ve sâyir sùhteler Südde-i Sa'âdetüm'e gelüp şöyle arz-ı hâl eyledi ki; " hâliyâ eyledükleri ef'âle tevbe vü istiğfâr idüb gûşe-i vahdet ihtiyâr idüb kendü şugulleri ile meşguller iken mîr-i mîrân voyvodaları ve il-erleri; "Ba'de't- tevbe fülân zamânda kabâhat eylemiş idün" diyü rencide vü remîde eyledüklerin" bildirüp ve mezbûrûn tüfenkleri ve ok u yayları bırağup eşkıyâ şeklinde olmayup ve beşer- onar kişi bir yirde gezmeyüp birer ikişer gezüp tevbe vü istiğfar idüb kendü hâllerinde olup her biri yarar kefiller virürler ise ol makûle kendü hâllerinde olanlara dahl ü ta'arruz olunmamak emridüb buyurdum ki;

Vusûl buldukda, emrüm üzere mezbûrun vech-i meşrûh üzre olup her biri yarar kefiller virüp ol makûle kendü hâllerinde olanları bir ferde rencide vü remîde itdürmeyüb ve eylemeyesiz; men'le memnû' olmayub vech-i meşrûh üzre rencide iderler ise vukû'ı üzre arzileyüb emr-i şerîfimün hılâfına rızâ vü cevâz göstermeyesiz.

MD 82/ s. 125/ hk.216

Kütahya kadısına ve Anadolu Beylerbeyi mütesellimi Mustafa'ya:

¹⁶⁵ Buradaki hükümler Başbakanlık Osmanlı Arşivi tarafından yayınlanan 82 Numaralı Mühimme Defterinden alınmıştır; **82 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560) Özet ve Transkripsiyon**, Ankara 2000

Kütahya ahâlîsinin, suhte eşkıyâsı teftîşine memur olan Beylerbeyi Yahya'nın teftîş bahânesiyle devre çıkacağını duymaları üzerine kadiya gelip adı geçen devre çıkarsa yurtlarını terk edeceklerini söyledikleri bildirildiğinden, Anadolu Eyâleti ile ilgili işlerin Anadolu Beylerbeyi Müsellimi Mustafa tarafından görülüp adı geçenin karıştırılmaması hakkında.

Bâ- hatt-1 Safî Efendi

Kütâhiyye Kâdîsına ve Anadolu Beğlerbeği Müsellimi olan Mufstafa'ya hüküm ki;

Sen ki kâdîsın, mektûb gönderüb; “Kütâhiyye'nün ulemâ ve sulehâ vü ahâlîsi meclis-i şer'-ı şerîfe gelüb sen ki müsellimsin, senün için; “Müstekîm ü dîndâr olub kankı canibden eşkıyâ zûhur iderse def' u ref'ında ve memleketün hıfz u hırâsetde ve sâyir umûrda basîset ü intibâh üzere olduğun ecilden senün zamânunda âsûde- hâl ve müreffehüü'l bâl olmuşlar iken hâlâ sûhte eşkıyâsı def'ına me'mur olan emîru'l-ümerâ'i'l- kirâm Yahya dâme ikbâlehû; “Eyâlet-i mezbûrede suhte eşkıyâsı vardır” deyu devre çıkmak murâd idinüb senün hıfz u hırâsetde kullî tekayyüd ü ihtimâmın olmağla âhardan muhâfazaya ihtiyâc olmayub şöyle ki; “Mûmâ-ileyh devre çıkarsa cümlemüz celâ-yı vatan iderüz” deyu re'âyâ kavî ü karâr eyledüklerin” bildirüb; “Ahvâlimüzi arzeye” deyu ilhâh eyledüklerin” i'lâm eyledüğünüz ecilden, vakı' olan umûrın mezbûr müsellim mübâşeretiyle şer' u kânûn üzere sen görmek bâbında fermân-ı âlî- şânım sâdır olmuşdur, buyurdum ki;

Vardukda sen ki kâdîsın, sen eyâlet-i mezbûreye müte'allik olan umûrda müsellim-i mezbûrî istihdâm idüb âhardan bir ferdi ta'arruz itdürmeyüb mûmâ-ileyh Yahya dâme ikbâlehûyü devre çıkmağa komayasın ve sen ki müsellim-i mûmâ-ileyhsin, eyâlet-i Anadolu'nın beğlerbeğisine lâzım gelen umûrını kuzât ma'rifetiyle şer' u kânûn üzere sen görüb hakk u adl üzere hareket idüb hilâf-ı şer'-ı şerîf evzâ'dan ihtiyât eylesin. Ammâ bu bahâne ile âhar husûs için emr-i şerîfimle mübâşir ta'yin olunanlara; “Kendüm görmek için elümde emrüm vardır” diyu mâni' olmakdan hazer idüb ancak sûhte teftîşiyçün mûmâ-ileyh Yahyâ dâme ikbâlehûyü dahl ü ta'arruz itdürmeyüb devre çıkmaktan ihtirâz eylesin.

MD82/ s.145/ hk. 300

Kütahya ve Karahisâr-ı Sahip müsellimlerine:

Kütahya'da bacıların ve yolcuların uğrak yeri olan Bayat köyü ahalisinin Kütahya ve Karahisâr-ı Sahip Sancakları müsellimleri tarafından kendilerine yapılan zulümden dolayı köylerini terk etmekte oldukları ancak bu esnada oradan geçmekte olan kapıcıların durumu Südde-i Saadet'e arzedeceklerini söyleyerek göçü engelledikleri bildirildiğinde, müsellimlerin ahaliye zulmetmemeleri, aksi takdirde haklarından gelineceği hakkında.

Kütâhiyye ve Karahisâr-ı Sâhib müsellimlerine hüküm ki;

Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl sunulub; "Bayat nâm Karye ziyâde yol üzerinde olub haccâc-ı müslimin ve ehl-i sfer uğrayub karye ahâlîsi âyende vürevendeye hizmet idüb mukaddemâ Vezîr-i Â'zam olub hâlâ Âsıtâne-i Sa'âdetim'de Vezîr-i Sânî ve Kâyim- makâmum olan düstûr-ı mükerrem, müşîr-i mufahham nizâmü-l âlem Mehmed Paşa edâmallahû te'âla iclâlehû karye-i mezbûrede câmi'-ı şerîf binâ idüb ol ecilden âhar yire giden re'âyâ dahı cem' olmuş iken siz ki müsellimlersiz, karye-i mezbûre ahâlîsin hılâf-ı şer'-ı şerîf rencîde eyleyüb Kütâhiyye müsellimi dört neferin tutub muhkem darbidüb mecrûh eyleyüb karyede turacak halleri kalmayub nicesi pârekende olub ma'adâsı dahı firâr itmek üzere iken Âsıtâne-i Sa'âdetim'e gider kapucular uğramağla arz-ı hâl virilüb ve göçüb gidecek re'âyâyâ; "Arz-ı hâlün cevâbı gelince gitmeyeler" diyü şart virilmişdür" diyü i'lâm olunmağın imdi; siz ki müsellimlersiz, bu bâbda mes'ûl ü mu'âteb olmuşsızdur, buyurdum ki;

Vardukda siz ki müsellimlersiz, zikrolunan Bayat nâm karye ahâlîsine hılâf-ı şer'-ı şerîf dahl ü ta'aruz eylemeyüb rencîde vü remîde itmeyesiz. Şöyle ki; bundan sonra yine rencîde idesiz, hakkınızdan gelinür; bilmiş olasız.

MD 82/ s. 153/ hk. 315

Kütahya mollasına, Gedüs, Uşak kadılarına:

Beylerbeyi sübaşılarının yanlarında bir hayli atlı olduğu halde teftiş bahânesiyle beş ayda üç kere Gedüz kazasına gelip, köylere devre çıkararak ahâlîden konak, göçek ve selamlık adı altında hayli akçe topladıkları ve bedava yiyeceklerini aldıkları

bildirildiğinden, söz konusu sübaşuların kendilerinden davacı olanlarla bir araya getirip davalarının görülmesi ve üzerlerine sabit olan haklar alınıp sahiplerine verildikten sonra kendilerine, devre çıkmamaları şayet gitmek gerekli olursa az adamlarla gidip münasip bir mahalde konup yiyeceklerini kendi istekleriyle satanlardan bedeli mukabili satın almaları ve ahâlîden bu adlar altında akçe talep etmemeleri, aksi takdirde haklarından gelineceği husûsunda tenbihte bulunulması hakkında.

Bâ- hatt-ı Mim. Efendi

Kütâhiyye Mollasına ve Gedüs ve Uşşak Kâdîlarına ve Kütâhiyye’de hâlâ Müsellim olan (...) zîde kadrehûya hüküm ki;

Sen ki Gedüs Kâdîsı Seyyid Alî zîde fazlehûsun, Südde-i Sa’âdetüm’e mektûb gönderüb; “Kâza-i mezbûr ahâlîsi meclis-i şer’-ı şerîfe varub; “beş ayda üç kerre beğlerbeği sübaşısı gelüb mezbûrlardan Halil sübaşısı nâm kimesne varub serbest olan nefsi Gedüs’e konub; “Hem sizi teftîş iderüm ve hem şübaşiyum” deyu ziyâde atlu ile üzerlerine konub müft ü meccânen yim ü yimek ve arpa vü saman ve koyun u kuzı ve sâyir levâzimlerin alub ve selâmlık u konak u göçek akçası nâmına küllî akça taleb idüb kazâ-i mezbûra tâbi’ olan kurâ halkın dâyimâ rencîde vü remîde idüb te’addî itmekle sonra gelenler dahi bu minvâl üzere fukarâdan akça alub beş ayda üç sübaşısı selamlık nâmına üç yükden ziyâde akça alub zulm ü te’addî eyledüklerinden gayri müsellim-i sâbık Mustafa dahı fukarâya bunun amsâli nice zulm ü te’addî eyleyüb ba’dehû Nefes nâm kimesneyi nasbidüb nâhiye-i mezbûrede Kara Nasûh ve Kara Bâkîler Cemâ’ati’nden hılâf-ı şer’-ı şerîf kırk bin mikdârı akçaların alub ve sâyir kurâdan dahı küllî akça cem’ idüb te’addî eyledüklerin” bildirüb; “kadîmden olıgeldüğü üzre bir münâsib mahallde konub yim ü yimeklerin narh-ı cârî üzre ihtiyârları ile satanlardan akçaları ile alub bu vâkı’ olan şer’î husûsları kasaba-i mezbûre mahkemesinde istimâ’ u fasl olunub kurâ üzerine devre çıkmayub ve selâmlık u konak u göçek akçası ve gayrı bahâne ile akça ve sâyir nesne taleb ve rencîde olunmamak bâbında emr-i şerîfim virilmek” recâsına arz eyledüğü ecilden buyurdum ki;

Vusûl buldukda, bu bâbda her biriniz mukayyed olub dahı mezbûrları meclis-i şer’-ı şerîfe ihzâr ve da’vâ-yı hakk iden re’âyâ ile murâfa’a- i şer’ idüb bir def’a şer’le görölüb faslolmayub on beş yıl mürûr itmeyen husûsların tamâm hakk u adl üzre teftîş idüb göresiz; re’âyâyâ vech-i meşrûh üzre zulm ü te’addîleri vâkı’ ise eyyâm-ı adâlet-

encâmumda fukarâyâ zulmü ü te ‘addî olunduğına rızâ-yı hümayûnum yokdur; ashâb-ı hukûkun şer‘le müteveccih olan hakların ba‘de’- sübût ashâbına alıvirdükden sonra muhkem tenbîh ü te‘kîd eyleyesen ki, min- ba‘d re‘âyâ üzerine ziyâde atlu ile devre çıkmayub ve müft ü meccânen yim ü yimek ve sâyir nesnelere ve hılâf- ı şer‘-ı şerîf bir akça ve bir habbelerin almayalar ve aldurmayub men‘u def‘ eyleyesiz. Lâzım geldükde iki-üç âdem ile varub bir münâsib mahalde konub yim ü yimeklerin narh-ı cârî üzre ihtiyârlarıyla satanlardan akçalarıyla alub müft ü meccânen nesnelere almayalar ve aldurmayasız. Memnû‘ olmazlar ise her kim olur ise olsun yazub arz eyleyesin ki emr-i şerîfime itâ‘at itmeyüb fukarâyı rencîde idenlerin haklarından gelinmek bâbında sonradan ne vechile emr-i şerîfim sâdır olur ise mücebi ile amel oluna ve bi‘l- cümle mîr-i mîrân sübaşları ile üzerine devre çıkub ve selâmiyye ve gayri tarîkle bir akça ve bir habbe alub fukarâyı rencîde vü remîde eyledüklerine kat‘an rızâ-yı şerîfim yokdur. Ana göre her biriniz mukayyed olub re‘âyâ vü fukarâyı gereği gibi hımâyet ü sıyânet eyleyesiz.

MD 82/s. 167/hk. 350

Kütahya, Sima, Dağözü kadılarına, Anadolu Beylerbeyi kaymakamı Yusuf‘a:

Simav Kazası ahâlîsi ile aralarında düşmanlık bulunduğu, şimdi ise yaptıklarından pişmanlık duyup tövbe ettiklerinden bahisle kendilerinin Kütahya‘da Germiyanoglu Zaviyesi‘nde iskan olunmaları ve Simav ahâlîsi tarafından kendilerine taarruz olunmaması hususunda emr-i şerîf talep ettikleri bildirilen Dağözü Kazası suhtelerinin durumlarının gözlenip kendi hallerinde olurlar ise müsamaha gösterilip adı geçen zaviyede iskan edilmeleri; fesâd çıkarmaya devam ederler ise yakalanıp haklarından gelinmesi hakkında.

Kütâhiyye ve Simav ve Tağözi Kâdîlarına, Anadolu Beğlerbeğisi‘nün Kâyim-makâmı olan Yûsuf zîde kadruhûya hüküm ki;

Südde-i Sa‘âdetüm‘e mektûb gönderüb; Tağözi Kazâsı sùhteleri Simav kazâsı ahâlîleri ile adâvet ve birbirleriyle husûmet üzre olub hâlâ itdükleri şenâ‘atlerine nâdim olub tevbe vü istiğfâr idüb mahrûse-i Kütâhiyye‘de Germiyan- oğlu Zâviyesi‘nde iskân olunmalarına ahd ü şatr idüb; “kasaba-i Simav ahâlîsi bundan böyle zikrolunan sùhtelere min-ba‘d dahl ü ta‘arruz olunmayub âsûde- hâl olmaları” için emr-i şerîf recâ

eyledüklerin” arzitdüğümüz ecilden, zikrolunan sùhte tâyifesi fi’l- vâkı‘ fesâd ü şenâ‘atden fâriğ u itâbet idüb kendü hâllerinde olurlar ise siz dahı müsâmaha idüb hilâf-1 şer‘ dahl ü rencîde olunmamak fermân-1 âlî- şânım sâdır olmışdur buyurdum ki;

Vusûl buldukda, bu husûsa mukayyed olup arzulunduğu üzre zikrolunan sùhte tâyifesi fesâd ü şenâ‘atden nâdim ü fâriğ olup itâbet idüb kendü hâllerinde olurlar ise siz dahı müsâmaha idüb hilâf-1 şer‘-1 şerîf dahl ü rencîde eylemeyüp iskân itdüresiz. Ammâ şöyle ki; girü kendü hâllerinde olmayup fesâd ü şenâ‘at iderler ise hüsn-i tedârükle elegetürüp muktezâ-yı şer‘ üzre haklarından gelüb ehl-i fesâda hımâyet ve kendü hâllerinde olanlara hilâf-1 şer‘ dahl ü tecâvüz olunmaktan ihtirâz idüb def‘-1 fesâda sa‘y ü ihtimâm eyleyesiz.

MD 82/ s. 176/ hk. 371

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Kadısına:

Kütahya’nın Tavşanlı Köyünde Pir Ahmed isimli şahsın, kızını evlendirmesine mani olduğu bildirilen Hacı Hüseyin adlı şahsın men edilmesi hakkında.

Bâ hatt-1 (silik)

Anatoli Beğlerbeğisine ve Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Tavşanlı nâm Karyede sakîn Pîr Ahmed nâm kimesne sulbî kızını bir müslimâna nikâhla virmek murâd eyledükde Hâcî Hüseyin nâm kimesne; “Sen kızunı bana (silik) diyu bir hüccet dahı ibrâz idüb (silik) olmaduğundan gayri kız na- bâliğa olmağla bir nikâh iderse ana vir (silik) mezbûr hilâf-1 şer‘-1 şerîf bunı rencîde itmekden hâlî olmaduğu (silik) elinde fetvâ-yı şerîfesi olduğın bildürüb mezbûr men‘ olunmak” bâbında emr-i şerîfim taleb itmeğın buyurdum ki;

Vardukda, anun gibi da‘vâ (silik) bir vechile hilâf-1 şer‘-1 şerîf bunı rencîde eylemek isterse ve elinde olan fetvâsı da‘vasına mutâbık ise mücebince amel idüb men‘ u def‘ idüb rencîde itdürmeyesiz. Memnû‘ olmazsa Dîvân-1 Hümâyûnum ’a havâle eyleyesiz ki, gelüb faslolalar. Emrüme muhâlif inâd itdürmeyesin.

84 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 84/ s. 27/ hk.49

Anadolu Beylerbeyisi Murtaza ve Kütahya Mollasına:

Kütahya Müftüsü Mevlâna Mehmed'in Ordu-yı Hümâyûna mektup göndererek şikayetçi olduğu Murtaza'nın çeşitli nedenlerle adı geçen kazalardan fazla para topladığını bildirmesi üzerine Anadolu Beylerbeyi Murtaza'nın sübaşlarının ve diğer adamlarının "devr", "selamiye", "cerime ve "salgun" ismi altında alınan paraların geri iadesi ve ayrıca Kütahya Kadısının da beğlerbeğinin bu paraların iadesi konusundaki faaliyetlerini takip etmesi ve durumu merkeze bildirmesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğisi Murtazâ dâme ikbâlehû'ya ve Kütâhîyye mollasına hüküm ki;

Kütâhîyye müftisi olan kıdvetü'l- ulemâ'i'l muhakkıkîn Mevlânâ Mehmed Ordu-yı Hümâyûnum 'a mektûblar gönderüb, sen ki mîr-i mîransın sübaşılârin kazâ'-i mezbûra tâbi' Emrutili ve Kerki ve Virancık ve Altuntaş ve sâyir nevâhî ahâlîsi üzerine gezüb, selamiye nâmında her bir karyeden küllî akçaların aldıklarından mâ'adâ nicesinin cerîme nâmında hilâf-ı şer' akçasın aldıklarından gayrı her bir karyeye yağ salub ve cebren alub ve kendüleri için hıdmet nâmında küllî akçaların alub ve sâyir bunların emsâlî zulm ü te'addilerinün nihâyeti olmayub ve "Hâlâ sefere giderim" diyu her bir nâhiyeye âdemgönderüb, devr nâmına bin ve binikişer yüz guruş taleb idüb, rencîde ü remîde eylediğün ecilden re'âyâ vü fukarânun ahvâlin mükedder olduğun arz eyledüler. İmdi sen ki mîr-i mîrân-ı müşârun ileyhysin hâliyâ re'âyâ vü berâyâ bu cânibe gelüb, senden vech-i meşrûh üzere ziyâde şikâyet itmiştir. İmdi devr nâmında ve hilâf-ı şer'-ı aldığın akçaların giru ashâbına redd idüb ve sen ki kâdîsın bir vech ile muhâlefet ittirmeyüb, bî-kusûr ashâb-ı hukûkın müteveccih olan hakların alıvirdükten sonra bu ahvâlin sebebi ne olduğnu alâ't- ta'cîl vukû'u üzere yazub, arz eylemen için bi'l- fi'il vezîria'zamum ve serdâr-ı ekremüm olan düstûr-ı ekrem müşîr-i efhâm nizâmü'l- âlem nâzım-ı menâzı'l ümem Hüsrev Paşa Edâme'llâhu Ta'âlâ iclâlehûnun adamlarından kıdvetü'l- emâsil ve'l akrân (...) zîde kadrûhû mübâşir ta'yin olunub, irsâl olunmuşdur, buyurdum ki;

Hükm-i şerîf-i vacîbi'l- ittibâ'umla vusûl buldukda sen ki mîr-i mîran mûmâ-ileyhsin bu bâbda sâdır olan fermân-ı âlî şânım mücebince amel idüb dâhî bir an ve bir sâ'at te'hîr ve tevakkûf eylemeyüb, zikr olunan nevâhî ahâlîsinden kendün ve sübaşılarn ve sâyir adamlarn devr ve selâmiye ve cerîme ve salgun nâmıyla ve âhar tarikle hilâf-ı şer'ü kânûn her ne almış isenüz mübâşir-i mezbûr ma'rifetiyle bî- kusûr redd idüb, bir vech ile ta'allül ü nizâ eylemeyesüz ve sen ki kâdîsın bu bâbda kimesneye bir vechile himâyet ve mu'âvenet itmeyüb, ashâb-ı hukûkın şer' ile müteveccih olan hakların ba'de's- sübût bî- kusûr alıvirdükten sonra bu husûsın sebebi ne olduğunu vukû'u üzere yazub, alâ't ta'cîl arz eyleyesüz. Şöyle ki himâyet sebebi ne olduğunu vukû'u üzere yazub, alâ't- ta'cîl arz eyleyesiz. Şöyle ki himâyet üzere olmağla ibtâl-ı hakk eyleyesün akibetü'l- emr zararın müşâhede idersin. Bilmiş olasın ve sen ki husûs-ı mezbûra mübâşirsın başın sana gerek ise bu bâbda gereği gibi takayyüd idüb, ahâlî-i vilâyetin şer' ile müteveccih olan hakların alıvirmekte dakîka fevt itmeyesin. Tahrîren fî evâhir-i şehri Zi'l- ka'de sene semân ve selâsin ve elf.

MD 84/ s. 30/ hk.56

Anadolu Beylerbeyisine ve Kütahya Kadısına:

Pazarcık Kazasına bağlı Honam isimli köyden Ayşe isimli kadının şikayeti üzerine Mehmed isimli şahsın bu kadının evini bastığını ve eşyalarını yağmaladığını bildirmesi üzerine Mehmed isimli kişinin hareketinin önlenmesi ve Ayşe isimli kadının eşyalarının geri iadesi hakkında.

Abdullâh Efendi hattıyla yazılmışdır.

Hücceti üzerinde ba'zı buyruldu vardır

Anatoli Beğlerbeğisine ve Kütâhîyye Kâdîsına hüküm ki;

Pazarcık Kazâsına tâbi' Honam nâm karyeden Âişe nâm hâtûn Ordu-yı Humâyunuma gelüb, sen ki mîr-i mîransın adamın Mehmed nâm kimesne gice ile mezbûrenün evin basub, cümle emvâl ü erzâkın gâret idüb, ziyâde te'addi ve fesâd eyledüğü sicill olunub, eline hüccet-i şer'îyye virildüğün bildürüb, imdi sen ki Anatoli Beylerbeyisisin hâlâ serdâr-ı âlî- mikdârüm huzûrlarına çok şikayetçilerin evin basub,

esbâbın gâret itmiş. Başın sana gerek ise hakkın bî- kûsur alıviresin zinhâr bir def‘a dahi şikâyet ittürmeyesün ol adamın Mehmed’e emân virmeyüb, hakkından gelinmek bâbında fermân-ı âlî- şânım sâdır olmuştur buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan fermân-ı şerîfüm mûcebince amel idüb dahî mezbûre hâtûnun şer‘ ile müteveccih olan hakkı her ne ise ba‘de’s- sübût bî- kusûr alıvirdükten sonra bu fesâdı iden adamın merkûm Mehmed’e emân virmeyüb şer‘le hakkından gelinüb, bir dahî şikâyete adam getirmekten be- gâyet ihtiraz eyleyesin. Bir dahî şikâyet olunmalu eylemeyesin.

MD 84/ s.57/ hk.116

Kütahya Kadısına:

Anadolu Eyâleti müesellimi olan Osman Ağa’nın görevinden alınarak Memi’nin göreve getirilmesi hakkında.

Abdullâh Efendi

Yevmü’l isteyn fî 3 Rebî’ü’l- ahîre

Mektûb üzerindedir

Kütâhîyye Kâdîsına hüküm ki;

Eyâlet-i Anatolî’da hâliyâ müsellemler olan Osman Ağa ref‘ olunub, yirüne müsellemler götürmek iktizâ etmeğle Memi zîde mecduhû erba‘a ve selâsîn ve elf rebî’ü’l evvelinün guresinden müsellemler nasb u ta‘yîn olunub, bi’l-fi‘il Anatolî Beğlerbeğisi olan Murtazâ dâme ikbâlehu tarafından mühürlü mektûb virilmeğın mûcebince amel olunmak emrüm olmuştur, buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrüm ve müşârun ileyh tarafından virilen mektûb mûcebince bi-hase’s- şer‘ ve’l’ – kânûn kendüye ve râci olan hukûk-ı şer‘iyye ve rüsûm-ı örfiyyesi târîh-i mezbûrdan üslûb-ı sâbık üzere kemâ kân mûmâ-ileyh Memi’ye zabt u tasarruf ittürüb, min-ba‘d mezbûr Osmân Ağa’yı ve âhardan bir ferdi dahl ü ta‘arruz ittürmeyesiz.

85 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER¹⁶⁶

MD 85/ s. 5/hk. 7

Kütahya Kadısına, mütesellimine kethüdayirine

Kütahya’da reayadan “dem ü diyet” adı altında toplanan paranın, sahiplerine geri verilmesine dair çıkarılan fermân gereğince Vezir İlyas Paşa tarafından kendisine teslim edilen parayı, reayadan alacağı olduğu gerekçesiyle dağıtmadığı bildirilen Dergah-ı Muallâ sipâhîlerinden Celalzade Mehmed’e söz konusu parayı sahiplerine iade edip kendi hakkını kanuni yollardan araması hususunda tenbihte bulunulması hakkında.

Kütâhiyye’ye giden Yaya Mukâbecisi Hüseyin Efendi’nün mektûbı mücebince
yazılmışdur.

Bâ- takrîr-i hazret-i efendi ve Rûz-nâme-i Kebîr İbrâhîm Efendi; bâ- müsvedde-i
Rif‘atî Çelebi

Kütâhiyye Kâdîsına ve bi’l-fi’l Yaya Mukâbeciliği hıdmetinde olan Hüseyin
zîde mecdühûya ve Kütâhiyye mütesellimine ve kethudâyirine hüküm ki;

Bundan akdem kazâ-i mezbûr ahâlîsinden dem ü diyet nâmıyla re‘âyâdan alınan
akça girü ashâbına redd ü teslîm olunmak fermânım olub ve sen ki mûmâ-ileyh
Hüseyin zîde mecdühûsın, ta‘yin ve emr-i şerîfümle irsâl olunub Mâliyye ve Dîvân-ı
Hümâyûnum taraflarından müte‘addid ahkâm-ı şerîfe virilmişken; “zikrolunan akçadan
otuz yedi kîse guruşı düstûr-ı mükerrem, müşîr-i mufahham, nizâmü’l-âlem İlyâs Paşa
edâma’llâhu te ‘âlâ iclâlehû Kütâhiyye’de sâkin Celâl-zâde Sipâhî Mehmed’e ashâbına
redd ü tevzî‘ itmek için virüp mezbûr Celâl- zâde dahı (meblâğ-ı) mezbûrı re‘âyâya
tevzî‘ itmeyüb; “Benim ile kavlinüz ve hısâbınız vardır.” diyü alduğı akçayı taksîm
itmeyüb; “Benim ile kavlinüz ve hısâbınız vardır” diyü aldığı akçayı taksîm itmeyüb
re‘âyâ beyninde ihtilâl virdüğü” i’lâm olunmağın imdi; bu bâbda mândeler ağası
tarafından virilen mektûb mücebince zikrolunan otuz yedi kîse guruşı bi’t-tamâm sâyir
re‘âyâya tevzî‘ olunduğı üzre tevzî‘ ve herkese taksîm itdürilmek bâbında fermân-ı âlî-
şânım sâdır olmışdur. Buyurdum ki;

¹⁶⁶ Buradaki hükümler Başbakanlık Osmanlı Arşivi tarafından yayınlanan 85 Numaralı Mühimme Defterinden alınmıştır; **85 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560) Özet ve Transkripsiyon**, Ankara 2002

Vusûl buldukda, bu bâbda sâdır olan emrüm üzre ve mândeler ağası tarafından virilen mektûb mûcebince mezbûr Celâl- zâde Sipâhî Mehmed'i götürdüb ve muhkem tenbîh eylesiz ki, zikrolunan alduğı otuz yide kîse akçayı bi't- tamâm sâyir re'âyâyâ tevzî' olunduğı üzre tevzî' u taksîm idüb itmâm-ı hıdmet itdükden sonra her kimde hakkı ve kimünle hisâbı var ise şer'le taleb eyleye. Şöyle ki; emr-i şerîfüm varduğı sâ'at akçayı ashâbına bi't- tamâm tevzî' u taksîm itmez ise mândeler ağası mektûbı mûcebince sen ki kethudâyirisin, mezbûrî kayd ü bend ile yarar u mu'temedün- aleyh âdemlere koşub mu'accelen Âsıtâne-i Sa'âdetim'e gönderesin. Avk u te'hîrden ihmâl ü müsâheleden ziyâde hazer eylesin.

MD 85/s. 98 /hk.231

Kütahta Mollasına

Bağdat Seferi'nde, Anadolu Beylerbeyi Ahmet Bey'in yanında olan Anadolu Eyâleti askerlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için Kütahya'dan ordu gönderilmesi hakkında.

Yevmü's sülâsâ, fî 28 Şa'bân, Sene 1040.

Bâ takrîr-i hazret-i Efendi

Kütâhiyye Monlâsına hüküm ki;

Emîrû'l- ümerâ'i'l kirâm hâliyâ Anatolî Beğlerbeğisi olan Ahmed dâme ikbâlühûnun yanında Anatolî eyâleti askerî mühimmâtıyçün mu'tâd-ı kadîm üzre ordu ihrâcî mühimmât-ı umûrdan olmağla kadîmden olıgeldüğü üzre tedârük ü ihrâcî lâzım olan orduyı vakt ü zamânıyla ihrâc ve Anatolî askerî mühimmâtıyçün serdâr-ı ekremüm ve vezîr-i a'zamum yanında Ordu-yı Hümâyûnum 'a irsâl ü îsâl itdürilmek bâbında fermân-ı âlî- şânım sâdır olmuşdur buyurdum ki;

Vusûl buldukda, sâdır olan fermân-ı şerîfüm ve kadîmden olıgeldüğü üzre amel idüb dahı mu'tâd-ı kadîm üzre Anatolî askerî mühimmâtıyçün ihrâcî lâzım olan orduyı bi't tamâm vakt ü zamânıyla ihrâc idüb ve mu'accelen serdâr-ı nusret- şî'ârum yanına mîr-i mîrân-ı mûmâ-ileyhe irsâl ü îsâl itdürdüb asâkir-i İslâm-ı zafer- encâmun def'-ı muzâyakaları bâbında ziyâde ikdâm u ihtimâm eylesin. Ordu husûsı mühimmât-ı umûrdandır; sâyire kıyâs olunmaz. Bu bâbda onat vechile mukayyed olub kadîmden

olıgeldüğü üzere zikrolunan ordunun ihrâcında ve vakt ü zamânıyla irsâl ü îsâl itdürmekde bezl-i makdûr u sa'y-i nâ- mahsûr eylesin.

MD85/s.112 /hk. 261

Faili meçhul bir kaçölümü bahâne edipöşür, diyet ve ücret-i kâdem adı altında akça talebiyle Hisar-ı Çavdar halkını sıkıntıya sokan Kütahya mütesellimi ile Germiyan Mütevellisi Selim'in, halka zulmetmemeleri hususunda uyarılmaları ve haksız yere topladıkları paraların sahiplerine geri verilmesi hakkında.

Bâ hatt-ı Osman Efendi

(...) Kâdîsına hüküm ki;

Kazâ-i mezbûra tâbi' Hısâr-ı Çavdar nâm karye halkı Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl idüb; "birkaç kan olmağla Kütâhiyye müsellimi ile Germiyan Mütevellisi olan Selim yek-dil olup mezbûr müsellim iki yüz guruşların alup ve merkûm mütevellî öşr ü diyet nâmına dört bin akça ve "ücret-i kadem" diyü yüz guruşların alub kâtil nâ-ma'lûm ve üzerlerine sâbit olmamış iken vech-i meşrûh üzere zulm ü te'addî idüb mezbûr hâliyâ Osmân nâm kimesneyi vekîl nasbidüb fukarâyı rencîde itmekle; "Mezbûrân karye halkı perâkende olmak mukarrerdür" diyü şer'le icrâ-yı hakk olmak" bâbında emr-i şerîfüm recâ eyledükleri ecilden buyurdumki;

Vusûl buldukda, hakk üzere göresin arzulunduğı üzere ise fukarâya bir vechile zulm ü te'addî olunduğına aslâ rızâ-yı şerîfüm yokdur. Mezbûr mütevellîye muhkem tenbîh ü te'kîd eylesin ki, fukarâya bir vechile zulm ü te'addî eylemeyeler ve itdürmeyesin ve öşr ü diyet Memâlik-i Mahrûsem'den ref' olunmuşdur. Öşr ü diyet nâmına aldugı akçayı ve mezbûr müsellimün ve mütevellî-i mezbûrun hılâf-ı şer'-ı şerîf aldıkları akçaların ba'de's- sübût hükmidüb bî- kusûr alıviresin.

MD85/ s.185/ hk. 449

Kütahya mollasına Anadolu Beylerbeyine, Kütahya mütesellimine:

Kütahya'da Anadolu Beylerbeyi Ahmet Bey'in mütesellimi olup kendisinden şikayet edilmesi üzerine bu görevden uzaklaştırılan şahsın zimmetinde bulunan Ahmed Bey'e ait mahsulât, resm vs. alacakların tahsîl edilmesi hakkında.

Bâ takrîr-i hazret-i Efendi

Kütâhiyye monlâsına ve Dergâh-ı Mu'allâm sipâhîlerinden olup emîru'l-ümerâ'i'l- kirâm hâliyâ Anadolu Beğlerbeğisi olan Ahmed dâme ikbâlühüya Kütâhiyye'de müsellim ta'yin olunan Osmân zîde mecdühüya hüküm ki;

Bundan akdem mütesellim olub şâkîleri gelmekle mütesellimlikden ref' olunub (...) zamân-ı mübâşeretinden bu âna değın zabt u kabz eylediği müşârun- ileyh Ahmed dâme ikbalehüya âyid ü râci' olan hukûk u rüsûmı her ne ise ma'rifet-i şer'-ı şerîfle taleb ü tahsîl ü defter idüb zabt u kabz eylemen bâbında fermân-ı âlî- şânım sâdır olmuşdur. buyurdum ki;

Vusûl buldukda, sâdır olan emrüm üzre bu husûsa mukayyed olub mezbûr (...) meclis-i şer'-ı şerîfe ihzâr idüb zamân-ı mübâşeretinden bu âna değın müşârun-ileyhe âyid ü râci' olan evvâb-ı mahsûlât her ne ise şer'le taleb ü tahsîl ü defter idüb her ne ise zabt u kabz ve müşârun-ileyhe teslîm itmek üzre hıfzeyleyesin.

MD 85/s.185/hk. 451

İstanbul Kütahya arası yol üzerindeki kadılara

Ulaklık görevi ile Kütahya'ya gönderilen Dergâh-ı Muallâ müteferrikalarından Mehmed ve adamlarına, uğradıkları yerlerde menzil ve ulak beygiri tedarik edilmesi hakkında.

Bâ- takrîr-i hazret-i efendi

Ulak: "Südde-i Sa'âdetüm'den Kütâhiyye ve (...) varup gelince yol üzerinde vâkı' olan kâdîlara hüküm ki;

Dergâh-ı Mu'allâm müteferrikalarından olup Vezîr-i Sâni Receb Paşa edâma'llâhü te'âlâ iclâlehûnun âdemlerinden Mehmed zîde mecdühü ba'zı umûr-ı mühimme ile ulağla irsâl olunmağın, kendüye ve (...) nefer âdemlerine menzil bulunan yirlerde menzil bârgîrleri, bulunmayan yirlerde yolcu yükün yıkdurmayup yirlüden ulak bârgîrlerin tedârük ü ihzâr idüb mahall-i me'mûra irsâl eyleyesiz" diyü yazılmışdır.

MD 85/ s. 192/hk. 471*Kütahya mütesellimine:*

Kaş Kazasının Tac? Demre köyünden Ali'yi katleden Elmalı sakînlerinden Müteferrika İbrahimoglu adlı şakinin hakkından gelinmesi hakkında.

Hamd Efendi

Kütâhiyye Mütesellimi Osmân zîde kadrûhûya emr-i şerîf yazıla ki;

“Elmalu sâkinlerinden Müteferrika İbrâhîm- oğlı dimekle ma‘rûf şakî Kaş kazâsında Tâc(?) Demre nâm karyeden Alî nâm kimesneyi katlidüb şer‘-ı şerîfe da‘vet olundukda itâ‘at itmeyüb ve beşer gurus bahşîş ve birer gurus kışla(?)- bahâ ile sekbân cem‘ idüb vaktiyle hakkından gelinmez ise sonra def‘ u izâlesi emr-i asîr olur” diyü şer‘le hakkından gelinmek için mûmâ-ileyhsin ve etrâfında olan kuzât arzitmeğîn...” şer‘le hakkından gelinmek için emr-i şerîf yazılmışdur.

MD 85/ s. 241 /hk. 590*Kütahya mollasına, Anadolu’da ki kadılara, Kütahya mütesellimine*

Görevden alınan önceki Kütahya mütesellimi zamanında, kendisinin ve adamlarının zulmünden kaçarak yerlerini terk eden halkın tekrar eski yerlerine gönderilip iskân edilerek köylerinin mamur hale getirilmesi hakkında.

Bâ- hatt-ı hazret-i efendi

Bu dahı Mehmed Ağa’ya virilmişdür

Kütâhiyye Mollasına ve Anatolî Eyâletine vâkı‘ olan kâdîlara ve Kütâhiyye mütesellimine hüküm ki;

“Mukaddemâ mütesellim iken ref‘ olunan (...) ve âdemlerinün te‘addî vü tecâvüzlerinden ba‘zı re‘âyâ kalkup âhar yirlere firâr idüb hâliyâ kadîmî yirlere gelmek murâd eyledüklerinde ba‘zı kimesneler mâni‘ olduğı” i‘lâm olunmağın, ol makûle re‘âyâ kadîmî yirlere gönderilmek emridüb buyurdum ki;

Vusûl buldıkdâ, emrüm üzre ol makûle kadîmî yirlerin birağup âhar yirlerde sâkin olan re‘âyâyı kânûn üzre kaldurup kadîmî yirlere gönderüp iskân itdürdüb karyelerin ihyâ vü âbâdan itdüresiz.

MD 85/s. 241/hk. 591*Kütahya mütesellimine:**Yasaklanmasına rağmen hâlâ adamlarıyla devre çıktığı bildirilen Karahısâr mütesellimine engel olunması hakkında.*

Bu dahı

Bu dahı Mehmed Ağa Vekîlü'l- harca

Kütâhiyye mütesellimine hüküm ki;

“Devr nâmı Memâlik-i Mahrûsem'den bi'l küllîyye ref' olunmuş iken hâliyâ Karahısâr Mütesellimi olan (...) nice atlu vü levendâtla il üzerine devre çıkup re'âyâ vü berâyâyâ zulm ü te'addî üzre olduğu” i'lâm olunmağın imdi; bir ferd il üzerine devre çıkup fukarâyâ zulm ü te'addî eyledüklerine aslâ rızâ-yı şerîfüm yokdur. Men'u def' olunmasın emridüb buyurdum ki;

Vusûl buldukda, emrüm üzre bu husûsa onat vechile mukayyed olub mütesellim-i mezbûrı devrden men' idüb min- ba'd il üzerine çıkartmayup re'âyâ vü berâyânun müft ü meccânen bir habbelerin aldurmayub ve bir ferdi rencîde vü remîde itdürmeyesin. Memnû' olmaz ise yazub arzeyelesin.

MD 85/ s. 243/hk. 594*Sandıklı kadısına, Kütahya mütesellimine**Yasak olmasına rağmen adamlarıyla birlikte köy köy dolaşıp devr adı altında kânûnsuz olarak mal, eşyâ ve paralarını alıp ahâlîye zulüm ve eziyette bulunduğu bildirilen Karahısâr-ı Sâhib mütesellimi ile sübaşısına engel olunması ve reayadan kânûnsuz ve haksız yere her ne almışlar ise geri alınıp sahiplerine iade edilmesi hakkında.*

Bâ- hatt-ı hazret-i efendi.

Sanduklu Kâdîsına ve Kütâhiyye mütesellimine hüküm ki;

Sen ki kâdîsın, Südde-i Sa'âdetüm'e mektûb gönderüb; “Kazâ-i mezbûrda vâkı' kurâ ahâlîsi meclis-i şer'-ı şerîfe varub; “Devr nâmı Memâlik-i Mahrûsem'den bi'l küllîyye ref' olunmuş iken hâlâ Karahısâr-ı Sâhib Sancağbeği Mütesellimi olan (...) devre çıkup iki yüz nefer atlu vü levendât ile kazâ-i mezbûra gelüp karye be- karye gezüb ve re'âyânun üzerine konub müft ü meccânen yim ü yimek ve arpa vü saman ve

koyun u kuzı ve sâyir levâzimlerin alub ve her karyeden üçer ve dörder vukıyye bal u yağ ve onar keyl arpa ve ikişer koyun cem'ü tahsıl ve arabalara tahmıl itdürüb Karahısâr'a gönderdüğinden gayri selâmiyye akçası dahı mürfû' iken her karyeden üçer ve dörder ve beşer bin akçaların alub ve cerâyim nâmıyla bin mikdârı guruşların alub ve üç ayda bir kere sübaşları dahı devre çıkub kezâlik mütesellim devri gibi devridüb her karyeden vech-i meşrûh üzre selâmiyye nâmına küllî akça vü zahîrelerin alub hadden ziyâde zulm ü te'addî itmeleriyle her biri fakr u felâkete mübtelâ olub şöyleki; men' u def' olmaz ise cümlemüz firâr ve terk-i dâr u diyâr itmek mukarrerdür." diyü men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfüm recâ eyledüklerin" arzyledüğün ecilden imdi; devr ü selâmiyye nâmı Memâlik-i Mahrûsem'den bi'l- küllîye ref' olunmuşdur. Mîr- livâ vü sübaşları ve sâyir âdemleri il üzerine devre çıkub fukarânun bir akça ve bir habbelerin aldıklarına aslâ rızâ-yı hümayûnum yokdur. Men' u def' olunmak bâbında fermân-ı âlî- şânım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki;

Vusûl buldukda, bu bâbda sâdır olan fermân-ı celîlü'l- kadrüm mücebince amel idüb dahı mütesellim-i mezbûrun fukarâya vech-i meşrûh üzre zulm ü te'addi vü tecâvüzi mukarrer ise re'âyâdan hılâf-ı şer' u kânûn aldıkları her ne ise ba'de's- sübût üzerine devre çıkartmayub ve fukarâdan bir ferdün bir akça ve bir habbelerin almaya ve aldurmayasız ve üzerlerine konmayub ve müft ü meccânen nesnelere nesnelere almayub ve bir vechile fukarâyı ta'ciz itmeyeler ve itdürmeyüb men' u def' eyleyesiz. Şöyle ki; emr-i şerîfüme ve rızâ-yı hümayûnum a muhâlif memnû' olmayub yine devr nâmıyla re'âyâ üzerine çıkub vech-i meşrûh üzre zulm ü te'addî iderlerse mu'accelen Südde-i Sa'âdetüm'e bildiresin ki, sonradan haklarında ne vechile emr-i şerîfüm sâdır olursa mücebi ile amel oluna.

MD 85/ s.287 /hk. 702

Kütahya mollasına, Anadolu Beylerbeyi müteselline:

Sabık Anadolu Beylerbeyi Vezir Hacı İlyas Paşa'nın hazinedarı olan ve Paşa'nın dört milyon akçadan fazla parası ile kıymetli eşyalarını çalarak Bosna Muhafızı Vezir Mehmed Paşa'nın yanına gidip, daha sonra Çopur Bekir adlı biriyle Kızıldaş'a firâr eden ve son olarak da Anadolu Beylerbeyi müteselliminin yanında olduğu haber alınan Nasuh'un yakalanıp çaldığı para ve eşyalarla birlikte Paşa'nın vekiline teslim edilmesi hakkında.

Hamd Efendi hattıyla buyurulmuştır.

Kütâhiyye Mollasına ve Anadolu Beğlerbeğisi mütesellimine hüküm ki;

Düstûr-ı mükerrerem, müşîr-i mufahham, nizâmü'l âlem Vezîrüm Hâcî İlyas Paşa edâma'llâhü te'âlâ iclâlehü Südde-i Sa'âdetüm'e adam gönderüb; "sâbıkâ Anadolu eyâletine mutasarrıf iken Hazînedârı olan Nasûh nâm tâze hıdmetkârı kırk yük akçadan ziyâde nakd ve murassa' esbâb ile firâr idüb Bosna muhâfazasında olan Vezîrüm Mehmed Paşa yanına varup ba'dehû Çopur Bekir ile Kızılbaş'a firâr eylemeğın, sen ki mütesellim-i mûmâ-ileyhsin, senün yanunda olduğın" bildürüb; mezbûr Nasûh sirka eyledüğü esbâb u nukûd ile ahzolunup kendüye irsâ ü isâl itdürilmek bâbında emr-i şerîfüm recâ eyledüğü ecilden, mezbûr Nasûh ele getirülüb sirka eyledüğü esbâb u nukûd ile müşârun-ileyhün vekîline teslîm olunmak emridüb buyurdum ki;

Vusûl buldukda, bu bâbda sâdır olan emrüm üzre amel idüb dahı mezbûr Nasûh'ı sirka eyledüğü esbâb u nukûd ile sen ki mütesellim-i mûmâ-ileyhsin, müşârun-ileyhün vekîline teslîm ve emîn ü sâlim müşârun-ileyhe irsâl ü îsâl itdüresin.

86 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 86/ s. 43/ hk. 74

Kütahya, İzmir, Manisa, Konya Mollarına ve Angara, Karahısâr-ı Sahib, Aydın, Saruhan, Teke, Menteşe, Hamid ve Sığla Sancaklarında ve Karaman, Sivas Eyâletlerinde ve yol üzerlerinde olan kadılara:

Erzurum sınırlarını savunmaya çeşitli bahâneler öne sürerek öne sürerek gitmeyen Anadolu'daki yeniçeri ve diğer asker taifesinin ellerinden tezkirelerinin alınması ve cezalarının verilmesi için Haseki Hüseyin Paşa'nın gönderilmesi hakkında.

Kütâhiyye ve İzmir ve Manisa ve Konya Mollarına ve Angara ve Karahısâr-ı Sâhib ve Aydın ve Saruhan ve Teke ve Menteşe ve Hamid ve Sığla Sancaklarında ve Karaman ve Sivas Eyâletlerinde ve yol üzerlerinde vâkı' olan Kâdîlara hüküm ki;

Bundan akdem Van Kal'ası imdâdı için Dergâh-ı Mu'allâm'a Yeniçeri ağası cümle yeniçeri tâyifesiyle me'mur eyledükde etrâf-ı eknâf o emr-i şerîfim gönderilüb cümle asâkir halkı gelüb emr-i şerîfim fermânım olub ve cümleden ehl-i tüfenk endâz yeniçeri ve erzâk lâzım iken gelüb irişmeyüb Âsıtâne-i Sa'âdetim'e Yeniçerilerim ağası ve çavuşlarından gayri Anadolu içinde olanlardan bir ferd kalmayub vilâyetde olan Erzurum silâhdarı direnmekde dahi mevcûd bulunmayub emsâli emr itdükleri mesmû' hümâyûnum olmuşdur. Van Kal'ası bu kış muhafazası için Yeniçeri Kethûdası kırk odası ile ve (?) Ağası Dövençi? Ömer Ağa on odası ile Dövençi Ali Ağa yirmi odası ile mütevekkilen âlayen ta'yin ve irsâl olmuşdur. Kalî'a-yı mezbûrada aşme-i serhatde vâkı' olmağla ta'yin olan odaların yoldaşları kemâlen mevcûdları lâzım olmağla fermân-ı şerîfim olduğu üzere cümlesi odalarına gelüb deyu bulunmak için daima yoklayub mevcud bulunmayanların haklarından tezkireleri alınub ta'yin her biri Memâlik-i Mahrûsem'de kalmayub terk-i harp etdikleri için isim ve resimleriyle Rikâb-ı Hümâyûnum a arz olunmak ve sakîn oldukları yerleri ile tezkireleri verilüb ve cevabları mukayyed olmayub haklarından gelinmek bâbında fermân-ı şerîfim sâdır olmayan husûs-ı mezbûreye mûhkem-i tebdil ve her biri vak'a ve aman itmek için ocak ağalarından kıdvetü'l- emâcid ve'l- ekârim Hasaki Hüseyin zîde mecdehû ta'yin-i irsâl olunmağın tahsîl-i kâza gerüde sakîn olan cümle yeniçeri tâyifesi âmmeten serdârlarıyla ve müşârün-ileyhsin mübâşiriyle meclis-i şer'-i şerîfe ihzâr idüb Hüküm-ü Hümâyûnum ve ağaları tarafından virilen mektûb alanlardan ağalarıyla firâr itdürüb her birinin

mesmüalleri? olduklarından serdârları önlerine düşüb gelüb irişmek ve Yeniçerilerüm ağası Erzurum kışlağına ta'yin olunmağla cümle yeniçeri bu kış gelüb me'mur oldukları kal'aya girüb " kışdır" deyu ve bahâne itmeyüb cümle ocak halkı serhâdlerde sâyirleri has ve havaslarında almadıklarına rıza-yı şerîfim yokdur. İmdi her biri me'mur oldukları odalarından ve ağaları müşârün-ileyh ile me'mur olanlar dahi Erzurum muhâfazasında olub can ve başlarıyla halâs ideler kuyud-ı tahrîr olunarak, olanlar dahi varulub odalarında mevcûd bulmak ve (?) itmeyüb ihmâl ve gafletde ihdâs idüb bir gün mukâddem gelüb irişmek ve hıdmetlerinde bulunmayub ve şöyle ki yine amel itmeyüb gerü olurlar ise gadrları makbûl olmayub haklarından gelünüb emvâl ü erzâkları ve yurtların mirü için hıfz olunmak bâbında sâdır olan fermân-ı şerîfim her biri vak'a da ve onat olmayub ana gün bir an olmayub serdârlar ile me'mur olduklarında yirlerde hâzır ve mevcûd olub din-i mübîninde ve cihat-ı yâr-ı güzün yolunda ve din-i uğur-ı Hümâyûnum hıdmetinde bulunanlar ve sen ki yeniçeri serdârlarısız yeniçerinin sefere gelmedükleri yirdeki müsâmaha ve ihmâliniz de bilinür. Her birinüz serdârlıklarında olan yeniçerilerin isim ve resimleri ve bunların ma'lumen olmayub cümlesin defterlerin bir sûret-i mûmâ-ileyhle Haseki Hüseyin zîde mecduhûya virüb ve bir sûreti ber itâ'at-i emr iden yoldaşları ile ve sefere bir a'yan, kul ağaları ile ma'an alub gelüb ayrı nişanım şöyle ki Divân-ı Hümâyûnum sonra vilâyetlerinde bir serdâr ve bir yeniçeri ve bir korucu ve oturak¹⁶⁷ ve yahud serdâr kyim-makâmı yanında bir âdem bulundurulması yurdlarına, yirlerine ve yurdları emvâl ü erzâklarının mîri için gezüb olunub vilâyet hakimleri kendülerinün haklarından gelürler ana göre her bir yerde vâkı' ve anun eylediğinin bildük ve işitdük hıdmetleri ve sen ki hıdmet-i mezbûriyyeye onla gelen yeniçerileri isim ve resimleriyle bunları defter eyleyesin ve bu bâbda sana virilen iştigalâtine ise ana amel idüb himâyet ve hasanet idesin. Ba'de-t- tenbiyye yerinde bulduğun yeniçeri ana ve sana virmeyüb hakkında küllî sen şöyle ki fermân-ı şerîfim fuhhâl bir ferde himâyet eyledüğün i'lâm olanın dahi bir mertebe hakkından gelürken sâyir ocak halkına muvasıl ibret olursun ana göre ocak alayı ve Topçu ve Cebeci nâmında bir ferdi yirlerinden ve yurtlarından alikonub ve yeniçeri ile ma'an Ordu-yı Hümâyûn gönderüb deyu iftihârül- ümerâ- ül- ve'l ekâbir mütecamî'- ül mübeyyül âli ve'l kâhır bi'l fi'l yeniçerilerim ağası olan Şahin Ağa dâme ulüvvühû tarafından

¹⁶⁷ İyi hizmetlerine karşılık onura layık görülen hasta ve ihtiyar yeniçerilerin muvazzaf hizmetden af ve tekâüdlük ile çırağ olunmaları nedeniyle kullanılan bir tabirdir; Pakalın, **a.g.e.**, C. II, s. 742.

mühürlü ve isti'sal ve meşru' mektûb virilmeyin mûcebince amel olunmak emr idüb buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda müşârün-ileyh tarafından virilen mühürlü mektûb mûcebince amel idüb tâyife-i mezbûr-ı fermân-ı şerîfim olduğu üzere mûmâ- ileyh Haseki Hüseyin mübâşeretiyle mümkün ihrac ve cümle serdar ile Ordu-yı Hümâyûnum irsâl idüb serdâr ve yeniçeri nâmında tahrîr kâzanızda bir ferdi alınmayub dahi sebep itmeyüb cümle yeniçeri kulların ta'yin olundukları mahallde kışlayub iktiza eyleyen hıdmetinde bulunmaları iktizâ-yı murâd-ı hümâyûnum dur. Ana göre ihtimâm idüb taht-ı kâzanuzda olan cümle yeniçeri tâyifesi ve kol ağaları serdârları ile mua'melen ihraç idüb mûmâ- ileyh Haseki Hasan mübâşeretiyle bir def'a ta'cil Ordu-yı Hümâyûn'um gönderüb bir ferdi meşmu' ve himaye ile kalduğuna rıza-yı şerîfim yokdur. Bundan sonra etrâf u eknâfa ordu göndermeyüb yoklanur. Şöyleki;

Mübâşir-i mûmâ- ileyh her birilerin kâzanıza varub eyledükden sonra birdar kaim- makâm serdârı nâmında ve yeniçerim ve Oturak ve Korucu ve Kol Ağası şeklinde ve Cebeci ve Topcu tarafından bir ferdi bulunur. Ana ve sana virmeyüb haklarından gelündüğünden ma'ada bir (?) ile zikr olunan kâzalarda mutâsarraf olanların fermân-ı şerîfim icrâsında ikmâl olunduğu için müsbetül ve mugâyir olanlar mezbûrdur. Ve şenni kâzanızda siz işdüaretle mağrul ve (?) yekdil olmanız muhâkkak bildiresiz. Ve olmayub bu bâbda ihtimâm-ı hümâyûnum kemâline olmağla mûmâ-ileyh Haseki Hüseyin gönderilmiştir. Zeyhaniyyet-i ahâlînde tebdil-i ihkâ recâ eylesiz ve âdem gadr-ı civârında müstemu' ve maktuyul olmak ihtimali değildir.

87 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİTEDİLEN HÜKÜMLER

MD 87 / s. 36 /hk. 46

Anadolu Beylerbeyisine ve Kütahya Kadısına;

Müderreslerden Mevlâna Ahmed ve kardeşi Ramazân isimli sipâhîlerin başvurusu üzerine Bazaryiri İsimli köy sakînlerinden adı geçen şakilerin evini bastığı ve bazı eşyalarını aldığı bu kişilerin faaliyetlerinin önlenmesi ve bu eşkıyaları himâye edenlerle kendi halinde olanlardan ayırt edilmesi ve gereğinin yapılması hakkında.

Yevmü'l Hamis Fi 8 Receb Sene 1046

Hattı

Anatoli Beğlerbeğisine ve Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Müderresinden Mevlânâ Ahmed ile karındaşı Ramazân nâm sipâhî Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl idüb Bazaryiri nâm karye sakînlerinden Mahmud nâm gâsıb habsi ve Karaman nâm sipâhî ve Kâsım ve Hüsâm ve Hacıoğlu Mehmed ve Sipâhîoğlu Mehmed ve Hacıoğlu Hüseyin nâm şâkiler katl kaskına evleri basub sikke ve gurus ve bir don bir zebûn bir kılıc ve iki pâre küttâb ve sâir eşyâsın gâret idüb doksan gurusluk bir at kurşun ile evlerin helâk idüb ziyâde fesâd eyledüklerin bildirüb Hüküm ü Hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden şer'le görülmek emrim olmuşdur buyurdum ki;

Vusûl buldukda ihzâr-ı hak kılıb gasb iderise şer'le buyurması lâzım olunmasın buldurub getürdüb ber vech-i şer'le görülib fasl olunmayub on beşi mürûr itmek ve küllî ile temâm hak ve adl üzre teftîş ve tefahhus idüb göresin. Arz olunduğu üzre şer'le tevcih olan kazâlara ba'de'- sübût hüküm idüb alıvirdükden sonra mahalli kesdirüb sübût olan mevâddı sûret-i sicilleriyle yazub arz olunub ihkâk üzre alub ehl-i fesâdı himâye ve kendü hâlinde olanlar hilâf-ı şer'-i iş olandan ziyâde hazer eyleyesin.

MD 87 /s. 57 / hk. 143

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Mollasına:

Dergâh-ı Muallam Çavuşlarından Murad Çavuş ve kardeşi Mahmud ve Mustafa hıdmetkârlarından İbrahim ve Şaban ve işbirliği yaptığı eşkıyaların babaları Ahmed

Çavuş'u katlettikleri ve firâr ettikleri bu kişilerin bulunup kanun çerçevesinde davalarının görülmesi ve sicile kaydedilmesi hakkında.

Hattı

Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Sen ki mir-i miran-ı müşârun-ileyhsin Südde-i Sa'âdetüm'e mektûb gönderüb kazâ-i mezbûr muzâfâtından kasaba-i Gedüs Sâkinlerinden olub Dergâh-ı Mu'allâm çavuşlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Murad Çavuş ve karındaşı Mahmud Çavuş zide kadhumâlar ile karındaşı Mustafa nâm kimesneler mahz-ı şer'-i şerîfe varub bunların babası Ahmed Çavuş nâm kimesne kendü hıdmetkârlarından İbrahim ve Şaban ve Mustafa ve Hüsnü nâm kimesneler ile eşkıyâdan olub nice def' bi'l fi'l sâbıkaları olub yeniçeri nâmında olan Kalfur Mehmed ve Ahmed ve diğêr Ahmed cümle nefer şakîler ile babaları mezbûr Ahmed Çavuş kendü evinde bigayr-ı hak katl idüb ve hidmedkârları öldürüb nefer kimesneler ahz olunub şer'-i şerîf üzere habs olundukda içlerinden mezbûr İbrahim nısfu'l-leylde "odasın kapunun açdım mezkûrlar dahi içerü girüb katl eylediler" deyu ikrâr ve itirafı sicill ü hüccet olunub ol mahâlden beş nefer eşkıyâ firâr etmekle mezbûrlar her kanda bulunurlar ise ele getirilüb mahallinde şer'le görülüb ihkak-ı hak olunmak bâbda emr-i şerîfim virilmek recâsına arz eyledükleri ecilden şer'le görülüb zikr olunan dokuz nefer eşkıyâyı beher hâl ele getirüb teftîş u tefahhus olunub şer'le haklarında lâzım gelen edâ olunmak emrüm olumuşdur buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrüm üzere amel idüb ol firârilere mezbûr eşkâlleriyle mezkûr yeniçeri yanında olanları ol cânibde olan yeniçeri serdârları mübâşeretiyle azimet olunur ise bi-eyyi vechin kân ele getirüb amel olunur ise şer'le buldurulması lâzım oldukda buldurulub getürdüb mukaddemâ ber vech-i şer'le görülmek fasl olunmayub on beş yıl mürûr eylemeden ve haklarında temâm hak ve adl üzere teftîş u tefahhus getüresin. Arz olunduğu üzere ol bâbda şer'le vukû amel idüb dahi bade's-sübût bu fesâdı idenler arz olunduklarında ise (?) idüb üzerlerine subût bulan mevâdı sûret-i sicilleriyle yazub arz eyleyesin değil ise lâzım gelen eda ve kapum neferiyle amel idüb min-ba'd şer'-i şerîf ve emr-i şerîfime muhâlif kimesneye iş itdirmeyesin. Velâkin mürûr memnundur bu bahâne ile devr olunmaktan hazer idesin.

MD 87/ s. 145/ hk. 334

Bursa, Kütahya, Manisa, İzmir ve Konya Mollarına ve Hüdâvendigâr, Ankara, Karahısâr-ı Sahib, Aydın Saruhan, Menteşe, İzmir, Sığlacık, Hamid Sancaklarında ve Anadolu, Karaman ve Kula'dan zikrolunan mahallelere varıncaya yol üzerinde olan kadılara ve yeniçeri serdarlarına:

Adı geçen bölgelerdeki askerlerin yeniçeri serdarlarının bayrağı altında toplanarak Orduya intikâl ettirilmesi ve bu kimselerden hiç birinin evinde kalmaması hususunda gereğinin yapılması hakkında.

Burusa ve Kütâhiyye ve Manisa ve Tire ve İzmir ve Konya Mollalarına ve Hüdâvendigâr ve Ankara ve Karahısâr-ı Sâhib ve Aydın ve Saruhan ve Menteşe ve İzmir ve Sığlacık ve Hamid Sancaklarında ve bi'l cümle Anatolı ve Karaman ve Kula'da zikr oluana mahallere varub gelince yol üzerinde vâkı' olan kâdîlar ve yeniçeri serdârlarına hüküm ki;

İnşâllâhü teâla ol bahar-ı sıhhat-i âsarda bizzat kıyâm-ı devletim şark seferine tevcih ve azimet-i hümâyûnum mukarrer ve mübârek id-i saidde makarr-ı salatanatımdan Hareket-i Hümâyûnum tahakkuk olmağla taht-ı kâzanuzda vâkı' Dergâh-ı Mu'allâm yeniçerilerinin seferlü olanları olub ordularına ve erzâk olanları kânun-ı kadîma üzere Âsîtâne-i Sa'âdetim'e gönderülmek için tenbîh-i hümâyûnum olundu. El- hâletü hâzini makarr-ı hümâyûnum olmayub fevt olub tevâif-i askerîn bi'l cümle Ordu-yı Hümâyûnum 'a yerlü yerine gelmeleri ehemmi mühimmiâtından olmağla ol makûlede Dergâh-ı Mu'allâm yeniçerilerdir ve eğer toy ve cebeci ve arabacı ve bi'l cümle yaya tâyifesidir. Cümlesin müretteb ve mükemmel kaldırub siz ki serdârlarsız bayraklarınız ile önlerine varub ber vech-i ta'cib Ordu-yı Hümâyûnum 'a mülâki olub hıdmetde bulunacağınız ocak ağaları da bi'l fi'l saksoncubaşı olan kıdvetü'l- emâcid ve'l ekârim Hüseyin zîde mecduhû ta'yin olunub bi'l fi'l yeniçerim ağası olan iftiharu'l- ümerâ ve'l- ekâbir Şahin Ağa dâme ulüvvühü tarafından mühürlü mektûb virilmeğle mûcebince amel olunması emr idüb buyurdumki;

Vusûl buldukda bu bâbda ağa-yı müşârün-ileyh tarafından virilen mektûb mûcebince amel idüb dahi memâlik-i mahrûsamda yeniçeri ve serdâr ve oturak ve korucu korucu tâyifesinden bir ferd evinde kalduğuna rıza-yı şerîfim yokdur. Âgâh olub dahi ol makûle tâife-i mezbûreden bir ferdi himâyet eyleyüb cümlesi seferlülere Ordu-yı

Hümâyûnum 'a kânûn-ı kadim üzre Âsıtâne-i Sa'âdetim'e gönderesin. Şöyle ki yeniçeri tâyifesinden ve yaya makûlesinden bir (silik) siz ki kâdîlar ve yeniçeri serdârlarısız ki Ordu-yı Hümâyûnum da bilinüb anda mîad ile (silik).

88 NOLU MÜHİMMEDEKİ TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD88/ s.33/ hk.77

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Mollasına:

Homa Kazası sakînlerinin şikayeti üzerine Kadı Süleyman'ın hane başına yedişer kuruş aldığı ve zulmettiği hakkında.

Anadolu Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Anda (?) kadîlara hükmü muhafemesi Homa Kâzasından olub Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl ve adam gönderib birileri emr-i şerîfim bedel-i kürekçi ve bedel-i nûzul (silik) oldukda mukaddemâ bin kırk altı senesinde kâdîları olan Süleyman nâm hilâf-ı emr-i şerîfimde teftîş u tefahhus olduğu üzere olmağın hâne başına yedişer aded gurusların alub ve sene-i ahirde beş yüz akçe teslîm eyleyüb ol vechile zulm ü te'addî eyledüğü ve gayrıde re'âyâ fukarâsına kendü için sekiz yüz aded gurus dahi (?).

89 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 89/s. 29/hk. 75

Kütahya Mollasına:

Merkezden gönderilen saf ve yeni beş bin akçanın Kütahya'dan talep edenlere rayici belirtilen şekilde değiştirilmesi ve kimsenin mağdur edilmemesi hakkında.

Fî selh-i Receb Sene 1052

Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Hâliyâ taht-ı kazânda cedîd akçeye muzâyaka olduğundan mâ'adâ beyne'n nâs zolota ve ak rub' ile mu'âmele olındığı istimâ' olunmağla hâliyâ Âsitâne-i Sa'âdet'imde kat' olunan ceyyid ve cedid akçeden beş yüz akçe gönderilüb nefsi Kütâhiyye'de cedîd akçeye tâlib olanlara virdirüb mukâbelesinde zolotayı otuz sekizer ve ak rub' on dörder akçe ve sâir akçe vesâir gurusı râyic olduğu üzere aldırub ve min-ba'd halk mâ bayyninde zolota ve ak rub' ile mu'âmele itdirmeyüb muhkem tenbîh eyleyüb ve bu bahâne ile akçe virmekde ve mukâbelesinde gurusı alındıkda bir akçe ve bir habbe ziyâde ne noksan alınmağla re'âyâ vesâir sükkân-ı vilâyetden bir ferde zulm ü te'addi olmaktan ihtiraz eylemek bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdir olmuştur buyurdum ki;

Vusûl buldukda sâdir olan fermân-ı celîlü'l- kadrım mücebince amel idüb dahi zikr olunan ceyyid ve cedid akçeyi nefsi Kütâhiyye'de tâlib olanlara virdürüb mukâbelesinde zolotayı otuz sekizer ve ak rub'ı on dörder akçaya vesâir gurusı râyic olduğu üzere aldırub ziyâde ve noksan ve hizmet nâmıyla bir akçe ve bir habbe alınmayub ve aldirmayub bir ferde zulm ü te'addî ve mâl-ı mîrîye noksân müretteb olmakdan ihtirâz idesin.

90 NOLU MÜHİMMEDEKİ TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER¹⁶⁸

MD 90/ s. 30 /hk.98

Anadolu Beylerbeyine ve Mollasına:

Eski Alanya Sancakbeği olan Hacı'nın İstanbul'a adam göndererek burada suç işleyen kişilerin cezaları verilmişken kendisinin azledilmesi üzerine suç işleyen kimselerin yalancı şahitlikte yaptırarak kanuna aykırı davranmaları hakkında.

Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Sâbıkâ Alâiye Sancağı beği olan kıdvetü'l- ümerâ'i-l kirâm Hacı dâme izzühû Südde-i Sa'âdetüm'e adam gönderüb livâ'i mezbûrda ba'zı kimesnelerün üzerlerine şer'an cürm sâbit ü zâhir oldukda bi-hasebi'sher'i ve'l- kânûn şer' ile lâzım geleni icrâ olunmuşken, mîr-i mûmâ-ileyh azl olunmağla ba'zı kimesneler şirret idüb zür şâhid ikâmet itmeleriyle, hilâf-ı şer'-i şerîf rencîde itmeleriyle mahallinde şer' ile görülmek için emr-i şerîf virilmiştir.

Fî 9 Muharrem, Sene 1056.

MD 90/ s. 34/hk. 112

Anadolu Paşasına ve Kütahya Mollasına ve Homa Kadısına:

Homa Kazasında kadı naibi olan Receb'in şikayeti üzerine eskiden Tazkırı'dan gelmiş ve Homa'da ikamet eden Ahmed Çavuş isimli kişinin kasaba fukarâsına zulmettiği, evlenecek dul kadınların ve kızların evlenmesine izin vermek için belli miktarda para aldığı bildirilmesi üzerine davanın mahallinde görülmesi ve bu kişilerin hakkından gelinmesi, mahallinde icrâ olmaz ise İstanbul'a gönderilmesi hakkında.

Anatoli Paşasına ve Kütâhiyye Mollasına ve Homa Kâdîsına hüküm ki;

Homa kazâsında nâibü's- şer' olan Receb mektûb gönderüb, sâbıkâ Tazkırı kazâsından gelüp hâlâ kasaba-i Homa'da sâkin olan Ahmed Çavuş nâm kimesne kasaba-i mezbûre fukarâsına hadden bîrun zulm ü te'âddî üzere olup, kimisini eli ardına salb idüb, küllî malın alup ve ba'zıların ehl-i örfe gamz idüb ve seyyibe avretlerin ve kebîre kızların küfvüne nikâh olmak mahallinde iken, mücerred celb-i mâl için:

¹⁶⁸ Buradaki hükümler yayınlanan 90 Numaralı Mühimme Defterinden alınmıştır. **Mühimme Defteri 90**, Redaksiyon ve Sadeleştiren Mertol TULUM, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İstanbul 1993.

“Kendüm veya tevâbi‘üme alıvirem.” diye her birinden kırkar ve ellişer guraşalrın almadukça izin vermeyüp ve ‘Usta Habîb’ nâm kimesnenün sulbi sagîr oğlı Hüseyin’i almak için nısfü’l-leylde iki def’a evin basub ve kebîr oğlı Hasan’ı ve yeğeni Mustafa nâm kimesneyi kılıç ile urup, mecrûh idüb ve hâtûnı mezbûrun te‘addisinden mecnûne ve sâhib-i firâş olup ve bu sene-i mübârekeke zilhiccesinde uncusu (?) olan Mehmed nâm kimesneyi “Kasaba-i mezbûr sâkinlerinden Usta Hasan nâm kimesnenün bâkire kızı Fâtıma’yı tasarruf eyle, ba’dehû sana nikâh ittüreyim” diyü gönderüp, mezbûr dahi fi’l-i şer‘i kasdıyla varup, mezbûr Hasan’un oğlı Mahmûd ve vâlidesi Emîne nâm hâtunı bıçak ile urup, mecrûh idüb ve zevcesi Râbi‘a nâm hâtunı dahı darb-ı şedîd ile darb idüb ve kasaba-i mezbûrede vâkı‘ (...) mescidinün rarîk-ı âmmı olan tarîkı fuzûlen alup kendü evine alup, bunun emsâli te‘addi vü fesâd ü şekâvetinün nihâyeti olmayup, mahallinde şer‘ile görölüp icrâ-yı hakk olunmak bâbında emr-i şerîfim virilmek recâsına arz eyledüğün ecilden, sen ki vezîrüm müşârün-ileyhsin, mebûrı ahsen vech ile ele getirüldükden sonra mahallinde icrâ-yı hakk eyliyesin. Mahallinde fasl olmaz ise mezbûrı Âsıtâne-i Sa‘âdetim’e göndermen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur buyurdum ki;

Vusûl buldukta emrüm üzere amel idüb, dahı da‘vâ- yı hakk ve ta‘yîn-i mevâdd iden husemâsıyla berâber idüb, bir def’a şer‘ ile görölüp, fasl olmayup on beş yıl mûrûr itmeyen husûsları hakk üzere teftîş u tefahhus idüb göresin. Şöyle ki mahallinde icrâ olmaz ise Âsıtâne’ye göndersin diyü emr yazılmışdır.

Fî 20 Muharrem, Sene 1056.

MD 90/ s. 56/hk. 173

Anadolu Eyâletine mutasarrıf olan Vezir (...) Paşa’ya ve Kütahya Mollasına ve Çal Kadısına:

Tımar erbâbından Mustafa’nın şikayeti üzerine Kütahya Sancağı’nın Şeyhlü Nâhyesinden Kılcan isimli köyden yedi bin akça tımara sahip Hasan2ın adı geçen köyde adam öldürdüğünü naib huzurunda itiraf ettiğini ve bunun tımarının adı geçen Mustafa’ya verildiğini ancak Hasan isimli kişinin katil olduğunu inkâr etmesi karşısında bu kişinin katil olup olmadığının tespiti ve İstanbul’a bildirilmesi hakkında.

Anatoli Eyâleti'ne mutasarrıf olan vezîr (...) Paşa'ya ve Kütâhiyye Mollasına ve Çal kâdîsına hüküm ki;

Erbâb-ı timârdan Mustafa gelüp, Kütâhiyye Sancağı'nun Şeyhlü nâhiyesinde Kılcan nâm karye ve gayridan yedi bin akça tîmâra mutasarrıf olan Hasan Çal Kâzası'na tâbi' (...) nâm karyede âdem katl eyledüğü sâbıkâ Çal kâdîsı nâibinün ve Müslimânlar huzûrlarında ikrâr u i'tirâf eyledüğü sicill ü hüccet olunup, tîmârı ol vech ile mahlûl oldukta mezkûr Mustafa'ya virilüp, berât ittürüp üzerinde iken mezkûr Hasan hâlâ Âsîtâne-i Sa'âdetim'e gelüb, Dîvân-ı Hümâyûnum da merkûm Mustafa ile murâfa'ada oldukta hîn-i murâfa'ada kâtil olduğun inkâr itmeğle tekrâr mahallinde şer' ile teftîş u tefahhus olunup, mezkûr Hasan kâtil midür, değil midür, sıhhati ve hakîkati üzere sicill ü hüccet olundukdan sonra Âsîtâne-i Sa'âdetim'e arz eylemen bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur, yazılmışdır.

Fî 10 Rebî'ül- âhir, Sene 1056.

MD 90/s. 86/hk. 274

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Mollasına:

Atranos Kazası sakînlerinden ismi geçen kişilerin bir suç işledikleri kesin olmadan Kadı İbrahim ve naibi Mehmed tarafından bir adamı öldürmekle suçlanmaları, beş yüz kuruşlarının alınması ve ardından öldürüldüğü zannedilen kişinin sağ ve salim olarak ortaya çıkması üzerine bu kişilerin paralarının geri iadesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Atranos kazâsı sâkinlerinden Kapucu Mehmed ve Nesîmî ve Sefer ve Küçük ve Maden ve Ali ve İbrâhim ve diğer Mehmed ve Veli ve Hüseyin nâm kimesneler gelüp, üzerlerine şer'an nesne sâbit ve zâhir olmadan hâliyâ Atranos kâdîsı İbrâhim ve nâibi Mehmed ve kethudâsı diğer İbrâhim nâm kimesneler mukaddemâ: "Siz bir mağribî adamı katl eyledünüz" diyü, ehl-i örf tâifesiyle müttefik olmağla ma'an bunlardan beş yüz otuz guruş alup te'addi itmeğle, hâliyâ "Katl eyledünüz" didiği mağribî sağ ve sâlim olmağla hilâf-ı şer'-i şerîf alınan akçaları girü kendilere alıvirilmek bâbında emr-i

şerîfim recâ etmeğın, hilâf-ı şer‘ alınan akçaları girü ma‘rifet-i şer‘ ile ashâbına redd ü teslîm olunması için şürûtuyla mü‘ekked emr-i şerîf virilmiştir.

Fî 29 Cumâde’l- âhire, sene 1056.

MD90/s. 91/hk.308

Kütahya ve Bursa Kadılarına:

Balıkesir Naibi’nin şikayeti üzerine Mehmed Zaman isimli şahsın içki içmeyeceğini bildirmesi üzerine hanımının boş olduğunun ve bu kişinin nerede bulunursa İstanbul’a gönderilmesi hakkında.

Kütâhiyye ve Burusa Kâdîlarına hüküm ki;

Balıkesri nâibi Südde-i Sa‘âdetüm’e mektûb gönderüb, Mehmed Zaman nâm kimesne: “Şûrb-i hamr itmem” diyu talâk-ı alenî itmişken, şûrb-i hamr idüb, ol vechile hâtûnı mutallaka olmağla, her kanda bulunursa Âsîtâne-i Sa‘âdetim’e ihzâr olunmak için hâtûnı Fatuma’nın karındaşı olan Mehmed gelüb, izh’ar-ı tazallum eylemeğle, her kanda bulunursa Âsîtâne-i Sa‘âdetim’e ihzâr olunmak fermân olmuştur.

Fî Evâsıt Cumâde’l-âhire Sene1056

91 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 91/ s. 72/ hk. 232

Anadolu Beylerbeyine, Kütahya Kadısına:

Musa isimli şahsın başvurusu üzerine, kardeşi Süleyma'ın kaza sakînlerinden Rahim'e iki yüz elli riyâl kuruş vermesi fakat Rahim'in aldığı parayı geri ödemek istememesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğine, Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Musa nâm kimesne Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl idüb bundan akdemkarındaşı Süleyman nâm kimesneye dahi kazâ-i mezbûre sakînlerinden Rahim nâm kimesneler iki yüz elli aded riyâl gurus virilüb? mübelliğ mezbûr ve mezkûra teslîm ve gayri karındaşı mezbûr Musa olub muhâlefât irsadı götürmeye intikâl itmeğîn mezbûr Rahim'e virilmeğîn te'âllül ü inâd eyledüğün bildirüb şer' ile görölüb emr ile hak olunmasıyla Âsîtâne-i Sa'âdetim'e sual olmak emrim olmuştur buyurdumki;

Vech-i meşrûh üzere emrim yazılsın.

MD 91/ s. 111/ hk. 353

Anadolu Paşası, Kütahya Kadısına:

Mustafa'nın sübaşısı Ahmed'in başvurusu üzerine toplamakla mükellef oldukları vergiyi tahsîl ederken üzerlerine saldırması nedeniyle gereğinin yapılaması hakkında.

Anadolu Paşası ve Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

(silik) hıdmetinde olan Mustafa'nın sübaşısı olan Ahmed ar-ı hâl sunub müşârun -ileyh kâdîlarından cem' u tahsîl idüb akcaya Âsîtâne-i Sa'âdetim'e gönderüb (silik) dimekle mağruf Ali kendüsünün hıdmetkârı olan Mustafa nâm kimesne bunun (silik) üzerlerine kılıç ile hücum idüb (silik) olan meşrûh ve cümle akçası idüb gâret itmeğle Divân-ı Hümâyûnum ihzâr olunmak bâbında fermân-ı âlî- şânım sâdır olmuştur hükmü yazıla.

MD 91/ s. 154/ hk. 511

Kütahya ve (...) ve (...) Kadılarına:

Dergâh-ı Muallam sipâhîleri bölük başlarından Mustafa'nın başvurusu üzerine adı geçen bölgede toplanacak vergiye inat edenler olduğu bunun önlenmesi ve verginin toplanması hakkında.

Kütâhiyye ve (...) ve (...)Kâdîlarına hüküm ki;

Dergâh-ı Mu'allâm sipâhîleri bölük başlarından kıdvetü'l emâsil ve'l ekârim Mustafa zîde mecduhûnun Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl gönderib bundan akdem taht-ı kâzanuzda ve zeminde cem'-i me'mur Mâliyye tarafından olan emr-i şerîfimle ta'yin ve tahsis olunduğu üzere ze'âmet ve tımarın Müsülmanların olmayanlarına su başlarından? makbûl zaire? zıraat? iden? re'âyâlarından cem' ü tahsîl şöyleki (silik) subaşları ve re'âyâsı ze'âmet ve tımar hasları olduğu (?) te'allül ü inâd ve bölük ağalarından cem' ü tahsîl olunduğu mani' oldukları i'lâm eyledüğü ecilden idüb taht-ı kâzanuzda bulunan vilâyet yirleri mukaddemâ Mâliyye tarafından virilen emr-i şerîfim ta'yin ü vekili olduğu üzere cem'-i tahsîl? olması zımmında emrim olmuşdur buyurdum ki;

Şurûtla yazılıb evâsıt mücebince yazılmışdır.

92 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD92/s. 51/hk.255

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Mollasına:

Yakup Çavuş'un yaptırdığı cami ve mektebin mütevellisi olan Mehmed isimli kişinin şikayeti üzerine caminin imamı ve hocası olan Karamanlızâde Mustafa vakıfa tayin olduğu altı akçelik vazife ücretini beğenmemesi ve elindeki eski berâtı göstererek on iki akçe talep etmesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Mollâsına hüküm ki;

Nefs-i Kütâhiyye'de vâkı' Yakub Çavuş binâ eylediği câmi' ve mektebin mütevellîsi olan kıdvetü'l emâsil ve'l-akrân Mehmed zîde kadruhû Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl idüb câmi'-i mezbûrun imamı ve mekteb hocası olan Karamanlızâde Mustafa şart-ı vâkıfda ta'yin olunduğu altı akçe vazîfesine kanâ'at itmeyüb elinde bir köhne berâtı olub şart-ı vâkıfa mugâyir on iki akçe vazîfe alub vakfa ve sâir hüddâma küllî gadr eylediğın bildirüb şart-ı vâkıfdan ziyâde vazîfe talebiyle rencîde olunmamak bâbında emr-i şerîfim recâ eylediği ecilden şart-ı vâkıfdan ziyâde talep itdürilmemek için yazılmışdır.

Fî Evâil-i Sâfer Sene 1068

MD 92/s. 54/hk. 271

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Mollasına:

Elmalı Kazası ahâlîsinin başvurusu üzerine buranın kadısının köy köy gezerek "bî nâmaz akçesi" adı altında altı- yedi akçelerini aldığı ve "hüccet akçesi" adı altında ikişer üçer bin akçelerini aldığı ve zulmettiği hakkında.

Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Monlâsına hüküm ki;

Elmalu kazâsı ahâlîsi arz-ı hâl idüb hâlâ Elmalu Kâdîsi olan (...) nâm kâdî mezbûrların hilâf-ı şer'-ı şerîf küllî akçelerin aldıklarından gayrı devre çıkub karye be karye gezüb bî- nâmaz akçesi nâmına altışar yedişer yüz akçelerin alub ve içlerinden biri fevt oldukda davet olunmadan varub malının nısfın alub ve hüccet akçesi nâmına

ikişer üçer bin akçelerin alub bunun emsâli zulm ü te‘addî itmekle şer‘le görülüb icrâ-yı hakk olunmak için şurûtuyla hüküm yazılmışdır.

Fî evâil-i Rebi‘ül‘- evvel Sene 1068

MD 92/ s. 57/ hk.287

Kavala Kadısına ve Kütahya Mütesellimine:

Divan-ı Hümayun katiplerinden Katiy İsa’nın başvurusu üzerine damadı Osman Sipâhî’nin ölümü nedeniyle çocuklarına baktığını ancak Osman’ın keçi, öküz, inek ve diğer eşyalarının bir papazın kızı olan eski eşine kalmıştır. Kendisinden istendiğinde de sonuç alınamamıştır. Adı geçen papazın gönderilmesi hakkında.

Kavala Kâdısına ve Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

Dîvân-ı Hümayûnum kâtiplerinden Kâtiy İsa zîde kadruhû arz-ı hâl idüb dâmâdı Osman sipâhi fevt olub evlâd-ı sığârına bu vasiyy-i muhtâr olub müteveffâ-yı mezbûrun keçi ve öküz ve inek ve sâir emti‘a ve eşyâsı kayın atası (...) nâm papazın Nasrâniye kızı olub müteveffâ-yı mezbûrun zevce-i metrûke elinde olub bundan akdem vekîl gönderüb taleb eyledükde ba‘zı kimesnelere istinâd itmekle avk u te‘hîre bâ‘is olub ve mezbûr papazın ihzârı için Ordu-yı Hümayûnum tarafından emr-i şerîf virilüb ve dergâh-ı mu‘allâm yeniçerileri çavuşlarından Mehmed Çavuş’u vekîl ta ‘yin idüb ihzâriyçün şurûtuyla yazılmışdır.

Fî evâil Zi‘l- ka‘de Sene 1068

MD 92/s.58/ hk. 295

Kütahya Mütesellimine ve kethudâyirine ve Sivrihisar Kadısına:

Sivrihisar Kazası ahâlîsinin başvurusu üzerine buranın halkı avarız ve diğer vergilerini düzenli olarak verirler iken Bektaş isimli kişinin buraya gelerek “bedel-i güherçile” adıyla fazla vergi topladığı ve bu kişinin hareketlerinin önüne geçilerek halkın rencide edilmemesi hakkında.

Kütâhiyye Mütessellimine ve Kethüdâyirine ve Sifri-hisâr Kâdîsına hüküm ki;

Seferîhisâr kazâsı ahâlîsi Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl gönderüb bundan akdem kazâ-i mezbûr re'âyâsı perâkende olub müceddeden tahrîri olundukda hâriç ez-defter re'âyâ ve zimmîyyîn hâneleri avâriz hânesine zam olunub mevkûfatdan sûret-i defter virilüb fermân olub ve avârizları ve sâir tekâlîf mevkûfât defteri mücebince virüb edâ iderler iken muhassıl-ı emvâl tarafından Bektaş nâm kimesne gelüb mevkûfat defterine muhâlif bu âna gelince hâne-i avâriz mutasarrıf olub ber muceb-i fermân tekâlîf viregelen re'âyâdan babası ve kendüleri kazâ-i mezbûrda sâkin olun avâriz hânesine kadîmden dâhil olan re'âyâdan ve defterli sipâhi ve sâkin olduğu ol re'âyâsından bedel-i güherçile nâmıyla ziyâde akçelerin alub ve ziyâde atlu ile gelüb itâ'ar-i şer' eyledüklerin arz olundukda min- ba'd hâneye kayd olunan hâric ez-defter ve piyâde re'âyâsı rencîde olunmayub ve hilâf-ı defter aldıkları akçeleri red olunmak için Ordu-yı Hümâyûnum ve mâliye tarafından müekked emr-i şerîf virilmiştir.

Îsâ Efendi yediyle olub buyuruldusu emr üzerindedir.

Fî evâsıt-ı Zi'l- hicce Sene 1068

MD 93/ s.29/ hk. 167

Kütahya Mollasına:

Ahmed isimli şahsın şikayeti üzerine kendisine tevci olan şubaşılığı ulufesinin Hüseyin isimli şahıs tarafından zabtedilmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Ahmed Südde-i Sa'âdetüm'e gelüb bu has mühirlerinden kâza-i mezbûrun fî sübaşılığı bu mûmâ-ileyhin akça ûlufesi bedel-i kendiye tevci olub berâd itdürdüb üzerine ve zabt ü tasarrufunda iken âhardan Hüseyin nâm kimesne hilâf-ı inhâ olub dahl itmekle ahz olan yirlerine mûcebince zabt itdürmek bâbında inâyetde recâ itmeğin yirlerine mûcebince zabt itdürmek için emr-i şer'ifim yazılmışdır.

Fî Evâsıt Muharrem Sene 1070

MD 93 / s. 35/hk. 190

Kütahya Mollasına ve Kütahya Sancağı Mütesellimine:

Kengiri Sancağında, Bazarcık Kazası Gökçeviran isimli köyde Cafer ve Hasan isimli kişilerin şikayeti üzerine Vezir Süleyman Paşa'nın arpalık Sancağının Todurga isimli köyden bazı kişileri Seyyid Mehmed isimli şahsı Kütahya'ya götürüp hapsettiği ve para aldığı bu kişinin hapsettiği kişilerin serbest bırakılarak paralarının iadesi ve Süleyman Paşa'nın arpalığı olan Kengiri'ye müdâhil olunmaması hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Kütâhiyye Sancağı Müsellimine hüküm ki;

Kengiri Sancağında kâribî Bazarcık kâzasına tabi' Gökçevirân nâm kâryede Cafer ve Hasan nâm kimesneler tarafından Südde-i Sa'âdetüm'e arzuhal sunulub Kengiri Sancağı düstûr-ı mükerrerem, nizâmü'l (âlem)¹⁶⁹ müşîr-i mufahham muhterem sâbika vezîr-i a'zamum olub Âsîtâne-i Sa'âdetimde müsallini azîm ve vekâlimnel kerim Kâyim-makâmı vezîrim Süleyman Paşa edâma'llâhü te'âlâ iclâlehûnun ber-vech-i arpalık Sancağı iken halâ Todurga nâm karyeden olub haric kazadan Seyyid Mehmed nâm kimesne Kütâhiyye Sancağı Müselliminin ma'an varub mezbûrân re'âyâmı götürüb Kütâhiyye'de habs eyleyüb cerîme nâmında yüz guruşları olub hâla itlâk olunmayub müsellim-i mezbûrun hasebinde olduğun bildirüb mezbûrlardan cerime nâmıyla

¹⁶⁹ Metinde elkab eksiktir.

akçaların almayub itlâk olmak bâbında em-i şerîfim recâ eyledükleri ecîlden sen ki müsellim-i mezbûrsun Kengiri Sancağı müşârun-ileyh vezirim Süleyman Paşa edâma'llâhü te'âlâ iclâlehûnun arpalığı re'âyâsından olub ahz-ı hâbs itdüğün iki nefer re'âyâyı itlâk ve hilâf-ı şer' olmağın akçaları geri virilüb min-ba'd Kengiri Sancağını bilâ emr-i şerîfim müdâhil itmemek bâbında emr idüb arz eyleyesin.

Fî Evâil Rebi'ü'l- evvel Sene 1070

MD 93/s. 46/hk. 229

Anadolu Beylerbeyine ve Manisa ve Kütahya Kadısına:

Ali isimli şahsın şikayeti üzerine Ahmed isimli şahsın kendisinin süt annesinin mallarını yağmaladığı hakkında.

Anatoli Beğlerbeğisine ve Manisa ve Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Ali nâm kimesne arz-ı hâl idüb mezkûr Ali tüccârın tarîkîyle Medine-i Manisa'ya vardukda halâ Saruhan Sancağında olan Ahmed nâm kimesne süd validesi olan (...) nâm hâtûn için sükkân-ı mezbûr deyu ol muayene dahi cebren ahz ü habs ve mezbûrun eyledüğünden gayri odasını açdurub iki yüz guruşluk emvâl-ü erzâkları yağmâ ve gâret eyledükden mâada mikdarı on bin akçasını alub zulm ü te'addî itmekle hâli alıvirmek yazılmışdır.

Fî Evâsıt Şehr-i Cemâziyel-evvel Sene 1075

MD 93/s.56/ hk.286

Kütahya Mollasına ve Mütesellimine:

Ahmed ve Mehmed isimli şahısların şikayeti üzerine Bostancılardan Mustafa isimli bostancının zimmetindeki iki bin riyâl guruşun alınması için has bostancılardan Recep Çukâdar isimli şahsın görevlendirilmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve (...) ve (...) ve (...) Kâdîsına ve Sancağı müsellimine hüküm ki;

Ahmed ve Mehmed nâm kimesneler Südde-i Sa'âdetüm'e gelüb hâla Bostancılardan Mustafa nâm Bostancı ve zimmetinde farz-ı şer'inden bin iki yüz aded

riyâl guruş hakkı olub taleb olundukda te'allül iderse has bostancılarından Receb çukâdar nâm bostancı mübâşir ta'yin olub Âsîâne-i Sa'âdetim'e gelmek için emr-i şerîfim yazılmışdır.

Fî Evâil Ramazân Sene 1070

MD 93/s.60/hk. 293

Kütahya Mollasına ve Sivrihisar Kadısına:

Kadı Emrullahzâde'nin şikayeti üzerine Sivrihisar Kazasına Emir Şeyh isimli köyde Ali isimli kişiyi haps eden bve bazı mallarını zorla alarak zulmettiği bildirilen Mesud Pamedli Recep isimli şahsın aldığı malların geri verilmesi ve durumun bildirilmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Sifri-hîsar Kâdîsına hüküm ki;

Kâzanuzda kıldvetü'l- kûzat ve'l- hükkâm Emrullahzâde zîde fâzlehû Âsîâne-i Sa'âdetim'e arz-ı hâl idüb İstanbul'da sâkin olub lâkin Edirne'de Mollayı mezbûr iken Sifri-hîsar kâzasına Emir Şeyh nâm karyede olub çiftliği Ali nâm hıdmetkâr ile dört re's at çayurladub ve sâyir çiftliğin mahsûlünden harçlık tedâriki için götürdüğü Anadolu Beğlerbeğisi mütevellisi olan emiri tarafından Mesud Pâmetli Receb oğlu kırk nefer atlu ile kârîye-i mezbûra gelüb mezbûr Ali'yi ahz-ı habs idüb iki re's at yüz yirmi guruş ve mezbûr Ali'nin evinde olan eşyâsın cebren alub ziyâde kabz eylediğün bildürüb mezbûrun hilaf-ı şer'-i fuzulî aldığı gerü alıvirmek bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğin mütesellim-i mezbûr hilâf-ı şer'-i şerîfe alduğu eşyâyı gerüye devr itmek olunsun te'allül eylediği Âsîâne-i Sa'âdetim'e virmeğle yazub bildiresin deyu şurûtlı emr-i şerîfime yazasın.

MD 93/ s. 64 hk. 308

Kütahya Mollasına:

Güre isimli köy halkının şikayeti üzerine buradan halktan hukuka aykırı olarak "tekâlîf-i şakkâ" teklîfi ile rencide edildiği hakkında.

Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Kâza-i mezbûrda tabi' Güre nâm karye ahâlîsi Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl idüb bunların Kütâhiyye kâzasına tabi' Kırgıllu muhkem karyesinden olub oturubda olan lâzım gelen avâriz ve sâyir emr-i şerîfimle vâkı' tekâlîf-i mîr-i mîran bi'lâ emr-i şerîf tekâlîf-i şâkka teklifi ile rencîde olunmak icâb-ı akvânın hâla beğlerbeğisi ve Voyvodaları ve Sancakbeği sübaşları ve sâyir ehl-i örf tâyifesi tarafından bilâ emr-i şerîf mu'in ve muhtâc ve asâkir-i kuvvetan kemyâbın ve kaftân bahânesiyle hilâf-ı şer'-i şerîf akçaların alub rencide olunmak hakk şurûtuyla emr-i şerîfim yazılmışdır.

Fi Şevvâl Sene 1070

94 NOLU MÜHİMME DEFTERLERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

M.94 / S.13 / hk.55

Kütahya Mollasına, Karahısâr-ı Sahib, Isparta Kadısına ve Kütahya, Karahısâr-ı Sahib, Hamid Mütesellimlere, Kethudâyirlerine, Yeniçeri Serdârlarına, A'yan-ı Vilâyete:

Aşkale kurbunda Bikâr başında olan eşkıyânın hırsızlık ettikleri bu nedenle bunların yakalanması ve bu bahâne ile re'âyâ fukarâsına zulmedilmemesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Karahısâr-ı Sâhib ve Isparta Kâdısına ve Kütâhiyye ve Karahısâr-ı Sâhib ve Hamid mütesellilerine ve kethudâyirlerine ve yeniçeri serdârlarına ve a'yân-ı vilâyete hüküm ki

Hâlâ Aşkalı kurbunda Bîkâr başında on beşden mütecâviz hırsuz Eşkîyâsı olub fesâd ü şakâvetlerinden hâlî olmadıkları i'lâm olunmağla zikr olunan eşkıyâyı ve zuhûr eyleyen hırsuz ve kuttâ'u't-tarîk bieyyi vech-i kan ele getürdüb ma'rifet-i şer'le haklarından gelübün ammâ bu bahâne ile umûm neşîden ve güzîde karye gezüb sen bana (?) zâdeye itmek virmezsiniz diyü zinhâr re'âyâ fukarâsından akce almakdan ve zulm ve te'addîden beğâyet ısrâr eylesün diyü yazılmışdır

Fî Evâil Şevvâl Sene 1073

95 NOLU MÜHİMMEDEKİ TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 95/ s. 51/ hk. 4

Kütahya Mollasına, Şeyhlü Kadısına ve Kütahya Mütesellimine:

Şeyhli Kazasından Düz- bel köyünün halkından Muammer'in şikayeti üzerine adı geçen kaza halkından Ebubekir adlı kişilerin kanuna aykırı berâtıyla çıkardığı sorun hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Şeyhlü Kâdısına ve Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki; Şeyhlü Kâzasına tabi' Düz-bel nâm karye sâkinlerinden Muammer? nâm kimesne Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl idüb mezbûr karye-i mezbûrede vâkı' cami ve mekteb berât-ı şerîfimle kayyımı olub âhar karye taarruz itdürilmekte Şeyhlü Kâzası sâkinlerinden Ebubekr nâm himesne hilâf-ı şer'-ı şerîf mezbûrun elinde berât-ı olub gadr itmeğle şer'le görülmek için yazıla.

Fî Evâhir Muhârrem Sene 1075.

MD 95/ s. 3/ hk. 14

Kütahya Mollasına, Mütesellimine:

Uşak Kadısının başvurusu hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

Uşak Kâdısı olub Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl idüb halâ Uşak Kâdısı olub Seyyid Mehmed nâm kâdîyı mezbûrların (silik) yirmi guruşları alub bunun (silik) küllî ellerinde olub hilâf-ı şer'-i şerîfe eyledüğü (silik).

MD 95 / S. 19 / hk. 114

Kütahya Mollasına, Kütahya Kadısına, Kütahya Mütesellimine:

Simav Kazâsına bağlı Kınık isimli köy sakînlerinden Ali isimli kişinin toprağını işlemesinin sağlanması hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Şeyhlü Kâdîasına ve Kütâhiyye mütesellimine hüküm ki;

Simav kazâsına tabi Kınık nâm karye sâkinlerinden olub hâlâ (?) nâm Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl idüb mezbûrun karye-i mezbûre toprağında olan çiftliklerin bende çiftlik idüb Simav kazâsı sâkinlerinden Manihoğlu dimeğle maruf Mustafa bin. Eyyûb olub bundan akdem şer'le görülüb emr-i şerîfim virilmeğın mezbûr Ali itâ'at itmeyüb imrâr olunub mahallinde şer'le görülüb emirlerim (?) olmağla Astâneye havâle olunmak için yazılmışdır.

Fî Evâsıt-ı Rebi'ül'-evel Sene 1075

MD 95/ s. 26 / hk.151

Anadolu Beylerbeyine, Kütahya Mollasına ve Care? Kadısına;

Care? Kazâsı sakînlerinden bazı kişiler kendi hallerinde olmalarına rağmen Care? Kazâsına tabi Yenice ve Murad isimli köy sakînlerinden Murad İmam ve Ali İmam ve Hasan Çavuş isimli kişilerden yüz on beş gurusş alındığını bildirmesi üzerine re'âyâyâ zulmedilmemesi ve kanun üzere davranılması hakkında.

Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Mollasına ve Care? Kâdîasına hüküm ki;

Câre? kazâsı sâkinlerinden Hacı Sabânî nâm-ı diğeri Sabânî ve Ali ve Hasan nâm kimesneler Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl idüb bunlar kendü halerinde üzerlerine şer'an bir nesne sâbit ve zâhir olunmuş değil iken Câre? kazâsına tabi' Yenice ve Murad nâm karyeler sâkinlerinden mütegalibeden Hasan oğlu dimeğle maruf Murad İmam ve Ali İmam Hasan ve Çavuş nâm kimesnelerin sâkin oldukları karye yüz on beş gurusş mirliya zaire bahası salyane itmek diyü taleb ve rencide itmeğle olub görüldükde kasaba-i mezbûr ahâlîsi olmağla ol vechile dahl u rencide olunmayub men' itmek emr-i şerîfim virilmeğle şer'an hükm olunub emr-i şerîfim mecebince hüccet-i şer'iyeye virilmesin mezbûrlar itâ'at -i emr-i şerîfim olunub kasaba-i mezbûr yüz on beş gurusş tamamem alunub zulm ve tazib itmemeğle bu bâbda mütesellimin berât-ı şerîfleri olmağla minvâl-i şer'iyeleri mücebince tamâm olunmak için yazılmışdır.

Fî Evâsıt-ı Zil'l- hicce Sene 1075

MD 95 / s. 35 / hk. 207

Kütahya Mollasına, Şeyhlü Kadısına ve Kütahya Mütesellimine:

Defter-i Hakâni katiplerinden Katip Hüseyin'in başvurusu üzerine İbsalalı Ali isimli kişiye verdiği parayı tam olarak geri alamadığını, adı geçen şahsın borcunu ödemesinde gerekenin yapılması hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Şeyhlü Kâdîsına ve Kütâhiyye mütesellimine hüküm ki;

Defter-i hâkâni kâtiblerinden Kâtib Hüseyin Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl idüb bundan akdem İbsalalı Ali dimeğle maruz kimesne bin yetmiş (...) senesinde (...) bin akce virüb ve bendeleri Muhammed nâm kimesnenin dahi (...) zabt idüb iki bin akcesi virüb girüsün akcesine kesb idüb ve yedi bin akceye dahi kesb idüb otuz güne değin zikr olunan akceleri olub üzre gasb idüb ve ol taraflara gidüb meblağ-ı mezbûr-ı getürdüb teslîm (?) gelmeyüb taht-ı kazânuzda olmağla tarafında vekili olan (...) nâm kimesneye emr virilüb sebk iderlerse Âsîtâne-i Sa'âdetim'e ihzâr olunmak için yazılmışdır

Fi Evail-i Cumâde'1 ûlâ Sene 1075

MD 95/ s. 47/ hk. 285

Kütahya Mollasına ve Mütesellimine:

Dergah-ı Muallam çavuşlarından Süleyman'ın başvurusu üzerine Eneli isimli köy sakînlerinden İmâm Kalender isimli şahsın vermesi gereken parayı vermemesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Mütesellimine hüküm ki;

Dergâh-ı Mu'allâm Çavuşlarından Süleyman Çavuş Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl idüb kâza-i mezbûra tabi Eneli nâm karye sakînlerinden İmam Kalender nâm kimesnenin hak olub taleb itdikde virmekle sebep itdikde bu bâbda olân te'addî şehâdet-i şer'isi bâde beyine görülüb mübeyyin emirlerin kılânda şer'le hak olunması Âsîtâne-i Sa'âdetim'e havale olunmak emrim yazılmışdır.

M.95 / S.43 / H.259

Kütahya Mollasına, Kütahya Mütesellimine:

Yani isimli zımminin başvurusu üzerine babasının Kütahya sakînlerinden Banlı Mehmed isimli şahıs tarafından katledildiği, bunların mahallinde kanun üzere yargılanması ve katilin belirlenerek İstanbul'a gönderilmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Kütâhiyye mütesellimine hüküm ki;

Yani nâm zimmî Südde-i Sa'âdetüm'e arz-ı hâl idüb bunların babası Alagöz Hardale? nâm zimmî Alaşehir'den Sincanlı'ya gelürken Kütâhiyye kazâsı sâkinlerinden olub mîr-i mîrândan Banlı Mehmed dimeğle maruf mir-i mirliği hayvanları üzre âdemler ile Sunigöz oğlu kimesne ve Hacı nâm zimmiler (...) yakasına tabi Boğaz gördüs'ün yanında taht-ı semen semânında babası mezbûr zimmiyi katl idüb ziyâde tazib ve katl idenler mahallinde hukûkları şer'le görülüb fi'l- vâkı' mezbûrlar her bininin babasın katl idüb kâtil oldukları üzre sübût bulunursa cürm üzre cinayet ile Âsîtâne-i Sa'âdetim'e ihzâr olunmak için yazılmışdır

Fi Evail-i Cumâde'1- âhire Sene 1075

MD 95/ s. 49/ hk. 300

Kütahya Mollasına, Seyid Gazi Kadısına, Kütahya Mütesellimine:

Mehmet isimli kişinin başvurusu üzerine Seyid Gazi sakînlerinden Mollazâde Seyyid Hacı Hüseyin isimli kadının aldığı paranın iadesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Seyyid Gazi Kâdısına ve Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

Mehmed arz-ı hâl idüb Seyyid Gazi sakînlerinden Mollazade Seyyid Hacı Hüseyin nâm Kâdî hıdmetinde farz-ı şer'imle sekiz yüz riyâl guruş hak olub dahil emrinin virmekde te'allül itmeğle teânni şehâdet-i şer'iiyesi mücebince hıdmetinde zuhûrların hak olunmayub virmekde te'allül eylediği Âsîtâneme havale olmak için yazasun.

MD 95/ s. 51/ hk. 308

Uşak Kadısına ve Kütahya Mollasına:

Ulugöklü ve diğer köylerinin voyvodası Mehmet'in şikayeti üzerine adı geçen köylerin ahâlîsinden bazı kişilerin kanuna aykırı vergi toplaması üzerine bu kişilerin İstanbul'a gönderilmesi hakkında.

Uşşâk Kâdîsına ve Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Sultan Selim Hân evkâfı karyelerinden Ulugöklü? Ve tevâbi'i karyelerinin voyvodası Mehmed arz-ı hâl idüb vakf-ı mezbûrun Ra'na oğullarından Veli ve Veli Hamza ve Ali ve Çıyan Mustafa nâm kimesneler cem'iyet memnû' iken cem'iyet idüb hukûk u rusûmetlerin virdiklerinden gayrı re'âyâyı tahrik ve ihlâl idüb mukaddemâ kânûn üzre emr-i şerîfim virilmeğin mezkûrlara temelli emr-i şer' itdürüb ziyâde te'addî itmeleriyle mahallinde şer'le görülüb ihrâcları ta'arruz olunub ve şer' ve kanûn ve defter mücebince hukûk ve rusûmetleri alıvirilüb te'allül ve gamz ider ise Âsîtâneye havâle olunmak için yazasın.

Fî Evâhir-i Ramazân Sene 1075.

M.95 / S. 52 / hk.316

Kütahya Mollasına ve Gediz Kadısına:

Gediz Kadısının başvurusu üzerine Tuzcu Kadısı olan Mevlana Veli isimli kişinin başvurusu üzerine Tuzcu- Borlu ahâlîsi kendi halinde iken Tuzcu kazâsı sakînlerinden adı geçen şahısların yine aynı kazadan adı geçen şahısların parasını aldığı, köy köy gezdirdiği, bunların faaliyetlerinin önlenmesi ve aldıkları paranın sahibine iadesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Gedüs Kâdîsına hüküm ki;

Gedüs Kâdîsı mektûb gönderüb bi'l-fi'l Tuzcu? Kâdîsı olan Mevlânâ Veli meclis-i şer'-i şerîfe varub Tuzcu Borlu. kazâsı ahâlîsi mezkûrun evkâfı ve etrafında şükran üzre olub hüsn ü hâline maraz virmezler iken Tuzcu? kazâsı sâkinlerinden ve (?) şöhret ile meşhûr kuzâtdan İbrahim ve Yunus ve diğer İbrahim ve Hacıoğlu Mehmed nâm kimesnelerin hevâlarına tâbi' tutulub şirret ve fesâdlarına müsaade itdüğü için mezbûrun ittihad ve ittifak idüb mevlânâ-yı mezbûrun hakkında hilâf-ı vâkı' mevadd itmeğle emr u mahzar ihrac idüb hevâlarına tabi kimesneleri kimi davacı ve kimi şahid idüb Tuzcu kazâsında Hacı Bali? Barter? nâm kimesneyi mübaşir idüb yiğirmi otuz gün

mukayyed ve mahbus karye be karye güzdürüb ve hilâf-ı şer‘-i şerîf bin yetmiş (...) guruş ve bunun yiğirmi beş bin akçesin alub ziyâde te‘addî itmeleriyle emr-i şerîfim virilmek recâsına arz eyledüğü ecilden sen ki Kütâhiyye Kâdîsın mevâdd olub şer‘le görüb hilâf-ı şer‘ alınan akçesi ma‘rifet-i şer‘le alıvirülmek için yazılmışdır.

Fî Evahir-i Ramazân Sene 1075

MD 95 / s. 61 / hk. 394

Kütahya Mollasına ve Mütesellimine:

Güre ahâlîsinin başvurusu üzerine ödemekle mükellef oldukları bin yetmiş beş senesine ait vergiyi toplayan Yusuf Bölükbaşı isimli kişi yanına eşkıyâdan kişileri de alıp kanunu aykırı olarak halkın evlerini bastığı ve hanelerden fazla para aldığı, zulmettiği, Yusuf isimli kişinin İstanbul’a gönderilmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve mütesellimine hüküm ki;

Güre kazâsı ahâlîsi Südde-i Sa‘âdetüm’e adam ve arz-ı hâl gönderüb kazâ-i mezbûrda vâkı‘ piyade-i Ankara hâne iken her bir hânesinde işbu bin yetmiş beş senesine mahsub olmak üzere yüz yiğirmişer akce miri için bedel-i nüzul ve onar akce dahi muhassıl oluna Cihet-i maişeti olmak üzere Mâliyye tarafından emr-i şerîfim virilmişken lakin maaşımız miri için olmağla Kütâhiyye sakînlerinden Yusuf Bölükbaşı dimeğle maruf kimesne yanına bir bayrak sarılmaya? eşkıyâsını cem‘ idüb hilâf-ı şer‘-i şerîf ve mugâyir-i emr-i münîf fukarânın ehl ü iyalleriyle sâkin oldukları evleri üzerine konub müft ve meccânen yem virmekde olduğundan mâ‘adâ beher hâne yüz otuzar akce yerine erbabına göre yedişer ve sekizer yüz akcelerin alub ve yüz ellişer ve ikişer yüz akceden ziyâde dahi sürücü ve hıdmet nâmına akceleri alub ve her karyeden konakçı ve mübaşir hıdmet nâmına hilâf-ı emr u defter on dokuz keyl yedi yüz akceleri alub bunun emsali zulm u te‘addîlerinin nihayeti olmadığından Güre Kâdîsı arz ve ahâlîsini bizar itmeleriyle mezkûr Yusuf Astâne-i Sa‘âdetüm’e ihzâr olunmak emr-i şerîfim recâ eyledükleri ecilden mezkûr Yusuf Astâne-i Sa‘âdetüm’e ihzâr olunmak için yazılmışdır.

Fî Evâsıt-ı Şevvâl Sene 1075

MD 95/ s. 66/ hk. 429

Kütahya Mollasına:

İnegöl Kazasında naib olan Mahmud isimli kişinin şikayeti üzerine Kurşunlu isimli köy halkından adı geçen şahısların kendisine şikayette bulduklarını Kütahya Mütessellimi olan şahsın adamlarıyla köylerini bastığını bazılarını hapsettiğini bildirmesi üzerine mütesellimin adamlarının hakkında gereğinin yapılması hakkında.

Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

İnegöl Kâzasında nâibü'ş- şer' olan Mahmud mektûb gönderüb İnegöl Kâzasına tabi' Kurşunlu nâm karyeden Havâce Mehmed İbrahim ve Hüseyin ve Derviş ve Mehmed ve İbrahim ve Mürsil? ve diğer Mehmed ve Bayram ve Hüseyin ve İbrahim ve Mustafa ve Ahmed ve Osman ve sâirleri meclis-i şer'a varub vakt-i subhda bunların karyelerine Kütâhiyye mütesellimi tarafından on nefer atlu varub hilâf-ı şer' beş nefer adamları kayd u bend idüb terk-i karye mezkûrları mahbûs götürüb alduğun akçeye götürün diyu âhar kazâya götürüb emvâlin arz itdiğin ecilden üzerlerine şer'le muzâhir olunmuş değil iken hilâf-ı şe' ahz u habs olunan mezbûrları itlâk ve mahalline şer'le götürülüb icrâsı olunmak için yazıldı.

Fî Evâil-i Zi'l- ka'de Sene 1075.

MD 95/ s. 66/ hk. 433

Kütahya, İnegöl Kadısına:

İnegöl sakînlerinden adı geçen şahısların mutasarrıf oldukları yaylaklarına gelen devlet görevlisi şahısların "bağ akçesi" adıyla aldıklarını bildirmesi üzerine gerekenin yapılması hakkında.

Kütâhiyye ve İnegöl Kâdîsına hüküm ki;

İnegöl sakînlerinden Hacı Arslan ve Safer ve Şaban nâm kimesneler arz-ı hâl idüb bundan akdem bunların ebâ an cedd mutâsarrıf oldukları yaylaklarına mîr-i miran adamları gelüb bağ akçası nâmıyla bilâ emr-i şerîf akçe taleb idüb te'addi etmeleriyle men' u def' olunmak için yazıldı.

Fî Evâil Zi'l- ka'de Sene 1075

MD 95 / S. 72 / hk. 473*Kütahya Mollasına, Mütesellimine:*

Güre Kadısı Mevlana Ali'nin başvurusu üzerine bin yetmiş beş senesine mahsus yüz yirmi beş akçeyi vermemek için Kütahya sakînlerinden bir eşkıyânın yanına eşkıyâ toplayarak zulmettiği, değişik adlar altında hane başına belli miktar bir para topladığı ve bu kişinin İstanbul'a gönderilmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve mütesellimine hüküm ki;

Güre Kâdîsı Mevlânâ Ali mektûb gönderüb Güre kazâsında vâkı' paye-i ahz-ı hâne itmek her bir tamam senende işbu bin yetmiş beş senesine mahsub olmak üzere yüz yigirmişer akce miri için terk-i terk? ve onar akce dahi muhassıl olmağla cem'ini maişet üzre emr-i şerîfim virilüb Kütâhiyye sakînlerinden (?) nâm şakî yanına bir bayrak alarak eşkıyâsı cem' idüb hilâf-ı şer' fukarânın ehl ve iyalleri üzerine konub müft ve meccânen yem ve yiyecekleri alub zulm ü te'addî itdükden mâ'adâ beher hâne yüz otuzar akce sene irtibatına göre sekiz yüz akcelere ehl-i mezbûr ellışer ve altmışar yüz dahi bac-ı sürücü ve ikameti nâmına akcelerin alundukdan gayrı her karyede konakçı ve baş harcı nâmına hilâf-ı şer' ve emr-i kânûna muğâyir on dokuz bin küsur akcelerin alub bundan akdem mezkûr Âsîtâne-i Sa'âdetim'e ihzâr olunmak için emr-i şerîfim virilmişken mezkûr hevasına tabi' örfü itmeğle ziyâde zulm ve te'addî olduğun arz eyledüğü ecilden sen ki kâdî ve Mollasın mezbûrî Âsîtâne-i Sa'âdetim'e ihzâr ve azimet itdirilmesine kefil olunması paye-i vech-i gâh olunmanız bâbda yazılmışdır

Fi Evahir-i Zi'l- hicce Sene 1075

MD 95/ s. 79/ hk. 532*Kütahya Mollasına, Mütesellimine:*

Güre Kazası ahâlîsinin başvurusu üzerine mutasarrıf bölük başısının reayadan kanuna aykırı olarak para aldığı, zulmettiği, mütesellimin Kütahya ve Güre Kadılarına kararı bildirmesi ve mutasarrıf bölükbaşısının İstanbul'a gönderilmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

Güre Kâzası ahâlîsi Südde-i Sa'âdetüm'e emr ve arz-ı hâl gönderüb mukaddemâ lâzım kâza-i mezbûrda nâhiye-i etrâf hânesinin cem'ine me'mur olan mutasarrıf bölük başısı (...) nâm şakî re'âya fukarâsının hilâf-ı şer'-i şerîfe ba'zı hak akçalarını değerli ve nümâyan ve asâkiri alub bunun emsâli zulm ü te'addî sinin nihayeti olmağla mukaddemâ arz ve mahsar göndermekle mahsûlat-ı göndermekle mezkûr mutasarrıf Âsîtâne-i Sa'âdetim'e ihzâr olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ itmeğin ecilden sen ki mütesellimsin bundan akdem iki kâdîya emr-i şerîfim bildirüb ana gâret emr itmeyüb emr-i şerîfime mugâyir hareket olmağla vech-i meşrûh üzere olan emr-i şerîfim mücebince mezbûr mutasarrıf olan sübaşî mütesellimi ve Âsîtâne-i Sa'âdetim'e ihsâr eylesin. Bundan sonra maa- katl idüb (?) eylediğin tezayude çekmeğe mârufdur yazılmışdır.

MD 95/ s. 80 / hk. 544

Kütahya Mollasına:

Karacasu ahaklisinin şikayeti üzerine Kütahya Müteselliminin kanunsuz olarak aldığı parayı sahiplerine iadesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Karacasu Kazâsı ahâlîsi adam gönderüb bundan akdem Yenişehir kazâsına tabî Buryas? Nâm karyede sâkin Servarini? nâm kimesne maktul olmağla Kütâhiyye mütesellim tarafından elli ve altmış (?) on beş nefer adamları ahz u kayd u bend ile Kütâhiyye ya getürdüb eza itdüklerinden mâ'adâ yüz guruşların alub ziyâde zulm itmeğle şer'le görülüb hilâf-ı şer' alduğu akce girü ehline eda itmek için yazılmışdır

Fi Evâsıt-ı Zil'l- hicce Sene 1075

MD 95/ s. 80 / hk. 546

Kütahya Mollasına:

Kütahya Müteselliminin halktan topladığı beş yüz kuruşu sahiplerine iadesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Hâlâ Kütâhiyye mütesellimi olan (...) nâm kimesne (...) kasabası ahâlîsinden hilâf-ı şer' ve kânûn aldığı beş yüz kuruşu tâ'yin olunan mübaşir ma'rifetiyle ashabına varub

sehl iderise vuku'u üzre yazub Astâne-i Sa'âdetüm'e i'lâm oluna mütesellim hükmü diyü hakkında fermân-ı şerîfim sâdır olunursa mucebiyle amel olunmak için yazılmışdır

Fî Evâhir-i Zil'î- hicce Sene 1075

MD 95 / s. 80 / hk. 548

Kütahya Mollasına:

Kütahya Balıklı Mahallesi sakînlerinden İlyas'ın başvurusu üzerine; İlyas'ın evini basıp cariyesine vuran kişilerin durumlarının kanun üzere görülmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Kazâ-i mezbûr mahallerinden Balıklı nâm mahal sâkinlerinden İlyas arz-ı hâl idüb bunların zâhir değil iken bundan akdem Kütâhiyye (silik) olan beş nefer âdemiyle evini basup Meza' nâm câriyesini urub katl şer'le görüldükde mezbûr âdemleriyle ihzâr idüb (silik) yedinde olan fetvam mücebince şer'le görülmek için yazılmışdır

Fî Evâhir-i Zil'î- hicce Sene 1075

MD 95/ s. 88/ hk. 620

Kütahya Mollasına:

Gediz Kazası ahâlîsinin başvurusu üzerine Gediz Kazasında olan Mehmed isimli kadının rüşvet alması ve avarız hanesinden fazla vergi alıp, zulmetmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Gedüs Kâzası Ahâlîsi arz-ı hâl gönderüb hâlâ Gedüs Kâzasında olan Mehmed nâm kâdî mürteşî ve nâ-hâk olan sekiz bin akçası olmağla ol tarafa himâye eyledüğünden gayri her ne cem'ine on beş yirmi guruşları olub ve defteri olunan bendesinin hak üzere taksim idüb her ne bâhane tutmağla fütûr akça ve guruşların keşf vâkı' oldukda elli guruş keşf itmeyüb ve sâyir emr-i şerîfimle vâkı' olan avârız virile emr-i şerîfimle taksim olmamamğla üzere itmeyüb beher hâneye yüz yirmi beş akçaları alub bunun emsâli zulm ü te'addî itmekle şer'le görüleb hilâf-ı şer' olub (?) şer'le gerü ehemmiyât olunmamak için yazılmışdır.

MD 95 / s.90 / hk.632

Kütahya Mollasına ve Uşak Kadısına:

Uşak kazası sakînlerinden Ömer isimli kişinin buranın halkına zulmettiği başka eşkiyâlarla işbirliği yaptığı ve bunların hakkında gerekenin yapılması hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Uşşâk Kâdîsına hüküm ki;

Sen ki Mollasız Südde-i Sa'âdetüm'e mektûb ve kazâ-i Uşşâk'da sakîn ulemâ ve sulehâ ve eimme ve hutabâ vesâyir fukarâyla arz gönderüb kazâ-i Uşşâk sâkinlerinden olanlar bundan akdem kazâ-i mezbûrda ikamete mezun olan Ömer nâm kimesne hevâsına tabi' bazı eşirrâyı kavli amîk ile kavli virüb nicelerine ve fesâda bais olmağla mukaddema emri şerîfim fesâddan men' olunmuşken memnu olmayub hevasına eşirrâdan Ahioğlu Mustafa ve Hacı Ömer nâm kimesneleri Âsîtâne-i âliyyeme gönderüb ve kazâ-i mezbûr sâkinlerinden Hacı Bayram ve Uzun Mehmed ve Hacı Mustafa nâm eşirrâları dahi tahrik idüb üzerine memhûr ve mu'tâd emri virdükden mâ'ada şer'-i kânûna muhâlif kavli idüb zulm ü fasl münâfi olub hâiz oldukda nehb olmağla ve mukteza-yı şer' üzere hareket idilmesine razı olmayub hakkında ahz olanlar arz ile idüb (?) virmeğle kazâ-i mezbûrda ümerâsı hakk olunmayub fukarâya dahi cem'an rencide olunmak bais oldukları mukarrer olmağla emri şerîfim virilmek recâsına mezbûr davayı olan mezkûrlar kazâ-i mezbûrdan nefy olanlar fukarâ ve sulaha emrde hâl olunub şer'lerinden halâs olunmak bâbda emri şerîfim virilmek recâsına arz ve mehamiz eyledikleri ecilden mahallinde şer'le görülüb mezkûrların kefil malları bigayr-ı hak kimesnelere taayyüş ve tefahhus olunub bu mekule fesâd idenleri şer'an bais olub olduktan sonra mezbûrları nef eyleyesiz diyü yazılmışdır.

Fi Evasıt-ı Rebi'ül'-evvel Sene 1076

96 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 96/ s.3/ hk.10

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Kadısına:

Bozöyük ve Bursa Kadısı mutasarrıf Mevlâna Mahmut'dan yerine elçi bıraktığı naibin, yöre halkının zulüm yapması ve bunun önlenmesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Gökçedâğ ilhâkıyla Bozûyük Burusa Kâzalarına ber vech-i tâbir mutasarrıf olan ülemâdan Mevlânâ Mahmud mektûb gönderüb Mevlânâ-yı mûmâ-ileyh zîde ulüvvühû ve hâreket-i kudreti olduğu ecilden kendüsü varub sefer olmak iktidarı olmayub tarafından kazâ-yı mezkûrlara nâib sefir idüb gönderdiği beyin olmağla icrâ-yı âhkâm şer'iyede kusûrların olmadığından mâ'ada "ol kâza ahâlîleri cümlemizin zalemeden muhâfaza ve her vechile hayırların pûr şahise kusûrların yokdur" deyu hüsnü hallerin şehâdet ve mahzâr idüb mûmâ-ileyhe i'lâm etmişler iken ihmâl etmelerinden ve eşrâdan bunların hilâf-ı şer'-i şerîfe teklif idüb mûsaade-i şer'i bulunmayıcak hevalarına tekaiyyet etmedikleri için ve (?) için hezâr-ı tezvîrâne zuhûra gelüb daima hak etdiklerin zâhir olmadıkların ecilden tâbi'lerine zulm ü te'âddî olmakdan men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâsına arz itmeğın zulm ü te'âddîlerin def' olunmak bâbında fermân-ı âlî-şanıım sâdır olmağın mücebince hükm-ü şerîf yazıldı.

Evâsıt Rebi'ü'l- evvel Sene 1089.

MD 96/ s.9/ hk. 45

Kütahya Kadısına, Müftüsüne ve Mütessellimine:

Kaza Sakînlerinden Şaban'ın şikayeti üzerine, yine kaza sakînlerinden Abbas oğlu Osman ile Şaban'ın aralarındaki anlaşmazlık sonucu Osman'ın muhalefeti, bu muhalefetin yerinde çözülmesi ve bu esnada Şaban'ın kız kardeşlerinin ve kızlarının kadı tarafından muhafazası hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına Müftüsüne ve Mütessellimine hüküm ki;

Şâban arz-ı hâl idüb Abbas oğlu Osman fevt olup muhâlefeti buna intîkal idüb hazır bulunmamağla rûz-i red recâmdan kız kârındaşın kızları (...) ve (...) nâm hâtûnları kâdî tarafından himâye olunup muhâlefeti zabt etmeleriyle fetvâ-yı şerîf mücebince emr-i şerîfim recâ eylemeğın “mâhallinde şer’i görölmeğın emrim olmuşdur” deyu yazılmışdır.

Evâsıt Rebi’ü’l- evvel Sene 1089.

MD 96/ s.12/ hk. 62

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Kadısına:

Bostancıbaşılardan Mustafa’nın şikayeti üzerine, kazaya tabî vakıf karyelerine haric kazadan gelip, karye halkının mallarını yağmalanması ve yağmalanan malların geri alınması hakkında.

Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Bi’l-fi’l bostancıbaşı olan Mustafa dâme mecduhû arz-ı hâl idüb ziru nezaretinde olan evkâfından kâza-yı mezbûreye tâbi‘ Demirân ve Bayad ve Sahacılar ve Musa evkâfında olup Hatt-ı Hümayunu Sa‘âdetüm’e mûracaatla min’ küllî’l vücûh sedide iken hariç karyelerden Pınarbaşı nâm karyeden Recep ve Dünder oğlu Mustafa ve kârye-i Bölüceklerden Topal İbrahim ve Arslanapa kâryesinden Yazıcı Mustafa Dayı mütesellim ve sübaşılar ve sâyir ehl-i örf mâbeyinlerinde zikr olunan vakıf kâryeler re‘âyâların gâret itdirüb malların aldirub te‘addî etmeleriyle emr-i şerîf recâ itmeğın şer’i ve kânûn üzere fermânum sâdır olmağın şurutla yazılmışdır.

Evâsıt (Râ) Rebi’ü’l- evvel Sene 1089.

MD 96/ s. 17/ hk .81

Kütahya Kadısına ve Mütesellimine:

Bekil isimli köy sakînlerinden Ahmet, Musa, İsa ve Mehmed isimli kişilerin yaptıkları zulüm sonrasına mahallinde yargılanmaları hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına Mütesellimine hüküm ki;

Derviş (...) arz-ı hâl idüb Bekil nâm kâryeden Ahmed ve Musa ve İsa ve Mehmed neferlerin evlerin basub cümle emvâl ü erzâkın gâret idüb fermân-ı emr-i şerîfle vardukda sen emir getürdün deyu bunı tutup cezb ve boğazına kement takub helâk etmek isteyib haslar olan tekrar emr-i şerîf recâ etmeğin mahallinde şer'inin görülmesi fermânım olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâsıt (Râ) Rebi'ü'l- evvel Sene 1089.

MD96/ s. 25/ hk.135

Kütahya ve Gediz Kadılarına:

Gediz Kazasına tabi Gürleyik ahâlîsinden haksız yere yüz elli kuruş alınması ve mallarının yağmalanması üzerine, olayla ilgili davanın mahallinde görülmesi ve Çavuş tayin olunması hakkında.

Kütâhiyye ve Gedüs Kâdîlarına hüküm ki;

Gedüs kâzasına tâbi' erbâb-ı tîmâr kâryelerden Gürleyik Kâryesi ahâlîsi arz-ı hâl idüb bunlar avârız ve emr-i şerîfle vâkı' tekâlîfi verüb vakıf toprağında alakaları yoğiken Osman "Siz çiftlik re'âyâsısınız" deyu rencide itmekle bundan akdem müteâlliyyatı âliden emr-i şerîf virilmeğin mezbûr Osman tutup yüz elli kuruş alub ve Kütâhiyye mütesellimine gâret idüb Salih nâm kimesneyi tâ'yin idüb emvâl ü erzâk ve katır ve kısrak ve sığırların gâret etmekle emr-i şerîf recâ etmeleriyle mahallinde şer'i görülmek emrim olmuştur deyu şurutlu yazılmışdır. Çavuş tâ'yin olunmuştur.

Fî Evâil Rebi'ü'l- ahire Sene 1089.

MD96/ s.27/ hk.147

Bursa Kadısına, Adranos Naibine ve Kütahya Mütesellimine:

Adranos Kazasına bağlı Kayapa Pınarı ve Takuşman köylerinin halkı zeamet sahibine fazla para verdiklerini iddia ederek karışıklık çıkartmakta. Bundan dolayı olayın yerinde çözülmesi hakkında.

Burusa Kâdîsına ve Adranos Naibi ve Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

Şahine-i zirî kademe gelüb bundan akdem bu bin seksen (...) senesinde Arşiyeye nâm zaimin mutasarrıf olduğu ze‘âmet-i kâryelerinden Adranos Kâzasına tâbi’ ve (...) ve (...) ve Kavacık tevâbii karyelerinden (?) sübaşı olub ze‘âmet-i mezbûrun Adranos Kâzasına tabi’ Kayapa ve Pınarı ve Takuşman nâm kâryelerin defterde mukayyed raiyye ve meriyyet oğullarının atik muad maktularını kânûn ve defter tevzî’ olub hilâf-ı şer‘-i ziyâde akçelerin almuş değil iken ve üzerlerine şer‘an bir nesne sabit ve zahir olmuş değil iken zikr olunan kâryeler ahâlîsin eşradan ba’zı kimesnelerin a’dalarıyla “Bizim sen mukaddemâ hilâf-ı şer‘-i ziyâde akçelerimiz almuş idin” deyu bir tarıkıyla emir alıp cem’iyye-i memnu’ iken cem’iyye edib bunun üzerine varup hilâf-ı şer‘-i rencideden halî olmamakla mahallinde şer‘i görülmek emrim olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî Evâsıt Rebi‘ü’l- evvel Sene 1089.

MD 96/ s. 33/ hk. 176

Kütahya Kadısına ve Mütesellimine:

Ahmed adlı kişinin Mısır’dan İstanbul’a seyahati sırasında kaybettiği kitabetin, geri alınması hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına ve Mütesellimine hüküm ki;

Ahmet arz-ı hâl idüb bundan akdem bu bin (...) senesinde Mısır diyarında sefine reislerinden İstefan nâm zimmî sefinesiyle Mahrûse-i İstanbul’a doksan iki buçuk kantar keten irsâl eyleyüb bâdehû mezbûr Ahmed bir ahir sefineye girüb İstanbul’a gelür iken Rodos kurbûnda Malta küffârı esir eyleyüb bâdehû halas edilip lâkin Kula kasabasında sâkin Arslan nâm zimmi ile Uşşâkda sâkin Abdi nâm kimesne mühûrlü temessük seyir idüb İstanbul’a gelüb bunun zikr olunan kitâbetli Tophânedede sakîn Hacı Mustafa nâm kimesne yed’inde ihfâ eyleyüb hâlen mezbûr zimmi Kütahya’ya geldiği haberin olmağla şer’ ile Topculardan kitabı alıverilüp icrâ-yı hakk olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ etmekle mahallinde şer‘i görülmesi için hüküm yazılmışdır.

Fî Evâsıt Rebi‘ü’l- ahire Sene 1089.

MD 96/ s.33/ hk.179

Ağlasun Müftüsüne ve Kütahya Mütesellimine:

Isparta Kadısının, Isparta Kazası sakînlerinden Mustafa, Mehmed ve Hacı Mustafa adlı kişilerden haksız yere akçe alması ve zulm etmesi hakkında.

Ağlasun Müftüsüne ve Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

Isparta kâzası sakînlerinden Mustafa ve Mehmed ve diğer Hacı Mustafa nâm kimesneler arz-ı hâl idüb Isparta kâdîsı olan Ali nâm kâdî bunların üzerlerine şer'an bir kimesne sabit ve zâhir olmuş değil iken hilâf-ı şer'-i şerîf mezkûrların yirmi beşer ve otuzâr guruşların alup ve ehl-i örfe aldurup ziyâde zulm ü te'âddî olduğun bildirüb şer' ile görülüb kâz-yı mezbûrun bunlardan kendisi aldığı kuruşların alıvirilüb icrâ-yı hâk olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledikleri ecilden şer'i görülmek emrim olmuşdur deyu yazılmışdır.

Evâsıt Rebi'ü'l- ahire Sene 1089.

MD 96/ s. 36/ hk. 193

Biga, Karasi, Hudâvendigâr Sancaklarındaki Kadılara ve Kütahya Mütesellimine:

Sivrihisar Sancağında, halktan bazı kişilerin vergileri vermekte direnmesi ve halkı kıskırtması üzerine, Kütahya müteselliminin vergiyi tahsîl etmesi için mübaşir tayin olunması hakkında.

Bigâ ve Karasî ve Hudâvendigâr Sancaklarında vâkı' Kâdîlara ve Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

Zikr olunan sancaklardan Sifri-hisâr ve İştira mübaşirliğine arz-ı hâl idüb Sifri-hisâr kâzasında şehir kethûdası Dana Muhârrem ve Tellâk Şaban ve kârındaşı Mustafa ve Gökçeoğlu İbrahim ve Zeynel imam ve kâryeden dört müslîman Kızılca Meşe kâryesinden Ebû Bekir ve Mimik kâryesinden Tekir Testere oğlu Mustafa cem'iyet ve re'âyâyı tâhrik idüb virmeyüz deyü manî olmalarıyla mütesellimi mezbûr mübaşir ta'yin olup tahsîl eylemek bâbında emr-i şerîfim recâ eylemekle vakâ-yı meşrûha üzere mütesellimi mezbûr marîfetiyle tahsîl olunmak emrim olmuşdur deyu yazılmışdır.

Evâsıt Rebi'ü'l- ahire Sene 1089.

MD 96/ s. 48/ hk. 250

Kütahya, Şeyhlü Kadılarına ve Kütahya Mütesellimine:

Gazi Sultan Murad Han evkâfı halkı bedel-i avâriz üzere ekip biçmeye razı iken verginin toplanmasında görevli memurun fazla vergi istemesi bunun üzerine defter-i kadimdeki vergi nasıl ise o şekilde uygulanması ve haksızlığın giderilmesi hakkında.

Kütâhiyye ve Şeyhlû ve (...) Kâdîlarına ve Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

İstanbul'da vâkı' merhum Gazi Sultan Murad Han evkâfı re'âyaları arz-ı hâl idüb Kütâhiyye Sancağında bedel-i avâriz ve bedel-i mütekâ'idin cem'ine me'mur olan hizmet bedel-i vârid olan emr-i şerîf mücebinece bedel ve avâriza ve bedel-i mütekâ'id ekip ve biçmeğe razılar iken ziyâde talebiyle rencide etmediklerin bildirip emr-i şerîfim recâ etmeleriyle hilâf-ı emir ve defter-i kadîmi var ise¹⁷⁰ şer' ile men' u def'olmak emrim olmuşdur deyu yazılmışdır.

Evâsıt Rebi'ü'l- ahire Sene 1089.

MD96/ s.73/ hk. 373

Kütahya Kadısına:

Kütahya'da Karagöz Paşa Cami'nin imamı, hatibi, müezzini ve diğer hizmetlilerin aldıkları akçaların yükseltilmesi hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Kütâhiyyede vâkı' müteveffâ Karagöz Paşa Cami'inin bi'l-fi'l berât-ı şerîfeye imâm ve hatbi ve müezzin ve kayyimi ve sâyir mezbûrları arz-ı hâl idüb berâtları mücebinece hizmetleri mukâbili müteayyen oldukları vazifelerin akçelerini vakf-ı mezbûrun mütevellisinden Âsıtâne-i Sa'âdetlerin Hazîne-i Âmirede olduğu üzere talep eylediklerinden vakf-ı mezbûrun mütevellîsi olan kimesne guruşu iki yüz altmış ve semeni yirmi iki akçeye ve parayı alınacak tekâlîf eylediğün bildirüb gayriye alındığı üzere alıvirilmek bâbında emr-i şerîfim recâ eylediği ecilden imdi Âsıtâne-i Sa'âdetim'e varub akçe-i kamil kuruşu yüz yirmişer akçeye ve elli kuruşu yüz onar akçaya ve halisul

¹⁷⁰ Metinde "varılsa" şeklinde geçmektedir.

ayar akça alınub ve miriye dahi o minvâl üzere alınub virilmeğle vech-i meşrûh üzere alıvirilmek emrim olmuştur.

Evâhir Cumâde'l ûlâ Sene 1089.

MD 96/ s. 74/ hk. 377

Kula Kadısı ve Kütahya Mütesellimine:

Kula Kazası sakînlerinden Hoca oğlu Mustafa ve Enbiya ve Sipâhizâde Receb ve Ahmed bir olub kadıların vergi ile ilgili ilişkilerini üzerlerine alarak halktan fazla vergi toplamaları hakkında.

Kula Kâdîsı ve Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

Kâza-yı mezbûr ahâlîsi âdem ve arz-ı hâl gönderip Kula kâzası sakînlerinden Hoca oğlu Mustafa ve Enbiya Sipâhizâde Receb ve Ahmet ile yekdil olup varan kâdîlar odalarına kondurub tekâlîf vâkı' oldukda kötü murâdları üzere emir ve defterden ziyâde tevzî' idüb ziyâdesin ekl-i belâ' idüb ziyâde gadr ve te'addî etmeleriyle fukarânın tekâlîfleri umûruna karuşmayub te'addîler men olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledikleri ecilden hılâf-ı şer'-ı şerîf te'addîleri vâkı' ise men olunup şer'i ve kânûn üzere amel oluna deyu hüküm yazılmışdır.

Evâhir Cumâde'l ûlâ Sene 1089.

MD 96/ s. 100/ hk. 503

Kütahya Kadısı ve Mütesellimine:

Bazarcık Kazasına bağlı Karabağ ve Özü köyleri ahalisine Kütahya Müteselliminin adamı Kasım ve adamları tarafından zulmedildiği ve bu hareketlerin önlenmesi hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsı ve Mütesellimine hüküm ki;

Bazarcık Kâdîsı naibi mektûb gönderüb kâza-yı mezbûre tâbi' Karabağ karye ahâlîsi meclis-i şer'a varub Kütâhiyye sakînlerinden olub Kütâhiyye Mütesellimi tarafından Kasım nâm kimesnelerden on iki nefer tevabii ile karye-i mezbûreye varub karye ahâlîsinden elli nefer kimesneyi ahz ü habs ve civarlarında Bozüyük kasabasına

götürüb kiminin kollarından asıb ve kimin başın aşığı sakdırub “İltemer karyenizde bir Bildarcı katl idübatı ve eşyâsı ve akçesi sizde kalmış” deyu nice dürlü işkence ve siyasiyye eyleyüb ikrah ile ikrâr etdirüb ba‘dehû yine kâza-yı mezkûre tâbi‘ Özü nâm kâryede sakîn Hasan nâm kimesne ile altmış aded kuruşların alub zulm ü te‘âddî etmekle ahvâlleri konakları olan kimesnelerden sual oldukda konakların olan kimesneler mezkûrların nice dürlü işkence ve siyasiyye ile ikrâr etdiklerin ihbar idübve hılâf-ı şer‘-ı altmış aded kuruşların aldığı muhakkak deyu geri alıvirilmek recâsına arz itmeğin şer‘i görülmek emrim olmuşdur deyu yazılmışdır.

Evâhir Cumâde’l ûlâ Sene 1089.

MD96/ s.112/ hk. 561

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Kadısına:

Tımar sahibi Mehmed’in tasarrufunda olan tımarın arttırılması hakkında.

Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Kâdısına hüküm ki;

Erbâb-ı timardan Mehmed arz-ı hâl idüb mutasarrıf olduğu tımârın karyelerin defterlü re‘âyâsı hukûk ve rûsumların için verdikleri parayı sekiz akçaya ve semeni onar akçeden ziyâdeye teklif etmeleriyle hazine-i amireye alındığı üzere alıvirilmesine fermânım olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî Evâil Receb Sene 1089

MD 96/ s.121/ hk. 602

Kütahya Kadısına:

Anadolu Beylerbeyi müteselliminin otuz- kırk adamıyla Kakış isimli köyün ahâlîsinin ve Kirmasti serdarının mallarını alması ve zulm yapması hakkında.

Kütâhiyye Kâdısına hüküm ki;

Gönen Kâdısı ve Kirmasti ve Manyas kâdîları Südde-i Sa‘âdetüm’e mektûb gönderüb zikr olunan kâza ahâlîleri Meclis-i şer‘a varub halen Anatoli Beğlerbeğin Mütesellimi tarafından otuz kırk nefer âdem Kakış nâmlı karye neferine devir idüb şer‘-i şerîfe mürâcaat etmeden ba’zı kimesneler rencide eyledüğünden ma’ada hâlen

Kirmasti serdarı Hacı Hüseyin oğlu Mustafa'yı kendi hâlinde gider iken "karyelerde gan olmuş" deyu ahz ve kayd ile habs idübcebre yüz otuz yedi kuruşun alub zulmüm ve gadr eyledüğün bildirüb emr-i şerîfim virilmek recâsına arz etmeleriyle mahallinde şer'î görülmek emrim olmuşdur deyu yazılmışdır.

Fî Evâhir Receb Sene 1089.

MD 96/ s. 123/ hk. 614

Şeyhlü Kadısına ve Kütahya Mütesellimine:

Şeyhlü Kazası ahâlîsinden Cafer Mehmet ve diğerlerinin fazla vergi talebi ile rencide olunması hakkında.

Şeyhlu Kâdîsına Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

Recep arz-ı hâl edip Şeyhlu kâzasına tâbi' Ömer-oğlu karyesinde avarıza ve sâyir tekâlîf icab ider emlâk ve araziyi sevâkinini ol karyeden Cafer ve Mehmet ve sâyirleri tekâlîf talebiyle rencide etmeleriyle şer'ileri görülüb muarazadan men, mîr-i meclis-i şer'a ve emr-i şerîf verilmişken tekrar rencide etmeleriyle fetvâ-yı şer'îye ve hüccet-i şer'î ve emr-i şerîfime mugâyir bir ketbe etdirilmemek bâbında emr-i şerîfim recâ etmeğin kânûn üzere şurutlu yazılmışdır.

Evâil Şa'bân Sene 1089.

MD 96/ s. 127/ hk. 628

Kütahya Kadısına:

Rüstem ve Kirkor isimli şahısların adı geçen yerde zorla alıkonulan mücevherler ile birlikte İstanbul'a gönderilmeleri hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Rüstem ve Kirkor arz-ı hâl idüb bundan akdem ol tarafta gâret olan cevâhirlerinden elli bir aded harbe elması ve kırk dokuz aded yakut, altun kâza-yı mezbûr sakînlerinden Siyan ve Yaser, Hamiflet, Hariryale nâm kimesneden dört yüz yirmi kuruşa iştirâ eyledük deyu meclis-i şer'îyye ikrâr etmeleriyle onda vazî olduğun bildirip zikir olunan taşlar ile mezbûrlar Âsîtâne-i Sa'âdetim'e ihzâr olunmak bâbında

emr-i şerîfim recâ eyledikleri ecilden vech-i meşrûh üzere amel olunmak emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Fî Evâil Şa'bân Sene 1089.

MD 96/ s.128/ hk.642

Kütahya Kadısına ve Mütesellimine:

Rüstem ve Kirkor isimli şahısların daha önceden İstanbul'da görülen davaları sonucunda iki yüz kırk aded mücevher geri alınmış olmasına karşın hala tahsîl edilmeyen mallarının olduğu ve o malların ve ellerinde bulunan kişilerin İstanbul'a gönderilmesi hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına Mütesellimine hüküm ki;

Rüstem ve Kirkor arz-ı hâl idüb bundan akdem Tosya'da gâret olunan eşyâsından iki yüz kırk aded cevâhir Hariryale nâm zımmide bulunmağla mezbûr Âsîtâne-i Sa'âdete ihzâr ve habs ve cevâhirler şer' ile alıvirilüp lâkin iki aded altun ile işlenmiş kuşak ve yüz aded tevliye kuruşların ol canipte Emmi Yusuf'a teslîm idüb merkum Hariryale'nin oğlu Aras ve Arasın oğlu Alakoz'dan gâret olunan eşyâlarında cevâhirlerin olmak üzere mazannalenmeler etmeleriyle yanlarında mevcut olan kuşak ve guruş ve cevâhirleriyle merkumlar Âsîtâne-i Sa'âdete ihzâr olunmak recâ eyledikleri ecilden vech-i meşrûh üzere amel olunmak emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâil Şa'bân Sene 1089.

MD 96/ s.128/ hk. 643

Kütahya Kadısına:

Durmuş isimli şahsın Mehmed isimli diğer şahsa sekiz yüz kuruşunu vermemesinden dolayı olayın yerinde çözülmesi, çözülemez ise Dîvân-ı Hümayûna gönderilmesi hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Mehmed arz-ı hal idüb Durmuş nâm kimesneden farz-ı şer'iden olan sekiz yüz guruş hakkını vermekde te'allül etmeğle ihzârı için hükm-ü şer'a recâ eylmeğın

mahallinde şer'î görülüp icrâ-yı hakk olmazsa Dîvân-ı Hümâyûnum ihzâr olunmak emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâil Şa'bân Sene 1089.

MD 96/ s. 128/ hk. 645

Kütahya, Konya, Isparta Kadılarına ve Kütahya, Konya Müttesellimlerine:

Emiroğlu Ali ve Mehmed'e bağlı Yörüklerin, Mahmud ve Mehmed'in evlerini basıp kardeşleri Hacı Enbiya'yı öldürmeleri ve mallarını yağmaları üzerine davanın görülmesi hakkında.

Kütâhiyye ve Konya ve Isparta ve (...) ve (...) Kâdîlarına ve Kütâhiyye ve Konya Müttesellimine hüküm ki;

Mahmud ve Mehmed arz-ı hâl idüb konar ve göçer yörük tâyifesinden Emiroğlu Ali ve Mehmed hevâlarına tâbi' iki yüz olan mütejaviz atlu ile evlerin basub emvâl ü erzâkın gâret ve karındaşları Hacı Enbiya'yı tüfenk ile urub katl eyledüklerin huccet olmakla mûcebince amel olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ etmeleriyle şer'î görülmesi emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâil Şa'bân Sene 1089.

MD 96/ s.129 hk. 650

Kütahya'dan İstanbul'a giden Kadılara, Kethudâyirlerine, serdâr ve iş erlerine:

Fermânla bildirilmiş olan değerli taşların sağ salim İstanbul'a ulaştırılması hakkında.

Kütâhiyyeden Âsîtâne-i Sa'âdete gelen Kâdîlara ve Kethudâyirilere ve Serdar ve iş erlerine hüküm ki;

Haliyâ ol taraftan Âsîtâne-i Sa'âdetlerim'e irsâl-i fermânım olan cevâhir taşlar kabz-ı kâzaya dahil oliverilse hıfz ve hırâset olunub emin ve salim irsâl eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şanum sâdır olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâil Şa'bân Sene 1089.

MD96/ s.129/ hk.653*Kütahya Kadısına:*

Rüstem ve Kirkor'un daha önce bildirdiği üzere el konulan eşyalarının alı verilemesi hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Rüstem ve Kirkor arz-ı hâl idüb bundan akdem gâret olunan eşyâlarından Haderbalı nâm dahi Kütâhiyye Mütessellimi Hasan'a on altı (?) virmeğle varan mübâşire alıvirilmek bâbında emr-i şerîf recâ etmeleriyle vech-i meşrûh üzere şer'i görülmek emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâil Şa'bân Sene 1089.

MD96/ s.129/ hk.654*Kütahya Kadısına:*

Kaza halkına kanunlara aykırı olarak arpa, buğday, odun gibi ihtiyaç maddelerinin satılması hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Kâza-yı mezbûr ahâlîsi arz-ı hâl idüb bunlar emr-i şerîfimle vâkı' virilirken tarafından bilâ emr-i şerîfim arpa ve duhan ve buğday ve odun ve yağ satub karye neferiye tahsîl idüb zulm ü te'âddî olunduğu bildirüb men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim virilmeğın recâ eyledikleri ecilden hilâf-ı şer'e rencide olunmak emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâil Şa'bân Sene 1089.

MD 96/ s. 130/ hk. 657*Kütahya Kadısına:*

Gümüş Nâhiyesi'nde Molla Fenarî vakıf köylerinden Yakup ve Mehmed isimli kişilerin haksız yere mütesellim tarafından hapsedilmeleri ve üç yüz kuruş vermemeleri vermedikleri takdirde bırakılmamaları hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Kâza-yı mezbûre tâbi‘ Gümüş nâhiyesinde Molla Fenârî Evkâfı karyelerinden İne-Gazi ve Elmalı ve Yüreğir nâm vakıf karyelerin evladı meşrutasın üzere mütevellileri olup sâbıkân Şam Kâdîsın olan Mevlânâ Seyyid Mehmed ve müderrisliğinde karındaşı Mevlânâ Seyyid Ahmed arz-ı hâl idüb vakf-ı mezbûr karyeleri re‘âyâsına lâzım olan hukûk ve rüsûmların câize-i vakfı virüb dahl olunmak icab itmez iken “Zabitlerin Mehmed Pederim ahâlîleri” deyu re‘âyâyı hilâf-ı şer‘-i rencide ve ahz idüb mürafa-yı şer‘ olduklarında şer‘a nesne sabit olmayup yemin verildiğinde sonra hüccet-i şer‘i virilmişken livâ‘i mezbûrda mütesellimi vakfın re‘âyâsından Yakup ve Mehmed ve (...) nâm kimseleri ahz ü habs idüb itlâk eyledüğü tenbih olunmuşken üç yüz guruş cerime vermedikçe itlâk itmem deyû te‘allül eyledüğün bildirip kâza-yı şer‘i mücebince amel olunup hilâf-ı şer‘-i cerime talebiyle rencide edilmemek bâbında emr-i şerîf recâ itmeleriyle mahallinde şer‘i görülmesi emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâil Şa‘bân Sene 1089.

MD 96/s. 140/ hk. 708

Kütahya Mollasına, Kepsud Kadısı ve Kütahya Mütesellimine:

Çatal-çam isimli köy ahalisinin şikayeti üzerine, Kepsud Kazasına bağlı Balat isimli köy sakînlerinden Ali isimli kişinin yanında adamları ile bu köyü bastığı ve çeşitli şekillerde bu köy ahalisinden para toplaması ve buraya gönderilen kadıyıda saf dışı bırakması üzerine Ali isimli kişinin hareketlerinin önlenmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Kepsud Kâdîsı ve Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

Çatal-çam nâm karye ahâlîsi arz-ı hâl idüb Kepsud Kâzasına tâbi‘ Balat nâm karye sakînlerinden Ali nâm kimesne bunların karyeleri sipâhîbaşı vekili olmağla on beş atlu ile varub yedigün oturub günde üçer küçük kile arpaların ve sâyir zahirelerin alduğundan gayri kânûnen elli guruş icâb ider yüz ve muattal yerleri yoğiken âhar toprakda zirâ‘at eylediklerin terekelerinden hilâf-ı şer‘-i şerîf terekelerin ve ağalık nâmıyla birer guruşların esirlerin ve hizmetkâr akçesi nâmıyla dört guruşların “suçunuz vardır cürümlüsünüz” deyu yirmi bir guruşların ve Mustafa Manasdan yedi guruşun alup ve sâyir bunlar emsali hilâf-ı şer‘i ve kânûn ve küllî akçelerin alduğundan gayri ol

vilâyete varan kâdîyı kendi evine kondurub badehû nice tezviri davalara şayan olub ehl-i örfe fukarânın nakd akçelerin aldurub ve kendü dahi alub bunlar emsâl-i zulm ü te'addîsinin nihayeti olmağın bildirüb mezbûr Ali'nin hilâf-ı şer'-i ve kânûn defterden ziyâde aldığı akçe ve tereke ve sâyir şer' ile te'addîlerinden hakları alıvirilüp bâdehu kendi hallerinde olup te'addîlerin men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ eyledikleri ecilden mahallinde şer'î görülmek emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâil Ramazân Sene 1089.

MD 96/s. 141/ hk. 713

Bursa, Kütahya, Karahısâr-ı Sahib Kadılarına:

İstanbul zahirecilerinden Hüseyin bin Amira ve Ömer bin Mehmed isimli kişilerin şikayeti üzerine Bursa, Kütahya ve Karahısâr-ı Sahib bölgelerinden satın alınan zahirenin doğrudan İstanbul'a gönderilmesi hakkında.

Bursa ve Kütâhiyye ve Karahısâr-ı Sâhib Kâdîlarına hüküm ki;

İstanbul zahirecilerinden Hüseyin bin Amira'nın ve Ömer bin Mehmed nâm kimesneler azr-ı hal idüb mezbûr zikr olunan kâzalardan ve karyelerden İstanbul'a zahire alıvirilmek narh-ı haris üzere arpa ve buğday işтира idüb âhar yere götürmeyüb doğru İstanbul'a götürmek üzere İstanbul kâdîsı Mehmed zîde fazlehû tarafından huccet verilmekle mûcebince yazılmışdır.

Evâil Ramazân Sene 1089.

MD 96/s. 141/ hk. 714

Kütahya Mollasına ve Mütesellimine:

Sungur Bey evkâfının mütevekkili Osman'ın Gediz Kadısı Mehmed'in vakıf malı 300 kuruşu aldığı bildirmesi üzerine bu paranın mütevekkile iadesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Mütesellimine hüküm ki;

Sungur Bey evkâfının mütevellisi Osman arz-ı hâl idüb hala Gedüs kâdîsı olan Mehmed nâm kâdı bunun yedinden hilâf-ı şer'-i şerîf malı vakıfdan üç yüz guruş alıp ziyâde gadr te'addî eylemeğın hilâf-ı şer'-i malı vakıfdan aldığı üç yüz guruş kendüye

konulmamak için alıvirilmek bâbında emr-i şerîf recâ etmeğin şer'î görülmek emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâil Ramazân Sene 1089.

MD 96/s. 141/ hk. 715

Kütahya Mollasına ve Mütesellimine:

İlyas Kethûda, ve İbrahim'in şikayeti; Gediz Kadısı olan Mehmed'in kendilerinin belli bir miktar paralarını almalarını bildirmeleri üzerine bu paranın geri iadesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Mütesellimine hüküm ki;

İlyas Kethûda ve İbrahim arz-ı hâl idüb hala Gedüs kâdısı olan Mehmed nâm kâdı bin seksen (...) senesinde bunların hilâf-ı şer'î yüz elli guruşların ve bir defa dahi altmış iki guruşların alub gadr te'addî eylemeğin bildirib hilâf-ı şer'î aldığı ol mikdar guruş hakların geru kendülerine alıvirmeğin bâbında emr-i şerîf recâ etmeğin şer'î görölmeğe emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâil Ramazân Sene 1089.

MD 96/s. 147/ hk. 750

Kütahya Mollasına ve Mihallıçcık Kadısına ve Kütahya Mütesellimine:

Hacı Ahmed'in şikayeti üzerine Mihallıçcık Kâzasına tabi bazı köy ahâlîlerine verilen borç paranın geri ödenmemesi üzerine bu paranın iadesinin sağlanması hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Mihallıçcık Kâdısına ve Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

Hacı Ahmed arz-ı hâl idüb Mihallıçcık kâzasına tâbi İki-kilise ve Çukurviran ve Obruk ve Çardak ve Dikenli ve Kayı ve (...) ve (...) ve nâm karyeler ahâlîlerine iki yüz on elli guruş karz-ı şer'î verip bir seneden beru zimmetlerinde olup hacet talep eyledikde virmekde te'allül ü inâd eylediklerin bildirüb şer'î görölüb hakkı alıvirilmesinde emr-i şerîf recâ etmeğin şer'î görölmeğe emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâil Şevval Sene 1089.

MD 96/s. 151/ hk. 768

Kula Haslar Voyvodası Abdurrahman ve Kula ahâlîsinin şikayeti yani bu kâzada meskun bazı zımmilerin cami yakınlarında meyhâne kurup burada çevreden getirdikleri üzümleri ezerek içki ürettiklerinin bildirilmesi üzerine gereğinin yapılması hakkında.

Kütâhiyye ve Kula Kâdîsına ve Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

Âsıtâne-i Sa'âdetlerimde vekâlet girü kaim'ul-makam olan vezirim Abdurrahman Paşa iclalehûnun mutasarrıf olduğu kâdîlardan Kula haslar Voyvodası Abdülkâdir zîde kadrûhû ile kâza-yı Kula ahâlîleri arz-ı hâl edip kâza-yı mezkûrede sakîn ba'zı zımmi tâyifesi camii şerîf kurbunda olan akarların meyhâne edip ve bağlarının hâsıl olan üzümlerin kâza-yı mezbûreye götürüb hamr idüb ziyâde te'addî ve müskir eylediklerin bildürüb mukâddemâ sâdır olan emr-i şerîfim mecebince ol vehicle te'addîlerin ve meyhânelerin hedim olmayub hilâf-ı şer'-i şerîf te'addî ve tecâvüz etdikleri bâbında Hüküm-ü Hümâyûnum recâ eyledikleri ecilden şer'leri görülmeğe emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâil Şevval Sene 1089.

MD 96/ s. 153/ hk. 778

Kütahya Mollasına ve Mütesellime:

Acem tüccârlarından Rüstem Demsi adlı kişinin şikayeti üzerine çalınan eşyalarından bir miktar değerli taşın Kütahya'da oturan Arslanoğlu Ayvas? adlı kişide olduğu, bundan dolayı bu kişinin tayin olunan mübaşirle İstanbul'a getirilmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Mütesellime hüküm ki;

Acem tüccârından Rüstem Demsi arz-ı hâl idüb bundan akdem Tosya bağları elhâbında gâret olunan eşyâsından bir miktar taşı İstanbul'da bazı zımmilere virmeğ ile Kütâhiyye'de Hacı Mahalle'sinde sakîn olunmakla meşhur olan Arslanoğlu Ayvas? nâm zımmide bulunmağla Divan üzerinde ihzârları için emr-i şerîfim sâdır

olmağla mezkûr Ayvas ta'yin olunan mübaşir ile Âsıtâne-i Sa'âdete ihzâr olmağa emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâil Şevval Sene 1089.

MD 96/s.154/hk.781

Kütahya Mollasına ve Gölpazarı Naibine:

Gölpazarı Kâzası halkından bazılarının şikayeti üzerine bu kâza halkından dinin emretmediği şekilde kânûnsuz para olan ve zulmeden Kütahya Mütesselliminin faaliyetlerinin önlenmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Gölpazarı Naibine hüküm ki;

Gölpazarı kâzası fukarâsı arz-ı hâl ve âdem gönderüb dinler hilâf-ı şer'-i şerîf rencide olunmak icab itmez iken Kütâhiyye mütessellimi tarafından hilâf-ı şer'-i ile kânûn fermân akçesi ve konak akçesi ve kisve nâmıyla hilâf-ı şer'-i ve kânûn akçelerin alub zulm ü te'âddî olmakla mukaddemâ emr-i şerîfim virilüb men' olunmuşken yine memnu' olmayub zulm ü te'âddî etmekle pârekende vü perîşân olmalarına bais olduğum bildirüb hilâf-ı şer'-i ve kânûn zulm ü te'âddîsin men' u def'olmak bâbında emr-i şerîf recâ eyledikleri ecilden şer'i ve kânûn üzere amel olunmak emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâhir Şevval Sene 1089.

MD 96/ s.160/ hk. 812

Kütahya Mollasına Kütahya Mütessellimine:

Zü'amâdan Abidin isimli zaimin Sübaşısı Şahin'in şikayeti kendisinin on seneden beri sübaşısı olduğu Harmancık Kazası'nda naib olan kişinin reayayı galeyayı getirdiği, konağını basarak eşyasını yağmaladığı ve toplama hakkı olduğu halde vergi toplamasına engel olduğunu bildirmesi üzerine olayın mahallinde görülmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına Kütâhiyye Mütessellimine hüküm ki;

Zü'amâdan Abidin nâm zaimin sübaşısı Şahin zîde kâdrûhu arz-ı hâl idüb mûmâ-ileyh Adranos ve Harmancık ve (...) ve (...) kâzalarında vâkî' mutasarrıf olduğu

ze'âmetin on seneden mütecâviz sübaşısı olduğu bu ana gelince re'âyâdan hilâf-ı şer'-i ve kânûn defter nesnelerin almayub ve şer'an üzerine bir kimesne ve naib ve zahir olmuş değil iken halen Harmancık kâzasında naib olan (...) nâm kimesne yağmâlar celb-i mal için re'âyâyı tâhrik ıdlâl idüb kânûn ve defter mücebince hukûk ve rüsûmların almağa manî olduğundan gayri hevâsına tâbî' ve (...) ve (...) nâm kimesneler ile bin seksen (...) senesinde bunun konağın basub nice eşyâsını yağmâ etdirüb ziyâde zulm ü te'addî eylediğün bildürüb şer'i görülüb icrâ-yı hakk olunmak bâbında emr-i şerîf recâ eylediğün mahallinde şer'i görülmesine emrim olmuştur deyu yazıldı.

Evâil Şevval Sene 1089.

MD 96/s. 168/hk. 854

Kütahya Mollasına:

Seyyid Mehmed isimli kişinin Pazarcık'da ki mevcut çiftliğindeki koyunlarına Kütahya Mütesellimi tarafından gönderilen kişiler tarafından gönderilen kişiler tarafından zorla el konulmak istendiği ve Seyyid Mehmed'den para almak istediğinin bildirilmesi üzerine davanın mahallinde görülmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Seyyid Mehmed arz-ı hâl idüb Pazarcık'da olan çiftliğinde mevcut olan koyunların halen Kütâhiyye mütesellimi olan (...) nâm kimesne bölük gönderüb tabur düzüb bilâ sebep ahz murad eyledükden gayri hilâf-ı şer'-i şerîf mûmâ -ileyhden yüz guruş alub te'addî eylediğün bildirüb şer'i görülüb icrâ-yı hakk olunmak bâbında emr-i şerîfim recâ eylediğü ecilden mahallinde şer'i görülmek emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâil Zi'l- hicce Sene 1089.

MD 96/s. 171/hk. 869

Kütahya Mollasına:

Padişah hassı olan İznik Kazasına tabi Hisarcık isimli köy halkı şikayeti üzerine kendi yetki sınırları dışında olan bu köyün halkına müdâhale eden ve bu köyden bazı kişileri Kütahya taraflarına götüren Kütahya Müteselliminin hareketlerinin önlenmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Havass-ı Hûmayunum karyelerinden İznik kâzasına tâbi‘ Hisarcık nâm karye ahâlîsi arz-ı hâl idüb karye-i mezbûr Koca İli Sancağı'nın İznik kâzasına tâbi‘ olup ve Koca İli Sancağı Cezayir kaleminden olup Anadolu Eyâletine tâbi‘ olan elviyeden olmadığından gayrı Havass-ı Hûmayunum karyeleri fî küllîl vûcûh serbest olup beğlerbeği ve Sancağıyla ve mütesellimleri ve sâyir ehl-i örf tarafından kat'an dahl olunmak ve üzerlerine haraçbend olan re‘âyâsın hariçe toprağa götürmek caiz değil iken Kütâhiyye nütesellimi olan kimesne bölük gönderüb karye-i mezbûre re‘âyâsından iki nefer ademi bigâne ve bî günah ahz ve dezrencîde idüb zûlmen yüz on guruşların alıb hisara bir bölük dahi gelüb dört nefer re‘âyâyı dahi ahz idüb Kütâhiyye tarafına götürüb zulm ü te‘âddî ve tecâvüzden fevt olduğun bildirüb ol bâbda emr-i şerîfim recâ eylediği ecilden şer‘i ve kânûn üzere amel olunmak emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâsıt Zi'l- hicce Sene 1089.

MD 96/s. 178/hk. 909

Kütahya Mollasına ve Karahısâr ve (...) ve (...) ve Kadılarına:

Sultan Selim ve Sultan Ahmed Han imaretinin uncularından Ahmed ve Ali isimli kişilerin isteği üzerine adı geçen kâdîlık bölgelerinden toplayacakları buğdayı işleyip İstanbul'a götürmelerine mani olunmaması hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Karahısâr ve (...) ve (...) ve Kâdîlarına hüküm ki;

Mâhruse-i İstanbul'da merhûm Sultan Selim ve Sultan Ahmed Han tâbe serâhûmanın imaret-i âmireleri uncularından Ahmed ve Ali nâm kimesneler arz-ı hâl idüb taht-ı kâzanızda vâkı‘ olan kasabalara ve kuralara varub akçeleriyle buğday iştirâ idübdeğirmenlerde öğütdüklerinden sonra sefîneye tahmil idübâhar diyara götürmeyüb İstanbula götürüb zikr olunan imâretlere teslîm etmek üzere taraf-ı şer‘iden kefilleri alınub bi'l-fi'l İstanbul kâdîsı Mehmed zîde fazlîhû hucdet-i şer‘iyye virmeğle kimesne manî olmamak bâbında emr-i şerîfim recâ eylediği ecilden hucdet-i şer‘iyye mücebince amel olunmak emrim olmuştur deyu yazılmışdır.

Evâsıt Muharrem Sene 1090.

MD 96/s. 182/hk. 931

Kütahya, Tire ve Manisa Mollalarına ve (...) ve (...) ve Kadularına, Kütahya, Aydın ve Saruhan Mütesellimine:

Katip Mehmed'in şikayeti üzerine adı geçen bölgelerin zeameti akçalarının toplamak için girişimde bulunduğu düşük değerli para verildiğini bildirmesi hakkında.

Kütâhiyye ve Tire ve Manisa Mollalarına ve (...) ve (...) ve Kâdîlarına Kütâhiyye ve Aydın ve Saruhan Mütesellimine hüküm ki;

Katip Mehmet rıza-yı arz-ı hâl idüb taht-ı kâzanıza berât-i şerîfle mutâsarraf olduğu ze'âmeti karyelerinden ve (...) ve (...) nâm karyelerinin defter-i cedîd sarfiyetinde mukayyed raiyyet ve ze'âmeti oğullarının üzerlerine edâsı lâzım gelen resm-i baltık ve sâyir hukûk ve rûsumların kânûn ve defter mecebince hazine-i amîreme olduğu üzere almak istedikde kızıl kırkar akce teklîf idüb ze'âmet-i mâhsusâ aded ve noksan olduğun bildirüb emr-i şerîfim recâ etmeğin kânûn üzere hüküm verilmiştir.

Evâsıt Muharrem Sene 1090.

MD 96/s.190/hk.973

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Kadısına:

Balıkesir Sancağı halkından bazılarının şikayeti üzerine buranın halkına zulmetmek ve haksız yere para toplaması gibi davranışlarının engellenmesine ve durumun İstanbul'a bildirilmesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Balıkesri Sancağı re'âyâların arz-ı hâl sunub livâ-yı mezbûr mütesellimi olan Arapkirli (...) nâm kimesne devri memnu' iken re'âyânın yedlerinde olan evâmir-i şerîfeye itâ'atı olmayub iki def'a devr defatan biri aldıktan sonra bir def'a kâdîsın berâtı atlu ile sâkin oldukları evlerine konub zulmen bin yüz elli gurusların alub ve bana emr-i şerîf gözetiniz deyu havır ve adide ve ziyâde özür eylediğin bildirüb şer'ileri görülüb hakların alıvrilmek bâbında emr-i şerîfim recâ eyledikleri ecilden sâdır olan hatt-ı hümâyûn yoğiken mücebince ahvâ-i meclis-i şer'a görülüb icrâ-yı şer'-i şerîf gerü

alındıktan sonra mütesellim-i mezkûrun ahvâlini Âsîtâne-i Sa‘âdetim’e hakîkatı üzere arz eylemeniz bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuştur deyu hükm-ü şerîf yazıldı.

Fî Evâsıt SaferSene 1090.

MD 96/s. 191/hk. 979

Adranos Naibine ve Kütahya Mütesellimine:

Tımar sahibi İbrahim’in şikayeti üzerine Kepsud Kâzasına bağlı Gözek isimli köyde yedi bin akçe tımara mutasarrıf olmasına rağmen Kepsud Kâdîsının beytü’l mal emini ile işbirliği yaparak tımar sahibinin hakkı olan miktarı toplamasına engel olduklarının bildirilip miktarın bu şahıslardan alınarak Tımar sahibi İbrahim’e iadesi hakkında.

Adranos Naibine ve Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

Erbâb-ı tîmardan İbrâhim sipâhi gelüb Kepsud kâzasına tâbi‘ Gözek nâm karye ka’rında yedi bin akçe tîmara bi’l-fi’l mîrîden şîrâğıyla mûtâsârrıf iken hâlen Kepsud kâdîsı olan (...) nâm kâdîsı emin-i beytü’l mâl ile yek dil olmağla bin seksen senesinde tîmarın karyelerinin mîrîn mücebince tâhvîl ve târihe düşen mâhsûlün mîrîlerin kile kaydı olmamıştır deyu tekâyyudâtı kendusu ve tâsarrûfu âharın beytü’l mâle ahz idübözür eylediklerin bildirüb mîrin mücebince tâhvîl ve tarihe düşen mâhsûlü mezbûrlardan gerü kendüye alıvirilmek bâbında hüküm recâ etmeğın şer‘i ve kânûn üzere görülmek emrim olmuştur deyu şûrutıyla yazılmışdır.

Evâhir Safer Sene 1090.

MD96/s.195/hk.1007

Kütahya Mollasına:

Kütahya, Tavşanlı Nâhiyesi’nde Beyan Bey ze‘âmeti Çukurköy Karyesi halkının şikayeti üzerine, Mustafa adlı kimse köy halkından haksız yere fazla vergi alması ve köy halkına zulmetmesi üzerine davanın yerinde görülmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Kâza-yı mezbûr musaddekatından Tavşanlı nâhiyesinde Beyan Bey ze‘âmetinden Çukurköy ve Tolca (Tolca Öyük) karyeleri re‘âyâların arz-ı hâl idüb

üzerlerine olması lâzım gelen hukûk ve rûsumların bin seksen (...) senesinde dûyun hânelerinin olan Mustafa nâm kimesneye vermeğe razılar iken kanaat etmeyüb cebren ve kâhren her yerlerinden hilâf-ı şer‘i ve kânûn ve defter kûlli akçelerin almağla bundan akdem istinâde mürâfî olmak murâd eylediğinden ol canibe firâr idüb ziyâde te‘addî itmekle mahallinde şer‘i görülüb hilâf-ı şer‘i ve kânûn ve defter alınan akçelerin gerü kendilerine alıvrilmek bâbında emr-i şerîfim recâ eyledikleri ecilden mahallinde şer‘i görülmek için yazılmışdır deyu şurutuyla yazılmışdır.

Fî Evâhir Safer Sene 1090.

MD96/s.193/hk.1062

Kütahya ve Gökçedağ Kadılarına ve Mütesellimine:

Valide Sultan’ın Kethudâsı İzzet’in şikayeti üzerine zeamet sahibi Kahraman Ömer isimli kişi Sultanhîsarı Kalesi vakıf köylerinden Çulhalar isimli köyün ahâlîsine yaptığı zulmün önlenmesi hakkında.

Kütâhiyye ve Gökçedağ Kâdîlarına ve Mütesellimine hüküm ki;

Valide Sultan dâmet ısmetûhânın kethûdası İzzet dâme ulûvvühû arz-ı hâl idübmûşarûn-ileyhânun mâhdumların eylediğü Sultanhîsarı kal‘ası evkâfî karyeleri mefruz’ul kalem mirîde olub defter olunmak icâb itmez iken züâmadan Kahraman Ömer nâm “Keçilü nâm karyeden re‘âyâm vardır” deyu evkâfî mezbûreye karyelerinden Çulhalar nâm karye ahâlîsinin ehil ve ıyâlleriyle sakîn oldukların evlerin basub cümle emvâl ü erzâkın yağmâ vü gâret idüb zulm ü te‘addî eylediğün bildirüb hilâf-ı şer‘i alduğu hakları gerü ihtimâmıyla alıvrmeğın bâbında emr-i şerîfim recâ eylemeğın şer‘le görülmek emrim olmuştur deyu şurutuyla yazılmışdır.

Sene 1090.

98 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 98/ s. 18/ hk. 47

Anadolu'nun sağ kolundan ve Kütahya'dan, Aydın ve Saruhan'a varıncaya değin tüm kadıllara, mütesellimlere, kethûdayirlerine, yeniçeri serdârlarına, âyan-ı vilâyet ve iş erlerine:

Adı geçen yerlerdeki eşkıyânın faaliyetlerinin önlenmesinin istenmesine rağmen halen adı geçen yerlerdeki eşkıyâlık faaliyetlerinin devâm ettiği ve bunun önlenmesinin büyük önem taşıdığı, bunun sağlanması için saray kapucu başlarından birisinin görevlendirildiği ve bu kişinin ismi geçen bölgeyi teftiş ederek bu eşkıyâların durumunu tespit etmesi ve faaliyetlerinin kesin olarak önlenmesi hakkında.

Anatoli'nin sağ kolundan ve Kütâhiyye'den Aydın ve Saruhan'a varıncaya vâkı' olan kadıllara ve mütesellimlere ve kethudâyirlerine, yeniçeri serdârlarına ve âyan-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Eyyâm-ı sâadet itdiğimde işe varanda ve tüccâr ve sâir ebnâ-i sebil Memâlik-i Mahrûsem'de emin ü emân ve selâmet ve refahiyyet ve hakimiyet üzere mürûr u ukûr idüb ve ahâlî-i memleket ve sükkânı dahî iyihal ve müreffehilhâl olmaları ehemmi mühimmâtıdan ve devlet-i alîyyemden olub ve sizki kadılar ve mütesellimler ve sâyir iş erlerisiz taht-ı kâzanuzda zuhûr iden eşkıyâyı maiyyet ve ilhakıyla def' u ref her birilerin üzerlerine elzem-i levâzımatdan iken hâlen taht-ı kâzanuzda bazı eşkıyâ tecemmu' ve bağı ve tuğyan ile daire-i itâ'atden huruç ve kat'-ı tarîk ve katl-i nüfus ve nehb ü emvâl ü erzâk-ı Müslimin idüb günden güne fesâd ü şenâ'atleri müşted olmağla ebnâ-i sebil ve ahâlî-i vilâyetden emn ü emân ve selâmet mürtefi' olduğu sem'i hümâyûnum dahi olub tereffüh-ü ıyal ve ta'mîri bilâd için o makûle eşkıyâ bi avnillahî teâla alâ eyyihâl ele getirülüb eşeddi ceza ile haklarından gelinüb mazarratların ümmeti Muhammed üzerlerinden def' u ref' olmak farazâ-yı himmet ve darı tâhmet malûkanemden olmakla husûs-ı merkûm için Dergâh-ı Mu'allâm Kapucu başlarından (...) dâme mecduhû mübaşir tâ'yin ve irsâl olunmuşdur, idüb emr-i şerîfimle her kanginizin taht-ı kâzasına varub dahil olursa emirleriniz taht-ı kâzanuzda zuhûr iden eşkıyâ kuvvetsiz tutulan tâyifesinden midür? Ahardan midür? Her mekule tâyife ise

keyfiyet-i âhvâllerin suâl ve tefahhus ve vuku'a ve sıhhati üzere mübaşir mûmâ- ileyh ile derdülenmelere arz u i'lâm eyleyesiz ki İnşâ'a'llâhû te'âlâ def' u ref' ve izâleleri husûsunda ikdârlarına göre ikdam ve ihtimâm olunub ve size dahi bu bâbda fermân-ı şerîfim teveccühle sâdır olur ise mucebiyle amel ve hilâfından ihtiraz eylemeniz bâbında deyu hükm yazılmışdır.

Fî Evâsıt Muharrem 1100

MD 98/ s. 25/ hk. 72

Kütahya Kadısına, Kütahya Sancağında Olan Kadılara ve Kütahya Sancağı Alaybeğine:

1100 Senesinde yapılan sefere me'mur olan askerlerin sefer mühimmatları için fazladan gelire ihtiyaç duyulduğu, bu nedenle sefere gitmeyen ve gitme ihtimalleri olmayan, cebelü gönderen askerlerden para alınarak teslim edilmesi hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsina ve Kütâhiyye Sancağına vakı' olan kâdîlara ve Kütâhiyye Sancağı Alaybeğine hüküm ki;

İnşâ'a'llâhu te'âlâ bin yüz senesinde vâkı' Sefer-i Hümâyûnum a me'mur olan asâkirler-i İslâmın mühimmât-ı seferi için ziyâde hazine lâzım ve mühim olub hazine-i amirenin mazai'si olmağla Anadolu Eyâletlerde vâkı' sancakları erbab-ı tîmârın (silik) ü ihtiyâr olub sefere gitmek ihtimalleri olmayub kendümüzü halleri işhâd muterevviğinden ma'ada cebellüsu kendüsü suratında dahi mütesellim ve mertebe olmayub erbâb-ı seferden olmamağla bu tarafda yirlerine mütesellim ve mertebe virileceğinden harbe levend tutulmak üzere liva-i mezbûrda vâkı' sefere gitmek ihtimalleri olmayan alay beğisi virdüğü mühür mağruzar defter-i mûcebince (...) nefer erbab-ı tîmârlarının defterde tasrih olduğu üzere hallerine merhamete her bir cebelu senede kırkar erbab gurusu cem' u tahsîl ve dahil hazine ittürölmekden üzere alayı beği (...) zîde kadrûhuya deruhde olunmağın yerine virilen mühür-ü mumzı sûret-i defteri mûcebince kendüleri sefere gitmeğe ihtimalleri olmayub ve cebelü gönderdikleri halde cenk ider olduğundan devlet-i âliyyem tarafından yerlerine levendant tutmak için her bir cebellüden kırkar gurusu mirîleri hallerine hürmeten ber vech-i ta'yin bir gün ol tahsîl ve sen ki alay beği mezkûrsun bir saat mukaddem götürüb teslîm-i hareket eyleysin ve hazine-i amireme akçaları teslîm iden erbâb-ı tîmârın bu sene dirliklerine zarar

gelmemek üzerine “sen ki alay beğisin yirlerine asâkir viresin” deyu Mâliyyeden emr-i şerîfime virilmek mücebince hüküm yazılmışdır

Fî Evâhir Muharrem 1100.

MD 98/ s. 51/ hk. 146

Kütahya Mollasına, Mütesellimine, Kethudâyiri, Yeniçeri, A'yan-ı Vilâyet ve iş erlerine:

Kütahya Sancağında adı geçen köylerde eşkıyâlık yaptığı düşünülen Kürd ve Türkmen taifelerinin faaliyetlerinin önlenmesi ancak bu bahâne ile kendi halinde olan halka zulm edilmemesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Mütesellimine ve Kethûdayiri ve Yeniçeri ve A'yan-ı Vilâyet ve sâyir iş erlerine hüküm ki;

Kütâhiyye Sancağına vâkı‘ Kavak ve (?) ba'zı eşkıyâ karye seferiye görüb fukarâya zulm ve malların alub ve ebnâ-i sebil ve tüccârın yoluna eyleyüb gidenlerden emvâl ü erzâkları gâret ve katl idenlerden Kürd ve Türkmen vesâyirleri her ne mahalde haber olunur ise izn-i hüküm ve ahâlî i redd-i deyn ma'rufetiyle üzerlerine varulub muayyene ve ihtimal ile eyleyeceğın ve harb idenleri bilâ aman katl ve el kaldırdıkda hüsn-ü hareketlerinde lâzım gelmek şer'le irâ eyleyüb ve lakin bu bahâne ile kendü hallerinde olanı te'addî ittürülmeyüb celb-i hâl ve arz- teftîşte bundan ihrâr eyleye deyu hüküm yazılmıştır.

Fî Evâsıt Safer Sene 1100

MD 98/ s. 101/ hk. 331

Kocaeli, Biga, Gelibolu, Kütahya Sancağı Kadılarına ve alaybeğine:

Ali isimli şahsın her bir haneden altışar kuruş almakla görevlendirildiği ve herkesin bu konuya özen göstermesi hakkında.

Kocaili ve Sığla ve Biga ve Gelibolu ve Kütâhiyye Sancağına vâkı‘ olan kadılarına ve diğér evliye alayı beğlerine hüküm ki;

Defterhâne arz-ı hürmette ihtimâm olunan sûret-i defterhânesi mûcebince müsellihat kılınmış olan züama erbâb-ı timârın cebelü virmek üzere kayıtlarına şerh' virilen bi'l cümle doksan altı neferi olub iş bu mektûb senesine mahsûb olub üzere her bir kâzasında atmış altun guruş yerlileri tahsîl olmak üzere müsellihât-ı züamanın mukaddemâ nâ mevcudları tahrîr idüb yerlileri tahsîline me'mur olan Ali zîde kadruhû mübâşir ta'yin olunmağla ele virilen mühürlü ve imzalı defter mûcebince her bir hânelüden altışar guruşu sene-i mezbûre mahsub olmak üzere ber vech-i tâ'yin mektûb cem' u tâhsil itdürmekde her biriniz ta'ahud ve ihtimâm eylemek bâbında hükm yazılmışdır.

Fî Evâhir Recep Sene 1100

MD 98/ s. 102/ hk. 332

Kocaeli, Biga, Gelibolu, Kütahya, Menteşe, Ankara, Kastamonu, Saruhan, Alaiyye, Karahısâr-ı sahib, Sultanönü, Sancaklarındaki kadılara ve Alaybeylerine:

“Defter-i hakâni” gereğince eski defterde mevcut olmayan zeamet ve erbâb-ı tımarın vergilerinin seksen altı bin yedi yüz kırk iki akçe olduğu ve görevlilere ödenecek maaş hakkında.

Kocaeli ve Biga ve Gelibolu ve Sığla ve Kütâhiyye ve Menteşe ve Angara ve Kastamonu ve Saruhan ve Alâ'ye Kara Hisar-ı Sahib ve Sultanönü ve (?) sancaklarında olan Kadîlara ve zikr olunan sancakların alay beğlerine hüküm ki;

Defterhâneye arz-ı hâl olunmak için sûret-i defter-i hâkânî mûcebince diğer defterde vâkı' yüz altmış sekiz nefer nâ mevcud ze'âmet ve erbâb-ı tımarın yazuları hesab olunub bi'l cümle virenin seksen altı bin yedi yüz kırk iki akça olub mukâddemamızda fermân olduğunda her bin akça yazularında sekiz guruş mirî ve kırkar akça mubaşire vech-i ma'aş tahsîl olunur hükmüyle bin doksan dokuz senesine mahsub olmak üzere her bin akça yazularında vech-i meşrûh üzerine sekizer guruş miri ve kırkar akça mubaşire vech-i ma'aş tahsîl olmak üzere zikr olan elviyede vâkı'na mevcud züema ve erbâb-ı tımarın ol mikdar yazularında bir senede yirlerinde dört bin elli altı altun guruşun alunub mütehasıs olunub arz olunmakda vech-i meşrûh üzerine bin yüz senesi yirli tahsîl olunmak bâbında Mâliyye tarafından emr-i şerîfim virilmek mûcebince hükm yazılmışdır.

MD 98/ s. 138/ hk. 682

Kütahya Mollasına:

Kütahya Mollası eski çavuşbaşılardan ve vefât etmiş olan Mehmed Paşa'nın oğlu Mehmed'in kazaya bağlı zeamet karyelerinden Virancık ve Kovacı zeamet karyelerinin sübaşılığının hâla uhdesinde olduğu ve bu köyler ile diğer bazı köylerde adı geçen şahısların fukarâya zulmettiği, ehl-i örfe karşı gelmeleri nedeniyle bu kişilerden zeamet miktarlarının tahsîli ve Kütahya Kalesinde kal'a-bend olarak hapsedilmesi ve gerekirse sicil ü hüccet yazarak durumlarının bildirilmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Kütâhiyye Mollasına arz-ı hâl idüb sabıka Çavuşbaşı müteveffâ vezir Mehmed Paşa'nın oğlu olan kıdvetü'l-emâcîd ve'l a'yan Mehmed zîde mecdûhûnun elinde meşru'ası kâzada olduğu ze'âmet-i karyelerinde kâza-i mezbûra tabi' Virancık nâhiyesinde vâkı' Virancık ve Kovacı ze'âmet-i karyelerinin sübaşılığı hala uhdesinde olmağla nâhiye-i mekumede Celuli nâm karye sakînlerinden Topal Süleyman ve Doyacılar nâm karye sakînlerinden Hazma oğlu Receb ve Caka nâhiyesinde Kirman nâm karye sakînlerinden Hacı Muharrem ve Tahtacı nâm karye sakînlerinden Hacı Mehmed nâm kimesneler kendü hallerinde olmayub ol ehl-i örfe musâfatına varub re'âyâ fukarâsına gadr idüb cem'iyyesi ve fitne vü fesâd ve fücûr olduklarında gayrıya ze'âmet-i mezbûrun şer'i ve kânûn üzerine muciblerinde mahsûllerinin virmelerinin tahsîline mani' olanları ile i'lâm -ı ta'yin için Kütâhiyye Kal'asında kal'a-bend olmaları bâbında Hükm-ü Hümâyûnum recâ eylemekde hilâf-ı şer'i kânun göresiz vâkı'si men ü def' olunub memnu' olmaları kal'a-bend olunub zulm ü te'addî ü tecâvüzleri mevâdıyla sicil ü hüccet ve arzı Ordu-yı Hümâyûnum 'a gönderdiklerinde fermân-ı şerîfim sûret üzere mûcebince amel eylemek için hüküm yazasın.

99 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 99/ s. 154/ hk. 480

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Kadısına:

İnegöl Kadısı Mevlâna Mehmed'in başvurusu üzerine Denizli Kazası halkının kanunsuz olarak paralarını toplayarak halkın sıkıntısına neden olan ve men edilmeye çalışıldığında da firâr eden Ahmed Çavuş isimli kişinin topladığı paraların sahiplerine iadesi ve şahsın Kütahya Kalesine hapsedilmesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

İnegöl ilinde kadîsi Mevlânâ Mehmed mektûb gönderib Lazkîye kâzası ahâlîsi meclis-i şer' varub bin doksan sekiz ve bin yüz senelerinde zikr olub (?) olan Mehmed hilâf-ı şer'-i kânûn-ı defter bağı-ı deruni nâmıyla bin guruşları mezbûr Ahmet Paşa kethûdası hıdmet-ı nâmıyla altı yüz yetmiş guruşları ve mezbûr Ahmed Paşa tarafından mübaşir götürüb altı yüz yirmi guruşları cem' eylediğin üç yüz on guruşları cebren ve bi gayri hak olub gadr eylemekle bundan akdem Ahmed Çavuş mübaşeretle ashâb-ı hukûk-ı haklarıyla recâ olunmak üzere emr-i şerîfim virilmişlikde ihzâr-ı şer' için mürasele ve mübaşir gönderdikden mübâşir merkumu iştima'sı itmeyüb tokmak nâm çiftliğe firâr ve ihtifa idünce varulub davet şer' iye oldukda andan dahi firâr idüb şer'e ve emr-i hümâyûnum a itâ'at itmedükde arz itdüğü ecilden sen ki mîr-i mîransın ve Mevlânâyı mûmâ-ileyhümâ siz hizmetlerin sarub Meclis-i şer'e gönderüb re'âyâ fukarâsından hilâf-ı şer'le olduğı ne mikdar ise gerü ashabına bî kûsur recâ itdürdükten sonra mezbûru Kütâhiyye Kal'asına kal'a-bend eyleyüb vukû' ve hizmet üzerine arz itmeğın bâbında hüküm yazılmışdır.

Fî Evâsıt Receb Sene 1101

101 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 101/ s. 26/ hk. 85

Anadolu Beğlerbeğliğine ve Kütahya Mollasına:

Virancık Kazası reayasının şikayeti üzerine, adı geçen kazaların vergilerini eksiksiz vermelerine karşın 1101 senesinde bölgedeki Sübaşı Ebubekir kanuna aykırı vergi alması ve halkın mallarını yağmalaması üzerine davanın görülmesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğisine ve Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Sen ki Mevlânâ-i mûmâ- ileyhsin Südde-i Sa'âdetüm'e mektûb gönderib kâza-i mezbûr musâfatından Virancık Nâhiyesinde züamadan Mustafa nâm zü'amânın ze'âmet-i karyeleri re'âyâsı Meclîs-i şer'iyyeye varub mezbûrları üzerlerine olası lâzım gelen itibâr-ı şer'iyye vesâir hukûk ve rûsumları şer'ü kânûn ve defter-i mûcebince virüb kusûrları yoğ iken bin yüz bir senesinde karyeleri sübaşısı Ebubekir nâm kimesne otuz kırk atlu ile üzer karyeye üzere çıkub hilâf-ı şer'-i şeîfime ve Dîvân-ı Hümâyûnum 'a ve vezir-i selâtin nâmına küllî akçaları alduğundan mâada ehl-i zü'amâsıyla sâkin oldukları evleri üzerlerine konub mu'teda ve muhtâc dimeğın ve koyun ve kuzuyu ve bal ve yağ ve sâyir makûleleri almağla bundan akdem çavuş mubaşiriyle emr-i şerîfim i'lâm idüb mahallinde murâfi' şer'i için davet-i şer' olundukda karar itdiği bildirüb ana beher Hüküm-ü Hümâyûnum recâsına ana mûcebince arz olunduğu ecîlden sen ki mîr-i mîran mûmâ-ileyhsin ve Mevlânâ-yı mezkûrsun mezbûru ele getirüb sen ki yine olduğu üzere bu karar mucebiyle karyelerine götürüb neferâtı görüb fukarâya bu vech üzerine zulm ü te'addî ittiği şer'le sabit olanlar mezbûr halleri idüb arz eyleyüb yazasın.

Fî Evâhir Muharrem Sene 1102

102 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD102/s.70/hk.32

Kütahya, Hüdavendigâr, Karahisâr-ı sahib, Hamid, Teke, Aydın, Saruhan, Mneteşe, Anadolu'daki sâyir evliye mütesellimlerine, kethûdayiri ve yeniçeri serdârlarına, a'yan-ı vilâyet, iş erleri ve sâyir asker taifesine:

Adı geçen bölgenin tefîşine görevlendirilen Anadolu Beylerbeyi payesi olan Genç Mehmed'in eşkiyâların bulmasında yardımcı olunması hakkında.

Kütâhiyye ve Hudâvendigâr ve Karahisâr-ı Sâhib ve Hamîd ve Teke ve Aydın ve Saruhan ve Mentеше ve Eyâlet-i Anatolida vâkı' saîr elviye mütesellimlerine ve Kethudâyiri ve Yeniçeri Serdârlarına ve a'yan-ı vilâyet iş erlerine ve sâyir asâkir tâyifesine hüküm ki:

Zikr olunan ulûm ve kâdîlarına kat'-ı tarîk ve hırset ve katl eşkiyâsı zuhûr eylemekte eyâlet-i merkumeden eşkiyâsı tefîşine me'mur olub Anatolî Beğlebeğisi payesi olan Dergâh-ı Mu'allâm kapucu başlarından Genç Mehmed dâme ikbalehû tarafından Südde-i ademe vardukda kalınub vârub mûmâ-ileyh yanına varub mu'ahede ve ittifak üzerine haberi olduğu eşkiyâ her kande ise üzerlerine varub bi- eyyi hâl ile gönderüb iyâlleri üzerlerinde arzları def'atine tarîkle mümkün ise ele getirmeğın mukayyed ve ihtimâm ve ihmâl ve müsallahâ olunmayub basîret ve intibah üzerine olmaz emrüm oldukda deyu yazılmıştır.

Evâhir Safer Sene 1103

MD 102/ s. 30/ hk. 112

Kütahya Kadısına, Kütahya livâsında ki diğerkadılara ve mütesellimlere:

Eski Basra Valisi olan Osman Paşa'nın oğlu Vezir Ahmed'in Kütahya ve çevresindeki vakıfları, eşyaları, emlâkı, değirmeni ve diğerkümmallarının mübâşir ile tahrîr edilmesi hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına ve livâ-i mrzbûrda vâkı' saîr kâdîlara ve mütesellime hüküm ki;

Sabıkâ Basra Valisi olan Osman Paşa oğlu Vezir Ahmed Paşa bi emrillâhi teâla fevt olmakla mûmâ-ileyhin Kûtâhiyye’de ve ol havalide vakıfların ve davar ve emvâl ü erzâk ve kalîl ve kesir ism-i mal itlâk olunan sâyir eşyâ ve bi’l cümle emlâk, vakıf değirmen her ne var ise irsâl olunan mübâşir ma’rifetiyle şer’li tahrîr ve mumzi ve mahtum defterin ber vech-i tacil rikâb-ı hûmayunu şevket- meâbına irsâl idüb barcası zayii olmakdan ihtiraz olunmak fermânım olur.

Evâil (Ca) Cumâde’l- ulâSene 1102

MD 102/ s. 74/ hk. 344

Simav ve Kütahya Vilâyetlerindeki kadı, müteselli, voyvoda kethûdayirleri ve yeniçeri serdarlarına:

Türkmen Cemaatlerinden bazılarının adı geçen bölgelerde tahribe neden oldukları, bunların faaliyetlerinin önlenmesinin önemli olduğu, bunların içlerinden fesâda neden olanların yakalanıp kaleye hapsedilmesi için Beylerbeyi Hasan’ın görevlendirildiği, bu kişinin adı geçen cemeat ahâlîlerini eski yerlerine göndereceği, karşı çıkanların ise ise Eyâlet ve elviye mütesellimleri, voyvoda ve kethûdayirleri, yeniçeri serdarları ve diğer asker grubundan görevlilerin yardımıyla men edileceği ve bunun yapılabilmesi için yukarıda adı geçen görevlilerin görevlerini tam olarak yapması ve bu bahâne ile kendi halinde olan halka zulmetmemeleri hakkında.

Sivas ve Kûtâhiyye Eyâletlerinde vâkı’ olan Kâdîlara ve Mütesellimler ve Voyvodalar ve Kethudâyirleri ve Yeniçeri serdârlarına hüküm ki;

Bundan akdem (?) havalisinde iskân olunan Türkmen Cemâ’atlerinden (...) ve (...) ve (...) ve (...) kabaile-i ahâlîsi içlerinden ba’zı eşkıyânın tahriki ile tevattun etdikleri mahallerden kalkub taht-ı kazânuzda gezüb tahrîb-i bilât ve tazib-i ibat idüb fesâd ü şenâ’at üzere oldukların mesmû’ı hümâyûnum olub eyyâm-ı sâadet encamında sükkân-ı memleket ebnâ-i sebiline ber vech-i te’addî olduğuna rıza-yı hümâyûnum olmayub terfih ve teminleri ehemmi mühimmâtdan olmağın emri’l ümerâi’l kirâm beğlerbeği Hasan dâme ikbalehû kabail-i merkume ahâlîsinden bu fesâda bais olanları içlerinden ahz ve bir kal’aya haps ve müstehak oldukları cezaları icrâ olunmak için Ali âle’l sahib-i sipâhî rikâb-ı hûmayunûmâ i’lâm ve ma’adalarını kaldırıb yine mukaddem sakîn oldukları mahallere gönderüb iskan idüb inâd ve muhâlefet ve fesâd ü şenâ’atte

cesaret iderse, bulunanları mahallere karîb olan eyâlet ve elviye mütesellimleri ve Voyvodaları ve Kethûdayirleri ve Yeniçeri serdârları ve esliha isti'mâline kadîr olan askerler tâyifesi ve iş erleriyle cem'iyet idüb üzerlerine varub bi- eyyi vechin kân sâdır olan fermân-ı şerîfimin mazmunu münifini tenfiz ü icrâ eylemek üzere me'mur olmakda imdi siz ki kâdîlar ve kethûdayirileri ve Yeniçeri serdarları ve a'yan-ı vilâyetsiz vech-i meşrûh üzere kabail-i merkûme ahâlîsi işlerinde olan eşkıyâyı virmeyüb ve me'mur oldukları mahallerde tevettun ve ikâmetten imtina' ve fesâd ü şenâ'ate cesaret idüb biliktizâ mîr-i mîrân-ı mûmâ- ileyh tarafından her kanginize haber verilür ise bir vecihle inâd u muhâlefet itmeyüb kalkub yanına varub makûl ve münasib görülen üzere hareket ve içlerinde olan eşkıyânın ahz ve habsine her birilerine bezl-i kudret idüb bilâd ve ibâd üzerlerinden mazarratların def' u ref' ihtimâm eyleyüb ihmâl ve tekâsülde ve bu bahâne ile hilâf-ı şer'-i şerîf celb-i hâl ve tecâvüzden ve ihsâb-ı cerâimden ve himayet ve kendü hallerinde olanlara zulm ü te'addî ihtiraz itmeyeler bâbında hükm yazılmışdır.

Fî Evâhir Safer Sene 1103.

MD 102/ s. 86/ hk. 379

Anadolu Beylerbeyi Olan ve Anadolu'da eşkıyâ teftîşine memur olan Genç Mehmed ve Kütahya, Aydın, Menteşe Sancakları kadılarına, mütesellimlere ve Denizli Voyvodasına:

Lazkiyye Kazası ahâlîsinin başvurusu üzerine adı geçen Türkmen Aşiretlerinin memleketlerine indiğini, tarlalarına hayvan soktuğunu, reayadan bazılarının mallarını yağmaladığını, bunların daha öncede bu tür yağmalar yaptıkları bu cemaatlerin Sığla Sancağına bağlı Ayaslug diğer adı ile Viranşehirden Torbalı'ya kadar yerde iskân olunmaları ve güvenliğin sağlanması için Sultan Süleyman zamanında da emir verildiği ve bu emrin yerine getirilmesi hakkında.

Anatoli Beylerbeyliği payesiyle Anatoli'da eşkıyâ teftîşine me'mur olan Genç Mehmed dâme ikbalehûya ve Kütâhiyye ve Aydın ve Menteşe Sancaklarında vâkı' olan kâdîlara ve mütesellimlere ve Denizli Voyvodasına hüküm ki;

Ezine Lazkiyye Kâzası ahâlîsi Dergâh-ı Mu'allâm'a arz-ı hâl idüb tâife-i Türkmenân her cem'eat ki ehl-i müseccâ Cevâşir ve Büyük Selmanlı ve Küçük Selmanlı ve Kaşıkçı Kaşıkçı ve Sürmalı dimeğle mâruf eşrâr beher sene memleketlerine

inüb her birilerinin ekilmiş mahsûlü tarlalarının içine konub sürü ile koyun u keçi ve sığır u develeri salub yerüb helâk itdüklerinden maâda yine adamları basub emvâl ü erzâkların nehb u gâret idüb on aded karyelerinin re‘âyâsın ihlâl ve arazilerin koyub perîşân olmalarıyla hazine-i âmiremde mahfûz olan baş muhâsebe defterine nazar olundukda zikr olunan cemâ‘atlerin zikr olduğu üzere fesâdları olduğu bundan akdem Aydın Yenişehir (Beğşehir?) Kâdîsı vesâir kasabât ve kurâ ahâlîsi arz-ı mahzâr idüb i‘lâm itmeğle zikr olunan cemâ‘atler Sığla Sancağına tâbi‘ Ayaslug nâm-ı diğer Viranşehir nâm mahalde Tobralı nâm mevzi‘a varınca hâli ve harabe olan arazilerde ve bir mikdarı dahi Balıkesri Sancağında Susıgırlık ve Ömer Köyü nâm karye kurbunda Timurkapı ve Viranhân dimeğle marûf arâzi-i hâliyede iskân olunub arâzi-i mezbûreye ma‘mûr ve ibrah itmek üzere ve İzmirden Timurkapu’ya gelince ebnâ-yı sebîl kıtâ‘t-tarıkten vesâir eşkıyâdan emn u muteber eylemek üzere emr-i şerîf buyurdum ki; derkenâr ve arz olunmağla mûcebince merhûm ve mağfirun leh karındaşım Sultan Süleyman Han tâbe serâhû zamanında Mâliyye tarafından emr-i şerîf virildiğün bildirüb mûcebince müceddeden Hükm ü Hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden ber vech-i meşrûh üzere amel olunmak için yazıldı.

Fî Evâil Rebi‘ü’l- evvel Sene 1103

MD102 / s.100 / hk.429

Anadolu Beğlerbeğliği payesiyle Anadolu’da eşkıyâ teftîşine memur olan Genç Mehmed ve Kütahya, İzmir, Konya Kadılarına:

Danışmendlü Türkmen taifesine bağlı bazı cemaatlerin belirlenen kışlaklarına gitmeyip adı geçen yerlerdeki halka zulmetmesi üzerine bu grupların belirlenen yerlere gitmesi ve zulümlerinin önlenmesi hakkında.

Anatoli beğlerbeğliği pâyesiyle Anatoli’da eşkıyâ teftîşine me‘mûr olan Genc Mehmed dâme ikbâluhuya ve Kütâhiyye ve İzmir ve Konya kâdîlarına ve ve ve kâdîlarına hüküm ki;

Kudretü’l-fudalâi’l-fihâm Yenişehir-i Aydın Kâdîsı Mevlânâ Ahmed zîde fazluhû Dergâh-ı Mu‘allâm’a mektûb gönderüb

Yenişehir-i Aydın kazâsı ahâlîsi meclis-i şer‘a varub Danışmendlü Türkman tâyifesinden Kara Ali ve (?) cemâ‘atleri ahâlîsi beher sene vâdilerine inüb zarar ve ziyân

itmeleriyle bundan akdem tavaif-i merkûmenin bazı mahalde ikametleri fermân olunmuşken itâ'at itmeyüb kemâ fi'l-evvel gelüb ahâlî-i vadiye te'addî üzre oldukların cemâ'atleriyle arz itmeğin ahkâm kaydına müracaat olundukda Danişmendlü Türmen cemâ'atından olub Aydın evi? Sakînlerinden mir aşiretlerinden olan Altıparmak oğlu Hüseyin'e tabi Kara bucağı ve Hacı Hasan gecidlerine tabi Küçük Sarmanlu cemâ'ati ve Munis Kethudâ ve İvaz Kethudâ Çocuk Yusuf kethudâya tabi Cevâsir cemâ'ati ve Hüseyin Kethudâ ve Süleyman Kethudâ ve Osman Kethudâya tabi Kaşıkçı cemâ'ati ve Sarı Bekir Kethudâ'ya tabi Körkebir cemâ'ati ve Kapudân Ömer Kethudâ ve Harem Kethudâya tabi Büyük Sermayelu cemâ'ati ve Veli Kethudâya tabi Kürd Mehmedli cemâ'ati ve Köse İbrahim Kethudâya tabi Geherli ve Kabr kethudâya tabi Büyük Süleymanlı cemâ'ati ve Ali Kethudâ ve İbiş oğlu Bekir Kethudâya tabi Küçük Süleymanlı cemâ'ati ve Ali Kethudâ ve Mehmed Kethudâ ve Hacı Osman oğlu İbrahim Kethudâya tabi Kürd ve Kâkur cemâ'ati ve Hacı Mehmed kethudâya tabi Mercan cemâ'ati ve yine Danişmendli Türmani tâyifesinden olub Rumili sakînlerinden Bektaş Kethudâ ve Kara Ömer Kethudâ ve Hacı Ali oğlu Ahmed'e tabi Herkili cemâ'ati ve Sağır Kethudâ ve Karik alik Kethudâ ve Oğlu Kadri'ye tabi Şarklı Kürdü cemâ'ati ve Ali Kethudâ ve Hacı Abduloğlu ve Ferik Ali Kethudâ ve Osman Kethudâ'ya tabi Kurdboyu kebir ve sağır cemâ'ati ve Mehmed Kethudâ ve Bali Bektaşoğlu Mirza Ali ve Sekbân oğlu İtmekciye tabi sııklı cemâ'ati ve Bekir Kethudâ ve Yusuf oğlu İsmail Kethudâ ve Mustafa Kethudâya tabi Sarlar boyı kebir ve sağır cemâ'ati ve İsmail Kethudâ'ya tabi (?) cemâ'ati ve Dermanoğlu Ahmed Kethudâ ve Köse Ömer'e tabi Delper cemâ'ati ve İbrahim ve Erzan oğlu Ahmed kethudâ ve Arabi oğlu Hacı Bekir ve Büyük ve Ömeroğlu Osman nâm kethudâlara tabi diğerkâşıkçı cemâ'ati ki zikr olunan cemâ'atler konar ve göçer olub kadimden celeb vadilerinde sakîn iken birkaç seneden berü Eğrişehri ve Dazkırı ve Homa ve Geyikler kazâlarında vâkı' yaylaklarında mürur u ubur itdükleri kasabât ve kura ahâlîlerini rencide ve mezararatların edalarında bezl ve hayvanatlarına virüb ve çekdirüb ve ubudiyeti esnasında bağları ezalarına koşub otuz kırk gün mikdarı itmek ve meyve ve erzaların ekl itdülerinden mâ'ada eşcarın kat' ve taşrada bulunan hayvanatların ahz ve imhaya varub taleb eylediklerinde darb-ı şedid ile darb ve mecruh ve bazıların katl idüb zulm ve te'addîleri olduğu i'lâm olunmağla zikr olunan cemâ'atler Sığla Sancağı'na tabi Ayasluğ nâm-ı diğerkâşıkçı Viranşehir nâm mahallde Turnalı nâm mahallere mikdarınca dola ve gayrıden tahminen on iki saat mikdarı dahi

hâli ve kuraya olan arazide ve bir mikdarı dahi Balıkesri Sancağında Susığırılık ve Ömer Köyü nâm karye kurbında Firuzviran han dimeğle maruf arazi-i haliyede ise iskan üzre fima ba'd beynlerinde taayyüş kesb itmiş ihtiyar eyledikleri mikdar her cemâ'atlerine baş u buğ tâ'yin olun içlerinde fesâd ü şakâvet itdürirler ise kendüler ahz ve hakim-i şer' eylemek üzere (silik) iş erleri ma'rifetiyle birbirlerine kefille varub arazi-i mezbûr (silik) hâsıl eylesün arazilerinin (silik) hukûk arazi (silik) Timurkapuya gelince ol havalide mürûr u ubur iden ikamesiyle kuttâ'u't-tarîkde vesâyir eşkıyâ tasaddilerinden gereği gibi muhafaza eylemek üzere hıdmet-i mezbûre münasebetiyle arazi ve kura vesâyir rüsûm itmeleri.

103 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 103/ s. 47/ hk. 315

Kütahya ve Lazkiye (Denizli) Kadısına ve Kütahya Mütesellimine ve Denizli Livâsına:

Denizli Kadısının şikayeti üzerine adı geçen kişilerin eşkıyâlık yaptıkları ve bu kişilerin kanun üzere yargılanmaları ve suçluların kal'a-bend olarak hapsedilmeleri hakkında.

Kütâhiyye ve Lazkiye Denizli Kâdîsına ve Kütâhiyye Mütesellimine ve Denizli ve Livâsına hüküm ki;

Sen ki Lazkiye Denizli Kâdîsın mektûb gönderüb kâza-i mezbûr ahâlî meclis-i şer'e varub kâza-i mezbûr sakînlerinden olub beğlerbeğinin daveti üzere İsa oğlu Mustafa ve Çakır İbrahim ve Kiriş oğlu Hüseyin ve Yorgancı oğlu Ahmed ve Tımarcı oğlu Mustafa kendü hallerinde olmayub daima fesâd ü şenâ'at üzere olduklarından gâret nice Müslimânların ehl ü iyal ve evladlarıyla hilâf-ı şer'-i şerîfe fi'l-i şenî kasd idüb te'addî ve şekâvetinde hâli olmayub arz-ı muhtâc-ı mihnet ahvâlleri şer'le görülüb üzerlerine sabit olan murâd-ı sicill ü hüccet ve kendüleri kal'a-bend ve hükmi hıfz ve sûret-i sicillerinde ta'yin olunan ocak çavuşuyla Âsîtâne-i Sa'âdetim'e irsâl eyledikten sonra fermânım sâdir olduğu mücebince amel yazılmışdır.

Evâsıt Rebi'ü'l- evvel Sene 1103

MD 103/ s. 75/ hk. 534

Kütahya, Eskişehir, Karahısâr-ı sahib Sancaklarındaki kadılara, adı geçen vilâyetlerin mollasına, ayâna ve iş erlerine:

Adı geçen Akdeniz adalarında kullanmak için gerekli askerîn adı geçen yerlerden cebeci tahrîri yapılması hakkında.

Kütâhiyye ve Eskişehir ve Karahısâr-ı Sâhib Sancaklarında vâkı' Kâdîlar elviye-i mezkûre Mollasına ve A'yan-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Akdeniz’de vâkı‘ Sakız kurubunda seniyye istila iden küffârdan Rakka, Baltık (?) cezire-i mezbûrenin istimâli için zıkr-i asker tedârik-i ehemmi mühimmât-ı dini devletlerinden ihtimâl-i hak-ı hat-ı sa’adet ma’arifetiyle atik Ordu-yı Hümâyûn tarafından vârid olan emr-i şerîfim mücebince taht-ı kâzanuzda cebeci tahrîri ve bi-dergâh eylemek üzere (...) zîde mecduhû ta’yin ve irsâl olunmağla imdi husûsa kabul sâyireye kıyısı olunub taht-ı kâzanuzda vâkı‘ kasabat ve kurâlarda her bir karyede vâkı‘ tedârik ve emr-i şerîfimle ta’yin ve irsâl olunduğu üzere cebeci tahrîri ve bî- dergâh itdürmekde cümlesiz kâzada cem’iyyet-i a’yanda virmekde ol ihtimâm hırâset tebdil-i hareket eylesin hükm yazıla.

Evâsıt Rebî’ü’l- evvel 1103

MD 103/ s. 85/ hk. 611

Kütahya, Karahisâr-ı sahib, Sultanönü Sancaklarındaolan Kadılara, ayan ve iş erlerine:

Hassa Bostancılarından Mehmed’in başvurusu üzerine adı geçen yerlerin “küffar ceziresinin” uhdelerinde olması nedeniyle bunun diğer ile birleştirilerek yeterli miktarda adamla birlikte sağ salim gönderilmesi hakkında.

Kütâhiyye ve Karahisâr-ı sahib ve Sultanönü Sancaklarında vâkı‘ olan Kâdîlara ve a’yan ve iş erlerine hüküm ki;

Hassa bostancılarından Mehmed gelüb (?) olmak üzere elviye-i mezbûrede vâkı‘ küffâr ceziresi uhdelerinde olmağla tahsîl eyledüğün cezire taht-ı kâzasına dahil olursa (?) ve muhâfız mîrli koydurdub muhâte olan mîrin yanına kifâyet mikdarı ademler ve (?) emin salim mîr-i miran irsâl idesiniz.

Evâsıt Receb Sene 1103

MD 103/ s. 86/ hk. 617

Elhac Ali’nin adı geçen kazalarda asker toplamakta görevlendirilmesi hakkında.

Kütâhiyye ve Şeyhlü ve Uşşâk ve Selendi ve Kula ve Timurcu Kâzalarında Cebeci Neferâtı dergâh-ı ihtimâm ve tahrîratına virmek ve donanma bölüğün ocaklarından Mehmed Çorbacı mukayyed ve irsâl olunub âsitanemde Cebeci başı vekili

olan Elhac Ali zîde mecduhûya tarafından mühürlü mektûb virilmekle mûcebince vechile kâzaya bilâda tahrîr olunduğu üzere müeccel hükm yazasın.

Evâsıt Receb Sene (1)103

MD 103/ s. 86/ hk. 618

Cebeci başı vekili Elhac Ali'nin cebeci tahrîri hakkında.

Kütâhiyye ve Saruhan Sancaklarında vâkı' kâzalardan ve Uşşâk ve Şeyhlü ve Selendi ve Kula ve Timurcu Kâzalarında vâkı' kuzât ve kuranın cebeci neferâtı ihtimâm ve tahrîr-i bi- dergâh için o me'muri tarafından bin dördüncü yılının evâsıt çorbacı ta'yin ve'l- asl olunub Âsıtâne'de cebeci başı vekili olan Elhac Ali zîde mecduhû tarafından mühürlü mektûb virilmek mûcebince arz-ı mutabık hükm yazıla.

Evâsıt Receb Sene 1103

MD 103/ s. 86/ hk. 623

Kütahya Sancağında Serdengeçti Ağası Mehmet'i mevcut olan harpten dolayı Kütahya ve havalinde belirlenenden iki kat asker toplanması hakkında.

Kütâhiyye Sancağına cebeci tazmim ve tahrîr ve mîri ikamete me'mur beşinci bölüğün serdengeçti ağası Mehmed zîde kadrehûya hüküm ki;

İnşâ'a'llâhü te'âlâ iş bu sene meyanlarında kırala vâkı' Sefer-i Hümâyûnum için on bin nefer cebeci mevcut etdirilmesi fermânım olmakla me'mur olduğunuz üzere livâ-yı mezkûrda vâkı' kâza erlerin iki katın müsellaah ve mûrettebiniz ve cebeci kul ademlerini müceddeden bil imkan ve halen olan kuzât üzerine tazmim ve tahrîr virilmesi İnşallahü teâla (?) mukâdden Âsıtâne'de gelüb mevcut (?) cebeci başı Hacı Ali Beğ'e mûlaki hüküm yazılmışdır.

Evâhir Receb Sene 1103

MD 103/ s. 95/ hk. 690

Kütahya Mollasına, Eskişehir ve Karacaşehir Kadılarına:

Kütahya Sancağı İl- Yarık Karyesinin halkından Süleyman ve Hasan isimli kimseler halktan para topladığı hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Eskişehir ve Karacaşehir Kâdîlarına hüküm ki;

Sinan Sultan dâmet ulüvvuhûya Kethüdâsı Mahmud zîde mecduhûya mektûb-ı müşârun-ileyhin haslarından Kütâhiyye Sancağında taht-ı kâzanızda İl- yarık nâm karyesinin kerametlû re'âyâdan ve berâyâ oğullarından Süleyman ve Hasan nâm kimesne ağaların nakt-ı arzîliğinde i'lâm iden bi ayniye-i Sefer-i killiyeti ile rencide olmağla sâyir re'âyâdan bir hareket olmağa ma'ada olduğundan bilüb emr-i seferimde itmek mezbûr-ı kadîmden asâkiri olub ve bu def'a Rıza ile asâkir-i tahrîr olması dinlenirse hilâf-ı şer'e ve kânûna rencide olunmaya imdi yazıla.

Evâil (Lam) Şevval Sene 1103

104 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 104/ s.52/ hk.212

Kütahya Mollasına ve Kütahya, Karahısâr-ı sahib Sancakbeğine:

Bozulus Türkmenlerinden Gözli cemaatinde bağlı kişilerin halkın mallarına ve canlarına gasbetmesi üzerine, bu kişilerin yakalanıp hapsedilmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve Kütâhiyye ve Kara Hisar-ı Sahib Sancağı Beğine hüküm ki;

Bozulus Türkmenlerinden Gözli Cemâ'atinden Kocabeğ kabilesi ahâlîsi Ordu-yı Hümâyûnum a gelüb bunlar kendü hallerinde olub kimesneye hılâf-ı şer'-i şerîfe vaz'ı ve te'addî leri olmayub ve üzerlerine şer'en bir nesne sabit olmuş değil iken yine cemâ'ati mezbûreden Velibeğ oğlu Cafer ve Kara Cafer ve Osman oğlu Kasım dimekle ma'ruf şakîler bin yüz (...) senesinde kendülerinin kırk elli nefer ve müteveffi bulan Paşa Beğ evamirleri ve cenbi neferesinden ve olaki kırk nefer kuttâ'-ı tarîk ile birkaç birlikler ile gelüb bunların evlerin basub yersiz yurdsuz idüb miriyesi için cem'-i iktiza yedi yüz on altı guruş ve iki bace ve iki nafî kürek ve dört kerake ve bir suk-ı fîrâc ve dört merzati ve dört hayze ve iki (?) ve sâyir eşyâ ve atların ve düvelerin ve kuzuların ve bilcümle emvâl ü erzâkların nesb ve gâret ve ehl ve iyallerine fi'l-i şen'i mestûre ve bâhire kızları dahi bihrini izale idüb bize zulm ü te'âddî ve gadr eylediklerin haber virüb onlara Hükm-ü Hümâyûnum recâ eyledikleri ecilden siz ki mütesellimsiniz mestur esâmi olan şakîler bi- eyyi vechin kân ele götürüb ve sen ki Mevlânâyı mûmâ-ileyhsin tekml-i ihtimâm ile muarrefat-ı şer'le üzere ahvallerin görüb ihkâk-ı hakk eyledüklerinden sonra zikr oluanan fesâd ve şenâtinden üzerlerine sebep bulan mevadın sûret-i sicilleriyle keyfiyet-i hâlleri me'mûre arz ve kendülerin kal'a-bend idüb bilâ fermânım itlâk itmeyesiz deyü hükm yazasınız.

Evâsıt Şevvâl Sene 1103

MD 104/ s.64/ hk.276

Aydın Muhasılı Seyyid Ahmed'e ve Aydın, Saruhan, Teke, Sığla, Hamid ve Kütahya Kadılarına:

Aydın Muhasılı Seyyid Ahmed'in vergi toplamakla yükümlü olduğu bölgelerde halka eziyet edildiğinin anlaşılması ve buna son verilmesi hakkında.

Aydın Muhasılı Seyyid Ahmed dâme ikbalehûya ve Aydın ve Saruhan ve Sığla ve Menteşe ve Hamid ve Kütâhîyye ve Teke ve mezbûrların sancaklarında vâkı' olan kadîlara hüküm ki;

Sen ki Mîr-i mîrân mûmâ-ileyhsin tahsîline me'mur olduğun elviyelerin ve ba'zı kâzaları tarafından tahsîldarı tahsîl eyledikleri mâl-i mîrîyesi hazine kılınub mahalline gelirken zikr olunan sancaklardan vâkı' kâzaların zuhurlarından bölükbaşı ve neferâtı ebnâ-i sebîlin mürur ve ubûruna mani' ve nice kimesneler katl ve malları gâret eyledüklerinden ma'ada mezbûr neferâdın tahrîrleriyle ba'zı kâza re'âyâsı ve a'yân-ı vilâyet itâ'at-i emr eyleyüp kâzalarına avâriz-ı nüzûl tahsîli için varulduktan cem'iyet idüb mâl-i mîrîye arz olunduğu i'lâm olunmağın â'da sen ki mîr-i mîrân mûmâ-ileyhsin ve Mevlânâyı mûmâ-ileyhsin şekâvetleri şer'le zahir olan kimesnelerin ukubet-i meşru' hak sanmak olduğu hıdmetleri virilmek için hükm yazılmışdır.

Fî evâil Zi'l- ka'de Sene 1103

MD 104/ s. 141/ hk. 618

Anadolu Eyalatında Kütahya, Aydın, Saruhan, Sığla, Menteşe, Teke, Hamid Sancaklarındaki yeniçeri serdarlarına, ocak ihtiyarlarına, ayan ve iş erlerine:

Sefer için gerekli askerîn adı geçen görevlilerce düzenli olarak toplanması ve en kısa zamanda Edirne Sahrasına getirilmesi konusunda gereğinin yapılması ihmâlde bulunan askerîn kanun çerçevesinde gereğinin yapılması hakkında.

Anatoli Eyâletinde vâkı' nefsi Kütâhiyye ve Aydın ve Saruhan ve Sığla ve Menteşe ve Teke ve Hamid Sancaklarında vâkı' yeniçeri serdârlarına ve ocak ihtiyarlarına ve âyân ve vilâyetin iş erlerine hüküm ki;

İş bu sal-i sene-i me'alde mesahhâh olan Sefer-i Hümâyûnum için taht-ı kâzanızdan ihracı fermânım olan süvari fukarâsı üzerlerine sâbıkan küçük çavuş olan Osman Çavuş zîde kadrehû baş u buğ ta'yin ve taht-ı kâzanızda vâkı' yeniçeri serdârları üzerlerine dahi serdâr nasb u ta'yin olunub İnşâ'a'llâhü te'âlâ vakt ü zamanıyla piyade olan neferâtın serdârlarıyla ve süvari olan neferâtın ağalarıyla mean ihrâc ve herkesin

bayrağı açdırub neferâtın altına cem‘ ve cümlesinin önüne düşüb nevrûz-ı firûzda Edirne sahrasına gelüb isbat-ı vücûd ve edâ-yı hıdmet eylemeleri için fermân-ı hümâyûnum sâdır olmağla siz ki serdârlarsız mûmâ-ileyh Osman Çavuş ma‘rifetiyle umumen neferâtınızı mükemmel ve müsellâh tüfenkleriyle ihrâc ve bir gün ve bir saat mıkaddem vakt-i mezbûrda Edirne sahrasına gelüb isbât-ı vücûd eyleyesiz. Şöyle ki sihhât ve (?) olanlar üç sene ve vilâyetinde hâlinde ve kul oğlanları müceddeden bir dergâh olunub ve evlâdları olanlar dahi kanûn-ı kâdim üzere me‘mur oldukları Âsıtâne-i Sa‘âdetim muhâfazasına ikâmet idüb hıdmet-i lâzımelerinde mahr sâ‘i olalar. Bundan sonra istilacıyı borucular ta‘yin olunub vakt-i mezbûrda evlerinde tavattunların bilâ te’hîr haklarından gelündüğünden gayrı sizin dahi adem-i itâ‘atde bulunduğunuz hasebiyle eşşedd-i akdiyyet ile haklarından gelinmek mukârrerdir. Anâ göre her biriniz hıdmet-i agâh olub hilâfından be gâyet ihtiraz eyleyesin. Ve siz ki eyâlet-i mezbûrede olan yeniçeri serdârlarsız cümleminiz umûrî çavuş-ı merkûm ol vechile kat’a sözünde hüsn ve vatktinde hâric- vaz‘-ı hareket itmeyüb her vechile itâ‘at ve inkıyâd üzere olasız ve sen ki Osman Çavuşsun sen dahi me‘mûr olduğun üzere zikr olunan serdârları vakt ü zamanıyla ihrac ve me‘mur oldukları Sefer-i Hümâyûnum a getirüb sulh eyleyesin. İhmâl ve tekâsül iden olur ise o makûle serdârları izn-i şer‘le ahz u habs ve şer‘le cezaları virilmek için der-i devlet medârıma i‘lâm eyleyesin ki sâire mûcib-i gayrete ukûbat-ı meşru‘dan şer‘le lâzım gelen cezaları virile. Bu bâbda gereği gibi basiret ve inâd üzere hareket idüb hilâfından ihtiraz eyleyesün deyu bi‘l fi‘le Dergâh-ı Mu‘allâm yeniçerileri ağası olan düstur-ı mükerrerem, müşîr-i mufahham nizâmü-l âlem vezirim İsmail Paşa edâmallâhu te‘âla iclâlehû tarafından memhûr mektûb virilmeğin mûcebince amel olunmak için yazılmışdır.

Fî Evâsıt-ı Sene 1104.

MD 104/ s.148/ hk.641

Anadolu Eyâletinde görevli vezire ve Kütahya Kadısına:

Bozulus Cemaatinden bir şahsın arz-ı hâli üzerine, yine aynı cemeatden bazı kişilerin halka çeşitli işkenceler yapması ve mallarını gasbetmesi, Karahısâr Kadısının ve mübaşirlerinin evini basması ve bunun üzerine yakalanması ama mahkeme sırasında tekrar kaçması üzerine suçluların yakalanması hakkında.

Anadolu Eyâletine me'mur olan vezir (...) Paşaya Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki; Bozulus Cemâ'atinden Koca Kethudâ (...) nâm kimesne Dergâh-ı Mu'allâm'a arzuhal idüb Cemâ'ati merkume reayasından Veli'nin oğlu Cafer ve Topal oğlu Yusuf ve oğulları bin yüz üç senesinde evlerin basub cümle enval ve erzâkların gâret ve nice kimesneleri katl eylemeleriyle bundan akdem icrâ-yı şer'le ve ihkâk-ı hak olunmak için Kara Hisar Kâdîsına ve mütesellimine hitaben emir-i şerîfimle Ali zîde kadrehû mübaşir ta'yin olunmuş mezbûr Cafer Toklar kâzasında yüz yirmi menzil kurâbası gelür iken on beş guruh bahsiş virüb gice ile basub elli nefer âdemkatl ve kâdî ve mübaşiri yirmi gün rencide idüb bundan ahvalleri i'lâm itmeğin Aydın muhassılına hitaben tekrar emri şerîfim virilüb şakî-yi mezbûru ahz ve Alaşehir kâdîsı husurunda murâfi olduklarından hakları bâbında ve cânib-i şer'iyeden hüccet-i şer'iyeye virilmeğin şakî-i mezbûrun karındâşı Hüseyin ve Topal Yusuf oğlu atmış nefer eşkiyâ ile mahkemeyi basub hıdmetlerin mübaşir yedinde olub ziyâde zulm ü te'âddî ve fesâd eylediklerin bildirüb sen ki Mevlânâyı mûmâ-ileyhsin husûs-ı mezbûr hak ta'yin eylediği şer'-i şerîfe (silik) olan hılâf-ı şer'iyeye ihkâk-ı hak olundukdan sonra mezbûr Cafer habes olunub ahvalinde virüb cümlesi i'lâm olunmak bâbında Hükm-ü Hümâyûnum (silik) âlemü'l ülema olmuşdur bi'l fi'l Rumeli kâzaskerîm olan Mevlânâ mir-i Ali ikdâm oldukda fazlıyla i'lâm itmeğin sen ki vezîr-i müşarûn-ileyhsin Mevlânâ-ı mezbûr (silik) vech-i meşrûh üzere amel itmeğin bâbında yazılmışdır.

Evâhir Cumâde'l- âhire Sene 104

MD 104/ s.149/ hk.642

Anadolu Eyâletinde görevli vezire ve Kütahya Kadısına:

Bozulus Cemaatinden bir şahsın arz-ı hâli üzerine, yine aynı cemeatden bazı kişilerin halka çeşitli işkenceler yapması ve mallarını gasbetmesi, Karahisâr Kadısının ve mübaşirlerinin evini basması ve bunun üzerine yakalanması ama mahkeme sırasında tekrar kaçması üzerine suçluların yakalanması hakkında.

Anadolu ve emini vezir-i mükerremim (...) Paşaya ve Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Bozulus Cemâ'atinden (...) nâm kimesne Dergâh-ı Mu'allâm'a arzuhal idüb cema'ti merkume reayasından Velinin oğlu Cafer ve Topal oğlu Yusuf ve oğulları bin

yüz üç senesinde evlerin basub cümle emvâl ü erzâkları gâret ve nice kimesneleri katl' eylemeleriyle bundan akdem icrâ-yı şer' ve ihkak-ı hak olunmak için Kara Hîsar Kâdîsına ve müsellimine hitaben emr-i şerîfimle Ali zîde kadrehû mübaşir ta'yin olunmuş mezbûr Cafer Toklar Kâzasında yüz yedi menzil kurabâsı gelür iken on beş gurus bahşîş virüp gice ile basub elli nefer ademin katl ve kâdî ve mübaşiri yirmi gün rencide idüb bundan ahvalleri i'lâm itmeğin Aydın muhassılına hitaben tekrar emr-i şerîfim virilüb şakîyi mezbûru ahz ve Alaşehir Kâdîsı husûsunda vâkı' huzurunda murafî olduklarından hakları bâbında ve cânib-i şe'iyeden hüccet-i şe'iyeye virilmeğin şakîyi mezbûrun karındaşı Hüseyin ve Topal Yusuf oğlu atmış nefer eşkiyâ ile mahkemeyi basub hıdmetlerin mübâşîr yed'inde olub ziyâde zulm ü te'âddî ve fesâd eylediklerin bildirüb sen ki Mevlânâyı mûmâ-ileyhsin husûs-ı mezbûr hak ta'yin olunub şer' ile bâbında ve zahir olan hukûk-ı şer'le ihkâk-ı hak olundukdan sonra.

MD 104/ s. 195/ hk. 831

Kütahya Alaybeğine:

Devam eden harbte, savaşa katılmaları gerekmesine rağmen katılmamış olan tımar sahiplerinin bir an evvel Anadolu Eyâletinde mutasarrıf olan Vezîr İbrahim Paşa iştirak edecek savaşa katılmaları, katılmamak da ısrar eden tımar sahiplerinin cezalandırılması hakkında.

Kıdvetü'l emâsil ve'l akrân Kütâhîyye alay beği zîde kadruhûya hüküm ki;

Memâlik-i İslamiyye istilâ ve mazarratda olan küffar Dördüncü Kralın bi avnillâhi tealâ itfayı te'siri şer' ve mazarratları için bu hal-i cihetle te'sirin musahhîh olan Gazve-yi Hümâyûnum için sâyir senelerden ziyâde asker iktizasî olmakla sen ki mîrliva-yı mezkûrsun Sancağın askerînle Sefer-i Hümâyûnum a me'mur olmuşsundur. Eyâlet askerî Devlet-i Âlîyyem'in mu'teddûn olan askerlerinden iken birkaç seneden berü vakı' olan gazevet ve hurupda muayene olan tekâmül ve tevkirleri mukâbelesinde haklarında lâzım gelen ceza icrâ olunmayub fevate asakire cem'-i mesullerine mûsade-i âlîyye-i ferdanem üzerlerine kılınub bedel yevm bir vecihle özürlü ve cevabların olunmak ihtimali olmamağla bu sene dahi bundan akdem mütea'hhit oldukları vecih üzere hizmette bulunmazlar ise haklarında tertibi ceza mukarrer olmakla imdi emr-i şerîfim olduğu gibi liva-yı mezbûrun ze'âmet ve erbâb-ı tımarın techiz ve tertib idüb berâatın

alub önlerine düşüb İnşâ'a'llahü te'âlâ düstûr-u mükerrerrem mûsir-i mufahham, nizâmû'l âlem Anadolu Eyâletinde mutasarrıf olan vezirim İbrahim Paşa edâmallahû tealâ iclâlehû ile ma'an evvel bir hiynde Edirne sahrasında Ordu-yı Hümâyûnum 'a mûlhak ve mûlâki olub esna-yı tarîkda ahâlî-yi vilâyetden bir kısım ve meccânen zad ve zevade teklîfi ile ve ahar vecihle te'addîden ihtiraz eylemek bâbında deyu yazılmışdır.

Fî Evâhir Cumâde'l- âhire Sene 1104

MD 104/ s.229/ hk.1070

Aydın Muhasılı Ahmed Paşa'ya ve Sığla, Menteşe, Teke, Alanya, Saruhan, Hamit ve Kütahya Kadılarına, mütesellimlerine, a'yan ve iş erlerine:

Aydın Sancağı'nda bazı bazı eşkiyâ gruplarının halka zulmetmesi ve mallarını yağmalaması sonucu bu kişilerin yakalanması ve yargılanması hakkında.

Aydın Muhasılı Ahmed Paşaya ve Sığla ve Menteşe ve Teke ve Alaniye ve Saruhan ve Hamid ve Kütâhîyye Sancaklarında vâkı' olan kâdîlara ve evliye mütesellimleri ve zikr olunan kâzaların a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

Aydın Sancağında sakîn mukadema haklarında fermân sâdır Osman oğlu olub teâliden (?) nâm bölükbaşları ele götürülüb karar ve hâla yine her biri havâlilerine baki otuzar ve kırkar nefer levendâd eşkiyâ başlarıyla cem'-i ze'âmette te müştemirleri üzere şekâvet ile görülüb katl-i nüfûs ze'amet-i emvâl ve a'yânlardan nice kimesnelerin evlerin basub avretların çeküb götürüb bunun emsali fesâd ü şenâ'atlerinin nihayeti olmaduğu arz ve mahzar olunub mezbûrların alâ- eyyi- hâl ahz ve ele götürülmesi mühan müğazi iden sen ki mîr-i mîrân mûmâ-ileyh ve kuzât ve mütesellim ve a'yân-ı vilâyet ve iş erlerisiz derun muhafazasında mestûr vilâyete olan eşkiyâ ve rüfekâsı her kanginizin taht-ı kâzanızda bulunmaları mukayyed ve infâk ile bî-eyyî- hal ahz ve ele götürülüb meclis-i şer'e ihzâr ve re'âyâ fukarâsından olub ihtiyacı redd olundukdan sonra mukarribâsı meşrûhdan müstehak oldukları halleri virilüb ihkak ve şedid marziyetleri iyallerinde olanlardan def' u ref' olunmak ihtimâm olunub ve üzerlerine sübût bulan mevâd-ı sicil ve hüccetde red olunmamağla arz ve i'lâm olunmak için yazılmışdır.

Fî Evâhir Şa'ban sene (1)104

106 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 106 / s. 126 / hk.437

Anadolu'da eşkiyâ def'ine memur olan Paşa'ya ve Kütahya Mollasına: Seddülbahr Kalesi muhafazasında olan Mehmed Bahri Paşa'nın başvurusu üzerine Yenişehir-iBursa camiinin Voyvodasının Ali'nin "resm-i bennak" ve diğer vergileri toplamak istediğinden re'âyânın tepki gösterdiği voyvoda ağasını şehirden çıkardıkları bunların hareketlerinin kanun çerçevesinde önlenmesi hakkında.

Anatolıda eşkiyâ def'ine me'mûr olan (...) Paşa'ya ve Kütâhiyye Mollasına hüküm ki;

Emîru'l-ümerâi'l-kirâm Rumili beğlerbeğliği pâyesi olup Seddülbahr Kal'ası muhafazasında olan Mehmed Bahri Paşa dâmet meâliyahû Dergâh-ı Mu'allâm'a mektûb gönderüb merkûmûnun. mutasârrıf olduğu Yenişehir-i Bursa camiinin bin yüz (...) senesinde hâlâ voyvodası olan Ali zîde kadruhû dahi merkûmun defterde mukayyed re'âyâsından üzerlerine edası lâzım gelen resm-i bennâk ve defterde hâsıl kayd olunan sâir rüsûmâtları taleb eyledükde te'allül etmeleriyle emr-i şerîfe ihrac ve defter mûcebince ma'rîfet-i şer'le tahsîl idüb emr-i şerîfimle tekâlîf cem'ine gelenler voyvodalar ağasına muhtâc ve asker ihracına me'mûr olanlar dahi şehirde sâkin yeniçeri tâyifesini voyvodalara çıkardub voyvodadan gayrı meniyyet-i umûra kâdir kimesne olmamağla re'âyâ mekûlesi rüsûmâtı vaz' ve yeniçeri eşkiyâsı (Sefer-i) makarr-ı hümâyûnıma götürülmek men' için Yenişehirde terk-i sipâhî mütekâidlerinden Mahmudoğlu Muhammed ve Muhtesib Ali ve Mustafa nâm kimesneler re'âyâ ve yeniçerilerinde cem'iyet yarar idüb voyvodası mezkûrun mazarratın def'ine ve te'addîsi yoğiken âlet-i harb ile üzerine varub şehirden çıkarub ve sonra zabtına mani olmalarıyla dahi mezbûre sene temâmına değin voyvodası mezkûre zabt itdürilüb menba-ı fesâd olan dört neferin cem'iyetlerine bâis olduğu mahallinde teftîş oldukları mahalden teftîş olunmak bâbda emr-i şerîfim virilmek recâsına arz itmeğın sen ki vezîr-i müşârün -ileyhsin şikâyet olan şakîlerin şer'le haklarında lâzım gelen icrâ olunmak emrim olmuşdur diyü yazılmışdır.

Fî Evâsıt-ı Şevvâl Sene 106

MD 106 / s.186 / hk.822

Kütahya Mollasına ve Mütesellimine ve Kütahya Kalesi Dizdarına:

1106 Senesine mahsus olarak toplanacak olan verginin adı geçen bazı kişiler tarafından virilmekte inat edildiği bu kişilerin ıslah edilmesi için Kütahya Kalesinde hapsedilmesi ve bu kişilerin varsa başka faaliyetlerinin bildirilmesi hakkında.

Kütâhiyye Mollasına ve mütesellimine ve Kütâhiyye Kal'ası dizdarına hüküm ki;

Bin yüz altı senesine mahsub olmak üzere Kütâhiyye kazâsında tahsîli fermân olunan bedel-ı yarar malı mütekâid yeniçeriyân için havale olunub lâkin kazâ-i mezbûr ahâlîsi birkaç def'a cem'iyet idüb yarar malı akd ve ifâm olunmuşdur. Viremezüz diyü itâ'at -i fermân eylemedikleri Kütâhiyye Kâdîsına arz ve i'lâm eyledüğün elciden hazine-i âmiremde mahfûz olan mevkûfât defterlerine nazar olundukda tarihce mezbûre mahsub olmak üzere livâ-i mezbûrda vâkı' kazâların bedel-i yarar malı Astâne ve Dergâh-ı Mu'allâm yeniçerileri mütekâidleri mevâcibleri için havâle olunmağla İstanbul defterdârı tarafından tahsîl olunmak üzere emr ve defterleri virilmek mastûr ve mukayyed bulunmağın haliyâ livâ-i mezbûrun yiğirmi yük otuz yedi bin dört yüz elli akce olub meblağ-ı mezbûrdan sekiz yük altı bin dört yüz akçesin mübâşir tahsîl idüb ve kûsûrı dahi cem' u tahsîle mübâşeret eyledikde Kütâhiyye sâkinlerinden Müftizâde Yahya ve Sathooğlu? Mehmed ve İbadoğlu ve Hâbbe? ve Uşşâk kazâlarında dahi Seyyid Mahmud ve Hacı Hamza ve Hacı Hasan nâm kimesneler beldel-i yarâr malı ifâm olmuşdur fîmâ ba'd virmen diyü her kazâyâ kağıdlar tahrîr ve irsâl ve bu tarîkıyla reayâyâ ihtilal ve bendelerine ihtilal düşürüb cümlesin üzerine edası lâzım gelen mal-ı mîrîleri edada imtina' virmezüz diyü kat'î cevâb virmeleriyle mezbûrların dava ve tahrikleri sebebiyle bu âna dek teshîl olunmayub ve mübâşiri Kütâhiyye kazâsı Kâdîsına arz ile gelüb mal-ı mezbûrun tahsiline mani' olan mezbûrlar mâdemki ıslâh-ı nefis için Kütâhiyye Kal'asında kal'a-bend olunmadıkca mal-ı mîri ber vehcile tahsîl olunmağa imkan yokdur diyü i'lâm itmeğle imdi mezbûrlar mal-ı miriyi tahsiline mani olmalarıyla Kütâhiyye Kal'asında kal'a-bend olunub ve fimabad dahi vâkı' oluverirse ol mekuleler ism ve resimleriyle der-i devlet-medârıma i'lâm olunmak üzere yazılmışdır

Fî Evâil-i Zi'l- ka'de Sene 1106

MD 106/ s.335 / hk.1304

Kütahya Kadısına:

Balak Nâhîyesine bağlı Çal isimli köy halkı köylerini Türkmen eşkıyâsının bastığını, eşyalarını yağmaladığını, bazı kişileri katlettiğini bildirmeleri ve bu kişilerin haklarından gelinmesi için gereğinin yapılması hakkında.

Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Mahrûsa-i İstanbul'da vâkı' merhûm ve mağfirun leh Sultân Murad Hân tâbe serâhû türbesi evkâfindan mağfirun leh.maktûası karyelerinden kazâ-i mezbûr muzâfâtından Balak nâhîyesine tabi Çâl nâm karye reayâsı gelüb karyeleri yol üzerinde muhavvef ve muhâtara yerde olmağla üç dört senden berü türkman ve (?) kuttâü't-tarîk eşkıyâsı dahi gelüb karyelerin basub emvâl ü erzâkları nehb u gâret ve katl-i nüfûs idüb te'addîlerinden perâkende vü perîşân olmalarıyla ol mekûle eşkıyâ zuhûr eyledükde teâddîleri men' u def' için civârlarında olan Keçilü ve Dumlupınar ve Oturak vesâir kurâ ahâlîleri imdâd eylemeleri için emr-i şerîfim recâ eyledüğün ecilden sâdır olan hatt-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûn mücebince bu mekûle eşkıyâyı birbinize imdâd iderek bieyyi hâl ahz ve şer'an haklarında lâzım gelen icrâ olunmak için merhûm ve mağfirun leh ammucam Sultân Ahmed Hân tâbe serâhu zamanında emr-i şerîf virildüğün bildirüb müceddeden Hükm ü Hümayûnum recâ eyledikleri ecilden ahkâm kaydına mürâcaat olundukda minvâl-i meşrûh üzere emr-i şerîf virilmek mastûr ve mukayyed oldukda vech-i meşrûh üzere amel olunmak üzere yazılmışdır

Fî Evâhir Zil'1- hicce sene 107

107 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD107/s.15/hk.35

Simav Kadısı, Kütahya Mütesellim, Ayan ve İş Elerine:

Simav'da bazı kişilerin halka zulüm ve fesâdlık etmesi üzerine, bu kişilerin Edirne'ye getirilmesi hakkında.

Simav ve (...) ve (...) Kâdîlarına ve Kütâhiyye Mütesellimine ve zikr olunan kazâların A'yan-i Vilâyet ve İş Erlerine Hüküm ki,

Simav kâzası sakînlerinden olup mukaddema (?) Küçük Mehmed'e ve ba'dehu (?) Ahmed'e kethudâ olan diğer Ahmed nâm kimesne kendi hâlinde olmayıb kâza-i mezbûr ahâlîsine hilâ-i şer' cevri u te'addî ve daima fesâ ve şekâet üzre olub ihzâr-i lâim gelmekle varan mübâire ve teslîm ve kayd u bend ile Edirne'ye ihzâr eyleyiüb gaybet ve firârından be-gâyet ihtirâz olunmak üzre yazılmıştır.

Fî Evâsıt (Z) Zi'l-Hicce Sene 1106

Edirne'ye Simav'dan gelince mezkûr Ahmed'i hıfz u hirâset itmek için kânûn üzre yol hükmü yazılmıştır.

Fî tarihi'l-mezbûr.

108 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 108 / S.34 / H.105

Burusa Mollasına, Kütahya Mollasına, Karahîsar-ı sahib Sancağında olan Kadılara ve bu kazalarda ki kethudâ, ve yeniçeri serdarlarına, ayan-ı vilâyet ve iş erlerine:

Sefer için gerekli asker tahrîrinin yapılması, sekiz akçe yevmiye verilmesi, ve tahrîr edilenlerin sefer için gönderilmesi, bu kazadaki kathudayirleri, yeniçeri serdarları, ayan-ı vilâyet ve iş erlerinin görevlerini yerine getirmesi, cebeci tahrîrine görevlendirilen Mehmed'in tahrîr sırasında kendisini engellemek isteyenlerin isimlerini yazıp bildirmesi ve tahrîr sırasında fukarâyâ zulmedilmemesi hakkında.

Burusa Mollasına ve Kütâhiyye Mollasına ve Karahisâr-ı Sâhib Sancağında vâkı' kâdîlara ve zikr olunan kazâlarda vâkı' kethudâ ve yeniçeri serdârları ve a'yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki;

İnşâ'a'llâhu te'âlâ evvel bâharda musahhah olan Sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûnum için ziyâde asker tedarikiyle ehl-i umûr-ı dîn ü devlet-i âlfiyyemde olub bu sene-i mübâreke de hareket-i hümâyûn sinîn-i sâbıkadan mukaddem olmak mukarrer olmağın taht-ı hükûmetlerde sâkin kadîmden cebeci olub yerleri dahi birkaç seneden berü kûşe-i inzivâ (silik) sahib-i cebecilerinden kânûn üzre mîrîleri teslim olunmak şartıyla ve canib-i mîriye kâdir garib beğleri ve cebeci kul oğlanları sekiz akçe yevmiye ile tahrîri bî dergâh olunması fermânım olub (silik) ocakları emekdârlarından on sekizinci cemâ'atin muharrer karara tâ'yin ve irsâl olunmağla gerekdir ki sâdır olan fermân-ı hümâyûnum mücebince kadîmden cebeci olub (silik) sahib-i tüfenk endâz ihtiyar iden atîk-i sahib olanlar kânûn üzre tashih olunmak şartıyla miriye kâdir yarar ve tevana ve musallah yeniler (silik) sekizer akçe yevmiye ile ziyâde âdem tahrîri bî dergâh itdürmekde her biriniz ısrar ve inâd eyleyesiz ve ol taraflarda sakîn Dergâh-ı Mu'allâm cebecileri tekâüdleri (silik) olanların tekâüdlüklerine zarar gelmemek üzere Sefer-i Hümâyûnum me'mûrlardır imdi hânelerinde hilâf itdürilmeyüb mûmâ-ileyhin bayrağı ile bu canibe yollayasın (silik) kazâ-i mezbûrlarında vâkî kethudâ yerleri ve yeniçeri serdarları ve a'yân-ı vilâyet ve iş erleri bu sene-i mübârekeyi âhara itmeyüb (silik) intikâm için imrar ve i'anda her biriniz üzerine farz mesâbesinde olmağla cihad (silik) mani' olan asker istimâ' olunur ise ber muktezâ-yı şer'-i şerîfe mukâbil olmanız emr u mukarrerdir ve sen ki Dergâh-ı Mu'allâm cebecileri tahrîrine me'mûr mûmâ-ileyh Mehmed zîde mecduhû (silik) gerekdir ki re'âyâ oğlu re'âyâ olanları tahrîr ve bî dergâh

üzere atik-i cedid olanları ve cedid Dergâh-ı Mu'allâm cebecilerini tahrîrine ihtimâm idüb İnşâ'a'llâhu te'âlâ ziyâde âdem tahrîr-i bi dergâh ol câniblerde esâmi sahibleri olub cebecilik iddiasında olanları (silik) cebeci tekâüdlerini tefûş ve tefahhus idüb bayrağın eline cem' ruz-ı firûzda Sefer-i Hümâyûnum hareket olunmak mûcebince Âsîtâne-i Sa'âdetim'e gönderüb evlerinde mevcut eylesin ve siz ki Dergâh-ı Mu'allâm cebecilerisiz bu sene-i mübâreke ve sâir senelere kıyas itmeyüb din u cihâda yararlık idenlere buraklar? ile sâir virilmeyüb mahrum olanlara ve bunların da ziyâde tekâ'udlük itmeği virilüb eyyâm olunmak her birinizin hıdmetine göre yarar olanların (silik) bilüb tâ'yin olunan bayrak ile mean bir gün evvel odalarınıza gelüb irişesiz ve sen ki mûmâ-ileyh Mehmed zîde kadruhusun neferat tahrîrinde sana mani olan zuhur iderse ol mekuleleri ism ve resmleriyle yazub i'lâm eylesin ki haklarında fermân-ı şerîfim ne vechle sâdır olunur ise mucebiyle amel olunmak ve sen dahi konub (silik) yerlerde neferât tahrir eyledüğün mahallerde celb-i mal itmek sevdasıyla re'âyâ fukarâsını rencide eyledükleri istimâ' olunursa mua'tab olmak mukarrer diyü cebeci başı Abdurrahman dâme mecduhûsun memhûr mektûbu mûcebince yazılmışdır

Fî Evâil-i Cumâde'l-âhire Sene 107

MD 108/ s. 85/ hk. 338

Kütahya Mollasına:

Mevcut Kütahya müteselliminin mallarının ve elindeki defterlerinin sayılması ve görevlendirilen mübaşire teslimi hakkında.

Kütâhîyye Mollasına hüküm ki;

Sen ki Mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin emr-i şerîfim varduğunda hâlâ Kütâhîyye Mütesellimi olan (...) nâm kimesnenin ismi hal olub özür-i nâtık vesâyet-i Kalil ve Keşir emvâl ü eşyâsı ma'rifet-i şer'le bi'l cümle tahrîr-i ve defter ve mirî için (silik) ise ol tarafta hıfz ve imzayı ve mahtum defteriyle kendüsini ta'yin olunan mübaşire teslim ve yine iki şerîfen ve inâyeten der-i devlet medârıma ihsâr eylemek bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır ve ihzâr buyurdumki.

Fî Evâhir Receb Sene 1107

MD 108/ s. 242/ hk. 1032

Kütahya Kalesi dizdarına:

Daha önce vergi toplamaya engel olan Kütahya ve Uşak halkından bazı kimseler vilâyet ve vergi işlerine karışmamak koşuluyla serbest bırakılması hakkında.

Kütâhîyye Kal‘ası dizdârına hüküm ki;

Kütâhîyye sakînlerinden Mûftüzâde Hüseyin ve Musaku oğlu Mehmed ve Abdul oğlu ve Vahâb ve Uşşak kâzasında Seyyid Mehmed ve Hacı Hamza ve Hacı Hasan nâm kimesneler mâl-ı mîrî tahsîline mani’ olurlar deyu bundan akdem kal‘a-ı merkûmede kal‘a-bend olunmaları fermânım olmağla eyledüm kendü hallerinde olub vilâyet-i Umuriyye ve tekâlîf-i ahvâline karışmamak üzere menkûrleri itâk itmek bâbında deyu yazılmışdır.

Fî evâsıt (Lam) Şevvâl Sene 1107

111 NOLU MÜHİMME DEFTERİNDE TESPİT EDİLEN HÜKÜMLER

MD 111/ s. 66/ hk. 218

Sivrihisar Günyüzü Kadısı Mevlâna İsa'nın başvurusu üzerine kaza sakînlerinden Sağır Ali'nin ve Mustafa'nın eşkıyâlık hareketleri yaptığı bunların zulümlerinin önlenmesi için daha önceden de emr-i şerîf gönderildiği ve bunların faaliyetlerinin önlendiği hakkında.

Anatoli Eyâletinde Mutasarrıf Vezir Mehmed Paşa'ya ve Kütâhiyye'de bi'l iftâ olan Mevlânâ (...) zîde uluvvuhûya hüküm ki;

Sifri-hisar Günyüzü Kâdîsı Mevlânâ İsa mektûb gönderüb kâza-i Sifri-hisar ahâlîsi Meclis-i şer'e varub kâza-i mezbûrun sakînlerinden Sağır Ali ve yeniçerilik adasından olan Mustafa nâm kimesneler kendü hâlinde olmayub zulmiyle mua'yyen olub fakr'u fukarâ celb-i hal için hilâf vakı' mevâdı isnâdıyla ehl-i örfe gamz idüb şer'an üzerlerine bir nesne sabit ve zahir olmadığı ehl-i örf tâyifesiyle yek dil ü yek cihet olunmalarıyla ba'zılarının bilâ cürm ü tahrim ve nicelerinin dahi evlerin basub cebren ve kahren ahz u habs ve sevkde âlat-ı harb ile ba'zıları darb-ı şedid ve kesr-i arz eyleyüb bunun emsali zulm ü te'addîlerinin nihayeti olmamalarıyla men' ü def' için haklarından defeâtle evâmîr-i şerîfimle vârid olmuş iken memnû' ve müteşebbîhler olmayub itaat-i emr-i şerîf eyyânlarıyla yevmen fî yevmen zulm ü teâdileri terkin olub fukarânın halleri diğer gün olmağla mezbûrların şer' ve fesâdlarından cümlesi perâkende vü perîşân oldukların bildirüb vâkı' haller el- hâsıllarıyla arz eylediğın ecilden sen ki mevlânâ-i mûmâ-ileyhsin husûs-ı mezbûra sâdır olub şer'le sabit ü zahir olan sûret-i sicil-i hüccet ve mezbûrlar habs olunub der-ü devlet medârım i'lâm olunmak üzere yazılmışdır.

Fî Evâsıt Muharrem Sene 1111

MD 111/ s. 51/ hk. 281

Anadolu Valisine, Kütahya Mollasına, ve Uluborlu Kazasına:

Uluborlu Kazasından Mürsel adlı kişinin ehl-i örfe zarar vermesi ve vergi toplamasına engel olması sonrası gereğinin yapılması hakkında.

Anatoli Valisine ve Kütâhiyye Mollası ve Uluborlu Kâdîsına hüküm ki;

Halen Bezirgan Eğridir Mukata'sı sipâhî olan Seyyid Ahmed Beğ kendi hâlinde olub hilâf-ı şer'-i şerîf kimesneye vaz ve kayıdları yoğuken Uluborlu kâzasına tabi' Bozugır Kayaba nâm karye sakînlerinden Mürsel Sipâhî dimekle maruf kimesne hilâf-ı şer'-i şerîf Eizzeye ve ehline ve imanına şetm etmekden ma'ada başında olan (?) dahi şetim etmekle mezkûrun keyfiyet-i ahvali bigaraz kimesnelerden sual olundukda mezkûr Mürsel Şakî ridâ-yı ehl-i örfün ırzlarına muhâlif-i şeni eylemiştir. Ve malı mirîf tahsîline me'mur olanların işlerine mani' ve menbağ' fesat ve dahi arzdan izâlesi vaciptir deyu her birisi alâ- tarîki istihmaline haber verdiklerin Uluborlu Kâzası naibi Ömer zîde ulûvviye arz ve mûcebince şer'li görülüb mezkûr Mürsel ahz u habs olunub sübût bulan mevâddı sicill i huccet olunub illeti üzere i'lâm olunmak üzere Bolu has Voyvodası ile naibine hitâben emr-i şerîfim verilip lâkin Bolu âhar sancak olmağla icrâsı mümkün olmadığın bildirüb mukaddemen verilen emr-i şerîfim mûcebince ameldâr Hükm ü Hümâyûnum recâsın sen ki vezir müşârun- ileyhsin mukaddemâ sâdır olan emr-i şerîfim mûcebince amel olunmak için yazılmışdır.

Evâil Safer Sene 1111

MD 111/ s. 269/ hk. 949

Anadolu Beylerbeyine, Kütahya ve Simav Kadısına ve Kütahya Kalesi Dizdarına: Mehmed isimli şahsın başvurusu üzerine Simav Kazasına bağlı Çiftlik isimli köy sakînlerinden Dursun oğlu Mehmed isimli şahsın eşkıyâdan bazı kimseler ile işbirliği yaptığı bu nedenle yakalanarak Kütahya Kalesinde hapsi ve durumun bildirilmesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğisine ve Kütâhiyye ve Simav Kâdîsına ve Kütâhiyye Kal'ası dizdârına hüküm ki;

Mehmed zîde kadrehû gelüb Simav Kâzasına tabi' Çiftlik nâm karye sakînlerinden Dursun oğlu Mehmed nâm kimesne hevâsına tabi' ba'zı ehl-i fesâdlar ile cem'iyye ve bin yüz senesinde bunun babası İbrahim Çavuş dimekle marûf kimesneyi bi gayri hak katl ve fesâd itmekle bu makûle ehl-i fesâd ve sahib-i cem'iyyet olmak aded müstemiresi olduğu vech-i şer'-i üzere sabit ü zahir olub fesâd ü şenâ'atde hüccet-i şer'le virildüğün bildirüb şakî-i mezbûrun ahz ve Kütâhiyye Kal'asında kal'a bend ve

keyfiyet-i ahvâli ehl-i vilâyetden ta'arruz ve vuku' üzere der-ü devlet medârım arz ve i'lâm olunmak yanında emr-i şerîfim recâ eylemek vech-i meşrûh üzere amel olunmak için yazılmışdır.

Fî Evâsıt Şevvâl Sene 1111

MD 111/ s. 270/ hk. 951

Anadolu Beylerbeyine ve Kütahya Kadısına: Gökçedağ Kazasında bazı kişiler bölgeden toplanması gereken vergiyi engellemeleri ve ehl-i örfden bazı kişileri zulm ve mallarını yağma etmeleri sonucu bu kişilerin habs edilmesi ve aldıklarının geri verilmesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğisi olub Paşa'ya ve Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki;

Gökçedağ Kâzasına tabi' Yassıviran nâm karye ahâlîsi gelüb bunlardan kimesneye virecekleri olmayub ve üzerlerine şer'le bir nesne sabit olmuş değil iken Gökçedağ kâzasında sakîn Kara Oğlu Mehmed ve Bektaş Oğlu Hüseyin nâm kimesnelerin yüz (...) senesinde bunların üç def'ada kânûnen ikişer yüz guruşların alub ba'de meblağ merkumu taleb eyledüklerinden re'âyâdan Deli Nebi ve Deli Ramazân ve Kara Bekir nâm kimesneler ile yek dil ve hilâfa vâkı' mevâd-ı isnâdıyla ehl-i örf ta'zim ve vâkı' olan davaları şer'iyelerinden istimâ' itmeyub deyu hükkâm-ı hucum idüb hilâf-ı şer'e te'addî ve tecâvüz itmeleriyle bunlar dahi emr-i şerîfim isdâr itdüklerinden ita't-ı emr-i şerîfim itmeyüb firâr itmeleriyle icrâ-yı hakk olmayub arz eyledükleri ve bu bâbda hüccet-i şer'iyesi olduğun bildirüb sen ki mîr-i miran mûmâ-ileyhsin mezkûr huzur ile ihzâr olunub defterlerinde müteveccih olan hakların alıvirüb ve kal'ada habs olunmaları bâbında Hükm ü Hümâyûnum recâ eyledükleri ecilden ahkama kayd-ı müracaat olundukda mezkûrlar ile mürâfî-ı şer' ittürülüb fukarâdan zulmen aldıkları akçaları şer'ile geru alıvirdükden sonra keyfiyet ahvalleri hakiki üzere i'lâm olunmak için Gökçedağ Kadîsi arzıyla emr-i şerîfî virildüğü mestur ve mukayyed bulunmağın vech-i meşrûh üzere amel olunmak için yazılmışdır.

Fî Evâil Ramazân Sene 1111

MD 111/ s. 345/ hk. 1191

Anadolu Beylerbeyine, Kiçiborlu Kadısına ve Kütahya Kalesi Dizdarına:

Kiçiborlu Naibi ve Kiçiborlu halkından bazı kimselerin şikayeti üzerine yine Kiçiborlu'dan Ramazân Efendi ve Elhâc Ali adlı kişilerin Kütahya Kalesinde hapsedilmesi hakkında.

Anatoli Beğlerbeğisine ve Kiçiborlu Kâdîlarına ve Kütâhiyye Kal'ası dizdârına hüküm ki;

Sen ki Kiçiborlu naib-i mevlânâ-i mezkûrsun Südde-i Sa'âdetüm'e mektûb gönderüb Kiçiborlu Kâzası sakînlerinden Elhâc Mehmed ve Ahmed ve Mahmud sâyirleri ve yine Kiçiborlu Kâzasına tabi' Giresun nâm karye sakîninden Es- Seyyid Yusuf ve Es- Seyyid Mehmed ve Seyyid Kamil ve sâyirleri ve Kılıç nâm karyeden Ali ve Veli ve Süleyman ve sâyirleri ve İlyas nâm karyeden Mustafa ve Ali ve Ömer ve Kozluca nâm karyeden Bayram ve Abdulnebi ve Aydoğmuş nâm karyeden Hüseyin ve Mehmed ve sâyir ahâlîleri Meclis-i şer'e varub yine Kiçiborlu kâzasından Es Seyyid Ramazân Efendi dimekle maruf kimesne ile Elhac Ali nâm kimesne bir birleriyle yek dil ve yek cihet olub me'mullerine tabi' sapturer beyda? daima gamz ve tahrim ittirdükden ma'ada hilâf-ı şer'-i şerîfe bin yüz (...) senesinde halleriyle arz ve ehl-i örfe daima bunları ehl-i örfe daima ihanet üzere olmağla bundan akdem mezbûrlardan hilâf-ı şer'-i şerîfe aldıkları geri ahvâl-i hukûka alıvirilüb ve kalmayub dahi mezbûrlar gerü birkaç defa' davet-i şer' olundukdan adem-i ita'atlerinden ma'ada yirmi nefer mikdarı tüfenk endaz sekbân cem' idüb hukûk-u ıyalleri ifâline bais oldukları arz eyledikleri ecilden mezbûran Ramazân ve Elhâc Ali bi- eyyi hâl ahz ve kal'a-bend ve hukûk ıyalleri tahsîl ve i'lâm ve fermânım sâdır olduğu itlâk olmamak için Kütâhiyye Kal'asında kal'a-bend olunmak için femân-ı âlî şânım sâdır olmuştur.

Fî Evâsıt Muharrem Sene (1)112

MD 111/ s. 383/ hk. 1316

Kütahya Kalesi Dizdarına:

Yalvaç Kazasına bağlı Hisarardı Köyü'nden Şeref oğlu Seyyid Halil 'in suçsuzluğunun anlaşılmasının ardından haps olduğu Eğridir Kalesi'nden bırakılması hakkında.

Kütâhiyye Kal'ası dizdarına hüküm ki;

Sabıkân Anadolu Beğlerbeği olan Eyyüb dâme ikbalehû mektûb gönderüb Yalvaç Kâzasına tâbi' Hisarardı nam karye sakînlerinden Şeref oğlu Seyyid Halil için kâza-yı mezbûr ahâlîsi "kalbzen ve mütegalibe dir" deyu teşekki eylediklerinden mezkûr bulunduğu mahalde ahz ve Eğridir Kal'asında kal'a-bend ve şer'an üzerine sübût bulan sûret-i sicili ile der-ü devlet medârıma arz ve i'lâm olunmak üzere bundan akdem mübâşir ve emr-i şerîfim gönderilmişdür. Mübâşir ma'rifetiyle husemasıyla murâfi'-i şer'-i oldukların üzerine sübut bulan hukûkuyla üç yüz guruşa sulh ve zımmeti ile bilâ huccet-i şer'iyeye oldukların Kütâhiyye Mollasına varulub keyfiyet-i emrin karye ve civâr kâzaları ahâlîsinden ba- garaz müsliminden tefahhus olduktan kalbazanlık töhmeti hakkında mahz-ı iftira ve müstekim olduğun âle't- tarîki eşhade haber virmeleriyle vâkı' hâli mîr-i mîrân mûmâ-ileyh Yalvaç ve Afşar kâdîları arz eyledikleri ecilden itlâk olunmak için yazılmışdır.

Fî Evâhir Safer Sene 1112

MD 111/ s. 385/ hk. 1321

Kütahya ve Eğridir Kalesi dizdârına:

Hisarardı Köyü'nden Şeref oğlu Seyyid Halil'in suçsuzluğunun anlaşılmasının ardından hapsedildiği Eğridir Kalesi'nden serbest bırakılması ve Yalvaç ve Afşar Kadılarına bildirilmesi hakkında.

Kütâhiyye Dizdârına tebdil olmuş Eğridir Kal'ası Dizdârına hüküm ki;

Sabıka Anadolu Beğlerbeğisi Eyüb dâme ikbalehû mektûb gönderib Yalvaç Kâzasına tabi' Hisarardı nâm karye sakînlerinden Şeref oğlu Seyyid Halil için "kâza-i mezbûr ahâlîsi kalbzen ve mütegalibedir" deyu teşekki eylediklerinden bulunduğu mahalde ahz ve Eğridür Kal'asında kal'a-bend ve üzerine sabit ü zahir olan mevâdın sûret-i sicilleriyle vâkı' hal ve der-ü devlet medarına arz ve i'lâm olunmak üzere bundan akdem emr-i şerîfimle ta'yin olan mübâşir ma'rifetiyle husemasıyla murâfi'-i

şer‘ oldukların üzerine sabit olan husumetiyle üç yüz guruşa sulh ve zimmeti irâbıyla hüccet-i şer‘iyye olunduktan sonra keyfiyet olub ahâlî-i kâza ve civar kâzaları ahâlîsinin bigarazı müsellim beyninde ta‘arruz olundukda kalbzenlik töhmeti hakkında mahz-ı iftira ü müstakîm olduğu ale’t tarîk eşhade haber virilmeğle vâkı‘ hâli mîr-i miran mûmâ-ileyh ve Yalvaç ve Afşar kâdîları arz eyledikleri ecilden itlâk olunmak için fermân-ı âlî- şânum sâdır olmuştur.

Fî Evâhir Safer Sene 1112

MD 111/ s. 560/ hk. 1957

Anadolu Vezirine ve Kütahya, Homa Kadısına:

Homa kazası sakînlerinden Şeyh Halil’in zevcelerinin şikayeti üzerine adı geçen Şeyhi Ahmed ve Süleyman isimli şahısların öldürülmesi ve bu kişilerin cezalandırılması hakkında.

Anatoli Vezirine ve Kütâhiyye Kâdîsına ve Homa Kâdîsına hüküm ki;

Sen ki Kütâhiyye Kâdîsı mûmâ-ileyhsin mektûb gönderüb Homa Kâzası sakînlerinden Şeyh Halil zevceleri meclis-i şer‘e varub kâza-i mezbûrda sakîn sâyireden Ahmed ve Süleyman nâm şakîler bin yüz senesinde şeyh-i mezbûun zâviyesini ve sâyirlerinin Akyazı Türkmen tâyifesine istizâyla zabt itmeleriyle onlar dahi emr-i şerîfimle varub murâfî’ şer‘le olduklarından hakların icrâ olunduktan sonra mezbûran Ahmed ve Süleyman Şeyh-i mezbûriyi gice içinde kurşun ile urub katl itdikleri ma’rifetleriyle tebeyyin Mevlânâ Muhammed arzı ve ahâlîyi muhakki eyledikledikleri el hâsıllarıyla arz itdikleri ecilden sen ki vezir-i müşârun- ileyhsin bu kadri idenleri bi-eyyi- hâl ahz ve şer‘le müstehâk oldukları cezaların virüb haklarına tahsîl ü tefahhus üzere i’lâm oluna deyu yazasın.

Fî Evâhir Cuma‘de’l-âhire Sene 1112

MD111/ s. 580/ hk. 2043

Edirne’den Kütahya’ya ve Aydın’dan Homa’ya varıncaya yol üzerinde olan kadılara ve Yeniçeri Serdârı, Kethûdayirleri ve A’yan-ı Vilâyete:

Ayıntablı Mehmed isimli şahıs ve beş neferinin adı geçen yerlerden hangisine ulaşırsa yardımcı olunması hakkında.

Edirne'den Kütâhiyye'ye ve Aydın'dan Homa'ya varıncaya yol üzerinde vâkı' olan Kâdîlara ve Yeniçeri Serdarı ve Kethûdayirleri ve A'yan-ı Vilâyete hüküm ki;

Halâ emekdârlarından Ayıntâblı Mehmed zîde mecduhû ile irsâl olunan beş nefer-i mücrimler her kanginin taht-ı kâza ve hükümete varub dahil olurlarsa mahfûz mahallere gönderüb ve bildirüb karar ve ayniyet itdirmegle üzere hıfz iderek mahall-i me'mure isal itmek üzere şurûtle yazılmışdır.

Fî Evâsıt Muharrem Sene 1113

MD 111/ s.674/ hk. 2398

Kütahya Mütesellimine:

Kara Mustafa'nın Bölükbaşı kapudânı olarak görevlendirilmesi hakkında.

Kütâhiyye Mütesellimine hüküm ki;

Sekbân Ocağı emekdâr ve ihtiyarlarından Kara Mustafa bölükbaşı kapudânı olan bundan üzerine boş bölükbaşı ta'yin olunub bi'l fi'l şer'-i şerîf olan Ali dâme izzehû tarafından mühürlü mektûb virilmek mücebince yazılmışdır.

Fî Evâsıt Rebi'ü'l- ahire Sene 1113

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TRANSKRİPT EDİLEN HÜKÜMLERİN DEĞERLENDİRMESİ

4.1.DİPLOMATİK ve TEKNİK ÖZELLİKLER

17. yüzyılda tutulan Mühimme defterlerinin sayısı 37'dir. Türleri itibarıyla bu mühimmelerden 29 adeti Mühimme, 8 adeti Rikâb Mühimmesi, 1 adeti ise Ordu Mühimmesi'dir. Bu defterler genellikle iki üç yıllık zaman dilimini ihtiva ederler. Bu dönem içerisinde incelenen Mühimme defterlerinde Kütahya ibaresi geçen toplam 178 hüküm tespit edilmiştir. Bu defterler içerisinde en fazla hüküm 1678-1679 yıllarını içeren 96 nolu Mühimme Defteri'nde bulunmaktadır. Bu defterde toplam 41 hüküm tespit edilmiştir. Bunun dışında 95 nolu Mühimme Defteri'nde(1664-1665) 20, 85 nolu Mühimme Defteri'nde(1630-1632) 10 ve 111 nolu Mühimme Defteri'nde(1698-1701) 10 hüküm bulunmuştur. Bunun yanında ise 83, 97, 100, 105, 109 ve 110 nolu defterlerde Kütahya ile ilgili hüküm tespit edilemedi.

Tablo 4.1: İncelenen Defterler ve Tespit Edilen Hüküm Sayıları

Sıra No	Defter Adı ve Numarası	İhtiva Ettiği Tarih		Tespit Edilen Hüküm Sayısı
		Hicri	Milâdî	
1	Mühimme 75	Z. 1011- Ş. 1013	1602- 1604	4
2	Mühimme 76	Za. 1013- Ş. 1016	1604- 1607	1
3	Mühimme 77	Za. 1013- L. 1014	1604- 1605	1
4	Mühimme 78	Ra. 1018- Z. 1018	1609- 1610	9
5	Mühimme 79	M. 1019- Z. 1020	1610-1611	5
6	Mühimme 80	M.1022- S.1023	1613-1614	7
7	Mühimme 81	R. 1024- M.1025	1615- 1616	2
8	Mühimme 82	L.1026-Za.1027	1617- 1618	6
9	Mühimme 83	N.1036-Z.1037	1626- 1627	-
10	Mühimme 84	N.1038-Ca.1040	1628-1630	3
11	Mühimme 85	Ra.1040- B.1042	1630-1632	10
12	Mühimme 86	M.1046- N.1046	1636- 1637	1
13	Mühimme 87	B. 1046- M.1048	1636-1638	3
14	Mühimme 88	L.1046-M.1048	1636-1638	1

15	Mühimme 89	L. 1052-Z.1053	1642- 1643	1
16	Mühimme 90	M.1056- Z.1056	1646-1647	5
17	Mühimme 91	M.1056- Za.1056	1646-1646	3
18	Mühimme 92	Ş.1067- S.1069	1656-1658	4
19	Mühimme 93	N. 1069-S.1071	1658-1660	6
20	Mühimme 94	Ş.1073-Ra. 1076	1662- 1665	1
21	Mühimme 95	M. 1075- Ra. 1076	1664- 1665	20
22	Mühimme 96	Ra. 1089- Ra.1090	1678-1679	41
23	Mühimme 97	Ca.1090-1092	1679-1681	-
24	Mühimme 98	M. 1100-Z.1100	1688-1689	6
25	Mühimme 99	Z.1100- Ş.1101	1688- 1689	1
26	Mühimme 100	Ş.1101- C.1102	1689- 1690	-
27	Mühimme 101	C.1102-M.103	1690-1691	1
28	Rikab Mühimmesi 102	H.1102-1103	1690-1691	5
29	Rikab Mühimmesi 103	N.1102-R.1103	1690-1691	7
30	Rikab Mühimmesi 104	Ş.1103-Za.1104	1691-1692	7
31	Rikab Mühimmesi 105	B.1105- B.1106	1693-1694	-
32	Rikab Mühimmesi 106	Ş.1106 -Ca1107	1694- 1695	3
33	Rikab Mühimmesi 107	Za.1106-Ra1107	1694- 1695	1
34	Rikab Mühimmesi 108	Ca1107-R.1108	1695- 1696	3
35	Rikab Mühimmesi 109	Za.1108- R.1109	1696- 1697	-
36	Ordu Mühimmesi 110	Za.1108- Za.1110	1696- 1697	-
37	Mühimme 111	Za.1110- R.1113	1698- 1701	10

Kaynak: BOA, 75- 111 arası Mühimme Defterleri

Mühimme Defterlerinde kullanılan yazı genellikle divanidir¹⁷¹. Ancak, 17. yüzyılın ilk yarısında divani kırması, ikinci yarısında ise yazı daha fazla süslenerek divani şeklini almıştır.

Mühimme Defterleri teknik bir tabir olan “hüküm”lerden oluşmaktadır. Bu hükümler hitap formülü ile başlar. Hitaplar şahsın görev yaptığı yer, makam, şahıs adı ile sürdürülüp “hüküm ki” ibaresiyle son bulur. Mesela “Kütâhiyye Mollasına hüküm ki”¹⁷², “Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki”¹⁷³ gibi. Bununla beraber bazı hükümlerde birden fazla şahsa hitap da vardır. Öyle ki, “Anatoli Beğlerbeğine ve Kütâhiyye Kâdîsına hüküm ki”¹⁷⁴, “Kütâhiyye ve Karahisâr-ı sahib ve Sultanönü Sancaklarında vâkı’ olan Kâdîlara ve a’yân ve iş erlerine hüküm ki”¹⁷⁵, “Bursa Mollasına ve Kütâhiyye Mollasına ve Karahisâr-ı Sâhib sancağında vâkı’ kadılara ve zikr olunan kazâlarda vâkı’ kethudâ ve yeniçeri serdârları ve a’yân-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki”¹⁷⁶ gibi. Genellikle hitaplarda şahıs kullanılmasına rağmen bazı hükümlerde şahsın adı belirtilmemiştir. Mesela “(...) Kâdîsına hüküm ki”¹⁷⁷, “Müşârun-ileyhe hüküm ki”¹⁷⁸ şeklinde başlayan hitaplara rastlanmaktadır. Bunun dışında 103 nolu mühimmenin iki hükmünde hitap bulunmamaktadır¹⁷⁹.

Mühimme Defterlerinde hitaptan sonra, hükmün yazılmasına neden olan olayın yer aldığı kısım gelir. Bu kısımda Divân-ı Hümâyûna sunulan mektuplar¹⁸⁰, arzlar¹⁸¹, arz-ı hâller¹⁸², şahsın bizzat başvuruları¹⁸³ yer alır, şikayet ve istekler belirtilir. Burada başvuru mercisi yani Divân-ı Hümâyûn yukarıdaki örneklerde de görüleceği gibi genel olarak “Südde-i Sa’âdet” yahut “Dergâh-ı Mu’allâm” olarak geçer. Genelde

¹⁷¹ Gökbilgin, a.g.e., s. 44.

¹⁷² BOA, MD, nr. 89, s.29, hk.75.

¹⁷³ BOA, MD, nr. 75, s.125, hk.232.

¹⁷⁴ BOA, MD, nr. 78, s.246, hk.648.

¹⁷⁵ BOA, MD, nr. 103, s. 85, hk.611.

¹⁷⁶ BOA, MD, nr. 108, s. 34, hk.105.

¹⁷⁷ BOA, MD, nr. 85, s. 112, hk. 261.

¹⁷⁸ BOA, MD, nr. 78, s. 837, hk. 2182.

¹⁷⁹ BOA, MD, nr. 103, s. 86, hk. 617; BOA, MD, nr. 103, s. 86, hk. 618.

¹⁸⁰ “Kavak nâhiyesi naibi Dergâh-ı Mu’allâma mektûb gönderib” BOA, MD, nr. 80, s. 399, hk. 963.

¹⁸¹ “... Hızır Paşa edâma’llâhü te’âlâ iclâlehûya tarafından şöyle arz olundu ki” BOA, MD, nr. 79, s. 54, hk. 132.

¹⁸² “... Güre nam karye ahâlisi Südde-i Sa’âdetüm’e arz-ı hâl idüb” BOA, MD, nr. 93, s. 64, hk. 308.

¹⁸³ “Ahmed ve Mehmed nâm kimesneler Südde-i Sa’âdetüm’e gelüb...” BOA, MD, nr. 93, s. 56, hk. 286.

incelediğimiz hükümler şikayet üzerine yazılmış olsa da bir konu hakkında yazılmış talimat hükümleri de mevcuttur¹⁸⁴.

Hükümün yazılmasına neden olan kısmından sonra, hükümlerde nelerin yapılacağı ya da yapılmayacağını anlatan emir kısmı yer alır. Burada bazen konu tekrar edilir, yapılması istenilenler belirtilir ve uyarılar hatırlatılır. Mesela; “Vusûl buldukda bu bâbda onat vechile mukayyed olmayıb mezbûrları meclis-i şer‘-i ihzâr ve husûs-ı mezbûrun şer‘le hakk üzere teftîş idüb göresin; fi‘l- vâkı‘ kâza- î arz olduğun gibi ise ol bâbda muktezâ-yı şer‘-ı kavimle amel idüb ba‘de’s-sübût şer‘ ile nice olan hakkını hükm idüb bî-kusûr geri alıvirdikten sonra bu fesâdı idenler muhtâc arz olanlardan ise ağaları tarafından virilen mektûb mücebince hak-ı batılları mübâşetile îsim ve resimleri ile yazub arz eyleyesin, değıllerse şer‘ ile haklarından lazım geleni icrâ idüb hilâf-ı şer‘-i şerife kimesneye iş itdirmeyesin”¹⁸⁵ şeklindeki gibi. Bu ifadeler konunun durumuna göre bazen yumuşak “...ahz-ı hâbs itdüğün iki nefer re‘âyâyı itlâk ve hilâf-ı şer‘ olmağın akçaları geri virilüb mîn bâd Kengiri Sancağını bilâ emr-i şerîfîm müdâhil itmek babında emr idüb arz eyleyesin”¹⁸⁶, bazen sert ve tehditkâr bir uslubla “görüb re‘âya vü berâyânın emvâl ü erzâkına gâret ü hasâret idüb fesâd ü şenâ‘atleri mukarrer ise bizzat kendün varub bunca yarar ademlerinden birini göndermek eyleyeci olur her ne vechile mümkün men-i cem‘iyetlerin perişân idüb beliyye itdiresinki bilâd-ı selâseden gayri yerde cemâat ile gezmeyeler. Muhâlefet üzere olurlar ise her vechile şer‘ ile haklarından gelesenki saîrlerine mûcib-i ibret ve sebep-i nasihât vâkı‘ ola”¹⁸⁷ yazılmıştır.

Hükümler “te‘âddi ve iş olunmakdan hazer eyleyesiz”¹⁸⁸, “isim ve resimleriyle yazub arz eyleyesin”¹⁸⁹, “kimseye teâlli itdirmeyesin”¹⁹⁰, “müretteb olmakdan ihtiraz idesin”¹⁹¹, “Âsıtâne-i Sa‘âdetim’e gelmek için emr-i şerîfîm yazılmışdır”¹⁹², “amel

¹⁸⁴ Bkz. BOA, MD, nr. 78, s. 567, hk. 1456; BOA, MD, nr. 79, s. 146, hk. 364; BOA, MD, nr. 102, s. 30, hk. 112; BOA, MD, nr. 103, s. 75, hk. 534; BOA, MD, nr. 104, s. 64, hk. 276; BOA, MD, nr. 108, s. 242, hk. 1032; BOA, MD, nr. 111, s. 674, hk. 2398.

¹⁸⁵ BOA, MD, nr. 78, s. 241, hk. 636.

¹⁸⁶ BOA, MD, nr. 93, s. 35, hk. 190.

¹⁸⁷ BOA, MD, nr. 78, s. 837, hk. 2182.

¹⁸⁸ BOA, MD, nr. 76, s. 118, hk. 302.

¹⁸⁹ BOA, MD, nr. 78, s. 246, hk. 648.

¹⁹⁰ BOA, MD, nr. 80, s. 35, hk. 95.

¹⁹¹ BOA, MD, nr. 89, s. 29, hk. 75.

¹⁹² BOA, MD, nr. 93, s. 56, hk. 286.

eylemek için hüküm yazasın”¹⁹³, “ihtiraz olunmak fermânım olur”, “arz eyledikleri ecilden itlâk olunmak için fermân-ı âli-şânım sâdir olmuştur”¹⁹⁴ gibi ifadelerle biter.

Mühümmelerde yer alan hükümlerin tarihleri incelediğinde bir düzensizlik fark edilmektedir. İncelenen 75-90 arası Mühimme defterlerinde her hükümde tarih verilmemiştir. Bunun yerine bu defterlerde tarihler, her Divân toplantısında alınan ilk kararın üzerinde, genellikle başlık şeklinde belirtilmiştir. Bu durumda verilen tarihler “Yevmü’s sülâsâ, fî 28 Şa‘bân, Sene1040”¹⁹⁵ şeklinde olduğu gibi gün ay ve yıl olarak tarihlerin tam künyeleri verilmiştir¹⁹⁶. 90 nolu Mühimmeden sonra tarihler hükümlerin altında verilmeye başlanmış ve her hükümde tarih belirtilmiştir. Bu defterden itibaren tarihlerin bazıları “fî” ile başlarken¹⁹⁷ bazılarının da bu ibare yer almamıştır¹⁹⁸. Önceki tarihlerin aksine ayın kaçınıcı günü olduğu tam verilmemiş, bunun yerine ayın başı için evâil, ortası için evâsıt, sonu için evâhir terimi kullanılmıştır.

4.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

İncelenen defterlerde tespit edilen hükümler muhteva bakımından sınıflandırılacak olursa, sekiz başlık altında gruplandırılabilir. Bunlar eşkıyalık, devlet adamlarının yaptığı suiistimaller, ordu ve askerlik, vakıf, şahısların kendi aralarındaki anlaşmazlığı, görevden alınma ve tayin, dini meseleler ile çeşitli konularda alınan kararlardan oluşmaktadır.

Aşağıdaki grafikte, hükümlerdeki belirtilen konuların yüzdelerle dağılımı şöyledir;

¹⁹³ BOA, MD, nr. 98, s. 138, hk. 682.

¹⁹⁴ BOA, MD, nr. 111, s. 385, hk. 1321.

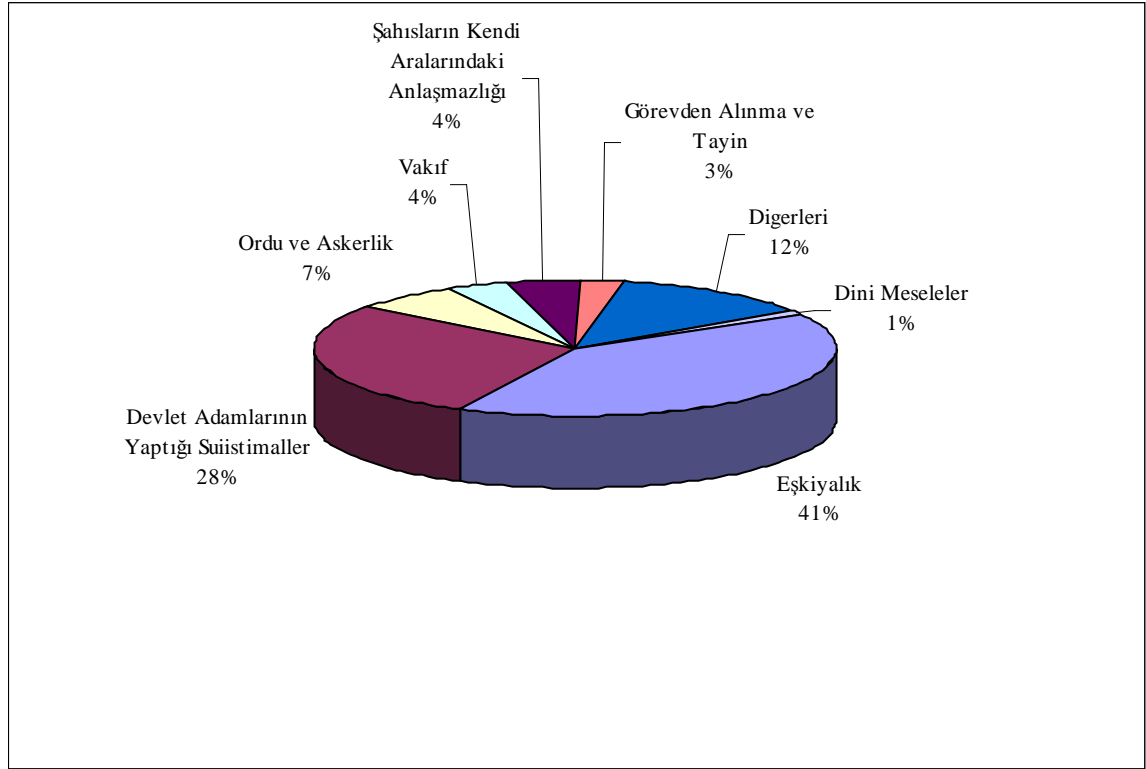
¹⁹⁵ BOA, MD, nr. 85, s. 98, hk. 231.

¹⁹⁶ Sadece 84 nolu mühimmede 49 nolu hükümde tarih altta yazılmıştır. Bkz. BOA, MD, nr. 84, s. 27, hk.49.

¹⁹⁷ Bkz. BOA, MD,, nr. 96, s. 25, hk. 135.

¹⁹⁸ Bkz. BOA, MD,, nr. 96, s. 12, hk. 62.

Grafik 4.2: Tespit Edilen Hükümlerde ki Konuların Yüzelik Dilimde Dağılımı.

Kaynak: BOA, 75- 111 arası Mühimme Defterleri

4.2.1 Eşkivalık

Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı gibi Divân-ı Hümâyûnda 17. yüzyılda tutulan Kütahya ile ilgili hükümler içinde en fazla yeri eşkıyalıkla alakalı olanlar oluşturur. Bu konuda toplam 72 hüküm tespit edildi. Bunların büyük bir bölümü halkın mallarının gasp edilmesi, parasının çalınması, evlerinin basılması, adam katletme, kaçırma, haksız yere alıkoyma gibi hadiselerden oluşur. Mesela Simav kazasında Kınık isimli köyde Celal adlı eşkıya köy halkının mallarını yağmalamış, köy halkından bazı kişileri öldürmüş, il erleri ile girilen çatışmada da pek çok kişi öldürülmüştür. Bunun üzerine konu Divan'a intikal etmiş, Divan da konuyu görüşerek meselenin halledilmesi suçluların cezalandırılması için yerel idarecilere emirler göndermiştir¹⁹⁹. Yine bir diğer hükümde H.1022/ M.1613 senesinde Şaphane köyünden bazı şahısların Mehmet isimli kişinin evini bastıkları ve bu kişiyi öldürdüklerinden bahsedilmekte ve bu olayın sorumlularının cezalandırılması istenmektedir²⁰⁰. Bunun yanında H.1089 / M.1678

¹⁹⁹ BOA, MD, nr. 78, s. 371, hk. 957.

²⁰⁰ BOA, MD, nr. 80, s. 399, hk..963.

senesinde Kütahya'ya bağlı Demiran, Bayad, Sakacılar adlı vakıf köylerinin Pınarbaşı ve Arslanapa köylerinden bazı kimseler tarafından yağmalandığı belirtilmekte, yağmalanan bu vakıf köylerinden zorla alınan malların iadesi ve suçluların cezalandırılması istenmektedir²⁰¹. Bir başka hükümde H.1104/ M.1692 senesinde Aydın Sancağı'nda otuz- kırk kişilik bir eşkıya grubunun yöre halkına zulmettiği, mallarını yağmaladığı, katlettiği, “avretlerin çeküb” götürdüğü ve buna benzer suçlar işlediği ifade edilmiş, bu kişilerin yakalanması ve yargılanması emredilmiştir²⁰².

Eşkıyalıkla ilgili hükümlerde medrese öğrencilerinin yani suhtelerin de işlediği suçlar bulunmaktadır. Suhtelerin karıştığı olaylar 1608-1618 yılları arasında geçmiştir. Bu tarihten sonraki hükümlerde suhte tabiri yer almamıştır. Suhtelerin işledikleri suçların anlatıldığı bir hükümde; Kütahya'ya bağlı Kula ve Timurca nahiyesinde suhtelerin yol kestikleri, halkın mallarını yağmaladıkları ve buna benzer zulümler yaptıkları belirtilmiş, bu grupların dağıtılması ve faaliyetlerinin sona erdirilmesi istenmiştir²⁰³. Bazı suç işleyen suhtelerin affedildiği de görülür. Öyle ki, daha önce işledikleri suçlardan dolayı tövbe eden Kütahya'nın Dağözü mahallindeki suhteler kefil bulmaları şartıyla affedilmiş ve bunların beğlerbeği, voyvoda ve il erleri tarafından rahatsız edilmemeleri emredilmiştir²⁰⁴. Osmanlı Hükümeti, Dağözü suhtelerini Germiyanoglu zaviyesinde iskan ettirmiştir. Ama husumeti olan yöre halkını da suhtelere karşı saldırılarını engellemek için gerekli tedbiri de almıştır. Bunun yanında suhtelerin yeniden eşkıyalık faaliyetlerinde bulunmalarını da engellemek için yerel idarecilere gerekli talimat verilmiştir²⁰⁵.

Eşkıyalık ile ilgili hükümlerde suhtelerin dışında konar-göçer Türkmen cemeatlerinin işledikleri suçlardan da bahsedilir. Türkmenlerin işledikleri suçlar özellikle 1688-1695 yılları arasında yoğunlaşmıştır. Türkmenlerin bu süreçte yoğun bir şekilde suç işlemeleri, Osmanlı Devleti'nin 1683-1699 yılları arasında uzun bir süre devam eden Osmanlı-Avusturya Savaşları'ndan kaynaklanan istikrarsızlıkta zuhûr

²⁰¹ BOA, MD, nr. 96, s. 12, hk.62.

²⁰² BOA, MD, nr. 104, s. 229, hk. 1070.

²⁰³ BOA, MD, nr. 78, s. 837, hk. 2187.

²⁰⁴ BOA, MD, nr. 82, s. 3, hk. 5.

²⁰⁵ BOA, MD, nr. 82, s. 167, hk. 350.

etmiş olmalıdır²⁰⁶. Bu suçlar genelde yerleşik düzendeki halkla Türkmen oymakları arasındadır. Problem ise yer meselesi ya da gaspla alakalıdır. Öyle ki, Bozulus Türkmenlerinden Gözlü Cemaatine bağlı bazı kişilerin halkın mallarını gasbetmesi ve adam öldürdüğünün bildirilmesi üzerine bu kişilerin yakalanıp hapsedilmesi Divân-ı Humâyûn tarafından emredilmiştir²⁰⁷. Yine Bozulus Türkmenlerinden bir grup, halka çeşitli işkenceler yapmış, Karahisar Kadısı ve mübaşirinin evini basmış daha sonra bunlar yakalanmıştır. Ancak aynı cemaatten bir diğer grubun mahkemeyi basması ve yakalanan kişilerin serbest kalmalarını sağlamaları üzerine suçluların cezalandırılmasını isteyen bir başka hükümde yazılmıştır²⁰⁸. Türkmen Cemaatlerinin faaliyetleri hakkında bir diğer hüküm ise; Türkmen aşiretlerinin Lâzkiye (Denizli) halkının tarlalarına hayvan soktuğu, mallarını yağmaladığı ve buna benzer faaliyetlerde bulunduğu ve bu rahatsızlığa neden olan Türkmen gruplarının iskân ettirilmesi ile ilgilidir²⁰⁹.

Eşkîyalık olayları sadece halka karşı işlenmemiştir. Aynı zamanda halktan bazı kişilerde devlet adamlarına karşı suçlar işlemişlerdir. Halkın, devlet adamlarına vermekle yükümlü oldukları vergiyi vermek istememeleri ve engellemeleri gibi hususlarda vardır. Mesela, H.1089/ M.1678 yılında Sivrihisar Kazası'nda halktan bazı kişiler vergi vermemekte direnmiş ve yöre halkını da bu yönde kışkırtmıştır²¹⁰. Bunun yanında halkın sadece vergi toplamayı engellemekle kalmadığı devlet adamlarına saldırdıkları da olmuştur. Öyle ki, Gökçedağ Kazası'nda halktan bazı kişilerin bölgeden toplanması gereken vergiyi engelledikleri ve ehl-i örfden bu görevi yürütmekle yükümlü olan kişilere zulmedip mallarını yağmaladıklarına dair bir hüküm mevcuttur²¹¹. Diğer bir hükümde ise Kula sakinlerinden Hoca oğlu Mustafa ve Sipahizade Recep ve Ahmet'in bölgede vergi toplamakla görevli devlet erbabını alıkoyup vergiyi kendilerinin topladıkları görülmektedir²¹².

Eşkîyalıkla ilgili hükümlerde ele alacağımız son konu ise bu olaylara karşı alınan önlemlerdir. Buna ilk misal olarak Kütahya Kazası muhafazasında olan Vezir

²⁰⁶ Feridun Emecen, "Kuruluştan Küçük Kaynarca'ya" **Osmanlı Devleti Tarihi**, C. I., İstanbul 1999, s. 54-56.

²⁰⁷ **BOA, MD, nr. 104**, s. 52, hk. 212.

²⁰⁸ **BOA, MD, nr. 104**, s. 148, hk. 641.

²⁰⁹ **BOA, MD, nr. 102**, s. 86, hk. 379.

²¹⁰ **BOA, MD, nr. 96**, s. 36, hk. 193.

²¹¹ **BOA, MD, nr. 111**, s. 270, hk. 951.

²¹² **BOA, MD, nr. 96**, s. 74, hk. 377.

Hafız Ahmed Paşa'nın Anadolu'da cereyan eden eşkıyalık hareketlerine karşı halkın can ve malını koruması yönünde aldığı tedbirleri verebiliriz²¹³. Kütahya'daki eşkıyalık faaliyetlerini sona erdirmesi ve eşkıyaları yakalayıp hapsedmesi için Osmanlı Hükümeti tarafından alınan diğer bir tedbir ise; H.1018/ M.1610 senesinde Dergâh-ı Mu'allâ sipahilerinden Abdi'nin baş ve buğ tayin edilmesidir²¹⁴. Bir başka önlem ise, Kütahya ve çevresinde eşkıyalık yapan, eşkıyalarla işbirliği içinde olan devlet adamları ve eşkıya gruplarının Kütahya ve Akça Kalesine kesinlikle girmelerine izin verilmemesidir²¹⁵.

4.2.2 Devlet Adamlarının Yaptığı Suiistimler

Mühimme Defterlerinde bu konuyla ilgili 50 hüküm mevcuttur. Bunların içinde en fazla hüküm devre çıkma ve halktan haksız yere fazla vergi alınması hakkındadır. Devre çıkmak, ehl-i örf taifesinin asayişi sağlamak, merkezden gelen emirleri getirmek ve bazı mali meseleleri halletmek amacıyla bölgelerini dolaşmalarıdır²¹⁶. İncelediğimiz mühimmelerde ehl-i örf taifesinin devre çıkmak bahanesiyle görevini suiistimal ettikleri anlaşılmaktadır. Mesela, H.1026/M.1617 senesinde Anadolu Beylerbeyinin subaşı ayda üç kere Gediz kazasına gidip devre çıkma bahanesiyle ahaliden çeşitli vergiler ve yiyecek almıştır²¹⁷. Buna benzer bir diğer olayda ise Karahisar-ı sahib mütesellimi yasak olmasına karşın devre çıkmış, halkın mal, eşya ve paralarını gasbetmiştir²¹⁸.

Devlet adamları, devre çıkmak bahanesi dışında da suiistimallerde bulunmuştur. H.1070/ M.1659 senesinde Kırğullu karyesinde beylerbeyliği, voyvoda ve sancak beği subaşları halktan tekâlif-i şakka²¹⁹ adı altında haksız vergi almıştır²²⁰. Buna benzer bir

²¹³ BOA, MD, nr. 75, s. 1, hk. 4.

²¹⁴ BOA, MD, nr. 78, s. 666, hk. 731.

²¹⁵ BOA, MD, nr. 75, s. 263, hk. 550.

²¹⁶ Feridun Emecen, "Devre Çıkma", DİA, C. 9, s.250.

²¹⁷ BOA, MD, nr. 82, s. 153, hk. 315.

²¹⁸ BOA, MD, nr. 85, s. 243, hk. 594; BOA, MD, nr. 85, s. 241, hk. 591.

²¹⁹ Tekâlif-i Şakka halktan "salgun salma, ayak bastı parası vb." gibi adlar altında alınan vergidir; Ünal, a.g.e., s. 176; Mustafa Akdağ Tekâlif-i Şakka'yı halkın devlet adamları tarafından soyulması şeklinde yorumlamakta ve verginin kökenini Selçuklular Dönemi'nde sultanın veya bir devlet adamının yahut da bir mansıp sahibinin şehir ya da kasabalara konuk olması, herhangi bir nedenle halkın böyle bir devlet görevlisinin ziyareti etmesi durumunda "peşkeş" sunması geleneğine bağlamaktadır. Ayrıca Akdağ, Osmanlı Devleti'nin iktisadi açıdan zayıfladığı dönemde "peşkeş" sunmak geleneğinin canlandığını ve "Tekâlif-i Şakka" denilen verginin bunun bir uzantısı olduğunu vurgulamaktadır; **Türkiye'nin İktisadî ve İhtimâî Tarihi**, C.II, İstanbul 1995, s.186-187.

²²⁰ BOA, MD, nr. 93, s. 64, hk. 308.

diğer hadisede Kütahya'da Gazi Sultan Murad Han evkâfı halkından ödemekle yükümlü oldukları vergiden fazlasının alınmaya çalışılmasıdır²²¹.

Suiistimallerle ilgili dikkat çekici bir husus da Gediz Kadısı Mehmed'in rüşvet alması, halktan haksız yere vergi toplaması ve halka eziyet etmesidir²²².

Bunların dışında devlet adamlarının eşkıya ile birleşip halka zulmettiği vakalarda mevcuttur. Mesela, H.1018/ M.1609 senesinde Kütahya naibi Mevlana Kasım eşkıya ile bir olup halka zulmetmiştir²²³. Yine Anadolu Beylerbeyinin mütesellimi Avcı Abdi eşkıyalarla birleşerek halka eziyet etmiş, Divan da olaydan haberdar olur olmaz adı geçen şahsın faaliyetlerinin önlenmesi Kütahya Kadısı ve Mollasına emredilmiştir²²⁴.

Devlet adamlarının yaptığı suiistimler sadece halka karşı yapılan olaylardan ibaret değildir. Kendi aralarında da yaptığı suiistimler mevcuttur. Mesela, H.1089/ M.1678 yılında Harmancık subaşı Şahin ile Harmancık naibi arasındaki olay buna misaldir. Harmancık naibi adı geçen subaşıya karşı yöre halkını kışkırtmıştır. Ayrıca, subaşının alması gereken vergiyi Harmancık naibi almış ve bununla da kalmayarak subaşının evini de yağmalamıştır²²⁵. Buna benzer bir başka olay da Hüdâvendigar Sancağı, Kepsud (Kepsut)²²⁶ kazasına bağlı Gözek isimli köyde tımar sahibi olan İbrahim'in sahip olduğu tımarın alması gereken verginin Kepsud kadısı ve beytü'l mal emini tarafından gaspedilmesi ve mağduriyetinin giderilmesi Adranos Naibine ve Kütâhiyye Mütesellimine emredilmiştir²²⁷. Yine eski Anadolu Beylerbeyi Hacı İlyas Paşa'nın hazinadarı olan Nasuh, paşanın dört milyon akçadan fazla parası ile kıymetli eşyalarını çalarak kaçmıştır²²⁸.

Bu tür suiistimler sonucunda devlet, çalıştıkları mahallerde yolsuzlukları görülen devlet adamlarının, suçları ispat edilip görevden alınmaları durumunda, burada göreve getirilen idaricilerden, asayiş temin edilir edilmez, mağdur olup, yerlerini terk

²²¹ BOA, MD, nr. 96, s. 48, hk. 250.

²²² BOA, MD, nr. 95, s. 88, hk. 620.

²²³ BOA, MD, nr. 78, s. 655, hk. 1899.

²²⁴ BOA, MD, nr. 81, s. 250, hk. 566.

²²⁵ BOA, MD, nr. 96, s. 160, hk. 812.

²²⁶ Bugün Balıkesir iline bağlı ilçe merkezi.

²²⁷ BOA, MD, nr. 96, s. 191, hk. 979.

²²⁸ BOA, MD, nr. 85, s. 287, hk. 702.

etmek zorunda kalan halkın terk ettikleri bölgelere yeniden iskan edilmelerini istemiştir²²⁹.

4.2.3. Dönemin Savaşları ve Ordu

Bu konuyla ilgili toplam 12 adet hüküm vardır. İlk olarak IV. Murat zamanında 1630 yılında İran'a yapılan sefer sırasında Anadolu Beylerbeyi Ahmet Beğ'in başında bulunduğu ordu ile serdar olan vezir-i azama iştiraki istenmiştir²³⁰. Yine IV. Murat dönemde Revan seferinden sonra İranlıların yaptığı karşı hücum neticesinde Doğu'da Erzurum ve Van sınır savunmasında kullanılmak üzere asker toplanması istenmiş fakat bunlar çeşitli bahanelerle seferberliğe iştirak etmek istememişlerdir. Bu durumda Divan derhal tedbir almış ve askere gitmeyen taifenin elinden tımarlarının ve tezkerelerinin alınmasını ve de cezalandırılmalarını emretmiştir. Bu emrin yürütülmesi için de Haseki Hüseyin Paşa görevlendirilmiştir. Bu hususla ilgili Kütahya Mollası da uyarılmıştır²³¹.

Kütahya Sancağından yukarı da bahsedildiği üzere İran seferi için asker toplanmasının yanı sıra bu seferden yaklaşık elli yıl sonra Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında yapılan II. Viyana yenilgisi sonucu sürececek olan on altı yıl Savaşlarında ihtiyaç duyulan askerin bir kısmı da yine Kütahya'dan toplanmıştır. Mesela, H. 1100/M. 1688 yapılan seferde askerlerin ihtiyaçlarını gidermek için defterde kayıtlı akça karşılığı tımarlı sipahiler göreve çağırılmıştır²³². Yine, Anadolu Beğlerbeğliği hudutlarında Akdeniz kıyısına sınırı olan kazalardan cebeci askeri alınmıştır²³³. Bir başka hükümde ise Kütahya Sancağı'ndaki Serdengeçti Ağası Mehmet'den devam eden harpten dolayı Kütahya ve havalinde olması gerekenden iki kat fazla asker toplaması istenmiştir²³⁴. Ayrıca H.1103/M.1691 yılında yapılacak sefere iştirak edecek askerin toplanması için mahallindeki devlet adamları ve asker tayifesine baş ve buğ tayin edilen Osman Çavuş'un bayrağı altında en kısa zamanda toplanması ve Edirne'ye gönderilmesi istenmiştir²³⁵. Yine aynı sefere iştirak edecek askerin

²²⁹ BOA, MD, nr. 85, s. 241, hk. 590.

²³⁰ BOA, MD, nr. 85, s.98, hk. 231.

²³¹ BOA, MD, nr. 86, s. 43, hk. 74.

²³² BOA, MD, nr. 98, s. 25, hk. 72.

²³³ BOA, MD, nr. 103, s. 75, hk. 534.

²³⁴ BOA, MD, nr. 103, s. 86, hk. 629.

²³⁵ BOA, MD, nr. 104, s. 141, hk. 618.

toplanması için gerekli tedbirlerin alınması ve özellikle daha önceki seferlere katılmaktan kaçınan bazı askerlerin bu sefere de iştirak etmemeleri durumunda sert bir şekilde cezalandırılmaları Anadolu Eyaletinde mutasarrıf olan Vezir İbrahim Paşa'ya emredilmiştir²³⁶.

Son olarak bu konuyla ilgili aktaracağımız bir husus da seferler için asker alımına ehemmiyet veren Osmanlı Devleti'nin bu iş için H.1107/M.1695 senesinde Kütahya ve çevresinde Mehmet isimli kişiyi görevlendirildiği ve bu kişiye kazadaki kethuda yerleri, yeniçeri serdarlarının, ayân ve iş erlerinin yardımcı olması, tahririn yapılması sırasında engel olanlar varsa isimlerinin yazılarak bildirilmesi ve tahrir sırasında halka zulmedilmemesi emredilmektedir²³⁷.

4.2.4. Vakıflar

İslam Devletleri'nde Vakıf kurumu sosyal ve iktisadi hayat üzerinde etkileri olan, dini ve hukuki bir kurumdur. Vakıf kurumu Roma ve Bizans kaynaklı olmasına rağmen çeşitli şekillerde İslami toplumlarda da mevcuttur. Vakfın kuruluş amacı hayır işlemek ve dine hizmet etmektir²³⁸. Bu amaçla Osmanlı Devleti'nin hemen her yöresinde olduğu gibi Kütahya Sancağı'nda da kurulmuş vakıflar vardır.

Hayır amaçlı kurulan bu vakıflarla ilgili bazı problemlerde söz konusu olmuş ve Divan'a intikal etmişti, öyle ki, Kütahya ve Sivrihisar'da Sultan Murad Han vakfına aid hamam ve çeşitli hasların parası vakfa intikal etmemiş ve Divan'da bu durumun düzeltilmesi için kadıya gerekli emri vermiştir²³⁹. Diğerleri ise Kütahya'da bulunan tamire muhtaç Germiyanoğlu Yakup Çelebi imaretinin tamiri konusunda gerekenin yapılması hakkında Kütahya kadısına emredilir²⁴⁰.

Bu konu ile alakalı bir diğer husus ise vakıfların ihmal edilmesidir. Mesela, H.1023/ M.1614 tarihli hüküm ile Kütahya ve Uşak kazalarında mevcut vakıf eserlerin yeterince bakımının yapılmadığı, bu sebeple bunların harap olmaya yüz tuttuğu, vakıf görevlilerini ve vakfı tasarruf edenlerin ihmalkar oldukları, bu durumun teftiş edilmesi

²³⁶ BOA, MD, nr. 104, s. 195, hk. 831.

²³⁷ BOA, MD, nr. 108, s. 34, hk. 105.

²³⁸ Ünal, a.g.e., s. 226- 227.

²³⁹ BOA, MD, nr. 78, s. 306, hk. 802; BOA, MD, nr. 78, s. 642, hk. 1660.

²⁴⁰ BOA, MD, nr. 79, s. 204, hk. 506.

ve gerekli tedbirin alınması emredilir²⁴¹. Bundan başka Yakup Çavuş'un yaptırdığı cami ve mektebin imamı ve hocası olan Karamanlızade Mustafa, kendisine verilen altı akçalık ücreti beğenmemiş ve eski beratı göstererek on iki akça talep etmiştir. Bunun üzerine olayın vakfın zarar görmeden çözülmesi için Divan'dan hüküm yazılmıştır²⁴². Ayrıca, Divan'a gönderilen arzuhâlin neticesi Kütahya Karagöz Paşa Camiinin imamı, hatibi, müezzini ve diğer hizmetlilerinin aldıkları ücretlerin yükseltilmesi kabul edilmiştir²⁴³.

4.2.5. Şahıslar Arasında Anlaşmazlıklar

İncelenen Mühimme defterlerinde Halkın kendi aralarında ki anlaşmazlıkları da yer alır. Bunlar genellikle alacak-verecek ile ilgili meselelerdir. Mesela Musa isimli kişinin kardeşi Süleyman, aynı kazada Rahim adlı şahısa iki yüz elli kuruş verdiğini fakat borçlu olan kişinin bu parayı geri ödemekte inat ettiğini bildirmesi üzerine bu olayın çözülmesi kadıdan istenmiştir²⁴⁴. Yine, Durmuş adlı kişi Mehmet'e verdiği sekiz yüz kuruşu alamadığından şikayetçi olmuş, olayın yerinde çözülmesi kadıdan emredilmiştir²⁴⁵. Bunlardan başka H.1069/M. 1658 senesinde Kütahya mollasına ve mütesellimine gönderilen bir hüküme göre, Ahmet ve Mehmet isimli şahısların, Mustafa adlı bostancıdan iki yüz riyal kuruş alacaklarını temin edemedikleri belirtilmiş adı geçen şahısların alacaklarını tahsil edebilmeleri için has bostancılardan Recep Çuhadar isimli bostancı görevlendirmiştir²⁴⁶.

4.2.6. Görevden Alınma ve Tayin

Bu konu ile ilgili toplam beş hüküm vardır. Osmanlı Devletinde devlet görevlileri eğitimlerine ve hizmet yıllarına göre değişik görevlere atanırdı. Mesela kazadaki en yüksek görevlisi olan kadı medrese eğitimi almış kişiler arasından seçilirdi²⁴⁷. Bu görevlilerin atanmasın da zaman zaman bir başka sivil görevlinin önerisinin dikkate alındığıda olmuştur. Örneğin, H.1012/M.1603 senesinde Kütahya

²⁴¹ BOA, MD, nr. 80, s. 35, hk. 95.

²⁴² BOA, MD, nr. 92, s. 51, hk. 225.

²⁴³ BOA, MD, nr. 96, s. 79, hk. 373.

²⁴⁴ BOA, MD, nr. 91, s. 72, hk. 232.

²⁴⁵ BOA, MD, nr. 96, s. 128, hk. 643.

²⁴⁶ BOA, MD, nr. 93, s. 56, hk. 286.

²⁴⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlimiye Teşkilatı*, Ankara 1988, s. 87.

Kadısı, Divân-ı Hümâyûn'a yazdığı arzuhâlde Kütahya için beytü'l mal emini ve Kethüda yeri görevlerini yapacak kişiye ihtiyac olduğunu belirtmiş ve bu görev için sipahi ağalarından Keyvan Serhad'i önermiş, bunun üzerine adı geçen şahıs göreve atanmıştır²⁴⁸. Bundan başka, Kütahya mütesellimine gönderilen H.1113/M.1701 tarihli hüküm ile, sekban ocağı emektarlarından Kara Mustafa'nın bölükbaşı kapudanı olarak görevlendirilmiştir²⁴⁹.

Divan'a yazılan arzuhâller neticesinde mahalli görevlere atamaların yapıldığı gibi görevden alınmalarda söz konusudur. Öyle ki, Anadolu Beylerbeyi Ahmed Bey'in müteselliminden şikayetçi olması üzerine bu kişi görevden uzaklaştırılmış ve mütesellimin zimmetinde olup Ahmet Bey'e ait olan malların iadesi sağlanmıştır²⁵⁰. Yine H.1038 / M.1628 senesinde Anadolu Eyaleti mütesellimi olan Osman Ağa görevden alınarak yerine Nemi atanmıştır.²⁵¹ Ayrıca H.1107 / M.1695 senesinde Kütahya Mollasından mevcut mütesellimin görevden alınması ve mallarına el konulması istenmiştir²⁵².

4.2.7. Dini Meseleler

İncelediğimiz Mühimme defterlerinde din ile ilgili hükümlerde mevcuttur. Öyle ki, Kütahya sancağında görev yapan kadılara gönderilen H.1019/M.1610 tarihli bir hüküme göre, Şeyhülislamın seccade ve halılara kabenin süretinin işlenmesinin caiz olmadığına dair verdiği fetva üzerine, yukarıda bahsi geçen hususun göz önüne alınması ve bölgede halı ve seccade işleyen zanaatkarların, Kabe'nin suretini nakşetmemeleri eğer bunu terk etmeyenler olur ise cezalandırılmaları adı geçen kadılara emredilmiştir²⁵³. Bu hüküm dönemin dini anlayışı ve şeyhülislamın etkisi hakkında ipuçları vermesi bakımından önemlidir.

Dönemin dini hassasiyetini gösteren başka bir hüküm de mevcuttur. Buna göre H.1089/M.1678 senesinde, Kula'da gayrimüslim halkın içki üretmesi ve camii yanında meyhane kurması üzerine, müslim halk bundan şikayetçi olmuş, bunun sonucu

²⁴⁸ BOA, MD, nr. 75, s. 232, hk. 438.

²⁴⁹ BOA, MD, nr. 111, s. 674, hk. 2398.

²⁵⁰ BOA, MD, nr. 85, s. 185, hk. 449.

²⁵¹ BOA, MD, nr. 84, s. 57, hk. 116.

²⁵² BOA, MD, nr. 108, s. 85, hk. 338.

²⁵³ BOA, MD, nr. 79, s. 146, hk. 364.

Divân'dan gönderilen bir hükümle, Kula ve Kütahya Kadısından ayrıca Kütahya Mütesselliminden konunun çözümlenmesi emredilmiştir²⁵⁴.

4.2.8. Diğer Konular

Bundan başka, incelediğimiz Mühimme defterlerinde yirmi iki adet çeşitli konuları ihtiva eden hükümler bulunur. Bunlara örnek verecek olursak; Kütahya kadısına gönderilen, H.1014/M.1605 tarihli bir hüküm ile, Kütahya'da fayans üreten zanaatkarlardan saray için gerekli olan fayansların, narh üzerinden temin edilmesi ve bu sırada zanaatkarlara zulüm yapılmaması emredilmiştir²⁵⁵.

Bunların yanı sıra yol hükümleri de mevcuttur. Bunlardan ilki H. 1040/M. 1630 senesinde ulaklık görevinde bulunan Dergâh-ı Mu'allâ müteferrikalarından Mehmet'in işlerinin kolay ve hızlı yürütülmesi için uğradıkları yerlerde beygir tedarik edilmesi Kütahya ve yol üzerindeki kadılara emredilmiştir²⁵⁶. Diğerinde ise Ayıntablı Mehmed ve adamlarına Edirne'den Kütahya ve Aydın'a yol üzerinde uğradıkları yerlerde, oranın yerel idarecileri tarafından yardım edilmesi istenmiştir²⁵⁷.

Bunların dışında mahkumların serbest bırakmayla ilgili hükümlerde vardır. Bu hükümler kalede hapsedilmiş kişilerin serbest bırakılmasıyla ilgilidir. Şöyle ki, H.1107/M.1695 senesinde gönderilen bir hüküm ile, Kütahya kalesi dizdarından, daha önce işledikleri suçlardan dolayı hapsedilen Kütahya sakinlerinden Hüseyin, Mehmet ve Vahab'ın vilayet ve vergi işlerine karışmamak koşuluyla serbest bırakılması istenmiştir²⁵⁸. Ayrıca, suçlanarak Kütahya kalesine hapsedilen Şerefoğlu Seyyid Halil H.1112 / M.1700 senesinde suçsuzluğunun anlaşılması üzerine, merkezden gönderilen emir neticesinde serbest bırakılmıştır²⁵⁹.

Bu bölümde son bahsedeceğimiz konu ise İstanbul'un iaşesi ile ilgili hükümlerdir. Konuyla ilgili iki adet hüküm vardır. Bunlardan ilki H.1089 / M.1678 senesinde Bursa, Kütahya ve Karahisar-ı sahib bölgelerinden alınan zahirelerin

²⁵⁴ BOA, MD, nr. 96, s. 151, hk. 768.

²⁵⁵ BOA, MD, nr. 76, s. 118, hk. 302.

²⁵⁶ BOA, MD, nr. 85, s. 185, hk. 451.

²⁵⁷ BOA, MD, nr. 111, s. 580, hk. 2043.

²⁵⁸ BOA, MD, nr. 108, s. 242, hk. 1032.

²⁵⁹ BOA, MD, nr. 111, s. 383, hk. 1346; BOA, MD, nr. 111, s. 385, hk. 1321.

doğrudan İstanbul'a gönderilmesinin istenmesidir²⁶⁰. Diğeri ise H.1090 / M.1679 senesinde Kütahya mollası ve Karahisar kadısına gönderilen bir hüküm ile Ahmet ve Ali isimli şahısların işledikleri buğdayı, İstanbul'a göndermelerine engel çıkartılmaması emredilmiştir²⁶¹.

Sonuç olarak, hükümler muhteva özellikleri açısından incelendiğinde çok çeşitli konulara rastlanılmaktadır. Bununla birlikte, tespit edilen hükümlerin %41 gibi büyük bir oranı eşkıyalık ile ilgili hükümlerden oluşur. Bundan da anlaşılacağı gibi 16. yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve 17. yüzyılın başlarında en şiddetli halini alan ve Anadolu'yu kasıp kavuran Celâli isyanlarının, savunulduğunun aksine 17. asırda son bulmadığı görülür.

Eşkıyalık ile ilgili hükümlerden sonra ikinci sırada devlet adamlarının suiistimalleri ile ilgili olanlar gelir. Bu konuyla ilgili hükümler toplam hükümlerin %28'ini oluşturur. Genellikle devre çıkmak gibi bahanelerle halktan usulsüz vergi ve mal almakla ilgili olan bu hükümler, klasik dönemin ardından Osmanlı Devleti'nin idari yapısında ki meydana gelen bozulmanın en iyigöstergesidir.

Defterlerde dikkati çeken diğeri bir konu ise askerlikle ilgili hükümlerdir. Bu hükümler bütün hükümlerin %7'sini oluşturur. Bunlar IV. Murat dönemindeki İran savaşları ve II. Viyana kuşatmasından sonra Osmanlı Devletine karşı oluşturulan Kutsal İttifak ile yapılan savaşlarla ilgilidir. Muhteva bakımından ağırlıklı olarak asker temini ile ilgi olan bu hükümlerde, dikkati çeken nokta ise, hükümlerin olağan durumlarda değil savaşların kötü gittiği dönemlerde yazılmış olmasıdır.

Bunların yanında dönemin dini ve hukuki kurumlarından olan vakıflar, şahıslar arasındaki anlaşmazlıklar, devlet adamlarının görevden alınmaları yahut tayinleri, ve buna benzer çeşitli konuları içeren hükümler mevcuttur. Bunlar toplam hükümlerin %24'ünü oluşturur. Bu hükümler muhteva bakımında genellikle yerel olaylarla ilgilidir. Hükümlerde dikkati çeken nokta, sorun ister büyük ister küçük, hangi boyutta olursa

²⁶⁰ BOA, MD, nr. 96, s. 141, hk. 713.

²⁶¹ BOA, MD, nr. 96, s. 178, hk. 909.

olsun, çözümlenemeyen bir olayın devletin en önemli karar mercii olan Divan-ı Hümayun'a aksedebilmesi ve çözümü için buradan kararların çıkmasıdır. Bu Osmanlı Devleti'nin merkeziyetçi yapısının bir göstergesidir.

Mühimme defterlerini temel alarak yaptığımız bu çalışmamızda, Kütahya ekseninde Osmanlı Devleti'nin idari, askeri sosyal ve siyasal durumu hakkında bilgiler veren hükümler tespit edilmiştir. Bu hükümler incelendiğinde, sadece Kütahya hakkında değil, aynı zamanda Kütahya çerçevesinde Osmanlı Devleti'nin sosyal, siyasal durumu ve Osmanlı Devlet teşkilatının işleyişi hakkında verilere ulaşılmıştır.

EKLER

Ek 1: MD 75/s. 232/hk. 610

از مکتبه ریاضه خرداریدوب من عقده روزی یکصد

کونا به ما ضمیمه علی که شهادت مکتوب کند و در وقت قضا منورده سالی اولی بلوک خلق او زینده کند ایرس و بیتر الحان
 از قدر و قضا منورده سالی اولی بلوک خلق او زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 اولی عقده منورده سالی اولی بلوک خلق او زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 اصلاح و غیره و تا از اکتوب و افعال الفیده کند و عاقله و عاقله او بلوک خلق او زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 علی ایله و کل جمله حقوق کیوانه ترا که کس قضا کند او بلوک خلق او زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 منافی بود ما حدیم خارج بلوک اراغیرین زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 و اصول بود و حق حقوق کیوانه ترا که کس قضا کند او بلوک خلق او زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 و کس ابرس عقد فیه استخدام المصلح از اولی بلوک اراغیرین زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 کند و چون عدوان علی ایرون تعیین سالی ایله و غیره اراغیرین زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 ایله و بیرون عقد اولی بلوک اراغیرین زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده

دردا ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰

Ek 2: MD.78/s. 655/hk. 1799

این طویا بهر بینه کجا کونا به ما ضمیمه علی که شهادت مکتوب کند و در وقت قضا منورده سالی اولی بلوک خلق او زینده کند ایرس و بیتر الحان
 از قدر و قضا منورده سالی اولی بلوک خلق او زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 اولی عقده منورده سالی اولی بلوک خلق او زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 اصلاح و غیره و تا از اکتوب و افعال الفیده کند و عاقله و عاقله او بلوک خلق او زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 علی ایله و کل جمله حقوق کیوانه ترا که کس قضا کند او بلوک خلق او زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 منافی بود ما حدیم خارج بلوک اراغیرین زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 و اصول بود و حق حقوق کیوانه ترا که کس قضا کند او بلوک خلق او زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 و کس ابرس عقد فیه استخدام المصلح از اولی بلوک اراغیرین زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 کند و چون عدوان علی ایرون تعیین سالی ایله و غیره اراغیرین زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده
 ایله و بیرون عقد اولی بلوک اراغیرین زینده کند ایرس و بیتر الحان او عقده

دردا ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri:

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 75.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr:76.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 77.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 78.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 79.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 80.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 81.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 82.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 84.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 85.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 86.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 87.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 88.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 89.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 90.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 91.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 92.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 93.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 94.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 95.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 96.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 98.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 99.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 101.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 102.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 103.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 104.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 106.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 107.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 108.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defteri, Nr: 111.

2. Yayınlanmış Arşiv Vesikaları

3 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560) Özet ve Transkripsiyon, Ankara 1993.

5. Numaralı Mühimme Defteri (973/ 1565-1566) Özet ve İndeks, Ankara 1994.

82 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560) Özet ve Transkripsiyon, Ankara 2000

85 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560) Özet ve Transkripsiyon, Ankara 2002

Mühimme Defteri 90, Redaksiyon ve Sadeleştiren Mertol TULUM, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İstanbul 1993.

3. Kaynak Eserler:

Anonim, Tevârih-i Âl-i Osman, Giese nşr, Haz. Nihat Azamat, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1992.

Dukas, **Bizans Tarihi**, Çev. VL. Mirmiroğlu, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956.

Evliya Çelebi, **Seyhatname**, C. VIII, Haz. Mehmed Zillioğlu, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1980.

Hadîdî, **Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)**, Haz. Necdet Öztürk, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1991.

Hayrullah Efendi, **Devlet-i Aliyye-i Osmâniye Târihi**, Sad. Zuhuri Danışman, C.I-II, Son Havadis Yay., İstanbul 1971.

Hoca Sadettin Efendi, **Tacü't-Tevârih**, C.I, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, 2. Baskı, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1979.

Mehmed Neşri, **Kitâb-ı Cihan-nümâ**, C. I-II, Yayınlayanlar Faik Reşit Unat-Mehmed Altay Köymen, 2. Baskı, TTK Basımevi, Ankara 1897.

Şikâri, **Karamanoğulları Tarihi**, Nşr. Mesut Koman, Konya 1946.

4. Araştırma ve İnceleme Eserler

ACUN, Fatma, “Celâli İsyânları”, **Türkler**, C. IX, s.695-708.

- AKDAĞ, Mustafa, **Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi**, C.I, Barış Kitabevi, Ankara 1999.
- , **Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi**, C.II, Cem Yayınevi, İstanbul 1995.
- , **Celâlî İsyânları**, Barış Kitabevi, Ankara 1999.
- ALTINDAĞ, Ş., - TURAN, Ş., “Rüstem Paşa”, **İA**, C.IX., s. 800-802.
- BARKAN, Ömer Lütfi, “Tımar”, **İA**, C. XII/I., s.186-333.
- BARKEY, Karen, **Eşkiyalar ve Devlet**, Çev. Zeynep Altok, Tarih Vakfı Yay. İstanbul 1999.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi**, 2. Baskı, İstanbul 2000.
- BAYSUN, Cavid, “Ayas Paşa”, **İA**, C.II, s. 43-47.
- DENY, J., “Sancak”, **İA.**, C. X, s. 186-189.
- DEVELİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 15. Baskı, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 1998.
- DÖNMEZ, Yusuf, **Kütahya Ovası ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası**, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul 1972.
- EMECEN, Feridun, “Devre Çıkma”, **DİA**, C. IX, s. 250-251.
- , “Kuruluştan Küçük Kaynarca’ya” **Osmanlı Devleti Tarihi**, C. I., İstanbul 1999.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyip, **Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlimi**, 2. Baskı, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.
- , “Kütahya”, **İA**, C.VI., s.1118-1126.
- GÖYÜNÇ, Nejat, “Osmanlı Devleti’de Taşra Teşkilatı (Tanzimat’a kadar)”, **Osmanlı**, C. 6, s. 77-87.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, **XIV. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı**, 4. Baskı, TTK Basımevi, Ankara 1998.
- İNALCIK, Halil, **Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)**, Çev. Ruşen Sezer, 1. Baskı, YKY Yay., İstanbul 2003.
- KARADENİZ, Hasan Basri, **Osmanlılar İle Anadolu Beylikleri Arasında Hukuki ve Psikolojik Mücadele**, 1. Baskı, Kütahya 2005.

- , “Osmanlı Devleti’nin Beyliklerini İlhakı Siyaseti ve Dulkadirli Beyliğini İlhakı”, **Türkler**, C.IX, s.486-498.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, “Mühimme Defterlerindeki Muâmele Kayıtları Üzerine”, **Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri**, (30 Nisan- 2 Mayıs 1986), ayrı basım, İstanbul 1988.
- MUMCU, Ahmet, **Divan-ı Humayun**, 2. Baskı, Birey ve Toplum Yay., Ankara 1986.
- , “Dîvân-ı Hümâyun”, **DİA**, C.IX, s. 430- 432.
- ORTAYLI, İlber, **Türkiye İdare Tarihi**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yay., Ankara 1979.
- PAKALIN, Mehmed Zeki, **Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. I-II, 16. Baskı, MEB Yay., İstanbul 2004.
- REDHOUSE, James W., **A Turkish And English Lexicon**, 2. Edition, Çağrı Yay., İstanbul 2001.
- SAHİLLİOĞLU, Halil, “Ahkam Defteri” **DİA**, C. I, s. 551.
- SAYDAM, Abdullah, **Osmanlı Medeniyeti Tarihi**, 2.Baskı, Derya Kitabevi, Trabzon 1999.
- SHAW, Stanford, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, C.I, Çev. Mehmet Harmancı, e Yay., İstanbul 1981.
- Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, 7.Baskı, Çağrı Yay., İstanbul 1996.
- TANERİ, Aydın, **Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluş Döneminde Vezîr-i Âzamlık**, DTCF Yay., Ankara 1974.
- TEKİNDAĞ, M.C Şihabeddin, “Karamanlılar”, **İA**, C.VI, s. 316-330.
- TURAN, Şerafettin, **Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Taht Kavgaları**, 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Osmanlı Devleti Teşkilâtına Medhal**, 3. Baskı, TTK Basımevi, Ankara 1984.
- , **Osmanlı Devletinin İlmiye**, 3. Baskı, TTK Basımevi, Ankara 1988.
- , **Osmanlı Tarihi**, C. III/I, 3. Baskı, TTK Basımevi, Ankara 1983.
- , **Kütahya Şehri**, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul 1932.

- , **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, 4. Baskı, TTK Basımevi, Ankara 1988.
- , **Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı**, 3. Baskı, TTK Basımevi, Ankara 1998.
- , “Davud Paşa”, **İA**, C.III., s.496-498.
- , “Germiyanogulları” **İA**, C.IV, s.767-770.
- ÜNAL, Mehmet Ali, **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, 5. Baskı, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002.
- , “Osmanlı Devleti’nde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı”, **Osmanlı**, C. VI.,s.111-122.
- VARLIK, Mustafa Çetin, **Germiyan-oğulları Tarihi**, Sevinç Matbaası, Ankara 1974.
- , “XVI. Yüzyıl Osmanlı İdari Teşkilatında Kütahya”, **Marmara Üniversitesi Türklük Araştırmaları Dergisi**, S.2, Yıl: 1986, İstanbul 1987, s. 201-239.
- , “Kütahya: Şehzade Sancağı”, **Türklük Araştırmaları Dergisi**, S.5, İstanbul 1990, s.315-324.
- , “Kütahya”, **DİA** C.XXVI., s.580-587.
- , “XVI. Yüzyılda Anadolu Beylerbeyliği (Sancakları ve Kadılıkları Üzerine)”, Ayrı Basım, Ankara 1978.
- , “XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağında Yerleşme ve Vergi Nüfusu”, **Belleten**, C. LII, S.202, Nisan 1988, s.115-167.
- , “XVI. Yüzyılda Kütahya Şehri ve Eserleri”, **Türklük Araştırmaları Dergisi**, S.3, İstanbul 1988, s. 189-271.
- YILDIZ, Hakkı Dursun, “Kütahya’nın Tarihçesi”, **Atatürk’ün Doğumunun 100 Yılına Armağan**, İstanbul 1982-1983.
- YİNANÇ, M. Halil, “Ahmed Paşa” **İA**, C.I., s.193-199.

DİZİN

A

a'yân, 157, 179
 Abbasi, 34
 Abbasi Devleti, 34
 Afşar, 9, 173, 174
 Afyon, 8, 19, 26, 27, 31, 32
 Ağar, 13
 Ağlasun, 121
 Ahkam Defterleri, 37
 Akşehir, 7
 Alaeddin Keykubad, 7, 8, 9, 10
 Alaiye, 26
 Alevi, 30
 Anadolu Beylerbeylikleri, 22
 Anadolu Beylikleri, 9, 11, 13, 14, 16,
 17, 194
 Anadolu Selçuklu Devleti, 7
 Anadolu, 42, 47, 49, 51, 52, 54, 55, 57,
 59, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 70, 71, 72,
 73, 74, 76, 78, 79, 82, 86, 87, 88, 90,
 92, 94, 96, 98, 99, 102, 103, 108,
 117, 118, 124, 125, 135, 137, 139,
 140, 144, 145, 146, 149, 150, 158,
 159, 160, 169, 170, 171, 172, 173,
 174, 179
 Anonim Selçukname, 9
 Arslanapa, 119, 183
 Âsîâtâne-i Sa'âdetim, 51, 52, 68, 76, 83,
 88, 89, 93, 94, 95, 96, 103, 109, 114,
 123, 126, 137, 153, 158, 167, 181
 ayak bastı parası, 185
 Ayniyat Defteri, 40

B

Baba İshak İsyânı, 8
 Bağdat, 21, 23, 24, 76, 187
 Balıklı, 19, 115
 Bazarcık Kâdîsı, 124
 beğlerbeği, 1, 29, 44, 65, 69, 135, 148,
 183
 Bayezîd, 1
 beytü'l mal emini, 137, 186, 189
 bî- nâmaz akçesi, 99
 Birgi, 11

Bizans kilisesi, 7
 Bozkuş Bahadır, 9
 Bozûyük, 117
 Bozüyük, 124
 Burusa, 56, 88, 95, 117, 120, 130, 162,
 166, 179

C

Can Mirza Paşa, 32
 Cebeci, 85, 154
 Celâli, 29, 30, 31, 191
 Cezayir, 21, 135
 Cimri Hadisesi, 8

Ç

Çağşadan, 12
 Çakırca, 27
 Çakırsakızı, 13
 Çal, 27, 93, 94, 164
 Çavdar, 11, 13, 77
 Çelebi Mehmed, 17, 35

D

Dağözi, 66
 Dağözü, 66, 70, 183
 dâme ikbâlehûyî, 67
 Davut Paşa, 27
 Dazkırı, 27, 151
 def' u ref', 140, 148, 162
 Deli Hasan, 31, 32
 Denizli, 8, 11, 15, 19, 27, 144, 148, 149,
 152, 184
 Dergâh-ı Mu'allâm, 49, 50, 51, 54, 62,
 63, 64, 78, 83, 87, 88, 97, 109, 140,
 146, 149, 150, 159, 160, 162, 163,
 167, 180, 185, 190
 Devlet Hatun, 13, 14
 Divân-ı Hümâyün, 34, 35, 36, 38, 40
 Dukas, 25, 193
 Düvel-i Ecnebiye Defterleri, 37

E

Edirne, 17, 24, 35, 103, 158, 161, 165,
166, 175, 187
Eğrigöz, 13, 15, 27, 61, 62
Elmalı, 79, 98, 129
Elmalu, 79, 99
Emet, 13, 15
Emir Çoban, 9, 10
Erdel, 21
Ergene Nehri, 18
Erzincan, 10
Erzurum, 83, 187
Eskişehir, 7, 11, 26, 153, 155, 193, 194,
195
Esop, 6
Eşme, 15, 27
Eşref oğlu, 10

F

Fatih kanunnamesi, 35
Fatih Kanunnamesi, 22
Fatih Sultan Mehmed, 1, 25, 35
Ferhat Paşa, 30

G

gazi, 16
Gazi Sultan Murad Han, 122, 185
Gedikli Ahmed Paşa, 27
Gediz, 15, 27, 111, 116, 119, 131, 185,
186
Germiyan Bey, 8
Germiyanoğlu Yakup Çelebi, 55, 188
Germiyanoğulları, 8, 9, 10, 12, 13, 15,
18, 19, 194
Geyikler, 15, 27, 151
Gıyaseddin Keyhüsrev'in, 8
Gökçedâğ, 117
Gököyük, 15, 27
Gönen Kâdîsı, 125
Güzelce Kasım, 31

H

Habeşistan, 21, 23
Hâfız Ahmed Paşâ'ya, 42

Hakkı Dursun Yıldız, 7
Halil İnalçık, 20, 193
Hamidoğulları, 12
Hatt-ı Hümâyûn, 48, 50
Hersekzâde Ahmed, 27
Hıdır Tepesi, 4
Hızır Paşa, 54, 179
hilâf-ı şer'î şerîf, 67, 71, 99, 107
Homa, 15, 27, 90, 92, 93, 151, 174, 175
Hristiyanlar, 6
Hüdavendigâr, 26, 56, 146

I

II. Gıyaseddin Mesud, 9
II. Kılıç Arslan, 7
II. Mahmud, 21, 36
II. Selim, 20, 29
III. Ahmed, 36
III. Murat, 20
Işıklı, 15, 27
IV. Murat, 187, 192

İ

İbn-i Bibi, 8
İkindi Divanı, 36
ilhak, 16, 17, 48
İlhanlılar, 9, 10
İmadüttin Hezar Dinarî, 8
İnegöl, 112, 113, 144
İnönü, 11
İpsala Kalesi, 14
İran, 6, 29, 30, 31, 34, 187, 192
İshak Paşa, 1, 25
İsmail Hakkı Uzunçarşılı, 9, 28, 36
İsyân, 32, 193
isyanlar, 31
İzmir, 10, 14, 83, 88, 150

K

Kadı, 17, 24, 25, 90, 94, 103
kal'a-bend, 143, 144, 145, 152, 157,
164, 168, 173, 174
Kanuni, 1, 20, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 35,
194
Kanunî, 29, 31

Kapıcılar Kethüdası, 36
 Kaptan-ı Derya, 36
 Karacasu Kazâsı, 115
 Karacaviran, 60
 Karagöz Paşa, 31, 123, 189
 Karahisar, 11, 26, 27, 32, 184, 185, 191
 Karamanoğlu, 12, 13, 15
 Katalan Kuvvetleri, 10
 Kavala, 99
 Kaza, 24, 118, 128
 Kepsud, 54, 130, 137, 186
 Kengiri, 26
 Kırgıllu, 104
 Kızılca- Viran, 13
 Kiçiborlu, 172
 Kocaeli, 26, 142, 143
 Kol Ağası, 85
 Kolonos, 7
 Konya, 7, 12, 14, 24, 28, 29, 30, 83, 88,
 127, 150, 194
 Korucu, 85
 Kotiaeion, 6
 Kubbealti, 35
 Kula, 11, 13, 15, 27, 52, 53, 88, 121,
 123, 132, 154, 183, 184, 190
 Kutalmışoğlu Süleyman Şah, 7
 Kutbeddin Mekki, 28
 Kütâhiyye Dizdârına, 174
 Kütâhiyye Kethudâyiri, 47
 Kütâhiyye Mollasına, 69, 79, 82, 90, 91,
 92, 94, 101, 103, 104, 106, 107, 109,
 110, 112, 114, 116, 130, 131, 132,
 133, 134, 135, 136, 138, 141, 143,
 145, 155, 156, 160, 173, 179
 Kütâhiyye Mütessellimi, 79, 124, 128
 Kütahya, 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13,
 14, 15, 16, 18, 19, 25, 26, 27, 28, 29,
 31, 32, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49,
 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61,
 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 73,
 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 86,
 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97,
 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105,
 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112,
 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119,
 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126,
 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133,
 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140,

141, 142, 143, 144, 145, 146, 147,
 148, 150, 152, 153, 155, 156, 157,
 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164,
 165, 166, 168, 170, 171, 172, 173,
 174, 175, 177, 182, 183, 184, 185,
 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193,
 194, 195

Kütahya Kalesi, 4, 6, 163, 168, 171,
 172, 173

Kütahya naibi, 186

L

Ladik, 11

M

Malatya, 8

Malazgirt Meydan Savaşı, 7

Manisa, 27, 28, 31, 83, 88, 102, 136

Manuel Komnenos, 7

Mehmed Bey, 11, 12, 15

Mehmed Zeki Pakalın, 22

men'û def', 70, 81

Menteşe, 11, 14, 25, 26, 53, 83, 88, 142,
 143, 146, 148, 149, 157, 158, 161

Menteşeoğulları, 18

Mısır, 20, 21, 23, 120, 121

mîr-i mîrân, 44, 56, 66, 70, 72, 76, 148,
 157, 162, 173

Molla Fenari, 14

mûmâ-ileyh, 67, 74, 75, 85, 92, 117,
 134, 146, 158, 162, 167, 173, 174

Mûmâ-ileyh, 67

Musa Çelebi, 15

Mustafa Akdağ, 24, 30, 185

Mustafa Çetin Varlık, 4, 7, 26, 28

Mühimme, 1, 37, 38, 39, 40, 177, 178,
 179, 181, 182, 185, 192, 193, 194

Müsellim, 69

N

Name-i Hümayûn Defterleri, 37

O

Olçaytu Han, 10

Ordu Mühimmesi, 38, 178
 Ordu-yı Hümâyûnum, 65, 72, 76, 85,
 88, 89, 144, 161
 Osmanlı, 1, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 20,
 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30,
 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40,
 177, 183, 185, 187, 188, 192, 193,
 194, 195
 Osmanlı Devleti, 29
 Oturak, 85, 164

Ö

Özü, 124

P

Paşa Sancağı, 23, 27
 Pınarbaşı, 118, 183

R

re'âyâ, 43, 50, 51, 67, 68, 69, 72, 75,
 79, 80, 81, 90, 91, 100, 105, 106,
 144, 145, 162, 163, 167
 Reisülküttab, 36
 rencîde vü remîde, 52, 66, 68, 69, 80
 Rodos Adası, 31
 Ruus Defteri, 37

S

Safevi Devleti, 30
 Sahip Fahreddin, 9
 salgun salma, 185
 Salyaneli Eyaletler, 21
 Salyanesiz Eyaletler, 21
 Sancak, 18, 23
 Sancak Beyi, 23
 Saruhan, 14, 18, 26, 52, 53, 83, 88, 102,
 136, 139, 142, 143, 146, 154, 157,
 158, 161
 Selendi, 62, 154
 Selim, 1, 20, 26, 28, 29, 30, 77, 110,
 136
 Seyyid Gazi, 44, 110
 Sığla, 83, 142, 143, 149, 151, 157, 158,
 161

Sığlacık, 88
 Simav, 11, 13, 15, 49, 70, 107, 147,
 165, 166, 171, 182
 Sivas, 10, 24, 31, 83, 148
 Sokulluzade Hasan, 31
 Sultan Veled, 11
 Sultanönü, 26, 142, 143, 153, 154, 179
 Südde-i Sa'âdetüm, 43, 44, 45, 55, 57,
 60, 61, 64, 66, 68, 70, 77, 78, 81, 82,
 90, 92, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 103,
 104, 106, 107, 109, 114, 116, 125,
 145, 172
 Süleyman, 7, 10, 12, 13, 14, 18, 19, 20,
 23, 26, 28, 30, 90, 96, 101, 102, 109,
 143, 149, 150, 155, 172, 174, 189,
 194
 Süleyman Şah, 7, 12, 13, 15, 18, 19

Ş

Şahverdi, 31
 Şaphane, 19, 182
 Şehzade Mustafa, 31
 Şeyhlü, 15, 27, 94, 106, 107, 108, 122,
 125, 154
 Şikayet Defterleri, 36

T

Tağözi, 70
 Tahvil Defteri, 37
 Tavail, 31
 Tavşanlı, 13, 15, 27, 61, 71, 138
 Tazkırı, 92, 93
 Tekâlif-i Şakka, 185
 Timurca Nâhıyesi, 52, 53
 Timurtaş Paşa, 18
 Tire, 88, 136
 Tokat, 31, 32
 Topcu, 85
 Topkapı Sarayı, 35
 Trablusgarp, 21
 Traskripsiyon, 1
 Türkiye, 185, 193
 Türkmen Cemaatlerinin, 184

U

Uluborlu, 8, 170
Umur Beyoğlu Osman elebi'ye, 25

V

Vâcidiyye, 11
Vakıf, 188
vergi, 185
Vezîr-i Â'zam, 68

X

XVII. Yüzyıl krizi, 29

Y

Yakup bin Alişir, 9
Yalvaç, 173, 174
Yavuz Sultan Selim, 30
Yellice dağı, 4
Yeniçeri Ağası, 36
Yeniçeri Kethûdası, 83
yeniçeri serdârlarına, 88, 105, 139, 146,
158
Yıldırım Bayezıd, 13, 14
yörük, 127
Yularkaptı, 31
Yunan, 6
Yurtluk-Ocaklık Sancaklar, 24

